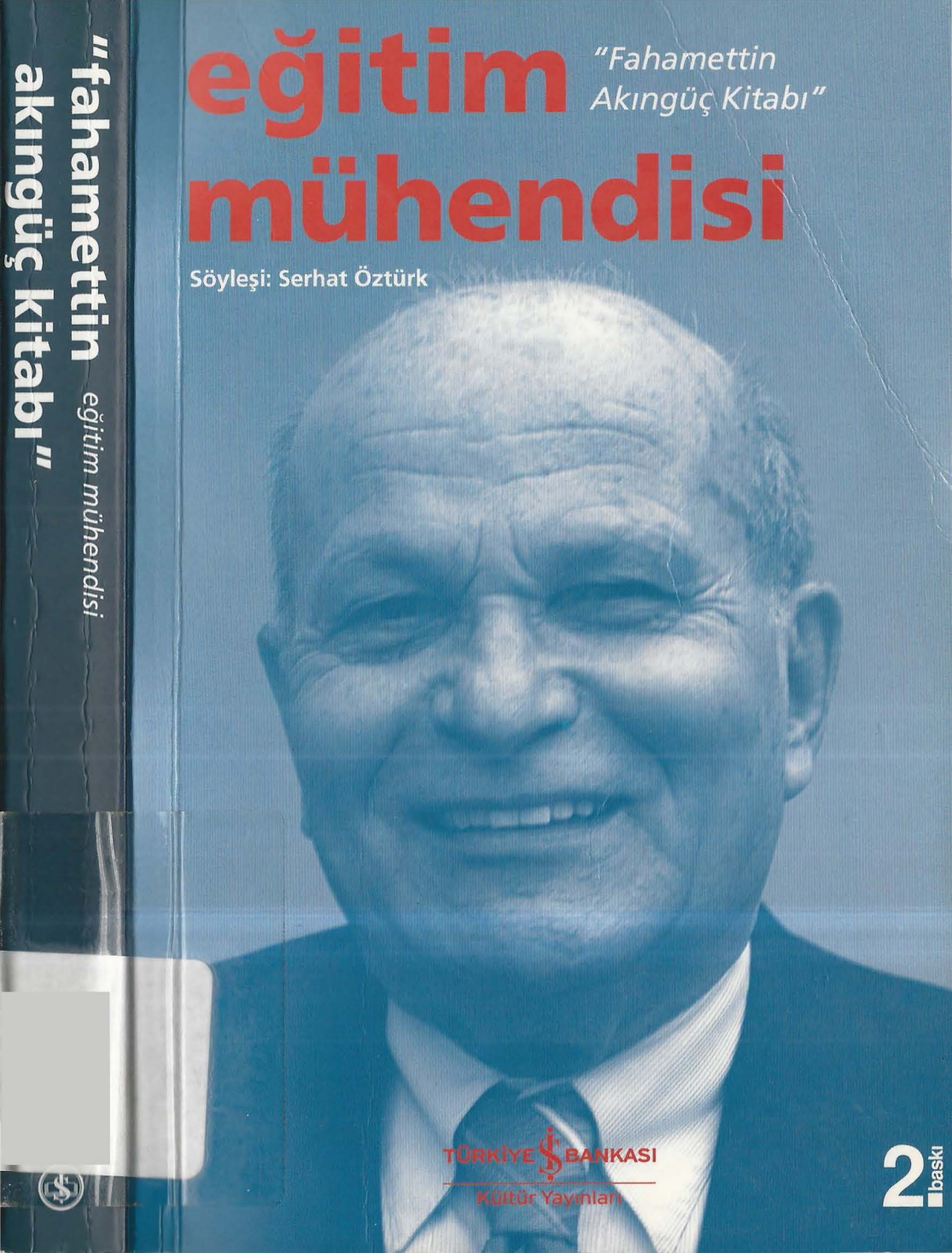
eğitim mühendisi

"Fahamettin Akıngüç Kitabı"

Söyleşi: Serhat Öztürk

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

2. baskı

"fahamettin akıngüç kitabı"

eğitim mühendisi

Genel Yayın: 1179

Serhat Öztürk – 1961'de İstanbul'da doğdu.
Çalışma hayatına 1981 yılında Cumhuriyet gazetesinde başladı.
Çeşitli yayın organlarında kültür-sanat editörlüğü yaptı.
Yayınevimizin Nehir Söyleşi dizisinden,
Çivi Çiviyi Söker - Muazzez İlmiye Çığ Kitabı
adlı eseri yayınlanmıştır.
Halen Antalya-Çıralı'da pansiyon, İstanbul'da meyhane
işletmektedir.

NEHİR
SÖYLEŞİ
—25—

EĞİTİM MÜHENDİSİ

FAHAMETTİN AKINGÜÇ KİTABI

SÖYLEŞİ

SERHAT ÖZTÜRK

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2007

GÖRSEL YÖNETMEN

BİROL BAYRAM

GRAFİK TASARIM UYGULAMA

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASKI: 2000 ADET, ŞUBAT 2007

II. BASKI: 1000 ADET, NİSAN 2007

ISBN 978-9944-88-032-9

BASKI

YAYLACIK MATBAACILIK

(0212) 612 58 60

LİTROS YOLU FATİH SANAYİ SİTESİ NO: 12/197-203

TOPKAPI İSTANBUL

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

MEŞELİK SOKAĞI 2/3 BEYOĞLU 34430 İSTANBUL

Tel.:(0212) 252 39 91

Fax. (0212) 252 39 95

www.iskulturyayinlari.com.tr

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

eğitim mühendisi

FAHAMETTİN AKINGÜÇ KİTABI

Söyleşi Serhat Öztürk

Nehir Söyleşi

İçindekiler

SUNUŞ · vii

BİRİNCİ BÖLÜM
İlk Yılların Ekmeği · 1

İKİNCİ BÖLÜM
Bitmeyen Şarkı: Taşralılık · 27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Mühendisliğin Altın Çağı · 55

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Yeni Bir Dünyanın Eşiğinde · 91

BEŞİNCİ BÖLÜM
Öğretmenlerin Köşeli Dünyası · 107

ALTINCI BÖLÜM
Gelişme Süreci · 121

YEDİNCİ BÖLÜM
Tatille Karışık · 137

SEKİZİNCİ BÖLÜM
Siyasi Değişim · 163

DOKUZUNCU BÖLÜM
Özel Okullar Derneği · 175

ONUNCU BÖLÜM
Geleceğe İpotek Arayışı mı? · 191

ON BİRİNCİ BÖLÜM
Hayatının En Kötü Yılı: 1978 · 209

ON İKİNCİ BÖLÜM
Boşlukta Adımlar · 237

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ARGE Eğitim Sektöründe · 257

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Sekiz Yıllık İlköğretim · 279

ON BEŞİNCİ BÖLÜM
Üniversiteye Doğru · 299

YAŞAMÖYKÜSÜ · 327

ALBÜM · 331

SUNUŞ

"Bir beyaz lerze, bir dumanlı uçuş
Eşini gaib eyleyen bir kuş
Gibi kar
Geçen eyyam-ı-nev-baharı arar."

Üç yıl boyunca, çoğunlukla pazartesi sabahları buluşacağımız İstanbul Kültür Üniversitesi (İKÜ) Şirinevler Kampusü'nün yedinci katındaki ilk karşılaşmamızda, o karlı günde, odanın içinde elinde Cenap Şahabettin'in şiirinin fotokopisi, kah şiiri okuyup kah bilemeyeceğimizi varsaydığı kelimeleri açıklayarak dolaşıyordu Fahamettin Akıngüç.

İlk anda, bir romantik, diye düşündüğümü hatırlıyorum.

Konuşmamız ilerledikçe pekişti bu yargım. 1978 yılında, sendikal hareket yüzünden okulunu kapatmak zorunda kalmıştı, söylediğine göre. İki yıl sonra okulu yeniden kurmuş, ilkinden çok daha iyi bir noktaya getirmişti. Yine de 1978'de verdiği okulu kapatma kararına takılıp kalmıştı. Aradan yirmi beş yıl geçtikten sonra, benden, o günün tanıklarıyla konuşup, onun adına geçmişi deşmemi istiyordu.

1978'i yaşamış insanlarla o dönem üzerine konuşmak, yeniden o atmosfer içinde dolaşmak, bana da cazip geldi doğrusu. İki ay içinde on beş kişiyle görüştüm. Öğretmenlerle (çoğu emekliydi artık, bazıları da sektör değiştirmişti), şimdi yayıncılık yapan eski sendika temsilcisiyle, şimdi yazarlık yapan eski bir TİP'liyle, şimdi gazetecilik yapan eski bir öğrenciyle, o zamanlar Kültür Koleji'nde veli olan bir mali müşavirle ve Fahamettin Bey adına o sırada sendika işlerini yürüten günümüzün ünlü avukatlarından biriyle konuştum.

Beklenebileceği gibi, Fahamettin Akıngüç'ün kendisi dahil, kimse olanları net bir biçimde anımsamıyordu. Herkes

kendi penceresinden gördüğü bir parçayı anlatıyor, bazıları ise yıllar önce kendi kendine söylediği yalanları örtmeye çalışıyordu hâlâ. Birinin hatırladığını diğeri hiç duymamış gibi davranıyor ya da toptan reddediyordu. Ama hepsine baskın çıkan ve esas olarak beni ilgilendiren, unutuştu. Oysa topu topu yirmi beş yıl öncesinden ve hayatlarında önemli bir kırılma noktası oluşturan bir dönemden ve olaydan söz ediyorduk. Her şey, "bir dumanlı uçuş içinde" dağılmış görünüyordu.

Fahamettin Bey'le konuştum son olarak, kendisine yöneltilen suçlamaları sordum, onun hatırladığından çok farklı hatırlanan olayları koydum önüne, bazı çelişkilere dikkat çektim ve bütün söyleşileri masasına bıraktım. Kitabı yayımlayıp yayımlamamak onların bileceği işti, başta böyle konuşmuştuk. İşim bitmişti.

Ancak, Fahamettin Akıngüç ile çalışan herkesin doğrulayabileceği gibi, onunla ilişkinizin bitebilmesi için, esas olarak Fahamettin Akıngüç'ün sizinle işinin bitmesi gerekir. Ben daha o zaman bunu bilmiyordum. Bir süre sonra bir telefon geldi, o sırada bir ekip Fahamettin Akıngüç'ün biyografisini kameraya alıyormuş; benim de bir kez gelip konuşmaları izlememi istiyordu. Pazartesi sabahları böyle uzadı. Daha önce defaten başlanmış, bitirilememiş ve geride bir yığın evrak-ı metrukesi kalmış bir işi toparlamam isteniyordu benden: Fahamettin Akıngüç'ün biyografisini yazmam.

İş iştir, diye düşündüm. Ayrıca Fahamettin Bey'in dediği gibi, onu biraz tanıyordum da artık. Yazları ayrılıp kışları buluşmaya başladık. Bu günlerden birinde masasına Dranas'ın "Kış" şiirinin fotokopisini bıraktım:

"Beyaz dokusunda bu saf rüyanın
Göğe uzanır –tek, tenha– bir kamış
Sırf unutmak için, unutmak ey kış!
Büyük yalnızlığını dünyanın."

Bu arada zaman geçti, geçmiş. Örneğin işe başladığımızda pazartesi sabahları sohbet bahanesiyle bize katılan, ortamı ve beni tartan, bu biyografinin yazılması konusunda ısrarcı olan

Rektör Önder Öztunalı vardı bir noktaya kadar, sonra sırra kadem bastı. Oysa kitabın başlığına yerleşen "eğitim mühendisi" kavramı ona aitti ve işin içini doldurmak için bir girizgâh yazmaya söz vermişti.

Bu süreçte yaşlı Fahamettin Akıngüç'ü tanıma şansı buldum. Genç Fahamettin Akıngüç'ün fotoğraflarına baktığımda, şimdi karşımda duran insandan o delikanlıya varmakta epey güçlük çektiğimi söylemeliyim. Belki de başaramadığım bir şeydir bu. Bana öyle geliyor ki, bu artık Fahamettin Akıngüç'ün kendisinin de başaramadığı bir şey. Bir insanla hayatını baştan sona geçmek, orada artık kendisinin bile hatırlamadığı, hatırlamadığını sandığı kimi detayların gaipten çıkıp gelişine tanık olmak, onun hayatı hakkında belki kendi yakınlarınız hakkında bildiğinizden daha çok şey bilmek, ya da Fahamettin Akıngüç'e Fahamettin Akıngüç'ün çocuklarından daha dikkatli bakmak.

Tuhaf bir süreç. Haliyle bir sempati oluşuyor arada, umarım bu onu kayırmama yol açmamıştır.

Aslında 78'le ilgili o on beş söyleşinin de olması gerekirdi bu biyografinin içinde. Onlar olmayınca Fahamettin Akıngüç'ün portresi eksik kalıyor. Sanırım her hayatın toplandığı bir odak noktası var. Fahamettin Akıngüç'ün kimliğinin yansıdığı ve kırıldığı prizma da orası. Bir romantiğin kendi gerçeğiyle yüzleşme sancısı. Samuray kılıcı kadar keskin bir an. Orayı anlamadan Fahamettin Akıngüç'e yaklaşmak mümkün değil bence. Ne yazık dizinin formatına sığmadı o söyleşiler.

Dediğim gibi, benden önce Fahamettin Akıngüç'le konuşmuş insanlar ve bu konuşmalardan kalan malzemeler vardı. Onlardan da elimden geldiğince çok yararlandım. Bu vesileyle Prof. Adil Çağlar'a, Turan Tekdoğan'a, Ömür Candaş'a, Oktay Verel'e, Devrim Erdoğan'a, Neslihan Şengür'e, Nilüfer Sarı'ya bu söyleşinin içinde erimiş katkılarından dolayı teşekkür etmek isterim.

Serhat Öztürk

BİRİNCİ BÖLÜM

İlk Yılların Ekmeği

1942-43 öğretim yılında mezun olduk biz liseden. O zaman yalnızca Teknik Üniversite sınavla öğrenci alıyordu. Onun dışındaki bütün okullara sınavsız giriyordunuz. 1942-43 öğretim yılında Türkiye'den İTÜ sınavına bin kişi girdi, içlerinden yüz kişi kazandı, ben de onlar arasındaydım.

Halil Akıngüç, komşu kızı, büyük aşkı, eşi Behice Akıngüç ile.

— Doğumunuzdan başlayalım, o ilk adımlarla ilgili olarak size anlatılanlardan...

— 1926 yılında ocak ayının 8'ini 9'una bağlayan gece doğmuşum. Daha sonra bulduğum eski bir nüfus kağıdında, amcamın ebced hesabıyla düştüğü bir not var: "Tuluğ etti Fahamettin Efendi, Valideyni oldu şeref" diye yazmış. Oradaki tarihlere baktığınızda ebced hesabına göre benim doğum tarihim 1342 çıkıyor. Prof. Dr. İskender Pala arkadaşıma da yaptırdım bu hesabı, o da 1342 tarihini buldu. Bugün kullandığımız takvimde 1926'ya karşılık geliyor. Halil Akıngüç, babamın adı. Behice Akıngüç de annem.

— O zaman annenizle babanızdan bahsedelim biraz. Nereliler, nasıl tanışmışlar?

— Annemin babasının ailesi, 1893 harbinde Bulgaristan'dan gelen göçmenlerden. Annemin annesinin ailesi, Kastamonu'nun Safranbolu ilçesinin Araç kazasından gelmişler. Bunlar Karagümrük'te, Maymuncu Sokağı'nda oturuyorlar. Babamın babası, şimdi İkitelli dediğimiz yerdeki bir çiftlik sahibinin oğlu. Babamın annesi bu çiftlik evine gelin geliyor; babam burada doğuyor, ama bir süre sonra babamın babası ölünce babaannem dul kalıyor. O civarda oturan Avcı Mehmet, babamın annesini görüyor ve ona âşık oluyor, peşine düşüyor ve babamın annesini, babamı ve amcamı alarak, Karagümrük'teki Maymuncu Sokağı'na gelip yerleşiyor. Böylece annem ve babam aynı sokakta komşu ailelerin çocukları oluyorlar. Babamın annesi ile Avcı Mehmet'in orada üç çocukları daha oluyor. Bu sırada babamı İmalat-ı Harbiye denilen okula yatılı olarak veriyorlar, amcamı da polis okuluna yatılı olarak yazdırıyorlar. Babamın o okulda okuduğu dönem, En-

Çekirdek aile oluşmuş. Fahamettin Akıngüç, Eskişehir'deki evlerinin merdiveninde anne-babasıyla.

ver Paşa'nın Almanlarla flört ettiği zamanlar. Bu flörtün bir sonucu olarak o sırada bir grup İmalat-ı Harbiye öğrencisi, sınavla mühendis olmak üzere Almanya'ya gönderiliyor. Babam o sınavı kazananlardan bir tanesi. İlginç bir gruptu o sınavı kazanıp Almanya'ya gidenler; daha sonra ben çocukken, o gruptan amca dediğim birçok insan oldu hayatımda.

— Kaç yıl Almanya'da kalıyor babanız?

— Babamın macerası yedi yıl sürüyor. I. Dünya Savaşı'nı ve Kurtuluş Savaşı'nın ilk bölümünü kapsayan bir dönem. Ancak babam, Almanya'ya gitmeden önce, aynı sokaktaki komşu kızı Behice ile yani annemle söz kesiyor, nişanlanıyor ve yedi sene nişanlı kalıyorlar. Bu süre boyunca babam anneme sürekli mektuplar yazıyor, hepsi de "Sevgili Bem'im" diye başlayan mektuplar.

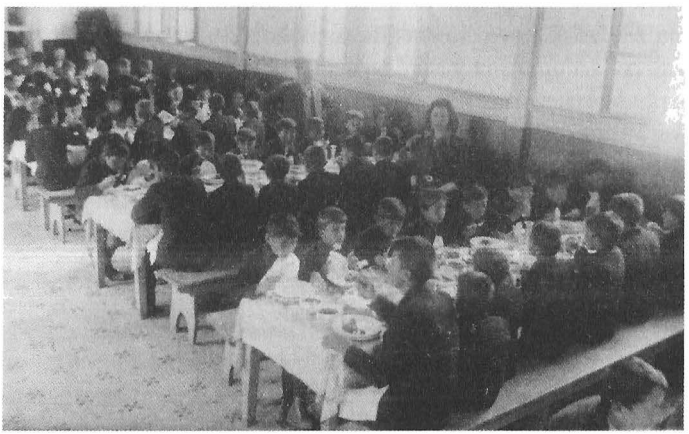
— O dönem Almanya'nın en çalkantılı yılları, özellikle savaş sonrası enflasyonun korkunç boyutlara vardığı bir dönem. Babanız o dönemle ilgili bir şeyler anlatır mıydı?

— Epey maceraları olmuş. Örneğin kur farkı nedeniyle yaşadıklarını anlatırdı. Kimi zaman milyoner hayatı yaşamışlar, kimi zaman sefil olmuşlar. Mühendislik tahsili bitince babam Türkiye'ye dönüyor, nişanlısı Behice ile evleniyor ve sırasıyla Perihan ablam, ben ve kız kardeşim Turan dünyaya geliyoruz.

— *Babanız, gelince, nerelerde görev yapıyor; bir mecburi hizmeti vardı herhalde?..*

— Önce Adana'da, şehrin elektrik tesisatı işinde elektrik mühendisi olarak çalışıyor. 1925 yılında Adana'nın Yumurtalık ilçesine kaymakam olarak tayin ediliyor. Babamın söylediğine göre ben de ana rahmine orada düşmüşüm. 1926 yılında Adana'dan ayrılıp İstanbul'a geliyorlar ve ben Feneryolu'ndaki bir evde dünyaya geliyorum. Sonradan gidip bu evi gördüm. Babam İstanbul'da Devlet Demiryolları'nın Haydarpaşa binasında çalışmaya başlıyor. Ben beş yaşına gelene kadar İstanbul'daydık, daha sonra Eskişehir macerası başladı.

— *O nasıl oldu?*

Alman sistemine göre örgütlenmiş çok özel bir ilkokul olan Şimendifer Mektebi'nde öğle yemeği.

— Eskişehir'de Almanlarla birlikte, sadece Devlet Demiryolları personelinin çocuklarının eğitimi için kurulmuş bir ilkokul vardı. Okulda Almanca tedrisat yapılıyordu, babam da Almanca bildiği için bu okula Almanca öğretmeni olarak tayin edilmiş. Mecburi hizmeti sürdüğü için gitmekten başka çaresi yok. Eskişehir'e gidince bir lojmana yerleşmişiz. Burası yatılı bir okuldu ve ben beş yaşında oraya gidip gelmeye başladım. Yatılı kısmın müdürü olan Mutter (Anne) dediğimiz bir Alman öğretmen vardı. Almanca dersleri vardı... Matematik öğretmenimiz, müzik öğretmenimiz, resim öğretmenimiz, iş bilgisi öğretmenimiz, Türkçe öğretmenimiz ayrıydı.

— Diğer okullarda böyle bir uygulama yoktu herhalde o zaman?
— O zaman bütün ilkokullarda dersler bir tek öğretmen tarafından verilirken, bu okulda her dersin öğretmeni ayrıydı. Şimendifer Mektebi denilen bu okulda Devlet Demiryolları'nın bütün personelinin (mühendislerin, makasçıların, ambar memurlarının, muhasebecilerin...) ilkokul çağındaki çocukları yatılı okurlardı; öğrencilerin giydiği pelerinler ve elbiseler okul tarafından verilirdi. Gayet ciddi bir okuldu. Ayrı müzik odaları vardı örneğin, tenis kortları vardı. Devlet Demiryolları'nın himayesindeydi ama sonra kapatıldı. Oradaki arkadaşlarım arasında Aydemir ve Ayperi Balkan kardeşleri ve Turan İtil'i gayet net anımsıyorum. Her üçü de kendi parkurlarında önemli kişiler oldular. Bu okul ben ilkokul 4. sınıftayken kapatıldı ve Şimendifer Çırak Mektebi haline geldi. Ben de sonra Gazi İlkokulu'na gittim, orayı bitirince de Eskişehir Lisesi'ne girdim.

— Almanca gözde bir dil miydi o zaman?
— Şimdi İngilizce nasılsa hemen hemen öyle bir dildi. Çok az sayıda Almanca bilen insan vardı ve herkes Almanca öğrenmeye hevesliydi.

— Okul kapanınca babanız ne yaptı?

— O sıralarda şimdi Yargıtay dediğimiz Temyiz Dairesi, Eskişehir'deydi. Bu Temyiz üyelerinin hemen hepsi Almanca öğrenmek istiyordu ve babam onlara Almanca dersi veriyordu. Devlet Demiryolları'nın okulu kapandıktan sonra, bir süre özel ders verdi, derken babamı Eskişehir Lisesi'ne Almanca öğretmeni olarak istediler. Mühendis adam, tuttu öğretmenliğe başladı. Ben o sıralar altıncı ya da yedinci sınıfta okuyordum. Bir gün sınıfın kapısı açıldı ve içeri babam girdi. Çok şaşırdım, benim de haberim yoktu. Hepimiz ayağa kalktık. Bize, oturun dedi ve Almanca hocası olduğunu söyledi. Yıllarca Eskişehir Lisesi'nin Almanca öğretmenliğini yaptı.

— Babanızın kurduğu bir dershane var sanıyorum o yıllarda?

— Evet, babam 1932 yılında Türkiye'nin ilk dershanesini, Eskişehir'deki İstasyon Caddesi'nde açtı. O caddede bir bina yaptı ve bu binada Kültür Dersevi adı altında bir dershane kurdu. Bugünkü dershane sisteminin ilk kurucusu babam Halil Akıngüç'tür. Ben daha sonraki yıllarda bu dershanenin kuruluşu ile ilgili belgelere ulaşmak için Eskişehir Milli Eğitim Müdürlüğü'ne başvurdum, fakat hiçbir belge bulamadım, çünkü hepsi çıkan bir yangında kül olmuş. Yine bu yıllarda, sanırım 1933 yılında babam Almanya'ya gitti.

— Sürekli olarak Almanya'ya gidip gelir miydi babanız?

— Hemen her yıl annemle Almanya'ya giderlerdi ve babam orada birtakım çalışmalar yapardı. Bu çalışmalardan en önemlisi, 1933 yılında babamın Berlin'deki Fernschule adlı mühendis mektebinin Türkiye temsilcisi olmasıdır. Fernschule, isminden de anlaşılacağı gibi "uzak okul" anlamına geliyor. Bu, mektupla mühendis yetiştiren bir okuldu. Babam bunun temsilcisi olunca bir katip tuttu, ablam da yardım etti ve böylece Eskişehir'deki dershanenin bir bölümü de bu işe ayrıldı.

— Sistem nasıl işliyordu?

— Mühendis olmak için başvuran insanlara, Berlin'den her ay bir kitapçık gelirdi, bu kitapçıkta konular ve ev ödevleri vardı. Konuyu okuyup ödevleri yapar ve bunları postayla Berlin'e yollardınız, sonra da yaptığınız ödevlerin değerlendirmesi gelirdi. Diyelim ki Turhal Şeker Fabrikası'nda ustabaşısınız, bu okula üye olup kaydınızı yaptırıyorsunuz, ayda 6 lira ödüyorsunuz ve sisteme dahil oluyorsunuz.

— Almanca bilenlerin yararlanabileceği bir sistem ama, değil mi?

— Onu anlatacağım. Babam Almanca bilmeyenlerin, Berlin'den gelen kitapları anlamaları için, onların bu kitapları okuyup anlayacakları kadar Almanca öğrenmelerini sağlayan altı kitapçık hazırlamıştı. Her öğrenci önce bu kitaplardan Almanca çalışır, daha sonra meslek kitaplarını okuyup, ödevlerini yapardı. Ödevler Almanca kitapçıktaki ödev kağıdı üzerine yazılarak Berlin'e gönderilirdi. Bu, bugünkü açık öğretimin başlangıcı sayılacak bir mektupla öğrenim sistemiydi anlayacağınız. İnanılır gibi değil ama bu Fernschule'nin bir ara 600 öğrencisi oldu. 600 tane altışar liralık makbuz gelirdi. Renkli para makbuzlarıydı. PTT ile gönderirlerdi. Babam bu paraları toplar iki-üç ayda bir İstanbul'a gidip yarısını Karaköy'deki Deutsche Bank'ta Berlin Fernschule'nin hesabına yatırırdı, yarısı da kendisine kalırdı. O tarihte böyle bir sistem için nasıl 600 öğrenci bulduğunu bugün bile hâlâ büyük bir hayranlık ve şaşkınlıkla düşünüyorum.

— Kaç yıl sürdü bu mektupla eğitim?

— II. Dünya Savaşı'nın ortalarına kadar sürdü. Ancak 1940 yılında, İsmet Paşa'nın politikasıyla Almanlarla ipleri koparma noktasına geldik. Hatta biliyorsunuz, bir ara Almanlar Edirne'ye kadar dayandılar. O tarihten sonra Almanya ile iletişim, mektuplaşma kesildi ve Fernschule kapandı. Ama iş bu kadarla kalmadı. O zamanki yönetim, babamı Alman casusu olmakla suçladı. Babam birtakım dostlarından polisin ertesi gün eve ve dershaneye baskın yapacağını öğrenmiş. O gece

Fernschule ile ilgili ne kadar doküman varsa hepsini arabalara doldurduk ve Porsuk Çayı'na attık.

— Bir film karesi gibi bu anlattıklarınız.

— Gayet iyi hatırlıyorum, sabaha kadar birkaç sefer yaptık Porsuk'a. Ertesi gün polisler geldiğinde hiçbir şey bulamadılar ve babam Alman casusu suçlamasıyla mahkemeye çıkmaktan kurtuldu. Aradan yıllar geçti. Harp bitti. 1949-50 senesinde üniversiteyi bitirip askere gittim. Ankara'da, "Mühendisler Birliği'nde sana mektup var" diye haber yolladılar. Kalktım, gittim. Mektup Fernschule'den geliyordu. Mektupta, "Biz harpten önce Halil Akıngüç diye bir mühendisle işbirliği yaptık. Bizim Eskişehir'de Türkiye temsilcimizdi. Mühendisler Birliği'ne mektup yazarak size bağlı Akıngüç soyadlı biri var mı, diye sorduk. Fahamettin Akıngüç var, dediler. Biz de size yazıyoruz, eğer Halil Akıngüç'ün akrabasıysanız, biz bu işi yeniden hayata geçirmek istiyoruz" deniyordu. Babam sağdı o zaman, ona söyledim. O da, "Ben artık bu işlere karışmam" dedi. Zaten o zaman İstanbul Laleli'de kurduğu Kültür Dershanesi iyice tanınmıştı. Biz birkaç arkadaş bu işi yapabilir miyiz diye düşündük, ancak Adnan Menderes hükümeti para transferlerinde zorluklar çıkardı, döviz sıkıntısı vardı, şu vardı bu vardı, beceremedik.

— II. Dünya Savaşı yılları Eskişehir'de nasıl yaşandı?

— Hitler'in giderek mütecaviz bir politika izlemesi ve sonunda Polonya'ya saldırması üzerine Türk basınında da bir ikiye bölünme oldu: Anglosakson yanlıları ve Nasyonal Sosyalizm taraftarları. Kurumlarda da böyle bir oluşum yaşandı. Sanıyorum 1944 yılına kadar sürdü bu durum. Türkiye bu savaşa girmedi ama büyük sıkıntı yaşadı. Bu süreçte babamın Fernschule macerası bitmişti ama dershanesini geliştirmişti. Sizin de bildiğiniz gibi bu süreçte ekmekler vesikayla alınıyordu. Sabahın köründe kalkıp fırın önünde kuyruğa girerdik. Evin erkeği olarak bana, dayıma ya da babama düşerdi bu iş. Hatırlıyorum, o zamanlar bütün arkadaşlarımın babaları tahıl ve un stoku yapmışlardı.

Fahamettin Akıngüç lise ve üniversite yıllarının en yakın dostu Halit Koşar ile. Yıl 1942.

— Sizin ailede böyle şeyler olmadı mı?

— Babam I. Dünya Savaşı'nı Almanya'da geçirdiği için böyle günlerde istifçiliğe karşı idi. O dönem bizim evde un ve benzeri maddelerden bir gram bile stok yapılmamıştır. O yıllarda babamdan, örnek bir aile reisinin, örnek bir insanın, örnek bir vatandaşın davranışlarını gözlemleyip öğrenme fırsatı buldum. Tabii bunların daha sonra farkına varıyor insan. Örneğin benim sınıf arkadaşım Ata, Eskişehir'in tahıl pazarında önemli bir yeri olan bir ailenin çocuğuydu. Çok varlıklı biri olan Süleyman Çakır onun dayısıydı. Adına çok sayıda yurtları, ilkokulları vardır vakıf olarak. Onlardan istediğimiz kadar un alıp stok yapabilirdik rahatlıkla. Ben bunu babama da söyledim o zaman, ama izin vermedi. Radyo günleriydi o günler. Herkes radyo başında Alman ordularının ilerleyişini takip ederdi. Hep savaş olayları konuşulurdu. Okulda da bir grubumuz Alman, bir grubumuz Anglosakson yanlısıydık. Aramızda tartışmalar olurdu.

— Ortaokul yıllarınızda kalmıştık. Ortaöğretimde nasıl bir eğitim sistemi vardı?

— Düşünün, ben ortaokula girdiğimde M harfine kadar şubeler vardı. Her sınıfta 50'şer kişi olsa, demek ki yaklaşık 700 öğrenci altıncı sınıfta eğitime başlamışız... Yıl 1936. Altı yıl sonra liseden mezun olan öğrenci sayısı 60'tı. Bunlardan da sadece 23'ü fen bölümünden mezun olmuştu. Yani 700 kişinin, 640'ı öğretime devam edememiş. Şimdi sorunuzun cevabına geliyorum, bunun en önemli nedeni velilerin ekonomik yetersizliği idi. Başardın başardın, başaramazsan nedeni ne olursa olsun, özelliklerin ne olursa olsun, eğitim hayatın sona ererdi.

— Hatırladığınız bir örnek olay var mı?

— Örneğin lise 1'deyken "16 Mehmet Ali" diye bir arkadaşımız vardı. Matematikte, fizikte olağanüstü başarılı, sınıf birincisi bir çocuktu. Ancak o yıl tarihten ikmale kaldı. Birçok aile, çocuklarını yazın şeker fabrikalarında, kantara, tartma işine verirdi, aile bütçesine katkı olsun diye. Mehmet Ali de

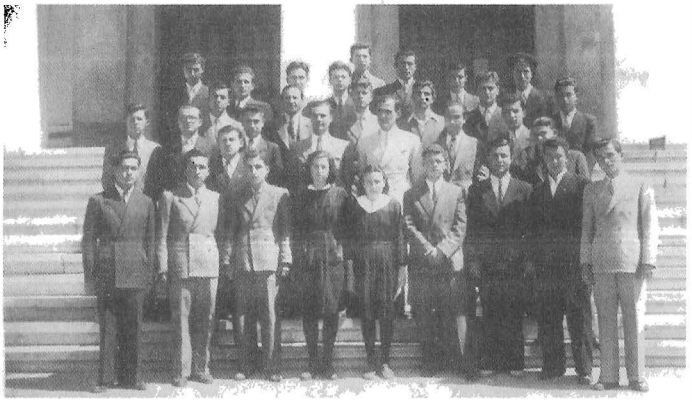

Eskişehir Lisesi 8. sınıf öğrencileri teneffüste: Fahamettin Akıngüç sağ başta, ayakta.

yazın o işte çalışmış, galiba tarih sınavlarına hazırlanamamış ve sınıfta kaldı. Böylece tahsil hayatı bitti. Sonraki yıllarda Eskişehir'e gittiğimde Mehmet Ali'nin bir inşaat bürosu kurduğunu, bir mühendis tutarak inşaat işleri yaptığını gördüm. Mühendislik arzusu Mehmet Ali'nin içinde kaldı anlayacağınız. Oysa çok iyi bir mühendis olabilirdi. Ama o zamanlar eğitim sistemi buydu. Sağlıkta bünyen sağlamsa yaşıyorsun, yoksa ölüyorsun. Daha iyi bakım yapalım da çocuğu kurtaralım kaygısı hiç yoktu. Elenen eleniyordu. Bizim okulun fen kolundan mezun olan 23 çocuğun hepsi de üniversiteye girdiler ve hayatta başarılı oldular.

— *Hangi yıl bitirdiniz liseyi?*

— 1942-43 öğretim yılında mezun olduk biz. O zaman yalnızca Teknik Üniversite sınavla öğrenci alıyordu. Onun dışındaki bütün okullara sınavsız giriyordunuz ki buna Tıbbiye de dahildi. 1942-43 öğretim yılında Türkiye'den İTÜ sınavına bin kişi girdi, içlerinden yüz kişi sınavı kazandı, ben de onlar arasındaydım. Eskişehir Lisesi'nde bizim sınıftan İTÜ'ye girenlerin sayısı ise altıydı.

II. Dünya Savaşı yılları, 1943. Eskişehir Lisesi fen kolu son sınıf öğrencileri matematik öğretmeni İhsan Bey ("Kenmaynart") ve fizikçi Tahsin Bey ("Sıfırcı Tahsin") ile. Fahamettin Akıngüç ön sırada, sağ başta.

— Havacılarla, mühendislerle dolu bir kent o yılların Eskişehir'i. Birçok genç bu insanlara, bu mesleklere özenmiş anladığım kadarıyla. Sizin mühendisliği seçmenizde ne etkili oldu?

— Benim mühendisliğe karar verişim dokuzuncu sınıftan sonra oldu. Ondan evvel babam üç defa ev yapmıştı. Bir taraftan ders veriyor para kazanıyor, bir taraftan da ev yapıyordu. Önce okulun yanında bir arsa alıp ev yaptı. Sonra Naymanlı Sokağı'nda bir arsa alıp dört daireli bir ev yaptı. Üstteki iki daireyi birleştirdi, orada biz oturduk; alt katta dershane vardı. Sonra İstasyon Caddesi'nde bir apartman yaptı. Ben de bunların içerisinde büyüdüm. Mühendislik hevesi oradan gelmiş olabilir.

— Başarılı bir öğrenci miydiniz?

— Çok başarılı bir öğrenci değildim dokuzuncu sınıfa kadar. Ondan sonra matematik konusunda babamın doğrudan olmasa da dolaylı bir yönlendirmesi olmuştur. Onuncu sınıftan sonra arkadaşlar arasında bir yarış başladı. Dediğim gibi o zaman Teknik Üniversite sınavla öğrenci alan tek yerdi, biz o yarışın içinde olma hevesine kapıldık. Matematikte de iyiydim. Dokuzuncu sınıfta ergenlik çağının puslu yapısını atlattıktan sonra onuncu sınıftan itibaren matematik, fizik, kimya üzerinde güzel çalıştım. Onuncu sınıftan itibaren babamın isteğiyle dershanedeki kimi zayıf öğrencilere matematik ve fizik dersleri vermeye başladım.

— Eskişehir Lisesi yıllarıyla ilgili başka anılarınız var mı?

— Biz liseye geldiğimizde müdür olarak Vasfi Mahir Kocatürk vardı. Bilindiği gibi "Yedi Meşaleciler" grubunun bir şairiydi kendisi. Bu grup, Sabri Esat Siyavuşgil, Muammer Lütfi, Yaşar Nabi, Ziya Osman Saba, Cevdet Kudret, Kenan Hulusi gibi isimlerden oluşmuş, Türk edebiyatının önemli bir grubuydu. Mülkiye'de okurken şiire merak sarmışlar ve "Yedi Meşaleciler" adı altında edebiyat tarihine geçmişler. Vasfi Mahir Kocatürk çok iyi bir düşünür ve çok iyi bir yöneticiydi.

— Böyle düşünmenizin sebebi ne?

— Bugün eğitim sisteminde okulu, bir öğretmenin yönetmesi yerine, yönetim bilimi öğrenimi yapmış birinin yönetmesinin daha faydalı olacağı tartışılıyor. Vasfi Mahir, o zaman, yönetim bilimi okumuş biriydi ve okul yönetiyordu. Gerçek bir lider yöneticiydi. Hem edebiyat öğretmenliği hem de yöneticilik yapıyordu. Nefis bir yönetim anlayışı vardı. Benim hocam oldu ve bize edebiyatı sevdirdi. O zaman onuncu sınıftan on birinci sınıfa geçerken öğrenciler fen ve edebiyat olmak üzere iki ayrı branşa ayrılırdı. Onuncu sınıfta edebiyat öğretmenimiz Vasfi Mahir Kocatürk olduğu için biz öylesine edebiyata heveslenmiştik ki ben tercih zamanı geldiğinde çelişki içinde kaldım. Hatta babama gidip edebiyat koluna gitmeyi ve edebiyatçı olmayı istediğimi söyledim. Babam her zamanki akılcı davranışıyla, "Peki ama niye böyle bir tercih yapıyorsun" diye sordu. "Edebiyatı çok seviyorum, edebiyatla uğraşmak istiyorum" dedim. Bunun üzerine bana, "Edebiyatçı olursan mühendislik yapamazsın ama mühendis olursan edebiyatla uğraşabilirsin" dedi. Ben de ikna oldum ve fen koluna geçtim.

— Vasfi Mahir Kocatürk'ü anlatıyordunuz...

— Eğitimde bir vaka çalışması olarak anlatayım. Biz onuncu sınıftayken bir gün edebiyat dersinde, "Türkiye'de hangi gazeteler var" diye sordu. Herkes günün ünlü gazetelerini saymaya başladı: *Akşam, Vatan, Cumhuriyet, Ulus, Son Posta...* Arkadan Ata Gökyıldırım kalktı ve, "*Karagöz* gazetesi var" dedi. Bunun üzerine Vasfi Mahir, "Tamam. İşte asıl gazete budur. Çünkü gerçek halk gazetesidir" dedi. *Karagöz* o zaman çok ucuza satılan, köylüler için çıkan bir gazeteydi. Okuma yazma oranını yükseltmek için çıkarılırdı. Ata'ya en yüksek notu verdi. Daha sonra Ata da edebiyata yöneldi ve edebiyatçı oldu. Okul hayatı boyunca Vasfi Mahir'in Ata'yı özellikle fen derslerinden sıkıştığı dönemlerde daima desteklediğini hatırlıyorum.

— Bu iyi bir şey mi?..

Fahamettin Akıngüç'ün "gerçek bir lider yönetici" olarak nitelediği ve unutamadığı sevgili hocası, "Yedi Meşaleciler"den Vasfi Mahir Kocatürk.

— Bugün eğitimci olarak bu olayı değerlendirdiğim zaman, Vasfi Mahir'in şu iki eğitim ilkesini uyguladığını görüyorum. Birincisi, ilgili öğrencinin yeteneği doğrultusunda teşvik edilmesi, desteklenmesi. İkincisi de ülkede okuma yazma öğretmek için çıkan bir gazetenin önemine, yani halkın gereksinimleri önceliklidir ilkesine dikkatimizi çekmesi. Bir başka örnek de şudur. Edebiyat dersinde inceleyip anlatması için herkese bir roman verirdi Vasfi Mahir. Bana da Molière'in *Cimri*'sini verdi. Benim Harpagon'u anlatacağım derste, kalktı kürsüsünü bana bıraktı, kendisi de geçti sıraya oturdu. Sonra da sınıftan, anlattıklarımı eleştirmelerini istedi. Bu, hiç unutamadığım bir anımdır. Bunu kendi okullarımda da edebiyat öğretmenlerine çok anlatmışımdır. Bu tür yöntemler uygulamalarını söylemişimdir.

— *O gün size yönelik eleştiriler olmuş muydu?*
— Anlattığımla ilgili değil de, anlatış biçimimle ilgili oldu. Ata Gökyıldırım kalkıp, "Hocam anlatırken çok hareket ediyor, durmadan elini kolunu sallıyor" dedi. Gerçekten de o el kol sallamalar daha sonraki hayatımda da birçok kişiyi ra-

hatsız etmiştir. Birçok kişi bu hareketlerimden dolayı beni doktora götürmeye kalkmıştır. Şimdilerde hiperaktif diyorlar, tabii o zaman bu tanımı kimse bilmiyordu. Bunlar şimdi, anlattıkça, zincirleme aklıma geliyor.

— *Vasfi Mahir Kocatürk'le ilgili başka anınız var mı?*
— Bir başka derste de, yaşlılık konusunu ortaya atmış, "Yaşlı insanlar evlerde oturup duruyorlar, ne yapmak gerek bu konuda" diye sormuştu. Yaşlılar için ne yapmalı, evet, soru buydu. Sosyal yardımlaşmayı düşünmemizi sağlamaya çalışıyordu. O sıralar anneannem evde felçli yatıyordu. Ben delikanlı olarak onun bu halinden duyduğum rahatsızlığı yaşıyordum. Ayağa kalkıp, "Bu yaşlılar bir işe yaramıyor, bunları alıp toplama kampı gibi bir yere koymalı" dedim. Sınıfta Tarık diye bir arkadaş vardı, mümessildi. O çocuk ayağa kalktı ve, "Sen ne biçim adamsın" diye benim üzerime yürüdü. Vasfi Mahir araya girmese dayağı yiyecektim. O, çocuğu yatıştırıp, "Bir fikre karşı kavga ederek değil yine fikirle cevap vermek gerekir" dedi. Ben niye böyle bir şey söyledim, onu da tam bilmiyorum.

— *Sağ-sol ayrımı var mıydı o zamanlar?*
— Sağ-sol ayrımından çok komünistlik meselesi vardı. Sanıyorum o zaman üniversiteler Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlıydı. Çünkü biz lisedeyken çok sayıda doktora yapmış, doçent olmuş öğretmenimiz oldu. Bunlar Milli Eğitim Bakanlığı tarafından komünist olarak mimlenip üniversitelerden uzaklaştırılarak liselere yollanmış öğretmenlerdi. Bunlardan bir tanesi bizim biyoloji öğretmenimiz oldu. Süleyman Bey adında biriydi, Romence, Almanca, Fransızca, İngilizce bilirdi. Doçentti. Vasfi Mahir Kocatürk'ün de iyi arkadaşıydı. Babamın da iyi arkadaşıydı. Onuncu sınıfta iken Darwin teorilerini uzun uzun anlattı bize. Dünyanın oluşumunu, insanın oluşumunu, yaratılışı, Tanrı'nın varlığı-yokluğu meselesini tartışırdı. Bizi bu meseleler üzerine düşündürttü ve doğal olarak yönlendirdi de. Biyolojik olarak insanın maymundan türemesini anlatırdı. Bu konu üzerine tartıştırırdı bizi.

Eskişehir 1939. Fahamettin Akıngüç, şimdi ABD'de olan yakın dostu Halit Koşar ve bir başka arkadaşıyla lisenin bahçesinde.

— Sonuç?

— Öyle oldu ki sonuçta üç arkadaş Tanrı'yı inkar ettik. Gerek evdeki, gerekse sınıftaki çeşitli tartışmalarda ateizmi savunduk. Tabii sınıfta bu görüşlerin tam tersi düşünen insanlar çoğunluktaydı. Bunlar bize karşı tavır aldılar, hatta bir gün okul çıkışında bizi dövmeye kalkıştılar. Böylesi bir öğretmenin etkisini de yaşadım o dönemde. Babam da bu konudaki düşüncelerimi merak eder, benimle tartışmak yerine beni konuşturmak suretiyle fikirlerimi öğrenirdi. Ama asla bana şu şöyledir bu böyledir dememiş, hep tarafsız kalmıştır. Hatta evde, Süleyman Sami Bey adında fazlaca Müslüman bir doktora ders verdiği bir akşam, beni odamdan çağırdı ve din konusundaki bu tartışmalı düşüncelerimi anlatmamı istedi. Ben de anlattım. Süleyman Bey fevkalade kızdı. Kekemeydi de, "Hadi bakalım bir şey yarat o zaman, bir portakal yap" dedi.

— Babanız kızmadı mı?

— Babam, Süleyman Sami Bey'in kızmasından hoşlanır, onunla dalgasını geçerdi. Tabii benim cevabım hazırdı. Biz

bu şekilde çok tartışmaya giriştiğimiz için belirli sorulara belirli örneklerle cevap verirdik. "Bir zamanlar uçak da yoktu ama şimdi var, ileride aya da gidecekler, portakal da yapacaklar" dedim. Bunun üzerine Süleyman Bey iyice sinirlendi ve babama dönerek, "Halil Bey bir gün gelir bu çocuk seni döver, bunu yanlış terbiye ediyorsun" dedi. Kıymetli bir doktordu hatırladığım kadarıyla ama başka görüşlere karşı ve kapalıydı. Lisede bu meselelerle çok uğraştık, sonra üniversiteye girince işin peşini bıraktık, dinle ilişkimizi belirli bir felsefeye oturttuk, o mesele bitti. Burada bir eğitimci olarak esas vurgulamak istediğim, iyi bir öğretmenin o yaşlardaki bir çocuğu nasıl etkileyebileceğidir. Bu benim başımdan geçti, başka insanların da başından geçmiştir ve halen de geçmektedir. İnsanlar tartışmaya, başka görüşlere açık olarak yetiştirilmelidir.

— Bunda militarist bir dönem olmasının da etkisi var herhalde!..

— Evet, Alman Nasyonal Sosyalizmi Türk politikasına işlemiş durumdaydı. Biz lisedeyken her yıl kamp yapardık. Yirmi gün müydü, bir ay mıydı, şimdi hatırlamıyorum ama haziranın başında kamp yapardık ve sabahları kalkıp kamp yerinden askeri bir kıtaya giderdik. Orada talim yaptırırlardı. Talimde hep, "yat, kalk, silah omza, silah indir," böyle ilkel şeyler, çok ilkel bir eğitim vardı. Saçlarımız sıfır numara tıraş edilirdi. Sivil elbiselerle giderdik ama elimize tüfek verirlerdi. Altıncı sınıftan itibaren tüfekle tanışmıştık. Lisede altı yıl, üniversitede de zannedersem iki yıl askerlik eğitimi gördük.

— Neler yapardınız?

— Hep aynı şeyler: "Tüfek iki kısımdır. Ağaç kısmı ve demir kısmı. 7,9 mm. çapında namlusu vardır. Neden 7,9 mm... Çünkü 7 vermişler az gelmiş, 8 vermişler çok gelmiş. 8'den 7'yi çıkarmışlar ona bölmüşler dokuzunu vermişler tam gelmiş" gibi şeyler dinledik. Hatta bir yıl, ablamın sınıfında, bir askerlik dersinde mitralyöz getirmişler. Fakat kurusıkı yerine

gerçek mermiler unutulmuş içinde, mitralyözle tarayınca beş çocuk mu, on çocuk mu ne ölmüştü. Geçti gitti tabii. Hiç kimsenin gıkı çıkmadı. "Affedersiniz" dendi, geçti gitti. O dönemde askerlik eğitiminin, genel eğitim içindeki rolü çok büyüktü, askerlik hocaları adeta eğitim ordusunun horozlarıydılar. Sınıfta dimdik durmak zorundaydık, göğüs dışarıda, karın içeride, alın yüksekte. Asla kıpırdanmazdı. Ben de hiperaktif bir çocuktum, sürekli kalemle oynardım. Bir gün bir askerlik hocası kalemi elimden alıp, "Bir daha yapma" dedi. Sonra farkında olmadan yine oynamışım. Beni sınıfın ortasına çıkarttı, bir eliyle işaretparmağımı, diğeriyle ortaparmağımı tutup ikisini birbirinden ayırmaya kalktı. Acıdan kıvrılıp yere çöktüğümü hatırlıyorum.

— Karma bir eğitim miydi sizinki?

— Evet ama kızlar azınlıktaydı tabii. On birinci sınıfta fen kolundayken yirmi üç kişiydik, içlerinden sadece ikisi kızdı: Ferda ile Nedime. Ferda, Zeytinoğlu ailesinin kızıdır, kimya mühendisliğine girdi sonra. Nedime doktor oldu.

— Bu iki kızla ilişkileriniz nasıldı?

— Üniversiteye ilk girdiğimiz yıldan bir örnek vereyim. 1943 yılıydı, harp yılları. O zaman her çarşamba günü askerlik dersi vardı. Bütün üniversitelerin öğrencileri Beyazıt Meydanı'nda toplanırdı ve İstanbul Üniversitesi'nin çeşitli amfilerinde subaylar tarafından askerlik dersi verilirdi. O derslerden sonra, Eskişehir Lisesi'nden gelen ve çeşitli fakültelerde okuyan bütün arkadaşlar toplanır Beyazıt'tan Laleli Bulvarı'na, aşağı doğru yürürdük. Çok güzel, ağaçlıklı bir bulvardı. Laleli o zaman İstanbul'un en güzel semtlerinden biriydi. Bir çarşamba günü yürürken Ferda ile ben, konuşa konuşa biraz önden gitmişiz. Derken arkadaki gruba bir şey söylemek için geriye döndüm, Süreyya diye bir arkadaşımız vardı, imalı bir biçimde, "Haydi haydi sen kızının yanına git" dedi.

— Aranızda bir şey olduğunu mu ima ediyor?

— Ferda'yı benim sevgilimmiş gibi gösteriyordu. Bu bana küfür gibi geldi. Süreyya'nın burnuna bir yumruk vurduğumu hatırlıyorum. Sonra da döndüm gittim. O kadar ağrıma gitmiştir. Hayatımda o günden sonra da bir daha kimseye yumruk atmadım. Sanki Ferda'ya asla âşık olamazmışım, bu çok ayıp bir şeymiş gibi gelmişti bana. Öyle bir halet-i ruhiye içindeydim o zamanlar. Sadece benim için değil, birçok arkadaş için de böyleydi. Süreyya ile altı yıl üniversitede aynı sınıfta okuduk ama hiç konuşmadık. Gençlik mi? Çocukluk mu? Yirmi-yirmi beş yıl sonra Devlet Su İşleri'nin kampında karşılaştık, sarılıp öpüştük.

— Eskişehir, Cumhuriyet'in ilk yıllarında önemli bir merkez. Türk Hava Kuvvetleri orada, Devlet Demiryolları'nın birçok görevlisi orada, Yargıtay orada... Cumhuriyet eliti denilebilecek bir kitle var.

— Doğru söylüyorsun, tespitin doğru. Eskişehir önemli bir şehirdi, Ankara kendini daha yeni yeni toparlıyordu. Dediğim gibi, Temyiz Dairesi, yani Yargıtay o zaman Eskişehir'deydi. Devlet Demiryolları'nın önemli bir merkeziydi. Raylı taşımacılığın önemli bir merkeziydi. Devlet Demiryolları'nın fabrikası vardı orada. Lokomotif filan yapmazlardı ama büyük tamirhaneler vardı ve kendi bünyesinde bir sosyetesi vardı.

— Kimlerden oluşuyordu bu sosyete?

— Almanya'da mühendislik yapmış ve Alman kadınlarla evlenmiş olan çok sayıda insan vardı. Mesela Devlet Demiryolları'nın bahçeleri vardı ve bu bahçelere bakan bir ziraat müdürü vardı. Onun kızı Akgün vardı, annesi Almandı. Bir sürü mühendisin eşi Almandı ve o Alman hanımların isimlerini "Madam Muzaffer" "Madam Behçet" "Madam Mehmet Ali" diye kocasının adıyla anarlardı. O zaman herkes Almanca öğrenmek isterdi; Temyiz Dairesi üyeleri de öyle ve babam onlara Almanca ders verirdi. Evlerine gider ders verirdi. Sonradan okulun kenarında bir arsa alıp orada inşaat yaptı ve

1943 Temmuzu. Artık üniversiteye hazırlanan üç arkadaş Porsuk kenarındaki Adayolu'nda piyasa yapıyorlar. Cevdet Özaltay, Fahamettin Akıngüç ve Halit Koşar.

oraya taşındık; alt katta bir odada ders vermeye başladı. Türkiye'nin ilk dershanesini kuran babam Halil Akıngüç, dershaneciliğe ilk olarak burada adım atmış oldu.

— Liseyi bitirinceye kadar Eskişehir'de kaldınız. Büyük ölçüde Eskişehir'de şekillendiğiniz söylenebilir. O zaman nasıl bir sosyal ortam, nasıl bir sosyal hayat vardı Eskişehir'de?

— Çocukluğumuzun sosyal hayatının en belirgin öğesi komşuluk ilişkileriydi. Televizyon yoktu, radyonun yeni çıktığı zamanlardı. Agabaltık radyoları vardı, o zaman meşhur. Biz de onlardan almıştık. Tabii radyo çok büyük değişiklik yaratmıştı. Yüzük oyunları oynanırdı. İşte bir fincanın altına bir yüzük konur, yüzüğü kim bulacak diye oyun... Tombala oynanırdı. Tel helva partileri olurdu. Muhabbet olurdu tabii. Ambar müdürü Kemal Bey ailesiyle bizim eve gelirdi ya da istasyon müdürü... Hep demiryoluyla ilgili sosyete... Sonra İstasyon Caddesi tarafındaki eve taşındığımız zaman da komşularımız oldu. Karşıda öğretmen Zekeriya İtil ile Hamdiye Hanım Teyze otururdu. Kızı Muazzez İlmiye Çığ vardı. 80

yaşından sonra ünlü oldu. İlk Sümerologdur. Kocası Kemal Çığ Topkapı Sarayı müdürlüğü yaptı yıllarca. Kardeşi Prof. Dr. Turan İtil, çalışmalarını uzun yıllardır Amerika'da sürdüren ünlü bir doktor. Büyükler ahbaplıkla, komşulukla vakit geçirirler ve biz çocuklar okula gider gelirdik, mahallede oynardık.

— *Oynardık derken...*
— Mahallede oynarken kızlar da olurdu. Mesela Zerrin, Mefkure, Gülseren diye İstanbullu üç kız kardeş gelmişlerdi Eskişehir'e liseye, herkes onlara âşık olmuştu. Benim bisikletim vardı, daha ziyade onunla dolaşırdım. Futbol oynamak için mahalleye çıktığım zaman bir-iki kez takıma aldılar ama son derece kötü oynadığım için bir daha kimse beni seçmedi. Benim de onlarla ilişkim olmadı. Daha çok küçükken de, iriyarı çocuklardan dayak yerdim; sessiz ve sakin bir şekilde büyüdüm. Daha çok, kitap ve dergilerle haşır neşirdim. İstanbul'dan gelen dergiler, tren istasyonuna belirli saatte gelirdi. Ses-Işık Kitabevi vardı, Bahattin'di sahibi, şimdi düşününce aklıma geliyor. O, koliyi açardı, ben hemen orada bekler ve dergimi alırdım: *Baytekin* veya *Çocuk Sesi*. Önceki sayıda bilmeceyi çözmüşsek açar bakardık bilmeceyi çözenler listesinde adımız çıkmış mı diye.

— *Hiç çıktı mı adınız?*
— Bir keresinde çıkmıştı, günlerce sevinmiştim. Böyle şeyler işte... Evde kütüphane yaptım kendi kendime. Mahalle ve sınıf arkadaşlarımızla görüşürdük. Odunpazarı grubu vardı. Bunlar biraz daha yaramaz çocukların oluşturdukları gruplardı. Tatarlar grubu, Manavlar grubu... Ben bu grupların olduğu yerlere gitmezdim. Şehrin biraz daha kozmopolit yeri olan İstasyon Caddesi civarında geçirdik çocukluğumuzu. Sonra lise döneminde harp geldi. Radyodan harbi takip ettik. Almanlar nerede? Nereye gidiyorlar? Sonra Halkevi vardı. Bir ara Halkevi'ne gittik. Orada Halit, Ata ve Cenani ile dergi çıkarttık. *Kızıltuğ* diye bir dergiydi ama ben o zaman Kızıl-

tuğ'un Turancı bir şey olduğunu bilmiyordum. O bilinçte değildik. Hepimiz şiir yazdık. Yazılar yazdık. Belirli günler toplanır yazdıklarımızı birbirimize okur, eleştiriler yapardık.

— Halkevleri'nin Türk eğitim sistemi içindeki yeri için ne denebilir?

— Halkevleri'nin 1950'ye kadar, Türkiye'deki çocukların, gençlerin yetişmesinde çok önemli bir rolleri vardı. Çok önemli bir eğitim müessesesiydiler. Hem çocukların sosyalleşmesine öncülük etmiş hem de onların güzel sanatların ve sporun çeşitli dallarıyla tanışmalarını sağlamış, bunun için gerekli zemini yaratmışlardır. Diyebilirim ki Halkevleri, Türk eğitim sisteminde okullar kadar önemli rol oynamışlardır. Bugün çağdaş eğitimde okullarda sürdürülen kulüp çalışmaları dediğim çalışmaları o yıllarda Halkevleri organize ederdi. Tabii Halkevleri doğrudan, dönemin tek partisi olan CHP'ye bağlı idi. Toplumu Batı uygarlığına adapte etmenin yapıtaşlarıydı bu evler. Halkevleri'ni Atatürk'e ve onun inançlarına bağlı öğretmenler yönetirdi.

— Altı yıllık lise eğitimi döneminden hatırladığımız arkadaşlarımız kimler?.. Hâlâ görüştükleriniz var mı?

— Eskişehir Lisesi'ndeki sınıf arkadaşlarımızla yılda iki-üç defa öğle yemeğinde toplanıp eski günleri anımsıyoruz. Bu, uzun yıllardır sürdürdüğümüz bir gelenek. Sayımız giderek azalıyor tabii, neyse ki bu çok hızlı bir biçimde olmuyor. Bu toplantıları arkadaşımız Rıfkı Özbaşarel organize eder. Özellikle Halit Koşar'ın ABD'den gelişlerinde muhakkak toplanırız. Suat Derman, Hasan Zeytinoğlu, Selahattin Başiplikçi, Hasan Sezai Onarcan, Osman Köksal gibi arkadaşlarla toplanırız. Hemşinli Orhan da katılır. Orhan Oğuz da bir kere çağrılmış, gelmişti. Orhan dokuzuncu sınıfta kalmıştı. Ama bizim sınıftan politikaya girip bakanlığa kadar yükselen tek kişidir. Eskişehir Anadolu Üniversitesi ile Marmara Üniversitesi'nin kurucusudur. Becerikli, başarılı bir kişidir. İşini bilir.

— Şimendifer Mektebi'nden Eskişehir Lisesi'ne on bir yıllık bir eğitim sürecinden bahsediyoruz. Bu süreçte çok sayıda öğretmen geldi geçti hayatınızdan. Bugün kırk beş yıllık bir eğitimci olarak, o on bir yılı toplu olarak değerlendirmeniz istense, neler söylersiniz?

— Her öğrenci gibi bu süreçte ben de onlarca öğretmenden eğitim aldım ama çoğunun ismini bile hatırlamıyorum. İçlerinden üç tanesini ise hiç unutmadım. Edebiyat öğretmenimiz Vasfi Mahir Kocatürk'ü, biyoloji öğretmenimiz Süleyman Bey'i ve son sınıftaki matematik öğretmenimiz Kenmaynart adıyla andığımız İhsan Duman'ı hep anımsadım. Demek ki her kişinin yaşamından onlarca öğretmen geçse de bunlardan bir-iki tanesi o kişinin belleğine kazınıyor, onun yaşamında etkin bir rol oynuyor. Dilerim tüm öğretmenler, adını andığım bu üç öğretmen gibi çok sayıda öğrenci üzerinde olumlu izlenimler bırakırlar.

— Siz üniversite için İstanbul'a geldiniz, peki ailenizin Eskişehir'den taşınması nasıl oldu?

— Ben üniversiteyi kazanınca babam Eskişehir'deki bütün gayrimenkullerini satışa çıkarttı. Tam o sırada, sanıyorum Saracoğlu hükümeti işbaşındaydı ve Varlık Vergisi diye bir şey çıkarttılar. Çok antidemokratik bir vergi uygulamasıydı. Gayrimüslimlere ve zenginlere karşı çıkartılmış bir vergi, ama özellikle gayrimüslimlere yönelik bir uygulama. Her ilde kurulan bir heyet, kimin ne kadar vergi vereceğini tespit ediyor, ödemeyen gayrimüslimler ise doğuda, Aşkale'ye sürülüyordu. Bu insanlar Aşkale'de demiryolu yapımında çalıştırılıyorlardı. Düşünün İstanbul'dasınız, diyelim kuyumcusunuz, hükümet bir vergi salıyor ve bunu ödeyemezseniz asker kıyafeti giydirip Aşkale'de demiryolu yapmaya gönderiyor sizi. Doğaldır ki bu vergileri verebilmek için İstanbul'da birçok gayrimüslim arsalarını, apartmanlarını satışa çıkardı.

— Babanız da bunlardan birini mi aldı?

— Babam o sırada Eskişehir'den kalkıp gelmiş. Laleli'de, Azimkar Sokak'ta, daha sonra yıllarca oturduğumuz üç buçuk katlı o binayı bir Ermeni'den 23 bin liraya satın almış. Orada hem oturduk, hem de babam orada dershane açtı. Gerçi bu da hemen olmadı. Biz evi aldığımızda dairelerin hepsinde kiracılar vardı ve Milli Koruma Kanunu nedeniyle, bir süre evdeki kiracıları çıkartamadık. Annemin ablasının Yusufpaşa'da bir köşkü vardı. Babam bu köşkün bir katını ya kiraladı ya da hatır için orada kalmamıza izin verdiler. Orada yer yataklarında bir kış geçirdik. Bir oda da oturma ve çalışma odası oldu. Teknik Üniversite'deki ilk yılımda biz orada oturduk. Çok kötü bir kış geçirdik. Sabah kalktığım zaman pencere diplerinden yattığım yere karlar doluştuğunu görürdüm. Epeyce bakımsız, bahçe içinde ahşap bir köşktü. Neyse bir yıl sonra kiracının biri çıktı ve biz evimizin bir katına taşındık. Sonra ikinci daire, üçüncü daire de boşaldı ve Laleli'deki bina tamamen bizim oldu, yerleştik.

İKİNCİ BÖLÜM

Bitmeyen Şarkı: Taşralılık

Taşradan gelmişsiniz; bir kültürel uçurum var, buna bir de ekonomik zorluklar ekleniyor. Taşradan gelenlerin çoğu büyük bir bunalım yaşıyorlardı. Aynı sınıfta okuduğumuz insanlar arasında kültürel açıdan çok üstün özellikleri olan çocuklar vardı.

Geleceğin mühendisler ordusu İTÜ'de neşeli bir derste. Fahamettin Akıngüç ön sırada soldan ikinci.

— Üniversite yılları nasıldı? Üniversite nasıldı? Bununla ilgili ilk aklınıza gelen nedir?

— Belki de en sonda söylemem gereken şeyi en başta söyleyeceğim. Altı yıl üniversitede okuduk, ben bir dersten kaldığım için yedi yıl okudum, bu süreç içerisinde hocalardan, lisede gördüğümüz ilginin yüzde birini bile görmedik diyebilirim. Ne ben gördüm, ne de arkadaşlarım... Teknik Üniversite'nin hocalarıyla aramızda aşılmaz bir duvar vardı. İlişkilerimiz son derece mesafeliydi. Derse gelip anlatırlardı, çıkıp giderlerdi. Sınıf, her birinin özelliğine göre tavır alırdı. Derse gelen ciddiyet ve kravat isteyen bir profesörse, örneğin Mukbil Gökdoğan böyleydi, arkadaşlar hemen onun hoşuna giden tipteki öğrencileri ön sıralara oturturlardı. Hocaların hepsi zamanın mühendislik dünyasında büyük otorite olan kişilerdi. Ödümüz kopardı hepsinden. Hatta "Sucu Burhan" dediğimiz bir hoca vardı, mezun olduktan iki sene sonra yolda rastlamıştım kendisine, ne yapacağımı bilemediğimi hatırlıyorum. Böyle mesafeli, iletişimsiz bir eğitim söz konusuydu.

— Dersler ağır mıydı?

— Hem de nasıl. Her gün sabahtan akşama sekiz saat ders vardı. Bir sömestrde on beş-on altı ayrı ders aldığımızı hatırlıyorum. Örneğin bir sömestr boyunca cuma günleri, sabahtan akşama kadar sadece teknik resim dersi aldık. Almanya'dan kaçan Yahudilerden Simoni adında bir profesör veriyordu bu dersi. Almanya'dan kaçıp gelen bu öğretim üyelerinin Türk eğitimine çok büyük katkıları olduğunu söyleyeyim yeri gelmişken. Prof. Simoni'nin dersine girdiğimizde çoğumuz resim konusunda kara cahildik ama yıl sonunda elimiz bir mimar kadar resme yatkın hale gelmişti. İnşaat fakültesi öğrencisi

olmamıza rağmen, bunu öğrenmiştik. Ama dersler ağırdı, o kadar ağırdı ki, bu bizleri kopya çekmeye yöneltmiştir; çete halinde kopya çekerdik. Başka bir çare bulamamıştık.

— Şimdi neredeyse yarım yüzyıllık bir eğitimci olarak bu konudaki düşünceniz nedir?

— Düşünüyorum da, 17-19 yaşında bir gencin, bu kadar yoğun bir ders programını kaldırmasını beklemek, insanüstü bir çaba beklemekle eşdeğerdi. Bu yüzden kopya çıkar yol oluyordu. Her sınavda en çalışkan çocuktan arkaya doğru bir yerleşim planı yapar ona göre otururduk. Bir de kürsüye göre yerleştiğimizde benim mutlaka en sağ tarafta oturmam gerekirdi çünkü sol kulağım duyar ama sağ kulağım iyi duymazdı. Bir keresinde hiç unutmam ortada bir yerde oturmuştum, palamut bana geldi, ben kopyayı çektim, yazdım, bu arada arkadaki çocuk Osman Çağlar, durmadan kağıdı kendisine vermem için sesleniyormuş ama sağ tarafımdan seslendiği için duymamışım. Sınavdan sonra üzerime yürüdü Osman, "Sen ne biçim adamsın" diyerek. Duymadığımı anlatana kadar akla karayı seçtim. Ondan sonra sınavlarda hep sağ tarafta, duvar dibine oturmuşumdur. Bu kopya olayının altında gerçekte eğitim sisteminin kötülüğü yatıyordu, bugün bunu rahatlıkla söyleyebilirim. Düşünün biz hepimiz çalışkan, zeki öğrencileriz, çok büyük bir eleme sisteminden sonra gelip burada okumaya hak kazanmışız, ona rağmen yetemiyorduk. Ayrıca çoğumuzun psikolojik sorunları vardı.

— Neydi bunlar?

— Bir kere, önemli sayıda çocuk benim gibi taşradan gelmeydi. Bugün de Kültür Üniversitesi'nde okuyan çocukların yüzde 40'ı taşradan gelme ve bunlarla ilgili ne gibi faaliyetler yapılıyor, diye merakla takip ederim. Kulüp çalışmaları yapılıyor mu, sosyal faaliyetler yürütülüyor mu?.. Çok önemlidir. Biz o zamanlar bütün bunları kendi kendimize çözmeye çalıştık. Hiç kimse sorunlarımızla özde ilgilenmemiştir. Taşradan gelmişsiniz, bir kültürel uçurum var, buna bir de ekonomik

Taşradan gelme genç İTÜ'lüler kenti tanımaya çalışıyor. Yer Galata Köprüsü. Tarih: Mayıs 1944. (Soldan sağa) Halit Koşar, Ata Gökyıldırım, Necati Özer ve Fahamettin Akıngüç.

zorluklar ekleniyor. Taşradan gelenlerin çoğu büyük bir bunalım yaşıyorlardı. Derslerin ağırlığı da buna eklenince, hakikaten çok zor koşullar çıkıyordu ortaya. Allahtan Beyoğlu yakındı. Beyoğlu yakındı demek, genelevler yakındı manasına geliyor aslında. Cinsel problemler orada çözülüyordu doğal olarak.

— *Ya şehirliler, İstanbullular...*

— Onların içinde de başka gruplaşmalar vardı: Kadıköy grubu, Galatasaray grubu, Haydarpaşa grubu gibi. Örneğin biz Eskişehirliler grubu olarak önceleri öğle yemeklerinde helva ekmek yerdik. Laleli'de Koska helvacısı vardı, ben oradan helva getirirdim. İlk yıl böyle geçti. Daha sonra biraz palazlandık ve Beyoğlu'ndaki çorbacıları öğrendik. Öğle yemeklerinde çorbacılara gidip gelmeye başladık. Bir süre sonra Ekspres'te bira içmeye, sandviç yemeye başladık. Doğrusu ben şanslıydım, bir yandan babamdan harçlık alıyordum, bir yandan da dershanede ders vermeye başladığım için büyük bir ekonomik sıkıntım yoktu. Ama kültürel sorunlar vardı elbette.

Biraz daha palazlanmaya başladıkları dönem. Bir yıl sonra Taksim Meydanı. Halit Koşar ile.

— *Nasıl sorunlardı bunlar?..*

— Aynı sınıfta okuduğumuz insanlar arasında kültürel açıdan çok üstün özellikleri olan çocuklar vardı. Sosyoekonomik ve sosyokültürel yapıları, biz taşradan gelenlerden çok farklıydı. Üç-dört yıl içinde, biz büyük ölçüde onlara yetiştik. Şehri tanımaya ve kentli gibi yaşamayı öğrenmeye başladık, uyum sürecini büyük ölçüde tamamladık. Taşralı kültürünü birkaç yıl içinde kentli kültürüne dönüştürdük ve bu süreçte ölene kadar süren arkadaşlıklar oluştu. Bugün altmış yıl sonra on-on beş arkadaş, her ayın ikinci perşembesi öğle yemeklerinde İTÜ'nün Maçka'daki vakıf tesislerinde toplanıyoruz. Bazen bu sayı yirmiye çıkıyor. Çok mutlu saatler geçiriyoruz. Arkadaşım Şerafettin Yavuz bu konularda adeta uzman. Eksik olmasın hepimizi ilgiyle izler ve bilgilendirir. Toplantıya gelemeyeceksek mazeretimizi ona bildirmeye kendimizi zorunlu hissederiz. Yaşamını dışarıda Avrupa'da, Amerika'da sürdüren arkadaşlarımız tatile İstanbul'a geldiklerinde onlar da katılır toplantılarımıza, onları dinleriz.

— Resim merakınız da üniversite yıllarında mı gelişti yoksa bu daha sonra mı oldu?

— Teknik Üniversite'nin dördüncü ya da beşinci sınıfındayken bir gün arkadaşım Dündar Göle geldi ve Naci Kalmukoğlu (Naci Kalmukof) diye bilinen bir ressamın sergi açtığını ve bu sergide beklemek üzere birini aradığını söyledi. "İstersen yarım gün sen dur, yarım gün ben durayım" dedi. Bu iş için 10'ar lira alacağımızı söyledi, ben de kabul ettim. Böylece Naci Kalmukoğlu ile ahbap oldum. Şimdi de aşağı yukarı on beş yıldan beri Naci Kalmukoğlu'nun resimlerini biriktiriyorum. Bu ressam daha sonra intihar etmiştir. Göksu Deresi civarında yaptığı çok güzel tablolar vardır. Çok güzel *nü*'leri vardır. Zenci bir kızın çok güzel resimleri vardır. Kim bilir kimlerdedir, nerelerdedir?.. Resim kültürüyle ilk tanışmam bu nedenle oldu.

— Bildiğim kadarıyla daha sonra da bu işin peşini bırakmadınız.

— Sonraki yıllarda resim kültürümü geliştirdim... Resim yaparak değil ama iyi bir izleyici olarak. Naci Kalmukoğlu'nun resimleri bugün çok değerli. Müzayedelerde takip ediyorum, buldukça da almaya çalışıyorum. Burada bir anekdotu da anlatayım: O sırada Göksu Deresi'ni bilmiyordum, bu güzel yerin varlığını Naci Kalmukoğlu sayesinde öğrendim. O dönem bir yandan da İngilizce öğrenmeye çalışıyordum. Gittiğim kursta çok güzel bir Sırp kız vardı, Savitza Lekovski. Onunla flört etmeye başlamıştık. Bahar zamanı bir cumartesi günü, Kalmukoğlu'nun tavsiyesiyle, Savitza ile beraber kalkıp Göksu Deresi'ne gittik. Orada bir kır gazinosunda oturduk, bira içip hafif bir şeyler yedik, sonra da kalkıp tepelere doğru tırmandık. Bir ağacın altında oturduk, öpüşmeye başladık, tam bu sırada bir adamın öksürdüğünü duyduk ve hemen toparlandık tabii. Izbandut gibi bir adam duruyordu biraz uzağımızda. Gitmeye yeltendik ama adam, "Sen gideceksin kız kalacak" dedi.

— Ne yaptınız peki?
— Ne yapacağımızı şaşırdık. Savitza ağlamaya başladı. Ben adama, "Ne yapıyorsun sen" filan derken; bir başka adam uzaktan, "Ulan Hüseyin ne yapıyorsun, yine başıma iş mi açacaksın" diye bağırdı. Bizi sıkıştıran adamın patronu ya da ağabeyiydi herhalde. Neyse adam bizi kurtardı. O tepeden bir aşağıya inişimiz var, hâlâ unutamam. Ondan sonra uzun yıllar, ne zaman bir kız arkadaşımla bir yerde yalnız kalsam, hep Hüseyin'in sesini duyar gibi olmuşumdur.

— Savitza Lekovski ile ilişkiniz sürdü mü?
— Ben mühendis olduktan sonra da zaman zaman görüştük. Sonra bir Amerikalı albayla evlendi ya da evlenmek üzere Amerika'ya gidip oraya yerleşti. Babamla da tanıştırmıştım Savitza'yı. Zannederim kardeşi bizim dershaneye geliyordu. Sonra tuhaf bir şey daha oldu. Aradan yıllar geçti, babam öldükten sonra, bir gün Savitza telefonla beni aradı Amerika'dan. Babamı sordu. "Öldü" dedim. Üzüldü. Sonra, "Baban o zaman benim karın ağrımı geçirmişti de onu soracaktım" dedi. "Ne ağrısı" dedim. "Valla seninle tanıştığımız zamanlarda bende göbek düşmesi diye bir şey olmuştu, babana söylemiştim, o da bir şeyler yapıp ağrımı geçirmişti, şimdi gene aynı ağrı var, babana onu ne yaparak geçirdiğini soracaktım" dedi. Sonra kapattık. Bir daha da görüşmedik. Babamın Savitza'nın karın ağrısını nasıl geçirdiğini doğrusu hiç anlayamadım.

— Resim sanatıyla ilişkiniz daha sonra nasıl devam etti?
— Mühendislik yapmaya başladığım dönemde babam, dayımın oğlu Kutcan'ı alıp bizim eve getirdi ve İstiklal Lisesi'nde onuncu sınıfa kaydını yaptırdı. Kutcan iki yıl bizim evde kaldı ve liseyi bu okulda bitirdi. Kutcan'ın İstiklal Lisesi'ndeki resim hocası, öğrencilerine özellikle Cézanne resimleri üzerine bilgiler aktarıyormuş. Kutcan da resme çok meraklı bir çocuktu ve resim hocasından öğrendiklerini akşamları eve geldiğimde bana aktarırdı. Bu anlattıklarından biri özellikle ilgimi çekmişti.

— Neydi o?
— Cézanne'ın *Masada Oturan Adam* adlı ünlü bir tablosu vardır. Bu tabloda adamı sandalyeye oturmuş ve kollarını önündeki masaya dayamış halde görürüz. Bu tabloyu yaparken ressam, resme bakanın, adamın masaya yaslandığını daha iyi anlayabilmesi için, adamın kollarını olduğundan uzun çizmiş. Öyle ki kollarını ölçüp adamın vücudunun geri kalanına oranladığınızda, kollarının maymun kolları gibi dizkapaklarının altına kadar sarkması gerekir. Cézanne, adamın masaya yaslandığı duygusunu perspektif olarak izleyiciye geçirebilmek için, adamın kollarını olduğundan uzun çiziyor. Bu hikaye beni çok tetikledi. Resme farklı bir gözle bakmamı sağladı.

— Ne yaptınız?
— O sırada askerlik zamanım gelmişti. Mühendislikten ayrılmıştım ama askere kadar üç ay boş zamanım vardı. Bu sürede resim sergilerini dolaşmaya başladım. Sabah kalkınca birkaç işimi hallediyor, sonra Beyoğlu'na çıkıyor ve resim sergilerini gezmeye başlıyordum.

— Galeriler var mıydı o sırada?
— Taksim'de, İstiklal Caddesi'nin girişindeki Fransız Kültür'de sergiler olurdu. Bir de cadde üzerindeki mobilya mağazalarının üst katlarında sergi salonları bulunurdu. Şimdi çok ünlü olan ressamların resimleri, bu mobilya mağazalarının üstündeki salonlarda sergilenirdi. Bu dönemle ilgili ilginç ve beni çok etkileyen bir anım da vardır. Bir gün arkadaşım Ata ile birlikte Fransız Kültür'de bir sergi gezerken, bir sergi açılışına rastladık.

— Kimin sergisiydi hatırlıyor musunuz?
— Tabii, Hakkı Anlı sergisiydi. Ben o zaman bu ressamı hiç tanımıyordum. Daha sonra çok ünlendi, hatta bende de bir tablosu vardır. Ressam açılıştaydı tabii, yanında arkadaşları da vardı. Bir de o grubun biraz ilerisinde, buruşuk pardösülü,

pardösüsünün yakası kalkık bir adam vardı. Hep beraber resimlere bakıyorlardı. Ressamın arkadaşlarından biri durup durup, "Hakkı yahu, bu resmin tersi neresi, düzü neresi" diye soruyordu. "Bunun tersi ile düzü karışmış" deyip Hakkı ile alay ediyordu. Hakkı da ona bir şeyler anlatmaya çalışıyordu. Derken o buruşuk pardösülü adam lafa karıştı. "Beyim niye böyle yapıyorsun. Üstelik Hakkı'nın arkadaşısın da" dedi.

— Kimdi bu adam?

— Anlatacağım... Bunun üzerine sürekli Hakkı ile alay eden adam, "Bir türlü anlamıyorum bu yaptıklarını da ondan takılıyorum" dedi. "Anlamana ne lüzum var" dedi pardösülü adam bu sefer. Hakkı'nın arkadaşı da, "Anlamadan nasıl sevebilirim ki" dedi. Konuşmaları ve sahneyi dün gibi hatırlıyorum. Sonradan Sait Faik olduğunu öğrendiğimiz pardösülü adam, "Ne yani, her sevdiğin şeyi anlıyor musun" diye sordu. Bu resim kültürü açısından çok önemli bir sahneydi benim yaşantımda. Sonra o adama, "Peki hangi resmi seviyorsun" diye sordu Sait Faik. O da bir tanesini gösterdi. "Peki bunu anlıyor musun" diye sordu ve, "Bence sadece alışkanlıklarınla konuşuyorsun" dedi. Sonra şöyle devam etti: "Ayrıca insanın biraz başkalarına saygısı olur. Ressam bu tabloları yapıp buraya koymuş, birileri de gelip satın alıyor. Ressam aptal, alan da aptal, bir akıllı sen misin? İnsan biraz kendinden şüphe eder yahu." Bu konuşma bizi çok etkiledi. Sonra Ata ile aramızda bu konuları tartıştık. Anlamak, sevmek. Anlamadan sevilir mi? Sevmek için anlamak mı lazım?

— Resim sanatı açısından nasıl bir etkisi oldu üzerinizde?

— Ben bu olaydan sonra biraz daha soyut resme yöneldim. Klasik resimdeki nüanslara bakar oldum, renk gibi, biçim gibi. Resim sergileriyle ilgili eleştirileri okumaya başladım. Gel zaman git zaman Kültür Koleji'ni açtığım zaman, resim öğretmeni olarak Bedri Rahmi Eyüboğlu atölyesinden Nevin Çokay'ı işe aldım. Nevin fevkalade bir resim öğretmeniydi.

Kültür Koleji'ndeki resim çalışmalarını çok büyük bir zevk ve heyecanla yürüttü. Çok sayıda ressam yetiştirdi. Ben de bütün imkanlarımla ona destek verdim.

— *Ne yaptınız mesela?*

— Resim çalışmalarını yürütebilmeleri için öğrencilere çatı katında güzel bir atölye hazırladık. Şövaleler aldık. Öğrencilerimizin yaptıkları resimleri olgunlaştırma enstitülerinin salonlarında sergiledik. Sonra Bakırköy, Sirkeci, Yeşilyurt tren garlarında bu resimlerle sergiler açtık. Resim yapan öğrenciler bu mekanlara gittiler ve tren beklerken resimlerine bakarken insanlarla konuştular, onların sorularını yanıtladılar. Belediyeden izin alarak Taksim'de Gezi Parkı merdivenlerinin yanındaki iki uzun duvarda "Kültür Koleji Öğrencileri Resim Sergisi" açtık. Aşık Veysel'i okula getirdik ve onun türküleri eşliğinde resim çalışmaları organize ettik. Aynı çalışmayı sonra Ruhi Su ile de yaptık. Bu arada Nihat Darcan adında bir avukat arkadaşım oldu. Nihat Darcan

Uzun yıllardır eserlerini topladığı Levent Arşiray'ın 2005 Nisanı'nda düzenlediği sergi açılışında. (Soldan sağa) Fahamettin Akıngüç dördüncü, Arşiray yedinci sırada.

aynı zamanda ressamdı. Onun sergilerine gittim, resimlerinden aldım. Diyeceğim resim konusunda çok güzel bir atmosfer vardı Kültür Koleji'nde ve bu 1978'de okul kapanana kadar sürdü.

— Daha sonra, okulu yeniden açtığınızda o havayı yakalayamadınız mı?
— Olmadı. Bu işin peşini kovalayan kimse kalmadığı için, resim alanındaki faaliyetlerimizi aynı düzeyde sürdüremedik maalesef. Bizim resim faaliyetlerimiz de bütün diğer okullardaki düzeye geriledi. Benden sonra gelen yöneticilerin resme fazla önem verdiklerini söyleyemem.

— Bir yandan da resim topluyorsunuz bildiğim kadarıyla...
— Bizim öğrencilerimiz arasından çok sayıda ressam çıktı. Atölyeler kurdular, sergiler açtılar. Bu açılışlara gide gele resim almaya başladım. Bu öğrencilerden özellikle ikisi Levent Arşiray ve Semih Oktay, kendilerini bütünüyle resim sanatına vakfettiler. İkisi de Güzel Sanatlar Akademisi'nde bugün hoca. Semih profesör oldu. Levent de doçent. Zaman içinde Levent Arşiray'ın resimlerini çok sevmeye başladım. Her gittiğim sergisinden bir ya da birkaç resim aldığım için bugün elimde bir Levent Arşiray koleksiyonu var. Onun dışında bundan on yıl kadar önce hasbelkader Naci Kalmukoğlu'nun bir resmini bulup almıştım, o eski duygularla. Sonra Kalmukoğlu toplamaya başladım. Müzayedelerden Kalmukoğlu resimleri aldım.

— İlk aldığınız resmi hatırlıyor musunuz?
— Belki bundan otuz yıl evvel, bir gün Ömür Candaş beni Kadıköy'deki Cumale Galerisi'ne götürmüştü. O galeriden Ayetullah Sümer'in *Mersin Portakalları* adlı tablosunu satın almıştım. O başlangıç olmuştur. Sonra Ayetullah Sümer toplamaya başladım. Bu arada son yıllarda üniversite için de epey resim topladım. Şimdi benim de üniversitenin de güzel koleksiyonlarımız var.

— Hazır sanat bahsine girmişken, özellikle klasik müzik konusuna da değinelim istiyorum. Çünkü ne zaman burada konuşsak klasik müzik dinliyorsunuz, okullarımızda da klasik müzik konserleri organize ediliyor. Bu müziğe ilginiz nasıl başladı?

— Taşradan gelmenin getirdiği kimi sıkıntılardan, uyum sorunlarından bahsetmiştim. Bu açığı kapatmak için çaba sarf ediyorduk hepimiz. O sıralar Saray Sineması'nın salonunda konserler olurdu. Klasik müzik icra eden solistler gelirdi, bunların piyano, keman resitalleri olurdu. Bu müzisyenlerin çoğu daha sonra üniversitenin konser salonunda da konser verirlerdi. Ben bunları takip ederek, klasik müzik konusundaki eksikliğimi gidermeye çalışırdım. Bir sürü insan aylar öncesinden bu konserleri takip ediyor, yer ayırtıyor, bilet almak için birbiriyle yarışıyor... Neden gidiyorlar, ne oluyor, biz niye anlamıyoruz gibi sorular sorardım kendi kendime. Tabii çevreden, arkadaşların konuşmalarından da etkilenmişimdir. Özetle bu konserleri mümkün mertebe izlemeye gayret ettim. Arkadaşım Ata ile gittiklerim oldu. Çok da ilginç anılarım vardır.

— Bazılarını anlatır mısınız?

— Hemen aklıma gelen şu: Biz konserlerde parçanın ne zaman bittiğini ne zaman devam edeceğini hiç bilemezdik. Sadece biz değil salondakilerin çoğu da bilmezdi. Adam elini piyanodan kaldırdığı anda salonda derhal bir alkış kopardı. Solist de ne yapacağını şaşırırdı. Ben bunun çaresini konserler sırasında ellerimi cebime sokmakta bulmuştum. Bütün konseri ellerim ceplerimde izliyordum. Ata bir keresinde zamansız alkışlamış ve kıpkırmızı kesilmişti, o halini dün gibi hatırlıyorum.

— Kimleri dinlediniz, onlardan hatırladıklarınız var mı?

— Nicole Henria diye biri gelmişti örneğin. Sonra viyolonsel Gaspar Cassado'yu hatırlıyorum. Bir keresinde de bir konser sırasında fuayeye çıktığımızda, bizim sınıftan Faruk Eren-

İTÜ dördüncü sınıf öğrencisi Fahamettin Akıngüç kente iyice intibak etmiş görünüyor.

gül'e rastlamıştım. Merhabalaştık. Tabii ben müziği anlamak, kavramak ve sevmekten uzağım o sırada, henüz önümde duran karmaşayı çözmeye çalışıyorum. Faruk laf arasında, "Bu defa güzel çalmadı, geçen yılki resitali daha iyiydi" dedi. Düşünebiliyor musunuz? Bir viyolonsel virtüözünü geçen yıl dinliyorsun, aradan bir yıl geçiyor, tekrar dinliyorsun ve iki konser arasındaki fark üzerine konuşuyorsun. Bu söylediğinden fena halde rahatsız olmuştum.

— *Kıskandınız mı?..*
— Kıskançlıktan değil. Bu kadar saçmalık olur mu diye düşünüyordum. Hatta ertesi gün okulda bu olayı arkadaşlara anlatıp, "Bu Faruk amma da ukala" demiştim. "Yok Faruk bilir. O viyolonsel çalar ve konservatuvar mezunudur" dediler. Gerçekten de Faruk Erengül mühendis olduktan sonra da klasik müzik alanında faaliyet gösterdi. Müzik aleti ticaretine girdi ve yıllarca bu konuda tek firma olarak çalıştı. Rusya'dan ithal ettiği piyanolarla müzik dünyamıza yıllarca hizmet etti.

— Peki klasik müzik eğitiminiz nasıl devam etti?
— Konserlere gidip gelmek meseleyi halletmemize yetmiyordu. Sınıf arkadaşım Dündar Göle ile kafa kafaya verip bu sorunu nasıl çözeceğimizi düşündük. O zaman Bankalar Caddesi'nde bir konservatuvar vardı. Bu konservatuvarın müdürü, Safiye Ayla'nın kocası olan Prens Şerif Muhittin adında biriymiş. Biz o zaman kendisini tanımıyorduk ama kalktık konservatuvara gittik. Nasıl olsa orada bize bu müziği anlatacak, inceliklerini öğretecek, bu müziği bize sevdirecek birisi vardır ya da bir seminer, bir program buluruz diye düşünüyorduk. Gidip müdürün kapısını çaldık.

— Kabul etti mi sizi?
— Evet. Kendisine durumumuzu anlattık. Bizimle yakından ilgilendi. Sonra, "Çocuklar bu böyle olmaz, zaten burada sizin düşündüğünüz gibi bir kurs da yok. Ama madem siz bu işi öğrenmek istiyorsunuz, o zaman radyodan klasik müzik programlarını takip edeceksiniz, konserlere gitmeye devam edeceksiniz, zaman zaman çeşitli yerlerde klasik müzik üzerine yapılan sohbetleri izleyeceksiniz, bu müzikten anlayanlarla konuşacaksınız ve zaman içinde bu işi kendi kendinize çözeceksiniz" dedi.

— Yöntem işe yaradı mı?
— Şerif Muhittin'in söylediği yöntemlerle gerçekten de zaman içinde bu konuda bilgimizi oldukça geliştirdik. Tabii daha sonra çocuklarımız oldu. İki kızımız Ful ve Lale'yi küçük yaştan itibaren Çemberlitaş'taki belediye konservatuvarına götürdük. Çarşamba ve cumartesi günleri, karım ya da ben kızlarımızı alır, Ataköy'den Çemberlitaş'a gelirdik. Orada piyanist Hülya Saydam'ın öğrencisi oldular. Lale orta kısmı on üzerinden on alarak bitirdi. Biraz teklese de Ful de bitirdi. Hatta bir ara Hülya Saydam ve birkaç sanatçıyla birlikte bir özel konservatuvar kurmaya da heves ettim. Ancak sanatçılarla iş yapmak gerçekten çok zor. Toplantılara gelmediler. Ben de vazgeçtim sonunda. Özetle klasik müzik

maceramız budur. Çocuklarımı her cumartesi AKM'de konsere, baleye götürmüşümdür o zaman, ben de onlarla birlikte izlemişimdir.

— *Sonuçta sevdiniz de, öyle anlaşılıyor?*
— Tabiyatıyla. Çok sevdim. Çocuklarımı o kadar küçük yaşta klasik müzik konserlerine götürmeye başladım ki, daha birinci kısımda uyurlardı. Peki bütün bu emekler boşa mı gitti yoksa bir şeye dönüştü mü, onun değerlendirmesi bana düşmez. O değerlendirmeyi çocuklar kendileri yapacaklar. Ancak ikisinin de bir klasik müzik kültürü edindiklerini söyleyebilirim. Klasik müziği severler, konserlere giderler. Kız torunlarımda da bu gelenek sürüyor. Anneleri daha bu hafta sonu onları bir klasik müzik konserine götürdü. Fakat kızlarım erkek torunlarımın klasik müzikle ilgilenmelerini bir türlü sağlayamadılar. Ben hâlâ hepsine klasik müzik konserleri için bilet alırım. Hem kızlarıma, hem torunlarıma. Daha yeni Borusan'ın bu yıl gerçekleştireceği sekiz konser için kombine bilet aldım. Tabii giderler gitmezler o onların bileceği iş. Bu neye benziyor biliyor musunuz?..

— *Neye?..*
— Çocukluğumuzda fazla çikolata alma imkanımız yoktu. Kız kardeşimle birlikte, paramız olup da çikolata aldığımız zaman onu ortadan ikiye böldürtürdük ve hangi parça daha büyükse ikimizde ona saldırırdık. Çikolataya böyle özlem duymuşuzdur. Büyüyüp çocuklarınız olduğunda, onlar da çikolatayı sevecek zannıyla eve paket paket çikolata dolduruyorsunuz. Yani kendi çocukluğunuzda özlemini duyduğunuz şeyi çocuklarınızda gidermeye çalışıyorsunuz. Bu tipik bir anne-baba psikolojisidir.

— *Okullarınızda da bu konuda etkinlikler var bildiğim kadarıyla?*
— Kültür Koleji'nin Ataköy'deki binasını yaparken, burada 500 kişilik bir konser salonu da inşa ettik. Burada devamlı

klasik müzik konserleri düzenlendi. Çocukların kulaklarının klasik müzikle dolmasını sağlamaya çalıştık. Biz Atatürk ilkeleri ile büyüdüğümüz için klasik müzik, opera bizim için hep önemli olmuştur. Örneğin mühendislik, müteahhitlik yaptığım yıllarda, Ankara'ya iş takibine gittiğim zaman muhakkak bir akşam operada yer ayırtmışımdır. Bunlar bir çabaydı. Bu çabanın sonucunda bugün bir klasik müzik parçası dinlediğim zaman, eserin kimin olduğunu her zaman bilemesem bile, eserin içindeki varyantları tanıyorum, biliyorum. Şimdi kimi zaman akşamları ama özellikle pazar sabahları, biraz da vakitlice kalkıp klasik müzik dinlemeye bayılıyorum. Çocuklarla olan ve benim çikolata örneği ile anlatmaya çalıştığım şey de bu aslında. Yönlendirmeye çalıştık. Yüzde yüz yönlendirebilseydik bugün virtüöz olurlardı. Bizimkisi yüzde onluk, yüzde beşlik bir yönlendirme oldu, ama bugün klasik müzik deyince iki çift laf edebilecek durumdalar hepsi.

— Üniversite bünyesinde de bu tür faaliyetler yürütüyor musunuz?

— İstanbul Kültür Üniversitesi kurulunca, Ataköy'deki salonu üniversiteye devrettik. İKÜ'nün kuruluşunda rahmetli rektörümüz Prof. Dr. Önder Öztunalı'nın yakın arkadaşı olan, Prof. Özer Sezgin'i kadromuza aldık ve o tarihten bu yana sanat faaliyetlerimizi kendisi yönlendiriyor. Bu süreçte ben, İKÜ yöneticilerini Özer Sezgin'in vereceği izahlı müzik dersleri koymaları yönünde teşvik ettim. Bir zamanlar kendi çektiğim sıkıntıları hatırlayarak önerdim bunu ve şimdi izahlı müzik, seçmeli ders olarak üniversitemizde veriliyor ve çocuklar amfiyi dolduruyorlar. Bu bir takip işi demek ki...

— Epey sanat konuştuktan sonra biraz da siyaset üzerinde duralım istiyorum. Örneğin sizin üniversite yıllarınıza denk düşen meşhur Tan Matbaası olayı vardır. O olayı hatırlıyor musunuz?

— Hatırlamaz olur muyum, ben de matbaayı basanların arasındaydım. Sanırım İTÜ'nün ikinci sınıfındaydım. 4 Aralık

1944 günü sabah okula geldim, sınıfa girdim. "Kürt Natuk" dediğimiz bir arkadaşımız vardı, Natuk Ögetürk; geldi, kürsüye çıktı; "Siz daha uyuyun, kahrolsun komünistler, bütün üniversite ayaklandı, Tan Matbaası'nı tahrip etmeye gidiyorlar, biz de gidelim" dedi. Daha bir sürü şey söyledi. Neyse kalktık yola düştük, Dolmabahçe'ye indik, oradan Ortaköy-Aksaray tramvayına bindik, doğru Beyazıt'a geldik. Beyazıt mahşer yeri gibiydi, bütün üniversitelerin öğrencileri orada toplanmış, "Kahrolsun komünistler", "Kahrolsun Zekeriya Sertel", "Kahrolsun *Tan*", "Kahrolsun Aziz Nesin" diye bağırıyorlar. O zaman Beyazıt Meydanı geniş, düz ve güzel bir meydandı, böyle havuzlar falan yoktu. Daha sonra, orada nümayişleri önlemek adına anlamsız birtakım mimari önlemler aldılar. Neyse biz de kalabalığa dahil olduk.

— *Dahil olduk derken?*
— Bir ara baktım en önlere gelmişim. En önde Hukuk'ta okuyan arkadaşım Cenani Güngördü yürüyordu; kendisi daha sonra Türkiye İşçi Partisi'nin kuruluşunda ve sonraki yıllarında da Parti'nin hukuk müşaviri olarak etkin çalışmalar yapmıştır. Neyse yürümeye başladık. Çarşıkapı'dan geçtik önce. Biz oradan geçerken Müzeyyen Senar balkona çıkmıştı. Onu anımsıyorum.

— *Yürüyüşü mü izliyordu?*
— Biz onu selamladık, o da, "Kahrolsun komünistler" diye bağırdı ve bizi alkışladı. Sonra Babıâli'den aşağıya indik. Vilayetin oradan geçip Tan Matbaası'nın önüne geldik. Ben önde olduğum için her şeyi görüyordum. Kepenkler kapalıydı, önce kepenkleri kırdılar. Nasıl kırdılar, kimler kırdı, anlayamadım, ama kırdılar; sonra da içeri girip her şeyi tahrip ettiler.

— *Siz katılmadınız mı bu vurup kırma sürecine?*
— Hayır, ama o kargaşada, dışarıda olmama rağmen benim kafama da bir daktilo şaryosu gelmiş, kafam yarılmış, ama toplumsal psikoloji içerisinde o kadar kendimi kaybetmişim

ki farkında değilim. Herhalde kendimi vatan kurtaran aslan zannediyordum. Bir adam geldi yanıma, "Oğlum senin kafan yarılmış, gel bir eczaneye gidelim" dedi. "Olsun, vatan millet için kanımız feda olsun" gibi bir şeyler söylediğimi hatırlıyorum. Köşede Beşir Kemal Eczanesi vardı. Oraya gittim, kafama tentürdiyot sürdüler, hemen çıkıp yine kalabalığa katıldım. O sırada bir grup adam gazete kağıdı bobinlerini çıkarmıştı, onları yokuş aşağı sürüp Sirkeci'den denize yuvarladılar. Oradan köprüye geldik. Köprüden Taksim Meydanı'na doğru giderken Bankalar Caddesi'nde babamın Almanya'dan bir sınıf arkadaşının dükkanı vardı, o gördü beni, "İçeri gel, sen gitme bunlarla" dedi. "Ne demek, ben nasıl gitmem" diye ona da celallendim.

— Gittiniz mi?

— Tabii. Hatta babamın arkadaşına, "Atatürk resmi var mı dükkanda" dedim. "Var" dedi. Girdim dükkandan kocaman, çerçeveli bir Atatürk resmi alıp dışarı çıktım. Sınıf arkadaşım Dündar Göle ile birlikte yürümeye devam ettik. Taksim'e kadar çerçeveli Atatürk resmiyle yürüdük. Dündar Taksim'deki abidenin üstüne tırmandı, ben de alttan taşıdığım resmi verdim ve Dündar resmi oraya koydu. O sırada birden aklıma geldi, benim Zerrin diye bir kız arkadaşımla randevum vardı. Koşup oraya gittim, büyük bir kahraman gibi ona yaptıklarımızı anlattım, o da hayran oldu, gittik bir yerde oturduk, döner yedik. Gençlik işte...

— Sonra hiç rahatsızlık duymadınız mı, böylesine kitle psikolojisine kapılıp gitmiş olmaktan?

— Aradan bir zaman geçtikten sonra bir gün ya Ata ya da Cenani geldi ve, "Yahu biz o olayda tetikçi olmuşuz, partinin provokasyonuna gelmişiz haberimiz yok. Bütün gençleri kandırdılar. Biz o matbaayı boş yere tahrip ettik" dedi. O zaman çok büyük üzüntü duymuşumdur. Hepimiz psikolojik olarak büyük rahatsızlık duyduk. Aldatılmış olmak bizde olumsuz bir duygu yarattı. Nitekim Cenani daha sonra İşçi Partisi'nin

kuruluşunda etkin oldu. 1979'a kadar birçok sendikanın hukuki işlerini hep o yürüttü. Bizim arkadaşlığımız da hep çok yakın bir biçimde sürdü. Cenani hiçbir zaman işçilere karşı bir dava almamıştır. Mehmet Ali Aybar'ın yakın arkadaşı oldu. 1979'dan sonra ise politikadan elini ayağını çekip Marmaris'e yerleşti. Halen İçmeler'de yaşıyor. Marmaris'e gittiğim zaman görüşürüz. İçmeler Belediye Başkanı'nın fahri hukuk danışmanı Cenani'ydi. İçmeler sahilinin halka açık olması gerektiğini savunup, sahili işgal eden birçok otele karşı davaların kazanılmasında katkısı oldu.

— Teknik Üniversite sırasında ağır bir de rahatsızlık geçirdiğinizi söylemiştiniz?

— Teknik Üniversite'de okurken hiç mutlu olmadığımı söylemiştim ya, bunun nedenlerinden biri de o sırada geçirdiğim ortakulak iltihabı ameliyatı ve bu üzüntülü süreçte hocaların gösterdiği ilgisizliktir. Benim sağ kulağım sekizinci sınıftan beri zaman zaman akıntı yapıyordu. Babam, 16 yaşındayken beni İstanbul Sirkeci'de, Bahri İsmet adında bir doktora götürmüştü. Doktor spor ve suiistimal yapmamamı söylemişti. Ben daha o zamanlar suiistimalin ne olduğunu bilmiyordum.

— Böylece öğrendiniz mi?

— Tabii doktor söyleyince öğrendik. Doktorun kötüye kullanılan anlamına gelen suiistimal dediği mastürbasyonmuş. Demek o zaman doktorlar mastürbasyonu tümüyle kötü bir şey olarak vurguluyorlarmış. Üniversitenin son sınıfına geldiğimde kulağımdaki akıntı yine arttı. Subay olan enişte min tanıdığı bir doktor vardı Çapa'da, ona gittik, o da beni Prof. Ekrem Behçet Tezel'e götürdü. Zamanının en ünlü kulak-burun-boğaz doktoruydu Tezel. Önce asistanı muayene etti beni, ama tatmin olmayınca, "Bir de profesör görsün" dedi. Behçet Tezel baktı ve, "Komplikasyondan korkuyorum" dedi. "Komplikasyon nedir" diye öğrenmek için peşi sıra gittim. "Menenjit" dedi, çekti gitti.

— Çok ciddi bir durum.

— Biz daha durumun ciddiyetini bilmiyorduk o sırada. Behçet Bey biraz suratsız bir tipti ama işini çok ciddiye alırdı, daha sonra ahbap olduk kendisiyle. Ben sonra öğrendim ki bir kemik söz konusu, o kemiğin bir yanında beyin diğer yanında ortakulak var. Ortakulak iltihabı kemiği geçip beyne ulaştığı zaman menenjit ortaya çıkıyor. Bunun üzerine eve geldim, aile toplantısı yaptık. Panikledik tabii, üniversiteyi bitirmeme iki-üç ay bir şey kalmış. Ama vakit geçirmek de olmaz. Bunun üzerine okuldaki profesörlere durumumu anlatmaya ve ameliyat için izin istemeye karar verdim. Bir tek, işletme dersi veren Prof. Ali Fuat Bey'de devam problemim vardı. Ona gidip durumumu anlattım, "Ameliyat olmak zorundayım, bu süre içinde beni yok yazmayın" diye rica ettim. Çünkü devamsızlık halinde otomatik olarak sınıfta kalıyorum.

— İzin vermedi mi?

— Ali Fuat Bey, "Benim yetkim yok, gelmezsen yok yazarım. Sen dekana git" dedi. Dekana gittim, o beni tekrar yetki onundur diyerek hocaya yolladı. Hocaya gidiyorum yerinde yok. Akşam evine gidiyorum, evine de kabul etmiyor. Evde olduğunu biliyorum ama yok dedirtiyor. Ne yapacağımı şaşırmış durumdayım. Ertesi gün arkadaşlarla Çiçek Pasajı'nda, meyhanede toplandık. Orada arkadaşlar sırayla kendileri yerine benim ismimi yazma kararı aldılar. Böylece ben çekinmeden ameliyat oldum. Zor bir ameliyattı, kafatasını kırıp içeri giriyorlar. O sıralar daha penisilin yoktu. Ameliyat başarılı geçti ama ben ancak yirmi gün sonra okula gidebildim.

— Okula gidince ne oldu?

— Ali Fuat Bey sınıfa girince beni gördü ve, "Geçmiş olsun" dedi. Ders bitince gitti ve ikinci derse on beş-yirmi dakika geç geldi. Sonra da, "Bu sınıfta, çok iyi bildiğiniz bir arkadaşınız yirmi bir gün okula gelmedi, ama hiç yok yazılmadı. Bu yüzden biz artık yoklama sistemini değiştiriyoruz. Yarın hepiniz fotoğraf getireceksiniz, bundan sonra fotoğraflı yoklama ya-

pacağız" dedi. Ondan sonra fotoğraflı yoklama yaptılar ve böylece disiplin uyguladıklarını, daha iyi bir öğretim yaptıklarını sandılar. Ama bir insanın, bir gencin psikolojisinden anlamadıkları çok açıktı. Bugünlerde bunu çok daha iyi anlıyorum. Özellikle 1960 yılında eğitimci olduktan sonraki süreçte çok daha iyi anladım. O yüzden T cetvelini ve rozetini yıllarca gururla taşıdığım Teknik Üniversite'den maalesef mutsuz ayrılmışımdır. Yıllarca Gümüşsuyu'ndaki binanın önünden dahi geçmek istememişimdir.

— Bu arada dershanede işler nasıl gidiyordu?
— Babam Laleli'ye yerleştiğimiz andan itibaren tramvayda rastladığı insanlardan, odun aldığımız oduncuya, alışveriş yaptığımız bakkala kadar herkesle çocuklarının eğitimi üzerine konuşup sorular sorar, zayıf oldukları konularda bu çocuklara yardım edebileceğini, ders verebileceğini söylerdi. Bu yolla evlerine gidip ders verdiğimiz öğrenciler edinmişti. Tam o sıralarda bir gün Şehzadebaşı'nda bulunan ünlü Özel Hayriye Lisesi yandı.

— Eski İstanbul'da yangın izlemek âdettendir. Siz de gidip izlediniz mi?
— Ben o zaman Laleli'de evdeydim ve gidip yangını seyrettim. Hayriye Lisesi yanınca, buradaki öğrencilerin çoğu Haydarpaşa Lisesi'ne gönderildi. Hayriye Lisesi'ne, Hayriye Palas denirdi o zamanlar, kötü özel okulculuk anlayışının önemli temsilcilerinden biriydi, dolayısıyla oradan Haydarpaşa Lisesi'ne giden çocuklar birçok derste çuvalladılar. Babam o sırada daha dershaneyi açmadığı için, onların evlerine giderek ders veriyorduk. Bu arada ben de bazı öğrencilere derse gidip gelmeye başladım. Örneğin Kapalıçarşı'da gelinlik malzemeleri satan bir mağazanın sahibinin çocuğu bu durumdaydı; ben onların Şişli'deki evine fizik dersi vermeye giderdim. Kapıyı çaldığımda bir Rum hizmetçi kız açardı kapıyı ve yukarıya, "Fizik profesörü geldi" diye bağırırdı. Ders verdiğim çocuk aşağı yukarı benim yaşımdaydı. Bana profesör denmesini züppelik, etrafa caka satmak zanneder, şaşırırdım.

— Saati kaç paraya ders veriyordunuz?
— Valla geçmiş gün, unuttum. Zaten para işini babam çözerdi. Ama bu şekilde iki koldan ders vererek İstanbul'da bir-iki seneyi geçirdik. Son kiracı da taşınınca, babam alt katı dershane haline getirdi. Kültür Dersevi'ni bu kez İstanbul'da, Azimkar Sokak No: 83/85'te, 1945 yılında kurdu. Ben orada sürekli ders verdim. Ancak o zaman bugünkü gibi toplu ders söz konusu değildi. Teke tek ders verirdik. Bütün fizik, kimya derslerini ben veriyordum. Başka hocalar da gelip giderdi. İki-üç yıl içinde Kültür Dersevi iyice duyuldu çevrede.

— Hangi okullardan öğrenci geliyordu hatırlıyor musunuz?
— O zaman bize yakın Vefa Lisesi, İstanbul Erkek Lisesi ve Pertevniyal Lisesi vardı. Daha çok bu üç lisenin çocukları gelirdi. Bir de özel okulların öğrencilerine matematik dersi verirdik. Alman, Avusturya Liseleri için sorun yoktu. İngilizce ve Fransızca tedrisat yapan okulların öğrencilerinde zorlanırdık. Ama sonuçta matematik dili söz konusuydu ve her zaman çözüme ulaşırdık. Kışın takviye için ders verilirdi. Yazın ikmaller vardı. Yazları yoğun bir metot uygulardık. Diyelim çocuk 10 üzerinden 5 alıp sınıfı geçecekse, biz de ona beşlik bilgi verirdik. Hangi konularda sınavda ne sorulacağını bilirdik üç aşağı beş yukarı. Babamla beraber oturup bunları hesaplardık. Babam buna, havan topu metodu, derdi. Havan topu gibi yukarıdan barutu, topu koyar ve pıt diye atar gibi... Çocuk eylülde bütünleme sınavını geçer ama bir dahaki seneye gene talebemiz olurdu. Böylece büyüdü dershane, bir hayli gelişti. Öğrenciler ile çok sıcak ilişkiler kurar, onların tüm öğrenim sorunları için çözümler üreten bir yaklaşım gösterirdik.

— Bu yıllar boyunca siz de ikili bir hayat sürdünüz. Dershane ve üniversite arasında, öğretmen ve öğrenci olarak...
— Tam da böyle oldu. Üniversite bitene kadar böyle devam etti. Tabii bazen tuhaf durumlar da oluyordu. Örneğin bir sene çarşamba günleri öğleden sonra şehircilik dersi konmuştu, ama çarşamba günü öğleden sonraları dershanede dersim

vardı. Sabahları okula gidiyor, öğlen çıkıyor, koştura koştura Dolmabahçe'ye iniyor, oradan Ortaköy-Aksaray tramvayına binerek dershaneye yetişiyordum. Sene sonunda şehircilik sınavına girdiğim zaman dersin hocasını bile tanımıyordum.

— Nasıl geçtiniz peki?

— Arkadaşım Fahrettin Zaim'den ders notlarını alıp çalıştım ve bu dersten öyle geçtim. Üniversite hayatım boyunca çalıştım sizin anlayacağınız. Patronum babamdı. Gerçekten hesabını çok iyi bilen bir adamdı. Almanya'da okuyup Alman sistemiyle büyümüş biriydi. Her yılın başında beni oturtur ve o yıl kendisine kaça mal olduğumu söylerdi. Derdi ki, "Bu sene ben senin için bu evde şu kadar para harcadım. Gömlek, ütü, kola vb. masrafların şu kadar tuttu, yemek masraflarını almıyorum." Bunları teker teker sayardı. Benim üniversitede bir yıl okumamın kaça mal olduğu dahi babam tarafından bilinirdi. Şimdi unuttum tabii ama mezun olduğumda bütün üniversite hayatımın kaça mal olduğunu biliyordum. Hesaplarını göstermişti.

— Üniversiteyi bitirce de dershanede çalışmayı sürdürdünüz mü?

— O zaman Mekatib'i Hususiye Talimatnamesi vardı, henüz özel okullar kanunu çıkmamıştı. 625 sayılı özel okullar kanunu ancak 1965 yılında çıkmıştır. O tarihten önce mühendis olmak öğretmen olmak için yeterliydi. Eczacı olmak, kimya dersi vermek için yeterliydi. Bugün pedagojik formasyon da aranıyor artık. Mezun olur olmaz babam Milli Eğitim Bakanlığı'ndan benim öğretmenlik tayinimi yaptırdı ve Kültür Dersevi'nde resmen tayinli matematik öğretmeni olarak çalışmaya başladım.

— Buraya kadar İTÜ yaşamınıza ilişkin anlattıklarınızın sizin gözünüzdeki özeti nedir? Bu süreci bir yüksek mühendis ve kırk beş yıllık bir eğitimci, bir eğitim yöneticisi olarak değerlendirdiğinizde, neler söylemek istersiniz?

— İnsan yaşamında 17-24 yaş arası her bakımdan önemli bir dönemdir ve büyük oranda yaşamın geri kalanını şekillendirir, etkiler. İTÜ yılları da daha sonraki yaşamımı hep etkilemiştir. Bu etkinin olumlu yönde olduğunu biliyorum. Çünkü İTÜ'de okumak, oradan mezun olmak çok önemli bir etiket, bir ayrıcalıktı. Ancak bu etkinin ne kadarının İTÜ'deki öğretim yönetimi, öğretim kadrosu ve içeriği (müfredat) ile ilgili olduğu, ne kadarının benim yeteneklerimle, özelliklerimle ve ailemle, yakınlarımla ilgili olduğu konusunda tereddütlerim var. Yani gerekli gereksiz o kadar çok ve yoğun ders okumadan mühendis olsaydım, öğretim üyeleri ile daha rahat, daha sıcak ilişkilerim olabilseydi ve İTÜ'de her türlü kimlik, kişilik, psikolojik sorunlarımla ilgilenen bir danışmanım, bir rehberim olsaydı daha kararlı, daha mutlu olurdum elbette. Bugün bir eğitimci olarak eski okulum hakkında çok daha iyi, çok daha güzel yargılarım olurdu.

İTÜ'den sınıf arkadaşları yıllar sonra bile düzenli bir biçimde görüşmeyi sürdürüyorlar. Ön sırada soldan ikinci Fahamettin Akıngüç.

— İTÜ ile ilgili bütün yargılarınız olumsuz mu yani?
— Değil elbette. Yine de yaşamım boyunca İTÜ'lü olmaktan, İTÜ'lü arkadaşlarımın kendi alanlarında başarıdan başarıya koşmalarını, yüksek mevkilere gelmelerini izlemekten büyük bir sevinç ve onur duyduğumu belirtmeliyim. Buna bir örnek olmak üzere bir anımı anlatmak isterim. Arkadaşım Hazım Alakavuk ve Ayhan Kemaloğlu'nun kurduğu ALKE adındaki inşaat şirketi zaman zaman mühendis ihtiyacı olduğunda gazeteye ilan verirdi. Tercih edecekleri mühendisin mezun olduğu üniversite için ilk sırada Boğaziçi Üniversitesi'ni, ikinci sırada ODTÜ'yü ve üçüncü sırada İTÜ'yü belirtirlerdi. Hazım Alakavuk'a buna üzüldüğümü, "İTÜ'yü üçüncü sırada yazmışsınız, ayıp değil mi" gibi bir şeyler söylediğimi hatırlıyorum. O da yanıt olarak, "İlk iki sıradaki üniversitelerin öğrencilerinin İngilizce bilmeleri onlara üstünlük sağlıyor" demişti. Gerçekten de İTÜ'nün üçüncü olmasına üzülmüştüm.

— Siz İngilizce eğitimden mi yanaydınız?
— Evet. O sıralarda biz Kültür Koleji'nde İngilizce hazırlık sınıfı açmıştık, ondan sonraki yıllarda dersleri İngilizce olarak okutuyorduk. Kültür Koleji ve tüm Anadolu Liseleri bunu uygularken İTÜ'nün öğrencilerine dersleri İngilizce olarak vermemesine kızıyor ve bu durumu kınıyordum. Hatta geleneksel perşembe toplantılarımızdan birinde sınıf arkadaşım Prof. Dr. Sacit Tameroğlu'na bu görüşümü anlattım. O zaman, İTÜ'nün gelenekleri olan köklü bir üniversite olduğunu, öğrenimin Türkçe olduğunu ve bu geleneğin süreceğini, İngilizce ile öğrenime karşı olduklarını söylemişti. Sanırım 1980'li yıllar idi. Tartıştığımızı hatırlıyorum.

— Sonuçta sizin dediğiniz oldu.
— Daha sonraki yıllarda İTÜ'nün de İngilizce ile öğrenime geçtiğini, bugün İTÜ'nün ilk sıralarda tercih edilen bir üniversite olduğunu, büyük bir memnuniyetle izlemekteyim.

İTÜ hakkında son olarak şunu da söylemek boynumun borcudur. Yükseköğrenim süresinde orada, gerçekten yüksek, yoğun ve kaliteli bir öğretim iklimi soludum. Bilim değeri yüksek, ilişkileri sıcak, kişiliği örnek onlarca bilge öğretim üyesinin bize ve zamanın gençlerine yaptıkları hizmetleri de burada minnetle, şükranla anıyor, aramızdan ayrılanlara rahmet diliyorum.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Mühendisliğin Altın Çağı

Menderes büyük bir yatırım projesiyle işe başladı. Biz mühendis olduğumuz için çok şanslıydık. İş aramak diye bir şey söz konusu bile olmadı. O zamanki mühendislik-müteahhitlik anlayışımız devletten iş almak ve bu işten mümkün olan en fazla parayı kazanmak olarak özetlenebilir.

Manisa'daki Emlak Bankası inşaatı sırasında, yokluğunda inşaata bakan Demir Büyüközkaya ile.

— İTÜ'den mezun olduktan sonra bir süre babanızın dershanesinde çalışıyor, sonra havaalanında mühendisliğe başlıyorsunuz, daha sonra müteahhitlik geliyor ve 1958'e kadar sürüyor. Bu Türkiye'de önemli bir süreç, çünkü Demokrat Parti iktidarda ve her mahallede bir milyoner yaratma gibi bir sloganı var. Gördüğüm kadarıyla siz de bunun örneklerinden bir tanesisiniz. Çünkü 1957'de babanız öldüğünde, bakıyorsunuz ki, siz ondan daha zengin durumdasınız. Nasıl bir dönemdi, müteahhitlik işleri nasıl yürüyordu? Biraz onları anlatın istiyorum.

— Güzel söylüyorsun. O konularla ilgili çok anılarım var, çünkü o sekiz-on yıl hayatımın en aktif dönemlerinden biriydi. 1950'den itibaren yaptığım işler için karmaşık yorumlarım var bugün. Çok açık, hem yaptığım ve memnun olduğum işler var hem de yaptıklarımdan daha sonra hiç de memnun olmadığım, pişman olduğum işler var bu dönemde. Çünkü 1960'tan sonraki dönemden bugüne kadar eğitim sektörünün bana kazandırdığı değerlerle, 1950-60 arasındaki mühendislik-müteahhitlik geçmişime baktığım zaman, o zaman doğru bildiğim kimi şeylerin yanlış olduğunu gördüm. Yani yıllar sonra yaşamımın en dinamik, en önemli kısmı olan, bana büyük ivmeler, büyük birikimler kazandıran, mühendislik-müteahhitlik dönemini tekrar analiz etme imkanı buldum. Biraz kronolojik gideceğim yine.

— Evet, öylesi daha iyi olacak.

— Üniversiteyi bitirdikten sonra dershanede ders vermeye başladım, böylece beş-altı ay geçti. O sırada mühendislik yapmayı hiç düşünmüyordum. Nasıl olsa dershane doluydu, hem ders veriyor hem de rahat rahat gezme imkanı buluyor-

dum. O sırada Yeşilköy Havaalanı, Amerikalıların desteğiyle yeni inşa ediliyordu. Kayserili bir müteahhitin bakım ve depo hangar inşaatı vardı. Çelik malzeme ABD'den geliyor, burada montajı yapılıyordu. Orhan Başer diye bir sınıf arkadaşım vardı, o sırada havaalanında çalışıyordu. Bir gün geldi ve, "Mühendis arıyorlar Faham, gel bir görüş istersen" dedi. Onun tavsiyesiyle görüşmeye gittim. Anlaştık ve 300 lira maaşla orada çalışmaya başladım.

— *Nasıl bir ortamla karşılaştınız orada?*
— Söz konusu olan bir su deposu, bir bakım hangarı, bir de depo hangarı yapımından oluşan bir inşaattı. Bu inşaatların bir mimarı vardı, bir de mühendis istemişler. 1950-51 yılları. Malzemeler Amerika'dan Westinghouse firmasından geliyordu, biz montajını yapıyorduk. Ben orada kendi mühendislik düzeyimi öğrendim adeta. Benim o işe çok bir katkımın olduğunu söyleyemem ama o işin bana çok büyük katkısı oldu. Çok ilginç adamlardı müteahhitler.

— *Ne bakımdan?*
— Mesela akşamüstü saat dörtte, işçilere, "Çocuklar şu çelik parçayı da kaldıralım" yahut da, "Şu toprağı şuradan şuraya alalım ondan sonra paydos edelim" derlerdi. Normalde 17:00'de paydos edilecekse, o işi bitirmek beş buçuğu, altıyı bulurdu ve bunu sürekli yaparlardı. Sürekli işçinin emeğinden çalarlardı ve müteahhitliği böyle yürütürlerdi. Biz orada müteahhitlerle beraber geniş bir odada oturuyorduk. Bir gün kalfa girdi içeri, "Hafriyata başlayacağım, mühendis bey gelsin de plankote çıkarsın" dedi. Ben mühendis olmuşum ama plankotenin ne olduğunu bilmiyorum. Cemil Bey vardı müteahhitin adamı, o bana döndü, "Mühendis bey şu plankoteyi yapıver" dedi. Ben daha aletin nasıl kurulacağını bilmiyorum. Çünkü Teknik Üniversite'deki topografya stajları sürecinde dershanede ders verdim. Cemil Bey, "Plankoteyi alıver" deyince, ensemden kuyruksokumuma bir Niagara şelalesi aktı.

— Ne yaptınız peki?

— Sonra birden cinlik yaparak kalfaya, "Sen aleti kur ben de geliyorum" dedim. Aleti kurmaktan kurtardık, sonra da diğerlerini bir şekilde çözdüm. Şunu demek istiyorum, bilginin gerçek hayata uyarlanmasında müthiş bir yöntem eksikliği var. Bu hem öğrencinin hem öğreticinin hem de eğitim sisteminin bir eksiği olarak dikkat çekiyor. Evet çocuk kabiliyetsiz olabilir ama takip edilirse, rehberlik yapılırsa bu sorun çözülebilir. Ya da başka bir yorumla bir eğitim sürecinde, meslek eğitimi alan kişinin eksiklikleri olabilir, ama bunu meslek içi eğitimde tamamlayabilir, dolayısıyla meslek içi eğitimin daha önemli olduğunu söyleyebilirim. Bunu daha sonra fark ettim. Nitekim İTÜ de daha sonra fark etti ve altı yıllık mühendislik eğitimini dört yıla indirdi. İstanbul Kültür Üniversitesi'ni kurduktan sonra da öğrencilerin dört yıllık esas eğitimden ziyade lisansüstü programlara büyük rağbet gösterdiklerini gördüm. Bunun sebebi de meslek içi eğitimin önemidir. Bu, mühendis olarak ilk işimdir, ondan sonra askere gittim. Askerden sonra...

Temmuz 1944, Ayazağa. Ordugahtan bir askerlik hatırası. Fahamettin Akıngüç sağ başta.

— Askerliğinizi de anlatın bence.
— Askerliği altı ay Ankara'daki yedeksubay okulunda, altı ay da kıtada yaptık. Tabii istihkama girdik. Oysa ben bahriyeye ayrılmak istemiştim.

— Bahriyelilere mi özeniyordunuz?
— Daha çok eve yakın, dershaneye yakın olurum diye düşünmüştüm. Ankara'da istihkamda bulunduğum süreçte, orada hep sınıf arkadaşlarımız vardı. Bu arada ben Ankara'ya gitmeden evvel Merzifon'a gittim. Merzifon'da hava kuvvetleri vardı, eniştem orada havacı yüzbaşıydı. Merzifon'da birkaç gün kalırım, ondan sonra Ankara'ya giderim, dedim. Ablamların Merzifon'da kaldıkları ev iki katlıydı. Evin sahibi Aleviydi. Ablamlar o evin üst katında oturuyorlardı. Kagir, geniş odaları olan bir evdi. Hatta karşısında da bir Alevi dedesi vardı. Ev sahibi ailenin bir kızı vardı. Elma gibi yanakları olan güzel bir kızdı. O aile evde şarap yapıyordu. Bu kızla iyi arkadaş olduk. Güzel vakit geçirdik. Şarap boldu. Eniştemin gittiği orduevi vardı. Havacılar son derece neşeli adamlardı. Bütün bunları anlatışımın nedeni şu: Kız bir tarafta, şarap bir tarafta, eğlence bir tarafta, ben yedeksubay okuluna gitmeyi unuttum ve askere bir hafta geç gittim.

— Bu yüzden ceza mı aldınız?
— Hayır ceza almadık ama benim gibi geç gelen üç kişi daha vardı, istihkam bölüğünün yatakhanesinde yer kalmadığı için bizi süvarilerin yatakhanesine aldılar. Süvarilerin hepsi iriyarı, garip adamlardı ve at gibi kişnerlerdi akşam, sabah. Sabahları kalktığım vakit, harada uyandığımı sanırdım. Biz dört mühendis altlı üstlü iki ranzada kalırdık. Bunlardan birinin adı Fikret'ti. Fikret, Amerika'dan gelmişti ve parasızdı. Sonra çok zengin bir müteahhit oldu. O günlerde bir donu bir de atleti vardı. Atletini, donunu çıkartır, anadan doğma lavaboya gider ve donunu yıkardı. Onu o vaziyette gören bütün süvariler at gibi kişneyerek bağırırlardı ama o hiç aldırmazdı. Benim çok garibime giderdi bu.

1946 yılı, hâlâ Ayazağa'dalar. Bu kez tam teçhizatlı eğitimdeler. Oturanların üçüncüsü Fahamettin Akıngüç.

— Kalabalık mıydı yedeksubay okulu?

— Hem de nasıl, beş bin kişiydik. Helalar olağanüstü pisti. Temiz hela bulabilmek için sabah üçte kalkmak gerekiyordu. O günlerden bana bir bağırsak tembelliği, yani kabızlık musallat oldu, hayatım boyunca çektim. Orası çok kalabalık olduğu için kontrol çok sıkı değildi, biz mühendisler de sürekli kaçar, Mühendisler Birliği'ne gider, remi oynardık. Yoklama yapıldığı zaman haber gelirdi, hemen arabalara atlar, arkadaki mutfak kapısından içeri girerdik. Sonra okul bitti, kura çektik, bana Hadımköy çıktı. Altı ay 3. Ordu'da askerlik yaptım. Orada da birtakım olaylarım oldu.

— Ne gibi olaylar?

— Kolordu Komutanı İsmail Hakkı Tunaboylu diye ünlü bir generaldi. Ben o zaman cumartesi günleri Laleli'ye eve geliyordum. Bir cumartesi geldiğimde baktım ki babam hasta yatıyor, hemen onun derslerine ben girdim. Pazartesi durumu yüzbaşıya ilettim, "Babam hasta, bana biraz izin verin" de-

dim. O da, "Ben karışmam kurmay başkanına söyle" dedi. Kurmay başkanı beni seviyordu, çocuğuna matematikten bir-iki sefer ders vermiştim; "Baban hastaysa hemen git" dedi. Bir hafta izin verdi. Ben eve geldim, ama salı günü akşamı babam iyileşti. Kıtaya dönmektense izin süresince evde kalmaya karar verdim ve resim sergilerini dolaşmaya başladım. Perşembe akşamı eve geldiğimde, babam, "Oğlum nerdesin" dedi. Bir doktor yüzbaşı gelmiş beni sormuş. Babam da, "Neyse bana söyleyin ben babasıyım" demiş. Bunun üzerine yüzbaşı, "Sizin şimdi yatakta olmanız gerekmiyor mu" demiş. "Beni İsmail Hakkı Paşa gönderdi, söyleyin oğlunuza bu akşam hemen gelip kıtasına teslim olsun" demiş.

— *Gidip teslim oldunuz mu?*
— Tatil iyi gelmişti, gitmedim. Pazartesi günü gittim, gider gitmez beni çağırdılar, doğru mahkemeye. Hadımköy'de muhabbet çok güzel, et var, şarap var, her akşam mahfelde bu hakimlerle yiyip içiyoruz, hakimlerle arkadaşız. Hakimler bir-iki tavsiyede bulunup beraat ettirdiler beni. Beraat kararı Tunaboylu'nun önüne gitmiş. O da, "Olacak iş değil adam hem gelmiyor, hem beraat alıyor" diye kızmış. Onun idari ceza verme hakkı vardı, bana on beş gün oda hapsi cezası verdi. Ama nasıl bir oda... Üçüncü kısım komutanı vardı, izindeymiş, onun odasını verdiler bana. Şahane bir çalışma odası. Oturup kitap okuyordum. Ayrıca komutanın bir emireri vardı, benim kendi emirerim vardı, bir de istihkam bölüğünün emireri vardı. Üç tane emireri kapıda. Ne lazım olsa getiriyorlar. Güzel bir on beş gün geçirdim orada. Diyeceğim askerliği hiç ciddiye almamışım, şimdi geriye dönüp bakınca onu görüyorum. O zaman yedeksubaylığı boşa geçen, hiçbir yararı olmayan bir süreç olarak görüyordum.

— *Askerlikten sonra yine mühendisliğe mi döndünüz?*
— Askerlikten dönüşte, Emlak Bankası'nın Altıyol'daki halen de hizmet vermekte olan binasının inşaatına girdim. İstanbul İmar Limited diye bir şirket orada şantiye şefi arıyor-

du. Kalktım gittim, mülakat yaptık ve inşaatın şantiye şefi oldum. O sırada Süreyyapaşa Hastanesi'nin kaptaj (dağlardan su toplama) işinin ihalesi çıktı. Ben iki arkadaşımla beraber, bu ihaleye girmeye karar verdim ve gittim o ihaleyi de aldım; böylece iki işi birden yürütmeye başladım.

— Şantiye şefliğinden kaç para alıyordunuz? İhaleyi nasıl aldınız? Biraz daha detay verebilir misiniz bu dönemle ilgili?
— Emlak Kredi Bankası inşaatında 625 lira brüt, yaklaşık 490 lira gibi bir netle çalışmaya başladım. O sırada bir iş için Ankara'daydım. "Sosyal Sigortalar Genel Müdürlüğü'nde Süreyyapaşa Hastanesi'nin kaptaj işi var" diye duydum ve bu işe talip olmaya karar verdim. İki arkadaşımla birleşerek işi aldık. Ancak bu işi alabilmemiz için bir bankadan teminat mektubu gerekiyordu. Yapı Kredi Bankası yeni kuruluyor o sıralarda. Kâzım Taşkent birbiri ardına şubeler açıyor ve o sırada bir özel banka fırtınası esiyordu Türkiye'de.

— Fırtınadan kastınız nedir?
— 1950'de demokrasiye geçmişiz, ekonomide de bir özel banka kurulmuş. Yapı Kredi Bankası ve kurucusu da Kâzım Taşkent, zamanına göre çağdaş, eğitim görmüş bir mühendis-bankacı. Aynı zamanda şeker fabrikalarının kurucusu olan bir zat. Eskişehir'den ismini biliyordum ben, babamın dostuydu. Dediğim gibi Yapı Kredi yeni yeni hamleler yapıyor, duymadığımız, bilmediğimiz güzellikler yaratıyordu. Müşterinin haklı olduğu bir davranış biçimini uyguluyorlardı. Örneğin benim öğrenciliğimde, II. Dünya Savaşı sürecinde, babam, para yatırmak veya para çekmek için Eskişehir'deki Osmanlı Bankası'na gittiği zaman, lacivert takım elbisesini giymeye özen gösterirdi. Yani o bankalar saygın, resmi yerler olarak algılanırdı. Kravat filan takarak gidilirdi ve hatta beraber gittiğimizde beni bankanın içerisine sokmazdı babam, dışarıda beklerdim. Bu zihniyetten sonra Yapı Kredi'nin bankacılık anlayışı yepyeni bir şeydi. Benim gibi genç bir mühendis karşısında, banka müdürünün ayağa kalkması büyük bir değişiklikti. Özel sektör anlayışının ilk tohumları atılıyordu.

— Siz de bankadan içeri rahatça girdiniz...

— Bu toplumsal, ekonomik, sosyal iklim içerisinde ben de Beyazıt'taki Yapı Kredi Bankası şubesinden içeri girdim. Necdet Yıldız adındaki banka müdürü beni karşıladı. Kendisine mühendis olduğumu, karşı tarafta inşa edilen Süreyyapaşa Hastanesi'nin kaptaj işinin ihalesini almak istediğimi, bunun için 5 bin liralık bir teminat mektubuna ihtiyacım olduğunu anlattım. "Tabii" dedi. Çok anlayış gösterdi. "Babanız ne iş yapıyor" diye sordu. "Laleli'de dershanesi var" dedim. "Tamam o zaman, babanız kefil olsun, ben derhal mektubu vereyim" dedi. Akşam eve gittim, durumu babama anlattım, kefil olmasını istedim.

— Kabul etmedi mi yoksa?..

— Babam, "Evladım, ben kimseye kefil olmam" dedi. "Ben kimse değilim ki, ben senin oğlunum" dediysem de, ikna edemedim. Bunun üzerine sabah bankaya uğradım ve müdüre, "Babam kefil olmuyor" dedim. Müdür çok şaşırdı. "Bir baba oğluna kefil olmaz mı, böyle şeyi ilk defa duyuyorum, bu işte bir yanlışlık var, babanızla bir de ben konuşayım" dedi. Bunun üzerine Necdet Bey'i alıp babama götürdüm. Necdet Bey durumu babama anlattı. Bunun üzerine babam, "Birkaç sorum var" dedi. Başladı sormaya: "Kefil olacağım ama ne kadar süreyle kefil olacağım? 5 bin liram ne kadar süre bağlı kalacak?" Necdet Bey, "Para vermiyorsunuz beyefendi" dedi. Babam, "Tamam da benim imzam ne zaman serbest kalacak" diye ısrar etti. Bunun üzerine, "Yaptıkları iş bitene kadar, bunun tam süresini bilmek imkansız" dedi Necdet Bey. Babam da, "Ben süresiz kefil olmam" diye diretti. Neyse Almanya'da yetişmiş olmanın verdiği alışkanlıklarla, kefil olmadı bana ve teminat mektubunu alamadım.

— Nasıl çözdünüz teminat mektubu meselesini?

— Ben Kadıköy'de Emlak Kredi Bankası inşaatını yaparken, iki bina ötemizde bir inşaat daha yapılıyordu. Mehmet Beyazıt diye bir zat ki Selahattin Beyazıt'ın babasıdır, o arsada ka-

zıya başlamıştı. Ben bir gün Altıyol'daki şantiyede otururken, bir adam geldi ve, "Ben sizin yanınızdaki inşaatın sahibiyim" dedi. Mehmet Beyazıt'mış. Doğubeyazıtlı, celep, ithalat-ihracat yapıyor ve o zamanki şartlara göre Sirkeci'de müthiş güzel bir yazıhanesi olan çok zengin bir adam. "Bizim inşaatın temelinde su çıktı, kalfa ne yapacağını bilemedi" dedi. Ben de, "Biliyorsunuz buraları eskiden hep denizmiş, biz bu inşaat için temel kazdığımızda bizim temelde de su çıktı" dedim. Osmanağa Camii'ne kadar bütün oralar zamanında denizmiş. Kazdıkça alttan kum ve su çıkıyordu.

— *Ne yapmak gerekiyordu peki?*

— Bu durumu görünce, iki yanda kurulan motorlarla bir yandan suyu boşaltılırken, bir yandan sandık beton denilen bir sistemle temel atmıştık biz. Onun kalfası bu işi becerememiş, demiş ki, "Bunu Emlak Bankası inşaatında yaptılar. Orada genç bir mühendis var, o gelsin bu işi yaparken bizi kontrol etsin." Mehmet Bey, "Benim bu işimi kontrol edersen sana 5 bin lira veririm" dedi. "İyi" dedim, anlaştık. Bu, daha ben Süreyyapaşa işine girmeye niyetlenmeden evvel oluyor. Hemen her gün bana uğruyordu, ben de onunla birlikte inşaatına gidiyor ve gerekli kontrolleri yapıyordum. Neticede babam kefil olmayınca, Mehmet Bey aklıma geldi. Gidip kendisine anlattım durumumu. Beni aldı Kadıköy rıhtımındaki İş Bankası'na götürdü. Biz içeri girince herkes ayağa kalktı. Oradakilere, "Bu çocuğa 5 bin liralık teminat mektubu verin, ben kefilim" dedi, böylece o işi aldık.

— *Babanıza kızmadınız mı?*

— Babam o yaradılışta bir adam değildi, eğitimi öyle değildi; ben de hoş gördüm bu durumu ve takdir de ettim o zaman. Mehmet Beyazıt'ın inşaatı işine gelince... Temel için çukur kazıldı, lebalep su çıktı. Motorları bağladık suyu çekiyoruz, su seviyesi düştü, ama motorların kapasitesini yüksek koymuşum, suyu çekerken bir yandan kumu da çekiyormuşuz. Radye betonu attık, izolasyonunu yaptık, binanın birkaç ka-

tını çıktık, derken kalfa geldi bir gün koştura koştura, "Mühendis Bey gel bak bir şey göstereceğim" dedi. Böyle dört metrelik latalar var, latayı temelin altına soktuk, ittikçe gidiyor. Bir baktık ki, temelin bir köşesinin altı tamamen boş. Daha binayı yeni yüklüyoruz. Tabii bende şafak attı.

— *Sonra?*
— Kalktım Teknik Üniversite'ye gittim. İsmet Ağabey vardı, İsmet Ordemir, ona sordum, "Ne yapacağız" diye, "Ben de bilmiyorum" dedi. Prof. Hamdi Peynircioğlu vardı, o da ona sordu. Oradan da bir haber çıkmadı önce, sonra Hamdi Peynircioğlu, İsmet Ağabey'e söylemiş; "Kırk-elli torba çimentoyu atın o boşluk yere, sapasağlam olur" demiş. İsmet Ağabey bana bunu söyleyince ben de hemen kalfaya gittim, "Elli torba çimento al, bunun altını dolduralım" dedim. Kalfa, "Ben Mehmet Bey'e söylemeden bunu yapamam" dedi. Bunun üzerine Mehmet Bey'e söylendi.

— *Mehmet Bey kabul etti mi?*
— O zaman betonarme hesaplarını yapan Rutimann adında bir köprü mühendisi, bir de Rüknettin diye bir mimar vardı. Mehmet Bey onları da aldı geldi, binanın durumunu gösterdi, ikisi de bir şey olmaz, dediler. Bunun üzerine Mehmet Bey elli torba çimentodan tasarruf etti ve Londra'ya, Türk Hava Yolları için alınacak yolcu uçağı ihalesiyle ilgili bir iş bağlantısı yapmaya gitti. İki-üç ay kadar da gelmedi. Biz binayı bitirdik. Bir gün kalfa beni çağırdı. Gittik uzaktan binaya baktık, bizim bina yukarıdan 20-25 santim açmış durumda, yamuk duruyor. Ne yapacağız? O sırada Mehmet Beyazıt dönmüştü, ben de onu aldım ve kalfanın bana gösterdiği noktadan binayı ona gösterdim. 20-25 santim açığı görünce çıldırdı. Alman mühendisle mimarı çağırıp, ikisini de haşladı.

— *İyi de bina ne oldu?*
— Şöyle oldu. O arsanın yanında Emniyet Sandığı'nın arsası vardı. Mehmet Bey Emniyet Sandığı Genel Müdürlüğü'nün o

arsaya yapacağı binanın ihalesine girdi ve kazandı, müteahhit oldu. Böylece Mehmet Bey daha önce yaptığı binayı, Emniyet Sandığı'nın yeni binasına dayayarak sağlama aldı.

— *Ya kaptaj işi?*
— Mehmet Beyazıt'ın yardımıyla aldığımız teminat mektubuyla o işe girdik ve işi aldık. Kontrol mühendisliğini Kenan Targıt diye mimar bir arkadaş yapıyordu. Tabii orada koca bir hastane yapılıyor, bizim yaptığımız sadece su getirme işiydi. O iş, sonra, ortaklar arasında ihtilaflı bir şekilde bitti.

— *Bu ilk deneyimde müteahhitlik nasıl gözüktü? Gerçekten çok kârlı bir iş miydi?*
— İlginç bir şey söyleyeyim, o sırada muhasebe ve ekonomi hakkında doğru dürüst bir fikrimiz olmadığı için, o işin muhasebesini hiç bilmiyorum. Ondan sonra müteahhitlik yaptı-

1956 Şubatı, İTÜ'nün Taşkışla'daki binasının önü. Fahamettin Akıngüç'ün çok sevdiği karlı günlerden biri.

ğım dönemde de doğru düzgün bir muhasebecim olmadı. Amcazadem vardı Şahap Büyükakıncı, o, zaman zaman gelip muhasebemi tutmuştur, ama her işten de para kazandığım muhakkak. O kaptaj işinde bile hemen hemen para kazandık. Kötü bir kış oldu. Çukurları açmıştık, kış gelmeden çukurlara büzleri döşeyip, üzerine kırma taşı, çakılı ve kumu koyup kapatmamız gerekiyordu. Fakat üç mühendis patron olunca, malzemenin daha ucuzu var, daha da ucuzu var derken, zamanı iyi ayarlayamadık ve açtığımız çukurlar göçtü. Şimdi hatırlamıyorum ama ya farklı fiyat aldık ya da çöken toprağın temizleme parasını almışızdır. Diyeceğim her işten para kazanmışımdır, ta 1958 senesindeki devalüasyona kadar... İyi para kazanıyorduk.

— Sonrasında da şantiye şefliği ile müteahhitliği hep bir arada mı yürüttünüz?

— Evet. Fakat o kış şartlarında Süreyyapaşa'daki şantiyede çok zorlandık. İşçiler aç kalıyordu, dağın başı, ekmek götürmek gerekiyordu. O sırada 2.400 liraya üstü açık bir araba aldık. Sonra babam 2.700 liraya sattı onu. Ben araba işinden hiç anlamam, o yüzden bir şoför tuttum; Artist Bülent diye Kadıköy'ün serseri taifesinden biri, beni oraya götürüp getirdi. O gidiş gelişlerde üşütmüşüm. Önce boğaz ağrısı olarak başladı, sonra bütün mafsallarıma vurdu, altı ay yattım. Hiç unutmam Kadıköy'deki inşaata bir süre bastonla gidip geldim.

— O kadar kötü?

— Evet. Hatta Halıcı İlhami diye bir mühendis arkadaşım vardı, o beni görmüş o halde ve Mühendisler Birliği'nde, "Faham ölüyor" demiş. "Gördüm! O yaşamaz! Bitmiş adam" filan demiş. Yıllar sonra Uludağ'da karşılaştık, "Sen ölmedin mi yahu" diye çok şaşırdı. Bu hastalıktan sonra şantiye şefliğini de müteahhitliği de bıraktım. Teknik Üniversite'de İskender diye bir ağabeyimiz vardı, o bana üniversitede bir işten bahsetti, ben de gidip o işe başvurdum ve Teknik

Üniversite Proje Kontrol Bürosu'nda sıra mühendisi olarak çalışmaya başladım. Proje Kontrol Bürosu Şefi, Mustafa Pehlivan diye, çok değerli, dini bütün bir mimardı. Yirmi küsur kişi çalışıyordu o zaman bu büroda.

— *Ne yapıyordunuz orada?*
— Teknik Üniversite'deki çeşitli fakültelerin inşaat işleri vardı, bu işleri ihale ederdik. Dosyaları, hakedişleri vardı; onlar hazırlanırdı. Bu sırada bürodaki mimar arkadaşım Aziz bana geldi ve, "Ben Ayazpaşa'da bir binanın projesini yapıyorum, bir müteahhit arıyorlar, sen müteahhitlik yaptın, bu işle ilgilenir misin" diye sordu. "Gidip bakalım" dedim. Kalktık gittik. O zaman Moskova'da büyükelçilikte çalışan ikinci adam konumundaki bir zatın evine gittik. Gerçekte o kişinin sevgilisinin eviymiş. Adam bu evi sevgilisi için yaptırıyormuş. Sevgilisi N. Hanım diye bir bayandı, çok güzel, çok kişilikli bir kadındı. Konuştuk, projeye baktık. "Yapar mısın" dediler. "Yaparım" dedim. Fiyatta anlaştık.

— *Böylece yeniden müteahhitliğe başladınız?*
— Evet. Bir taraftan D cetvelinden devlet memuru olarak çalışıyorum, bir taraftan da bu özel işi aldım. Bu arada Laz kalfam vardı bir tane, şantiyeyi kurduk, onu da başına koydum ve inşaata başladık. Beş katlı bir bina. O süreçte N. Hanım'la çok yakın arkadaş olduk, birbirimizi çok sevdik. Bu arada Mustafa Pehlivan görevinden istifa etti ve beni Proje Kontrol Bürosu'na şef olarak atadılar. Ben büro şefi olarak işleri organize ediyorum. Bu arada Ankara'da bir ihale açılmış, Tophane'de Sanat Enstitüsü vardı, onun altında da merkez askeri komutanlığı diye bir bina var. O bina Teknik Öğretim'e bağlıymış, binanın onarımı yapılacakmış. Aziz'in orada tanıdıkları vardı, bir ara Ankara'ya gittiğimizde ben müteahhit olarak o işi de aldım. Yıkma işiydi. O zamanın parasıyla 131 bin liraydı hatırladığım kadarıyla. 131 bin liralık yıkma işi aldım ve 131 bin liralık yıkma işinde 131 bin lira para kazandım.

— O nasıl oluyor?

— Çünkü o yıkma işinin sözleşmesinde yıkılan binadan çıkacak taş, kereste ve kurşun bize kalıyordu. O zaman Türkiye'de kurşun karaborsaydı. Bütün çıkan kurşunları topluyor ve eritip, satıyorduk. Keresteler için bir depo yaptık, eski, güzel, değerli kerestelerdi. Bu arada o Tophane'deki yere kocaman bir levha asmıştım: Müteahhit Yüksek Mühendis Fahamettin Akıngüç, diye. Sonra Tophane'de bir iş daha yaptım. Halen orada tüfek, olta filan satan yan yana dükkanlar vardır.

— Biliyorum.

— O dükkanları ben yaptım. Tam da Menderes'in İstanbul'da yoğun inşaat faaliyetlerine giriştiği günlerdi. 1954'te büyük bir çoğunlukla yine seçimi kazanmışlardı. Adnan Menderes o zaman sabaha karşı sürekli o caddeden geçiyormuş. Sevgilisi vardı, ona mı gidiyordu, yoksa Park Otel'de kalıyordu da ondan mı bu caddeyi kullanıyordu, bilmiyorum. Ama Rıhtım Caddesi onun zamanında yapılmıştı ve bu caddeye çok önem veriyordu. Hatta sabahları inşaata gittiğimde benim inşaatın bekçisi, "Beyefendi uğradı, bana, günaydın, dedi" derdi. Neyse ben tam dükkanları yapacağım, dediler ki, "Belediyeden izin al."

— Belediye reisi kimdi?

— Belediye reisi, aynı zamanda vali de olan Fahrettin Kerim Gökay'dı. Kalktık imara gittik. Oranın müdürü, "Valla bu caddede Adnan Menderes dolaşıyor, onun için oraya biz karışamayız, sen en iyisi valiye git" dedi. Kalktım valiye gittim. On dört-on beş tane dükkan projesi alt tarafı. Valiye durumu anlattım, o da beni Muzaffer Ersü'ye yolladı. Muzaffer Ersü, Adnan Menderes'in kalem mahsus müdürü. Nerede bulunur? Park Otel'de. Kalktık Park Otel'e gittik. Muzaffer Ersü'yü bulduk, projelere baktı. "Ben bunları beyefendiye götüreyim" dedi. Projeyi aldı yukarıya çıktı ve beyefendiye götürdü. Menderes projeyi imzaladı, biz de o dükkanları yaptık.

Böyle bir anım da var. Bir başbakanın, böyle ayrıntılara girmiş olması, ayrıntıda boğulup iflas eden müteahhit örneğini hatırlatmıştır hep bana.

— O dönemden başka ilginç anekdotlar da var mı?

— O dönemin ilişkilerini anlatması açısından önemli olacağını düşündüğüm bir başka konuya daha değinmek istiyorum. Proje Kontrol Bürosu'nun işleri içerisinde, şimdi Maden Fakültesi olarak bilinen binanın restorasyonu işi de vardı. Müteahhit de M.K. diye biriydi. K. sülalesi ünlü bir sülaleydi, biraz da sosyetik bir sülaleydi. Çocukları ve torunları daha sonra magazin sosyetesinde çok sözü edilen kişiler oldular. M.K. Bey bu işi aldı ve şantiye şefi olarak mimar damadını işin başına koydu. Ben de kontrol şefiyim doğal olarak. Kontrol mühendisi de Yılmaz diye bir arkadaşımızdı. Önce duvarlar yıkılıyor, sonra da betonarmesi yapılacak. İşe başlandı. Yıkma iki türlü oluyor.

— Nasıl iki türlü?

— Horasan harçlı duvarı yıkmak çok zor, kireç harçlıyı yıkmak ise kolay. Kireç harçlıyı yıkmak bir liraysa, Horasan harçlıyı yıkmak üç lira... Misal olarak söylüyorum. Müteahhit yıkıyor ve yıktığı bütün duvarların parasını Horasan harçlı olarak istiyor. Biz de orada teşkilat kurmuşuz, zaten üniversitenin laboratuvarı var, yıkılan her duvarın numunesini alıyoruz, götürüyoruz laboratuvara tahlil yaptırıyoruz. Misal olarak söylüyorum laboratuvar raporunda, yüzde 20'si Horasan yüzde 80'i kireç yazıyor, biz de ona göre para veriyoruz. Bu arada yıkım sırasında demir çıkıyor. O demirler düzeltilip tekrar kullanılacak. Bu işlem için diyelim ki beş lira alıyor müteahhit. Eğer kendisi dışardan demir alırsa o demirin parasını veriyoruz zaten. Bir bakıyorum gelen listeye, diyelim yüz ton demir düzelttiyse onun düzeltme parasını alıyor, bir de ayrıca yüz ton demir almış gibi düzelttiği demirlerin parasını ihzarat olarak ayrıca yazıyor. Vermiyoruz tabii.

— *Vermeyince sorun çıkmıyor mu?*
— O sırada Maden Fakültesi'nin başında dekan olarak Prof. İ.C. var. Madam Currie'nin talebesi olmuş zamanında, ünlü bir profesör. O beni çağırdı. Odasına gittim, bir baktım M.K. ile karşılıklı oturuyorlar. Anladım tabii durumu. Oturduk. Dekan, "Faham niye bu M.K.'ı üzüyorsun" dedi. "Estağfurullah hocam, üzmek diye bir şey olur mu, işimizi yapıyoruz" dedim. Yaptığımız uygulamayı anlattım. Bunun üzerine dekan, "Yüzde 50 yüzde 50 ver n'olacak" dedi. Şunu dedi, bunu dedi, sonunda ayağa kalktı, "Ver elini" dedi, benim elimi tuttu, M.K. Bey'in de elini tuttu, bizi zorla tokalaştırdı. Çıktık oradan, ben fena halde bozuldum tabii. Hemen Prof. Dr. Orhan Sefa Bey'e gittim, "Ben ayrılıyorum" dedim. "Hayırdır" dedi, durumu anlattım. Prof. Dr. Orhan Sefa İTÜ İnşaat Bürosu'nun, yani bizim büronun bağlı olduğu komisyonun başkanıydı. Bu komisyon İTÜ'de her fakülteden bir profesörün katılımıyla oluşuyordu ve bizim bürodaki tüm inşaat işlerini denetliyordu. Bunun üzerine Orhan Sefa Bey hemen komisyondaki diğer profesörleri topladı, durumu anlattı. Onlar da Proje Kontrol Bürosu olarak biz Maden Fakültesi inşaatıyla ilgilenmiyoruz diye istifalarını verdiler.

— *Tophane'de yıktığım binaya kocaman bir tabela astım diyordunuz...*
— Onu da anlatayım. Proje Kontrol Bürosu'nda çalışırken bir gün, Prof. Dr. Mukbil Gökdoğan –ki eşi Prof. Dr. Nüket Gökdoğan da hocam olmuştur– geldi ve bana, "Kaç tane Fahamettin Akıngüç var" diye sordu. "Bir ben varım, başkasını bilmiyorum hocam" dedim. "Tophane'de de bir müteahhit Fahamettin Akıngüç var" dedi. "Ha, o da benim, orayı ben yapıyorum" dedim. "Arkadaş sen D cetvelindensin, benim sana tavsiyem aldığın bütün maaşları devlete iade edeceksin ve müteahhitliğe öyle devam edeceksin, hem o işi hem bu işi yapmak olmaz" dedi.

— *Yasak mıymış?*

— Bir şey bilmiyorum ama ödüm koptu tabii. Prof. Dr. Orhan Sefa'ya gittim. Mukbil Bey'in söylediklerini anlattım. "Sen ona aldırma, biz hepimiz dışarıya iş yapıyoruz, içimizde bir tek o dışarıya iş yapmaz, onun için öyle söylüyor, onun dışında bütün profesörler dışarıya iş yapıyorlar, gider makbuzu da veriyorlar" dedi. Ama bu içime ukde oldu. O sırada Emlak Kredi Bankası'nın Manisa şubesinin ihalesi yapılıyordu, onu haber aldım ve o ihaleyi kazanınca Proje Kontrol Bürosu'ndaki görevimden istifa ettim. Manisa'da inşaata başladım. Benim yerime Proje Kontrol Bürosu'na şef olarak arkadaşım Kemal Kural'ı atadılar. Onun da ilginç bir hikayesi vardır. Özellikle de iyi hoca olmakla iyi yönetici olmak arasındaki farkı göstermesi açısından son derece ibretlik bir hikayedir.

— *Anlatır mısınız?*
— Kemal Kural İTÜ'den sınıf arkadaşımdı. Altı yıl beraber okuduk, ama toplasanız bu süreçte on kere ya görüşmüşüzdür ya görüşmemişizdir. Kendisine Kemal Bey derdik, sınıfın çalışkanlarından, mazbut, çok efendi biriydi. Ayrı gruplardaydık. Seneler geçip de ben Proje Kontrol Bürosu'nda çalışmaya başladıktan kısa bir süre sonra o da mühendis olarak aynı büroya geldi. Bizim arkadaşlığımız orada doğdu ve ölümsüz bir dostluğa dönüştü. Ben ayrıldıktan sonra da yerime Kemal Kural'ı getirdiler. Onun şef olmasından kısa bir süre sonra İTÜ rektörlüğüne, çok değerli hocamız Mustafa İnan atandı.

— *Oğuz Atay'ın biyografisini yazdığı dâhi matematikçi mi?*
— Evet, Mustafa İnan dâhi bir adamdı. Ders verdiği zaman sınıflar dolar taşardı. Doğrusunu isterseniz İTÜ'ye yönetici olduktan sonra da üniversiteye ne gibi hizmetleri olduğunu bilmiyorum, bu konuyu araştırmış değilim, dolayısıyla bu konuda bir yorumum olamaz. Ama Kemal Kural ile olan ilişkisini biliyorum ve bu bilgiden yola çıkarak iyi bir yönetici olmadığını burada belirtmek isterim.

— Böyle düşünmenize sebep olan olay nedir?

— Mustafa Bey İTÜ'ye rektör olduğu dönem Maçka'da oturuyor ve her sabah 07:30-08:00 sularında Maçka'dan üniversiteye gelirken Maden Fakültesi'nin önünden geçiyormuş. O sırada Maden Fakültesi'nde restorasyon işleri sürüyordu. Mustafa Bey her sabah inşaattan içeri girip kontrol mühendisini soruyormuş ve henüz gelmediği cevabını alıyormuş. Kontrol mühendislerinin mesaiye başlama saatleri 08:30-09:00 arasındaydı o zaman. Yani Mustafa İnan'ın kontrol mühendisini o saatte inşaatta bulamaması çok doğal. Ama o bunu kabul etmeye bir türlü yanaşmıyor, sabah makamına gelir gelmez ilk iş Kemal Kural'ı arıyor ve, "Kontrol mühendisin bu sabah yine yerinde yoktu" diyormuş. Bu giderek tacize dönüşen bir hal almış.

— Sonuç...

— Bunun üzerine bir gün Kemal dayanamayıp, "Hocam eğer Proje Kontrol Bürosu'nun başına bir arkadaşınızı getirmek istiyorsanız açık söyleyin, ben istifa edeyim" demiş. Sen misin böyle diyen, öğleden sonra birden Mustafa İnan'ın sekreteri gelmiş Kemal'in odasına ve, "Mustafa Bey, hani istifa edecekti diye soruyor" demiş. Kemal Kural istifa etti. Ama çok değer verdiği bir hocadan böyle bir muamele görmek, kendisini adeta yıktı. Bana telefon etti. "Hemen bir uçağa atla Manisa'ya gel" dedim. Geldi de, bir hafta onu teselli etmekle geçti. Daha sonra Kemal Kural bu sıkıntı içerisinde Londra'ya kardeşinin yanına gitti. İş bulup Londra'da kaldı. Daha sonra oradan Norveç'e geçerek bu ülkeye yerleşti ve halen de Norveç'te çalışmaya devam ediyor. Bu hem Türkiye'nin o dönemindeki gençlerin bunalımını ve sıkıntısını anlatan tipik bir örnektir, hem de eğitbilim (pedagoji) bakımından, üniversitelerdeki hocaların teorik anlamda çok başarılı insanlar olmakla birlikte yönetim işinde, insan ilişkilerinde nasıl başarısız olduklarını göstermesi açısından önemlidir.

— Bu dönemde yaptığınız başka projeler oldu mu?

— O dönem bir de Üsküdar Türk Kız Koleji binasını yaptım. 70 günde 70 bin lira kazandım o işten. O sırada 17 bin liraya bir araba aldım. O fiyata iki araba gösterdiler, biri Chevrolet biri Cadillac'tı. Cadillac'a bindiğim zaman o arabadaki konfor bana çok geldi ve Chevrolet'yi aldım.

— *Proje Kontrol Bürosu'nda ne kadar çalıştınız?*
— İki-iki buçuk yıl sürmüştür. Manisa'daki işi hızlı bir şekilde yaptım, hatta zamanından evvel bitirdim. Adnan Menderes yaptı onun açılışını fakat ben gidemedim. Onu yaparken İzmit'teki Emlak Kredi Bankası iş hanı ve lojman binası işi çıktı. O ihaleyi de aldım.

— *Bunlarda bir ortak falan yok artık herhalde?*
— Hayır, hep tek başıma yapıyorum. İzmit'teki iş yürürken, yine Manisa'da NATO Akhisar Havaalanı yapılıyordu. İhaleyi T.K. firması almıştı. Yavaş yavaş 1958'e doğru geliyoruz. Gittim T.K. firmasından da her bir kaleme ayrı ayrı raci olmak üzere, onların fiyatlarından yüzde 20 indirerek, ikinci müteahhit olarak bütün binaların ihalesini aldım, yani şimdi taşeron müteahhit dedikleri şekilde.

— *1958'e geleceğiz ama bu süreçte üç aşağı beş yukarı bütün müteahhitlerin hikayesi sizin anlattığınız bu hikayeye uyar mı?*
— Aynen. Fakat o süreçte bir NATO müteahhitliği meselesi var. Örneğin T.K. firması, Akhisar Havaalanı'nda NATO müteahhitliği sürecinde öyle şeyler yaptı ki, ben orada müteahhitliğin bütün numaralarını görme fırsatı buldum. Mesela havaalanı bütünüyle bir metre yükseltildi. İhale yapılıyor, bitiyor, ihaleden sonra deniyor ki, bilmem nerede bir ırmak var, bu ırmak taşabilir, eğer taşarsa havaalanı su altında kalır, onun için bunun tepe kodunu bir metre yukarıya çıkartmak lazım ki, taştığında havaalanı bir zarar görmesin. Meteorolojiden birtakım raporlar alarak bunu ispat ettiler ve o kilometrelerce pist olduğu gibi bir metre yükseltildi. Bu iş için 24 sa-

at üç vardiya çalışıldı. Kazıyorsun para alıyorsun, yüklüyorsun para alıyorsun, taşıyorsun para alıyorsun, döküyorsun para alıyorsun. O zaman iflasın eşiğinde olan T.K. firması bu kararı aldırdıktan sonra ihya oldu. Daha sonra paraların yarısını yurtdışına transfer ettiklerini duyduk. Zaten T.K. da daha sonra İsviçre'ye yerleşti ve orada öldü. Sivas NATO Havaalanı inşaatını da almışlardı, o iki iş onlara yetti.

— *Böylece geliyoruz 1958 devalüasyonuna.*
— Evet. 1958 yılındaydı, 4 Ağustos günü yüzde 300 devalüasyon oldu. Adnan Menderes hükümetinin ekonomik politikası o güne kadar geçen yıllarda yavaş yavaş iflasa doğru gidiyordu. Pahalılık artmış, ekonomik sıkıntılar çoğalmıştı. Bu nedenle hükümet devalüasyon yapmak zorunda kaldı. Ben de müteahhit olarak yaptığım işlerde büyük ekonomik sıkıntılar çekmeye başladım. Tabii biz o zaman devalüasyon nedir bilmiyoruz. Mühendis arkadaşlarla devalüasyonun ne olduğunu lügatten bakarak öğrendik. O sırada benim iki müteahhitlik işim vardı. Biri İzmit'te Emlak Bankası iş hanı ve lojman binası inşaatı, diğeri Akhisar Havaalanı'ndaki binaların T.K. firmasından aldığım ikinci müteahhitlik işi. T.K. işinde olanları anlatarak başlayayım.

— *Lütfen...*
— O zaman hakedişler sterlin üzerinden hesaplanıyordu. Diyelim ben bir metre duvar işlediğim zaman 1 sterlin alıyorum. Biz ihaleleri aldığımızda 1 sterlin 8 lira 74 kuruştu yanlış hatırlamıyorsam, devalüasyon olunca 1 sterlin 25 lira 20 kuruşa fırladı bir anda. T.K. firması 25 lira 20 kuruştan aldı parasını ama bana sterlini eski kur üzerinden hesaplayarak ve üstelik yüzde 20'sini de keserek ödeme yaptılar. Biz çırpındık tabii, ama işi bitirdim ve sonra dava ettim onları. Davayı kazandım, paramı aldım ama bu iş iki-üç yıl sürdü. İzmit işine gelince, bu arada Adnan Menderes bütün müteahhitlerin devalüasyondan doğan zararlarını karşılamak üzere bir kararname çıkarttı. Müteahhitlerin zararlarını tespit etmek üzere heyetler kuruldu. O zaman benim Emlak Bankası inşaatın-

daki zararım da hesaplandı ve o zamanın parasıyla zannedersem 250 bin lira gibi bir para geçti elime. Yani bu süreçte ben önce iflas ettim, sonra toplu halde para alarak yeniden ayağa kalktım. Bu parayı alınca borçlarımı ödedim ve ondan sonra ne iş yapacağımı düşünmeye başladım.

— *Oraya geçmeden, genel olarak bu müteahhitlik sürecinin ve o dönemin bir değerlendirmesini yaparsanız, ne söylemek istersiniz?*
— O süreçte ben de her mühendisin, her müteahhitin yaptığı işleri yaptım. Çok hızlı çalışıyordum. Emlak Bankası çevresinde "Zehir Faham" derlerdi bana. Çok yetenekli mimarlar vardı Emlak Bankası'nda: Reha Ortaçlı, Nimet Öney, Dündar Eğilmez, Turhan Akiz gibi. Böylece mühendisliğimin yanında mimarlığım da gelişti. O günkü siyasal yapıya baktığımız zaman Adnan Menderes hükümeti 1950'de büyük bir çoğunlukla seçimi kazanmış ve Türkiye demokrasiye uyum sağlamaya çalışıyordu. Menderes'in gelişi Türk milleti tarafından alkışlarla karşılandı. Başta babam, Halk Partisi'nden ve onun tek lider yönetiminden, baskısından sıkılan herkes Demokrat Parti'den çok ümitliydi. II. Dünya Savaşı yıllarının militarist yönetim anlayışından sonra, demokrasiye büyük bir özlem duyuluyordu.

— *O dönemin müteahhitlerinin anlayışı neydi?*
— Menderes büyük bir yatırım projesiyle, ülkeyi kalkındırma projesiyle işe başladı. Biz de mühendis olduğumuz için, çok şanslıydık. Ben üniversiteyi bitirdiğim anda beş tane iş teklifiyle karşılaşmıştım. Yani iş aramak diye bir şey söz konusu bile olmadı. Benim müteahhitlik yaptığım dönem Demokrat Parti iktidarı yıllarına rastlar. Bizim mühendislik-müteahhitlik anlayışımız devletten iş almak ve aldığımız bu işten mümkün olan en fazla parayı kazanmak olarak özetlenebilir. 1954 seçimlerinden sonra devlet bütçesi ve Türkiye ekonomisinin planlanmasında açıklar verilmeye başlandı, döviz sıkıntısı, pahalılık, enflasyon başladı. İşte sonunda da devalüasyon geldi.

— O yıllarda nasıl yaşıyordunuz, ev düzeniniz nasıldı onu konuşalım istiyorum.

— Ben bütün bu yıllar boyunca Laleli'deki evde oturmaya devam ettim. Kız kardeşim, annem, babam birlikte oturuyorduk. Dördüncü katı bana vermişlerdi, ben hem orada kalıyor hem de yazıhane olarak kullanıyordum. Babam mühendis olduğum zaman beni çağırıp, "Senin mühendis olman bana kaç paraya mal oldu biliyor musun" dedi. "Bilmiyorum" dedim. Kuruşu kuruşuna hesaplamış, çıkarttı gösterdi. "Artık hayata atıldığına göre, bundan sonra masraflarını bana ödeyeceksin" dedi. Gerçekten de daha sonra her yılbaşında hesabı çıkartırdı. O yıl içinde benim için yapılmış bütün masrafların toplamıydı bu, diyelim ki 546 lira 15 kuruş masraf yapmışlar o yıl, ben o parayı babama öderdim. Diyelim ki 550 lira verdim, çıkartıp üstünü kuruşu kuruşuna verirdi. "Ya baba, boş ver" dediğimde, "Sen bana bahşiş mi veriyorsun" diye kızardı.

— Bu ne zamana kadar sürdü?

— Gel zaman git zaman, ölümünden bir yıl önce, "Artık ben sana kendi masraflarımı vereceğim, ama evin genel harcamasından sen sorumlu olacaksın, çünkü artık müteahhit oldun, zengin oldun" demiştir. Para hesabını, kuruşu kuruşuna yapan ve bilen biriydi. Ne de olsa Alman ekolünden geliyordu. Bir de yılbaşlarından önce beni çağırır ve o yılki projemi sorardı. Proje dediği de evlenme meselesi... Annemle beraber bir sürü kız bulurlardı her yıl ve bana gösterirlerdi. Genellikle de öğretmen kızları olurdu bunlar. Çünkü dershane nedeniyle yakın çevreleri hep öğretmenlerden oluşurdu.

— Sonunda görücü usulü mü evlendiniz?

— Semih Türker diye bir sınıf arkadaşım vardı, onun eşi olan Gönül'ü benim ailem çok sevmişti. Sonra ben Ankara'da Semih'in evine gittiğim zaman orada Gönül'ün kardeşini, bugünkü eşimi görmüştüm. Doğrusunu söylemek gerekirse onunla evlenmek diye bir şey hiç aklıma gelmemişti, küçüktü

çünkü. Aradan üç-dört yıl geçtikten sonra, 1957 senesinin başında, yine babamla oturduk konuştuk, annem de vardı ve Semih'in eşinin kardeşine talip olmaya karar verdik. Bu konuda görüşümüzü, Semih'in annesi Beytiye Hanım aracılığıyla aileye bildirdik, olumlu cevap verdiler. Fakat o yıl 11 Şubat'ta babam öldü. Babam ölmeden evvel o konuyu proje olarak getirmiştik. Buna görücü usulü demek doğru değil, tanıdık bir ailenin kızını alma olarak yorumlanmalıdır.

— Babanız nasıl öldü?
— 11 Şubat 1957 günü, ben aşağıda oturuyordum, o üst kattaydı, derken küt diye bir ses duydum, hemen yukarı koştum ve babamın öldüğünü gördüm.

— Anladığım kadarıyla babanız sizin yaşamınızda çok önemli bir rol oynuyor. Bu konuda neler anlatmak istersiniz?
— Her çocuk için babası önemlidir, değerlidir, saygındır, farklıdır. Ama benim babam benim kuşağımın babaları içerisinde en farklı olanı idi. Yedi yılını Almanya'da mühendislik eğitimi alarak geçirmiş olması ona farklı kültür, farklı dünya görüşü, farklı değerler edinimi sağlamış olmalı ki, lisedeki ve üniversitedeki arkadaşlarımın, iş ve özel hayatımdaki tüm dostlarımın, sevdiklerimin hepsi, o zamanlar onda kendi babalarında bile görmedikleri yakınlığı, anlayışı, dostluğu, hoşgörüyü, sevgiyi bulduklarını söylemişlerdir. Onlar öyle hissetmeseler böyle söylemezlerdi ve ben de onlardan böyle duymamış olsam böyle söyleyemezdim, değil mi?

— Kuşkusuz bunlar da önemli ama ben sizin görüşünüzü, sizin hislerinizi sormuştum.
— Haklısın... Gerek lisedeki gerek üniversitedeki arkadaşlarım, gerekse özel yaşamımdaki dostlarımdan onun hakkında duyduğum güzel sözler zamanla beni öylesine sevindirdi, gururlandırdı ki... Hatta ölümünden sonraki günlerde arkadaşlarımdan onunla ilgili öyle güzel anekdotlar dinleyip öyle sevindim ve gururlandım ki, sanki ona olan sevgim, hayranlı-

ğım dostlarımın, arkadaşlarımın sevgisi ve hayranlığı yanında küçük kalacak gibi geldi hep bana. O yüzden öncelikle onlardan, onların sevgisinden söz ediyorum.

— *Sizin duygu ve düşüncelerinize gelince...*
— Bugün her ailede rastlanan erkek çocuk ile babanın ya da ailenin ilişkisine ait çeşitli olaylarda babanın tutumu, sadece baba olarak, sadece arkadaş olarak ya da ilgisiz biri olarak görülmektedir. Babamla ilişkimize baktığımda onu bu üç özelliği ile anımsıyorum. Bazen baba gibi otoriter, disiplinli, sert, ciddiydi. Bazen arkadaş gibi dostça, sıcak, sevimli ve ciddi. Bazen de umursamaz, görmezmiş, duymazmış, aldırmazmış gibi olurdu. Ne zaman hangi tip baba olması gerektiğini bilirdi. Hilton'un açıldığı günlerde baş başa kafayı çektiğimiz sırada Neriman'a olan aşkımı anlatırken dostum olan kişi, başka bir gün, "Sen âlemi aptal, kendini açıkgöz mü sanırsın" deyip, "Ya bu eve adam gibi gelip gidersin ya da defolup başka bir eve gidersin" diye kestirip atarak otoriter baba olabiliyordu. Bazen de önemli bir karar anında, yardıma ihtiyaç duyduğumda duyarsız, kararsız kalıyor ve böyle anlarda zaman kazanmak için bir ilgisizlik, suskunluk zırhının arkasına çekiliyordu.

— *Babanız öldükten sonra onun işleri ne oldu?*
— Babamın ölümü çok ani oldu. Ondan sonra ben duygusal bir dönem geçirdim ve dershanenin başına geçmeyi düşündüm. Bir şey daha; babam öldüğü zaman ben o sırada babamdan daha zengin olduğumu da fark ettim. Çünkü öldükten sonra paraları, bankadaki hesapları her şey ortaya çıktı. Anladım ki babamdan daha zengindim, yani babam bana eve artık sen bakacaksın dediği zaman ben babamdan zenginmişim; gerçi o nasip olmadı, ömrü vefa etmedi. Babam öldüğünde mühendis-müteahhit olarak yaptığım işler vardı o sıra İzmit'te, Akhisar'da. Bir süre o işlere gitmedim ve bıraktığı yerden babamın dershanedeki öğretmenlik işlerini sürdürmeyi denedim. Fakat yapılacak gibi, olacak gibi değildi. Üç ay bile dayanamadım.

— *Neden?*

— Birçok insana ders veriyordum. Akşam yemeklerinden sonra örneğin, birçok astsubayı çağırmış, onlara ders veriyordu. Onları dışardan lise bitirme imtihanlarına hazırlıyordu. Adamların işleri var, zaten bütün gün o işlerde çalışmışlar, yorgun argın geliyorlar. Ödev veriyorsun o ödevleri yapamıyorlar. Geliyor sana kendi gündelik iş hayatının hikayelerini anlatıyor. Babam bir şekilde onlarla gece yarılarına kadar oturuyor, dertlerini dinliyordu. Ben o sabrı gösteremedim. Orada bir kez daha anladım ki babamın İstanbul'daki Kültür Dershanesi'nde gösterdiği çabanın, başarının arkasında para kazanmak değil, öğrenciye tam ve doğru bir biçimde hizmet götürme anlayışı yer alıyordu. Bu ilke uğrunda ne gerekiyorsa onu yapıyordu babam. Ben bunu yapamadım. Bunun üzerine dershaneden ayrıldım ve bütün işleri kız kardeşim Turan Hülya İnceer ve kocası Hüsrev İnceer'e bıraktım. Dershaneyi onlar yürüttüler. Haziran ayında müstakbel eşimle nişan yaptık Bursa'da.

Kız kardeşi Turan Akıngüç İnceer babaları Halil Akıngüç'ün kucağında. Eskişehir.

— Nasıl oldu?

— Ben o zaman mühendisim. Buradan dayılarımı, annemi, kız kardeşlerimi aldım, uçağa binip Bursa'ya gittik ve Gönlüferah Oteli'ne yerleştik. Nişan evde yapıldı. Birçok akraba vardı, yemekler yendi, konuşuldu ve öylece geçti. Gece otele döndük, kız kardeşimle kocası evlilik cüzdanlarını yanlarına almayı unutmuşlar. Otelde bir odada yatırmadılar ikisini. Bu sefer ikisine de yan yana birer oda tuttuk. Fakat otelin işletmecileri bu durumdan şüphelenip koridora bir bekçi koymuşlar. Nitekim gece birinden biri diğerinin odasına giderken bekçiye yakalanmış. Böyle saçma sapan şeyler.

— Sonra eylül ayında da düğün mü yaptınız?

— Hayır. Babam öldüğü için düğün yapmadık, sadece nikah oldu. Evlendiğimiz akşam Yeşilköy'de sahilde Denizpark adındaki güzel bir otele gittik. O gece otelde yemek yedik, gençlik işte, karıma fiyaka olsun diye yemekte şampanya açtırdım. Âdetim değil, şampanya filan da bildiğim yok ama... Yedik, içtik, odaya çıktık, ben bir kustum, ondan sonra ishal başladı, sabahı zor ettim ve sabah doğru bir doktora gittim. Oteldekilere sordum, "Yakında bir Ermeni doktor var" dediler. Galiba pazar sabahıydı, doktorun evini buldum, kapıyı çaldım, bekleme odasına aldılar beni. Bekleme odasında otururken bir baktım kapı açıldı ve içeriye Silva girdi.

— Silva kim?

— Silva, Teknik Üniversite'nin sismoloji bürosunda çalışan bir asistandı. Ben Teknik Üniversite Proje Bürosu'nda çalışırken, Çine'nin Evciler köyünde Sismoloji Enstitüsü'nün bir binası yapılıyordu, onu kontrol etmek için gitmiştim, Silva da sismoloji bölümünün temsilcisi olarak gelmişti. Beraber gitmiştik, hatta daha sonra oradan Marmaris'e geçmiştik. Neyse, beni görünce, "N'apıyorsun burada Faham" dedi. Durumu anlattım, gülmekten yerlere yattı. Meğer o Ermeni doktor Silva'nın ağabeyiymiş. İlaç verdiler, otele döndüm, orada birkaç gün kaldık. Ondan sonra Laleli'deki evde kendimize

Fahamettin Akıngüç, elli yıldır birlikte olduğu, üç çocuğunun annesi ve sevgili eşi Gül Akıngüç ile 1957 yılında evlendi.

bir kat açtık, derken bir çocuk, iki çocuk, üç çocuk oldu. 1960'ta ben okulu açtığım zaman Gül, ikinci çocuğumuz Lale'ye hamileydi. 1963'te, okulun üçüncü senesi, hummalı bir şekilde çalışıyorum, üçüncü çocuğumuz Bahar doğdu. Yani karım, evliliğin o tatlı ilk yıllarını çocuk bakarak geçirmiştir, diyebilirim.

— *Bu hiç sorun yaratmadı mı?*

— Öncelikle şunu söyleyeyim biz 1957'de evlendik, yakında neredeyse elli yıl olacak Gül'le beraberliğimize başlayalı. Çocukluk ve gençlik dönemini çıkartırsanız seksen yıllık yaşamımın tamamı Gül'le geçti. Anılarını yazan benim gibi biri olunca bu anıların içinde eşi, işi ve çocukları vardır ağırlıklı olarak. Elli yıldır bu anılarda anlattığım, anlatmadığım her olayı akşamında Gül ile paylaşmışımdır. Sevinçlerime, üzüntülerime tanıklık etmiş ve bütün bu duyguları benimle birlikte o da yaşamıştır. Karşılıklı sevgi ve saygı yumağı oluşturduk ve çocuklarımızı mutlu, sevgi ve saygı dolu bir iklimde bü-

yüttük. Özellikle evliliğimizin ilk yıllarında, müteahhitliğim dolayısıyla Anadolu'da çok sık dolaştığım, evden uzun süreli ayrı kaldığım yıllarda, 1958 ve 1978 yıllarının krizli, ülserli yaşamında Gül daima bana destek vermiş, çok anlayışlı, çok olgun davranmış, örnek bir eş portresi çizmiştir. Bugün de üç çocuk annesi ve beş torun anneannesi olarak örnek kişiliğini sürdürmektedir.

— Laleli'deki evden ne zaman taşındınız sonunda?..

— 1963 senesinde bıçak kemiğe dayandı çünkü üç çocukla artık Laleli'deki o küçük evde oturamaz hale geldik. Altta annem, kız kardeşim ve kocası var, ben de üst katta oturuyorum; yemekler hep beraber yeniyor. Böyle anormal bir ev düzeni... Sonunda 1963 senesinde ben artık buradan çıkayım, dedim. Karımla annem bir şekilde anlaşıyorlar gerçi ama evin sahibi olan karım annemi idare etme konumuna giriyor haliyle. Annem de evi idare ediyor. Gerçi bir gelin-kaynana çekişmesi olmadı ya da ben hiç farkına varmadım böyle bir şeyin. Ama bugünkü anlayışta bir ev düzeni olma özelliklerinden yoksun... Ben bütün bunların farkında değilim o sıra, okul yapıyorum. Karım da çocuk büyütüyor. Gül büyük bir anlayış göstermiş ve asla bir problem yansıtmamıştır bana. Eğer başka türlü olsa, benim bu okul sürecindeki başarım kesinlikle çok düşerdi. O bakımdan çok rahat etmişimdir, beni hiç üzmemiştir Gül. Kendisi üzülmemiş midir?.. Kaynanası ve görümcesi ile aynı evde; bunlarla ilişkilerinde kesinlikle problemler yaşamıştır fakat bunları absorbe etmiştir.

— Artık o evden taşınma zamanının geldiğinden söz ediyordunuz?

— Evet, 1963'te Bahar doğdu, bir de bu zaman içinde bizim sosyal ilişkilerimiz arttı, okulla birlikte çevremiz de büyüdü. Bunun üzerine bir yıl sonra Yeşilköy Ekin Sokak'ta Ferit Bey'in apartmanına taşındık. Karısı Alman'dı Ferit Bey'in. O apartmanın giriş katını tuttuk. Ben ancak oraya

taşındıktan sonra evlilik nedir, ev nedir, çocuk nedir anlamaya başladım. Aile bilincine orada vardım. O zaman düzenim kurulmuştu artık, kolej de rayına oturmuştu. Ondan sonra sosyal ilişkiler, dostluklar, komşu ziyaretleri başladı. Tabii o yıllarda yine komünistlere karşı bir baskı, bir polis düzeni vardı.

— *Tanık olduğunuz şeyler var mı?*
— Bizim taşındığımız apartmanda bir Rus oturuyordu. Rus sefaretinde kültür ataşesiymiş. Türkçe biliyordu. Ben onunla ahbap oldum. Zaman zaman dairesine giderdim, birlikte Rus votkası içerdik. Apartmanın sahibi ve diğer komşular ise, "Rus'tur, komünisttir" diyerek bu adamcağızla konuşmazlardı. Ferit Bey, kızı, karısı ve köpeğiyle yaşıyordu ve bir gün bana geldi, "Yahu ben bu Rus'tan şüpheleniyorum, galiba polis bunu takip ediyor" dedi. "Nereden çıkartıyorsun, ne oluyor" dedim. "Valla ben şüpheleniyorum, bak sen de bu adamla konuşuyorsun, evine gidip geliyorsun dikkatini çekmek istedim, hem bir şey daha var" dedi. "Ne var" dedim. Gittik baktık merdivenlerde birtakım lekeler var, onları gösterdi. "Bu lekeleri siliyoruz siliyoruz çıkmıyor" dedi. Zamanında Almanya'da okumuş bir mühendisti bu Ferit Bey. Ben de, "Boşuna evham yapıyorsun" diyerek geçiştirdim. Derken aradan iki-üç gün geçti, Ferit Bey gülerek geldi ve, "Başıma geleni sorma" dedi. "Ne oldu" dedim. "Köpeğin akıntısı varmış, meğer merdivendeki lekeler köpeğin akıntısından olmuş" dedi.

— *Komik hikayeymiş.*
— Bunu o günkü insanların halet-i ruhiyesini anlatacak bir anekdot olduğu için anlatıyorum. Çok güzel kışlar yaşadık orada. Kar yağardı, çamlara bakan pencerenin önüne oturur, eğitim kitaplarını alır onları okurdum. Çok güzel çalışmalarımız, dostluklarımız oldu. Yeşilköy Kulübü o zaman açıldı. Oraya üye olduk, ilk üyelerdendik. Plaja giderdik yazın, denize girerdik.

1965 yılı. Yeşilköy'deki evde, bütün aile bir arada. Gül, Bahar, Lale, Behice, Ful ve Fahamettin Akıngüç.

— Babanızla hayatınız kesişiyor. O mühendisliği bırakıp eğitime dönüyor, sizin de benzer bir süreç yaşadığınız gözleniyor. Eğitim sektörüne girmenizin iflas etmeniz kadar babanızın ölümüyle de alakası var mı?

— Yok hayır. Dediğim gibi, babam öldükten sonra ben bir süre dershanede çalıştım. Ama beceremedim. Sıkıldım o işten, tarzım olmadığını anladım. Çok durağan geldi o iş bana. Yapıma aykırı geldi. Aynı anda üç işi birden yapıyordum o sıralarda. Mesela balayına çıkışım var benim, ilginçtir. 1957'nin 26 Eylül'ünde evlendim ben, devalüasyon 1958'in 4 Ağustos'unda oldu. Bir sene içinde sıfırı tükettim. Ama devalüasyon gelmeden önce ayak sesleri duyuluyordu. Ben evlendiğim sıra Türkiye'de döviz sıkıntısı vardı. Balayına çıkacağım. O zaman Deniz Yolları'nın gemileri Adriyatik seferleri yapıyordu. Denizli adında, Japonya'dan yeni gelmiş bir şilepte yer ayırttım.

— Şileple mi çıktınız balayına?

— Evet ama içinde yolcu kamaraları olan çok güzel bir şi-

lepti. Ben de o sırada hem Manisa'da hem İzmit'te iş yapıyordum. Merkezim İstanbul'da, Ankara'ya da gidip geliyordum. Bu arada geminin ne zaman kalkacağını sordum. "Efendim ne zaman kalkacağı henüz belli değil" dediler. Ekim ayının başı olmalı. Derken bir telefon geldi, "Gemi kalktı" dediler. "Ne yapacağız" diye sordum. "Akçay diye bir yer var orada duracak, yükünü oradan alacak, siz de oradan binebilirsiniz" dediler. O zaman Akçay'ı bilmiyoruz. Şimdi turistik bir yer ama o zaman sadece Balıkersir'deki demir madenlerinin nakliye işlerinin yapıldığı bir limanmış Akçay. Telefon açtım Akçay'a, "Gemi burada" dediler. "Geliyorum" diye haber verdim.

— *Nasıl gittiniz o kadar kısa sürede?*
— Balıkesir'e uçak vardı saat ikide, o küçük pervaneli uçaklardan. Sabahleyin İzmit'e gidip geldim, karım bavulları hazırladı bu arada. Karımı alıp uçağa bindim, Balıkesir'e gittik, oradan bir taksiye atlayıp Akçay'a geldik; hava kararmış, gemi yavaş yavaş açılmaya başlamış, haber verdiler durdu. Bir motora binip geminin yanına geldik, ip merdiven attılar, onunla çıktık gemiye. Böyle bir telaş içindeydim o zamanlar.

— *Güzel geçti mi seyahatiniz?*
— Anlatacağım... Büyük bir telaş içerisinde gemiye çıktık. Karanlıktı, sakallı adamlar vardı koridorda. Bir de köpek havlıyordu. Biz bu atmosfer içinde beklerken, bir ses, "Kaç numaraya yerleştireceğiz" diye sordu. Kendimizi bir film setinin ortasına düşmüş gibi hissediyorduk. Oradan bir başkası, "Bir numaraya yerleştirin" dedi. Neyse kamaramıza girdik. Lüks bir otel odası gibiydi. Kocaman, çok şık bir kamaraydı. Yine gayet şık, efendi bir kamarot eşyalarımızı getirdi. Bizim o zaman Süreyya Hanım diye bir İngilizce hocamız vardı, eşi Muzaffer Ağabey Deniz Yolları'nda çalışırdı ve uzaktan akrabamız olurdu, bu şilep yolculuğunu da bana o önermişti. Kendisi bu şileplerle Adriyatik'e hatta daha yukarılara Baltık Denizi'ne kadar gidip gelmişti.

— *Şileple yolculuk etmek pek kolay olmasa gerek?*
— Bunlar Japonya'dan yeni alınmış güzel şileplerdi. On kamarası vardı. Muzaffer Ağabey, gemi yolcuları alıp çıkıyor, sonra yük alacağı limanları dolaşıyor, bu arada yolcular da geminin uğradığı yerlerde dolaşma fırsatı buluyorlar diye ballandırarak anlatmıştı. Biz de heveslenmiş ve yerimizi ayırtmıştık. Ancak o sefere bizden başka yolcu katılmamış. Biraz sonra kamarot geldi. Ne zaman yemek yiyeceğimizi sordu. Bu sırada biz gemideki tek yolcular olduğumuzu öğrendik ve kamarot gittikten sonra karıkoca birbirimize baka kaldık ve ne yapacağız, diye düşündük.

— *Ne yaptınız?*
— Düşünün o zaman Türkiye'de büyük döviz sıkıntısı vardı. Ülkeden çıkarken, yatırılması gereken 100 dolar gibi bir para var, onu tahsisle alıyordunuz. Onu bile alamıyorduk az daha. Merkez Bankası Genel Müdürü Nail Gidel'di. Nail Gidel karımın akrabasıydı. Çok saygın bir adamdı ve karımı çok severdi. Ben ona gitmiştim, "Balayına çıkacağız, 100 dolara ihtiyacımız var" diye. Ancak onun sayesinde 100 dolar bulabilmiştik. Düşünün 100 dolarla gidiyorsunuz dışarıya. Fazlasıyla yakalanmak da suç o sıralarda. Bu şartlarda yolculuğa çıkmışız, Ege Denizi'ne açılmış gidiyoruz, geriye dönüş imkanı yok ve bizden başka yolcu olmadığını öğreniyoruz. Neyse geminin restoranına gittik. Müthiş güzel bir restoran yapmışlar ama in cin top oynuyor. Bir garson var gayet şık, ne istesek veriyor. Yemeklerimizi yedik, yemekten sonra, sizi kahve salonuna alalım, dediler. Bir de kahve salonu var. O sırada kahve yok Türkiye'de. Neyse kahve salonuna geçtik. Kahvelerimizi de içtikten sonra kamaraya döndük; doğrusu korktum o gece.

— *Uyuyabildiniz mi?*
— Kapının arkasına sandalyeleri koyup öyle yattığımızı hatırlıyorum. Neyse sabah oldu. Sabah olur olmaz, karıma, "Ben gidip bir kaptanla görüşeyim" dedim. Kaptan köşküne

çıktım. Kemal Kaptan diye bir zat karşıladı beni, çok efendi bir insandı. Açık denizde gidiyoruz, tayfalar güvertede ıslık çalarak raspa yapıyorlar, hava şahane. Kısa bir tanışma faslından sonra, "Nereye gidiyoruz, ne yapıyoruz, galiba bizden başka yolcu yokmuş gibi" bir şeyler geveledim. Kemal Kaptan hemen durumu anladı. "Bak, burası senin evindir, istediğin gibi davranmakta özgürsün. Eşin bacımızdır. Benim tayfam çok efendi insanlardan oluşmuştur. Sen gönlünü ferah tut" dedi. Bu görüşmeden sonra rahatladım. Karımla birlikte denizin ve yolculuğun keyfini çıkarttık.

— *Uğradığınız limanları hatırlıyor musunuz?*
— İlk olarak Piombino'ya yanaştık. Piombino'da akşamları gemiden çıkıp barlarda yemek yiyor, dans ediyorduk. Orada yaşayan ve Piombino'ya gelen Türkleri ağırlayan Fatma Hanım diye bir bayandan bahsettiler. Hatta bu bayan bir gece geldi, bizi aldı ve evine götürdü. Yine Piombino'ya ait bir anım da şudur. Bir gece bir barda karımla dans ediyorduk. Yanımızda dans eden bir çift daha vardı. Adam bir ara bize yaklaşıp, "İyi akşamlar" dedi. "Aaa, bir Türk daha" diye şaşırdık. "Kimsiniz" diye sordum. "Aynı gemideyiz" dedi adam. Tayfalar da çıkıp İtalyan kızlarla dans ediyorlardı. O zaman çok ilginç gelmişti bana, çok hoşuma gitmişti.

— *Sonra?*
— Piombino'dan sonra Cenova'ya gittik, fakat bu arada kaptan, "Bu gece saat 02:00'de Stromboli'nin yanından geçeceğiz, görmek isterseniz ben sizi uyandırırım" dedi. Stromboli o zaman faaliyet halinde bir yanardağdı. Bir de Ingrid Bergman'ın oynadığı aynı adla çekilmiş ünlü bir film vardı. Kaptan gece bizi kaldırttı ve faal haldeki yanardağın çevresinde bir-iki tur attık, çok ilginçti.

Cenova'da bir süre kaldık, şilep'e Fiat marka otomobil ve kamyonlar yüklendi. Tabii bu arada kaptan ve çarkçıbaşı ile ahbap olmuştuk. Çok efendi insanlardı. Bize her gittiğimiz yerin özelliklerini anlatıyor ve görmemiz gereken yerleri tav-

siye ediyorlardı. "Cenova'nın mezarlığı meşhurdur" dediler. Mezarlığı dolaştık. Gerçekten çok ilginçti. Cenova ile ilgili başka bir şey hatırlayamıyorum şimdi...

— *Mezarlığın nesi ilginçti?*
— Park gibiydi. Bir de mezarlıklar alışılmış olduğu gibi yatay değil düşeydi. Kat kat yükseliyordu mezarlar ve bütün mezarlık şahane heykellerle doluydu. Buradan sonra Chivita Vechia'ya geldik. Meğer bu kasaba Roma'nın limanıymış. "Buradan trenle Roma'ya gidebilirsiniz" dediler. Tarif ettiler, istasyona gittik. Roma'da kalacağımız pansiyonun ismine kadar her türlü bilgiyi verdiler. Gittik pansiyonu bulduk. Pansiyon Alfa diye bir yerdi. O sıra yeni meşhur olan "Arrivederci Roma" şarkısı çalıyordu her yerde. Roma'yı ilk görüşümüzdü. Daha sonra yine gitme fırsatım oldu. Otuz sene sonra yine gittiğimde Pansiyon Alfa'yı aradım ama bulamadım. Yıkıp başka bir şey yapmışlardı yerine. Roma'da dolaştıktan sonra gemiye döndük ve dönüş yolculuğu başladı. Bu arada artık biz de sıkılmaya başlamıştık. Dönüşte İskenderun'a geldik. On beş günlük bir tur oldu. Bundan sonra da Marmaris'e uğrayıp oradan İstanbul'a döneceğiz dediler, ama bize yetmişti bu kadarı. Bir gece İskenderun'da kaldık, ertesi gün uçağa binip evimize, işlerimizin başına döndük.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Yeni Bir Dünyanın Eşiğinde

O zamanlar özel okul denince akla "denize nazır, diploma hazır" sözü gelirdi. Buralardaki çocuklar şımarık ve disiplinsizdiler. Benim amacım daha derli toplu öğrenciler almak, Kültür Koleji'ni Galatasaray, Robert Kolej gibi bir okul yapmaktı. Hevesim buydu.

Mart 1961. İlk adımlar. Kültür Koleji'nin, yeni gelişmekte olan Bahçelievler semtindeki ilk binası.

— Şunu anlamaya çalışıyorum, gerçi 1958 devalüasyonuyla dibe vuruyorsunuz ama sonra paranızı alıyorsunuz... rahatlıkla müteahhitlik yapmaya devam edebilirsiniz. Çünkü iyi para kazandıran bir iş. Üstelik o tarihten bugüne hâlâ Türkiye'nin en çok para kazanan kesimini müteahhitler oluşturuyor. Yine de siz bu kadar cazip bir işi bırakıyorsunuz. Bunun sebebi nedir?

— Müteahhitlikten önce mühendisliğim var. Bir kere ben altıyedi sene bunun eğitimini görüp mühendis oluyorum. Ondan önce lisede de, çok kısa bir süre dışında hep mühendisliği düşünmüş bir adamım. Peki bu adam nasıl oldu da mesleğinden vazgeçti? Üstelik 1951-58 seneleri arasında, Adnan Menderes'in iktidarda olduğu süreç gayet denk gelmiş ve Fahamettin Akıngüç denilen mühendis büyük bir mutlulukla birikim yapmış, gerçi 1958'de birtakım sıkıntıları oluyor ama bu kadar büyük bir amaçtan bu kadarcık bir sıkıntıyla nasıl oluyor da cayıyor?

— Evet, sorduğum bu.

— Şimdi açıklayayım; 1958 devalüasyonundan önce pek de dengeli olmayan girişimlerim üst üste yığıldı. 1955-58 senelerinde üst üste yığılan işler vardı. Tek başımayım, organize değilim. Bir kurum değilim, hiçbir sabit yatırımım yok. Hiç makinem yok. Bir arabam var. Bir ara üç tane kamyonum oldu, onları da ekonomik kullanmayı beceremedim. 1956'dan sonra, bilhassa 1957 yılında bu baskı yoğunlaşmaya başladı. Yani 1958'de devalüasyon olmadan önce de benim adıma işler pek iyi gitmiyordu. Hakedişle para alıyordum ve ödemelerimi ona göre ayarlıyordum. Muhasebemi iyi kuramamıştım, kurumlaşamamıştım, her şey benim üzerimdeydi. Aslında 1958 devalüasyonuna gelmeden önce, beni yavaş yavaş mü-

teahhitlikten vazgeçme noktasına getiren son iki-üç yıllık süreçtir. Bu süreçte gerçekten büyük sıkıntılar çektik.

— *Örnekler misiniz?*

— Birkaç tanesini anlatayım. Mesela Manisa'da inşaatım vardı ve başına Demir adında bir çocuğu katip olarak bırakmıştım. O inşaat fena gitmedi. Aynı anda İzmit'te başka bir inşaatım daha vardı ve bu sırada Akhisar Havaalanı'nda bina inşaatlarını da aldım. Bütün bunları yaparken herhangi bir organizasyonum yoktu. Her şeyi tek tabanca götürüyordum. Şimdi geriye bakıyorum ve bunların getirdiği bıkkınlığı açıkça görüyorum. 1957'de, devalüasyondan bir sene önce ülser oldum. Daha 31 yaşındaydım. Hakedişlerimi paraya çevirmek için Ankara'ya gitmiştim, orada kötüleştim, doktora gittim, röntgenler çekildi, tedavi oldum. Bütün bunlar bende müteahhitliğe karşı olumsuz duygular oluşmasına neden oldu.

13.5.1957. Manisa hatırası. Yüksek Mimar Teoman Tamak ile.

— *Başka...*
— İzmit'te inşaat yaparken kendime bir ev tutamadım, yatağım yorganım yoktu. Bir otelde kalıyordum. Tek derdim temiz bir odaydı. "Daha üç gün oldu çarşafı değiştireli, bey" derlerdi. Yatak bit ve tahtakurusu içinde olurdu. Akhisar keza öyle... Yani bu seyahatler, bu yorgunluklar bıktırdı beni. Hatırlıyorum da o sırada hemen hemen bütün müteahhitler durumlarından şikayetçiydiler. İlk başlarda iyiydi, diyelim ilk beş yıl iyiydi, ama son üç yıl çok sıkıntılı geçti. 1957'de evlendim, bir yıl sonra ilk çocuğum Ful doğdu. O yaz, enişte-min Çengelköy'deki yalısına göçtük ailecek. Annem de vardı, bütün yaz orada yaşadık. O yaz ben o yalıda toplasanız üç ya da dört gün geçirmişimdir. Gerisi Anadolu'da, şantiyelerde geçti. Bütün bu küçük küçük sıkıntılar birikti. Sonunda parasal açıdan rahatladığımda başka bir işe yönelmeyi düşünmeye başladım.

— *Çevrenizin tepkisi ne oldu?*
— O sırada bütün yakın arkadaşlarım bu kararımdan dolayı beni tebrik etmişler, "Müteahhitliği bırakarak en iyisini yaptın" demişlerdir. Tabii daha sonra, yani 1960 İhtilali sonrasındaki ölü devre sonra erince tekrar yatırımlar başladı ve sistem tekrar açıldı. Ama 1958'deki sıkıntılar, o günleri yaşayanlar tarafından gayet iyi bilinir. Ben bu süreçte iş değiştirmeyi düşünürken doğal olarak elimdeki bir başka birikim olan eğitim sektörüne geçmeye karar verdim. Gerçi bu alanda da çok mücadelelerim, sıkıntılarım oldu ama sonuçta mutlu oldum, çünkü aynı zamanda manevi açıdan da tatmin edici bir iş yapıyordum.

— *Peki yeri gelmişken hemen sorayım, aradan bunca yıl geçtikten sonra ara sıra da olsa müteahhitlikten vazgeçtiğiniz için pişmanlık duyduğunuz oldu mu?*
— Mühendislikten eğitim sektörüne geçmiş olmaktan ve hayatımın kırk altı yılını bu sektör içinde geçirmiş olmaktan sadece mutluluk duyuyorum, hiçbir pişmanlık yok içimde.

Çünkü bu süreç içinde büyük bir evrim geçirdiğimi, tepeden tırnağa değiştiğimi, mühendislik günlerimden çok farklı bir noktaya geldiğimi hissediyorum. Siyasal, toplumsal, bireysel hangi boyutta olursa olsun olaylara bakış açım kökünden değişti. Problemleri üç boyutlu bir çerçeve içerisinde çözmenin getirdiği sıkıntıları ben ancak eğitim sektörüne girdikten sonra fark edebildim.

— Okul kurmak çok ciddi bir iş. Buna nasıl cesaret edebildiniz?

— Mühendislik-müteahhitlik yaptığım dönemde, babam zaman zaman bir okul açmak istediğini söylerdi. Hatta birkaç kez beni gidip o gözle değerlendirmem için kimi binalara da yollamıştı. Bakırköy'de cadde üzerindeki kimi binalara bakmıştım o zaman. Ne iş yapacağımı düşünürken aklıma o süreç geldi ve bir okul açmaya karar verdim. Zaten öğretmendim, söyledim size, mühendisliği bitirdiğimde babam beni öğretmen olarak tayin ettirmişti, bakanlıktan onaylı öğretmenlik belgem vardı. O belgeye güvenerek okul arsası aramaya başladım. O zaman Bahçelievler daha yeni oluşuyordu. Çoğunluk tek katlı, adı üstünde bahçeli binalar vardı. 1959 yılında Bahçelievler'de, şimdiki Coca-Cola binasının hemen arkasında bir arsa satın aldım ve buraya okul yapmaya karar verdim.

— Niye orası?

— Önce Bakırköy'ü düşünmüştüm ama orada arsa fiyatları çok yüksekti. Sonra Bahçelievler'e yöneldim. Burası yeni gelişmekte olan bir yerleşim bölgesiydi. Atatürk'ün subaylarından Yüzbaşı Fikret Yüzatlı diye bir zat vardı. Atatürk zamanında o civarın olduğu gibi tapusunu almış. Aynı zamanda Ömür Gazinosu'nun ve Ömür Yoğurtları'nın da sahibiydi. Arsalarını bir emlakçı aracılığıyla pazarlıyordu. Metrekaresini 30 liradan satıyorlardı. Ben onlardan okul arsası olarak ayrılmış bir adayı satın aldım. Hemen proje çizdik, gereken izinleri aldık ve inşaata başladık. Ancak o sırada arsanın he-

men yanı başındaki arazide bir tank taburu vardı. Biz ruhsatı alıp temel kazmaya başladıktan sonra askerler gelmiş ve, "yassağ" demişler. Kalfa da işi bırakmış.

— *Niye yasakmış ki?..*
— Durumu öğrenince kalktım, gittim. Tank taburunun komutanı Lütfi Güzel adında efendi biriydi ve yanlış hatırlamıyorsam kurmay binbaşıydı o sırada. Bana, "Kusura bakma, bu senin tapulu malın, burada inşaat yapmak da hakkın, ancak ben bu inşaatı durdurmak zorundayım, yasak demek zorundayım, yoksa albaylar teftişe geldiklerinde karargahın hemen dibinde inşaata nasıl izin verirsin diye, hesabını benden sorarlar. Hele okul inşaatına izin verdiğimi öğrenirlerse tam yanarım. Ben inşaatı durdurayım, ama hak senindir. Sen şimdi 1. Ordu'ya git, orada inşaat dairesi başkanı bilmem kim paşa var, durumunu ona anlat, olurunu al, ben hemen inşaata izin vereyim" dedi.

— *Ne yaptınız?*
— Sınıf arkadaşım Avukat Cenani Güngördü'yü aldım, kalktık 1. Ordu'ya gittik ve paşanın huzuruna çıktık. Paşa makamında oturuyordu, karşısında da ayakta birtakım subaylar duruyordu. Bizi buyur etti. Sorunumuzun ne olduğunu sordu. Durumu anlattık. "Ne yani, siz şimdi bizim askerlerin burnunun dibinde okul mu yapıyorsunuz? Orada okul olur mu yahu" dedi. Cenani, "Bu bizim yasal hakkımız beyefendi" diye üsteleyince paşa kızdı ve, "Okulu yap da gör bakalım bizim o askerler sizin çocuklara ne yapıyorlar" dedi. Aynen böyle söyledi. İkimizin de tüyleri diken diken oldu tabii. Tarihi vaka olduğu için anlatıyorum. Bunu söyledikten sonra da güldü. Beraberindeki subaylar da güldüler. Bunu hiç unutmam, hayatımın en ilginç anılarından biridir. Üzgün bir şekilde oradan ayrıldık.

— *Çok tatsızmış gerçekten. Peki mesele nasıl çözüldü sonra?*
— Eniştem o zaman Hava Kuvvetleri Komutanı olan Orge-

neral Fevzi Uçaner'in emir subayıydı. Durumu ona anlattım. O, "Önce bakanlıktan birkaç subayla, bir-iki paşayla konuşalım" dedi. İnşaat dairesine bakan paşalardan birkaç tanesiyle konuşmaya çalıştım ama hiçbir sonuç alamadım, diyalog bile kuramadım. Bunun üzerine eniştem durumu Fevzi Bey'e söyledi. O zaman Milli Savunma Bakanı Ethem Menderes'ti. Fevzi Bey Ethem Menderes'ten randevu aldı. Kalktım gittim. Ethem Bey'e durumu anlattım. Duyduklarına inanamadı, "Böyle bir şey nasıl olur" dedi.

— *Sonra...*

— Ethem Bey ilgili paşayı çağırttı. Paşa geldi. Ethem Bey ona durumu kibarca anlatıp, "Lütfen bu işi çözmemize yardımcı olun" dedi. Paşa da, "Başüstüne beyefendi" deyip, selam verip çıktı. Bir hafta, on gün sonra bize inşaata devam edebileceğimize dair yazılı bir emir geldi. Yazıyı götürüp Lütfi Güzel'e gösterdim, o da izin verdi ve inşaatı sürdürdük. Zaten bir süre sonra tank taburunu da oradan taşıdılar. Böylece Kültür Koleji'nin temeli atılmış oldu. 1960 yılında da bina ortaya çıkmaya başladı. Proje birçok kısımdan oluşuyordu; ben

O ilk yıllarda Bahçelievler'de ev falan hak getire. Şimdi tahayyül etmesi zor ama, göz alabildiğine çayırlık her taraf. Öğrenciler eğlencede.

ilk aşamada sadece yarısını ve üç katı yapmayı planlamıştım, onu yapıp bitirdim. Bu arada 1960'ın mayıs ayına geldik.

— Askeriye'nin yanında okul açmanız 1960 İhtilali sonrasında da başınızı ağrıttı mı?

— 27 Mayıs oldu, onu anlatacağım, ama önce bir şey hatırlatayım. İnşaatı durdurup bize vakit kaybettirdikleri için Avukat Cenani Güngördü Milli Savunma aleyhine dava açtı ve kazandı. O zaman 150 bin lira para aldık. Bunun üzerine ordu ve milli savunma, bu paranın sorumlusunu aramış ve Lütfi Güzel'e dönmüş. Zavallı Lütfi Güzel, o 150 bin lirayı ödememek için emekli olmuş ya da emekli olmadan ordudan ayrılmak zorunda kalmış.

— Siz nereden biliyorsunuz bunları?

— Yıllar sonra, 1969'da Mustafa Timisi, Birlik Partisi genel başkanı oldu. Mustafa, benim arkadaşımdır. Beraber de çalıştık bir ara. Neyse o sırada Mustafa, Lütfi Güzel diye birini parti genel sekreteri yaptı. Ben seçim listesine bakarken bu ada rastladım ve Mustafa'ya telefon edip, "Yahu 1958'de bizim inşaatı yasaklayan bir Lütfi Güzel vardı, bu o olabilir mi" diye sordum. Oymuş. Lütfi Güzel'i orada buldum, görüştüm. "Hiç sormayın, o 150 bin lira benim başıma dert oldu, o işte ben suçlu oldum" dedi. Böyle bir anekdotla bu hikayeyi noktalamış olayım.

— İhtilalde kalmıştık...

— Evet 1960'ın mayıs ayına geldik. Ondan önce, biliyorsunuz, 28 Nisan olayları diye bilinen gençlik hareketleri vardır. Beyazıt'ta büyük gösteriler oluyordu. Evim Laleli'de olduğu için olayları görüyor ve biliyordum. 28 Nisan günü Ankara'da bir işim vardı, havaalanına gittim. O gün Beyazıt'ta gençlerle asker arasında çatışma olmuş. Gençleri üniversiteye hapsetmişler, tanklar gelmiş, olağanüstü hal ilan edilmiş. Hatta ben de geceyi havaalanında geçirdim. İşte kısa bir süre sonra 27 Mayıs İhtilali oldu. Türkeş radyoda konuştu.

— *Sizin ne zaman haberiniz oldu?*
— Gece yarısı üçte telefon ettiler bana. Bunun üzerine radyoyu açtım ve anladım ki ihtilal oldu.

— *Sevindiniz mi?*
— Hayır. Ben inşaat yapıyorum o sıra, okul açacağım. İhtilal bu işleri nasıl etkileyecek, paramızı alabilecek miyiz, inşaata devam edebilecek miyiz, bunları düşünmeye başladım kara kara. Hatta o düşünceler içinde pencereyi açtım, sokakta bütün pencereler açıktı, herkes sevinç çığlıkları atıyordu camlarda. Onlar Demokrat Parti devrildi diye seviniyorlar, benim derdim bambaşka. Hemen perdeleri kapatıp içeri girdiğimi hatırlıyorum. Tabii inşaatı durdurmak zorunda kaldık.

— *Ne aşamadaydı inşaat o sırada?*
— Boya badana yapıyorduk artık. Tatil ettik. Bankadan paramızı almak da mümkün değildi o sıra. Böyle belirsizlik içinde bir on beş-yirmi gün geçti. Sonra inşaatı sürdürdüm ve evlilik yıldönümümüz olan 26 Eylül'de okulu açtım, eğitimcilik maceram başladı.

— *İzin almak gerekmiyor muydu okul için?*
— Tabii, tabii. O sırada Milli Eğitim Müdürlüğü'nde babamı iyi tanıyan bir bayan vardı, o çok yardım etti bana. Okulun bir kurucusu olması gerekiyor, onun da bir müdür tayin etmesi lazım öncelikle. Sonra müdür de öğretmenleri tayin edecek, böyle bir prosedür var. Doğal olarak okulun kurucusu benim, tapu benim üzerimde. Kurucu kimliğimle ilkokul ve liseye kendimi müdür olarak tayin ettim. Böylece belki de dünyada ilk kez kendi kendini müdür tayin eden adam oldum. Yedi yıl ilkokul, on iki yıl lise müdürlüğü yaptım böylece.

— *Ya öğretmenler, onları nasıl buldunuz?*
— Bir grup kendisi başvurdu, bir grubu da ben davet ettim. İlkokul kısmına genç öğretmenler aldım. Lise öğretmenlerini ise çevre okullardaki deneyimli öğretmenler arasından seçtim. O sırada eğitbilimin hiçbir şeyini bilmiyordum. Eğitimle

ilgili ne kadar kitap bulduysam karıştırmaya başladım haliyle, yepyeni bir dünya açıldı önümde. Kendimi bir bilim dünyasının, bir güzellikler dünyasının içinde buldum. Mühendisliğin rijid, normlara bağlı sistemi yerine, bireysel ayrıcalıklar üzerinde yükselen bir sistem gördüm ve kendimi bu sistem içerisinde yetiştirmeye başladım.

— *Nasıl seçiyordunuz öğretmenleri?*
— Karşılıklı konuşarak seçiyordum. Şimdi tabii çok bilimsel testler, mülakatlar yapılıyor. O zamanlar tek başımaydım, tek seçiciydim. Bu yıllar yılı böyle sürdü. Bu süreçte çevre okullarda ciddiyetiyle tanınan öğretmenler vardı, onlara *part-time* ders verdirdim. Devlet okullarında çalışanlar, kanunen haftada sekiz saat özel okullarda ders verebiliyorlardı. Namı sıfırcıya çıkmış ciddi öğretmenleri angaje ettim öncelikle. Bunlarla özel okulculuğun olumsuz etkilerini yok etmeyi amaçladım. Gerçekten de bu insanlar başarılı oldular ve Kültür Koleji'ni Kültür Koleji haline getirdiler. Bunların bir kısmı emekliye ayrıldıktan sonra mukaveleyle bizde çalıştılar. Kimilerine uzun süreli mukavele önerdim. Onlar da bana güvendiler. O sırada benim esas bir başmuavine ihtiyacım vardı.

— *Onu nereden buldunuz?*
— Ata Gökyıldırım o sırada Yapı Kredi Bankası'nda çalışıyordu. Onun çalıştığı bankada Adnan Özünal diye bir coğrafya öğretmeni de çalışıyormuş, beni onunla tanıştırdı. Adnan Özünal bankacılıktan hoşlanmayan, öğretmenlik yapmak isteyen bir arkadaştı. Aynı yaştaydık. Okulu açtığım zaman onu başmuavin olarak aldım. Hem bazı derslere giriyordu hem de disiplinden ve akademik düzenden sorumluydu. Aslında ikimiz de pek bir şey bilmiyorduk, aklıselimimizle ve bulgularla okulu yönetmeye çalışıyorduk. Böylece disiplin sistemimizi kurduk, bürolarımızı, kademelerimizi, teşkilatlarımızı oluşturduk ve okulu açtık. 1978 yılında okulu kapatana kadar da birlikte çalıştık. Eğitim dünyasında birlikte örnek uygulamalara imza attık. Büyük emeği geçmiştir Kültür

Fahamettin Akıngüç, başlangıçta, bahçe duvarı yapmaya parası yetmediği için velilere sanal bir duvardan söz edermiş. Bu fotoğraf duvarlar yapılırken çekilmiş.

Koleji'ne. Ancak o tarihte okulu kapatma kararımı hiç benimsemedi sanıyorum. Ondan sonraki süreçte pek konuşma olanağımız olmadı. Birkaç defa teşebbüs ettimse de büyük üzüntüyle söylüyorum, görüşmek istemedi.

— O ilk günlerde biraz daha duralım istiyorum. Aklınıza başka neler geliyor?

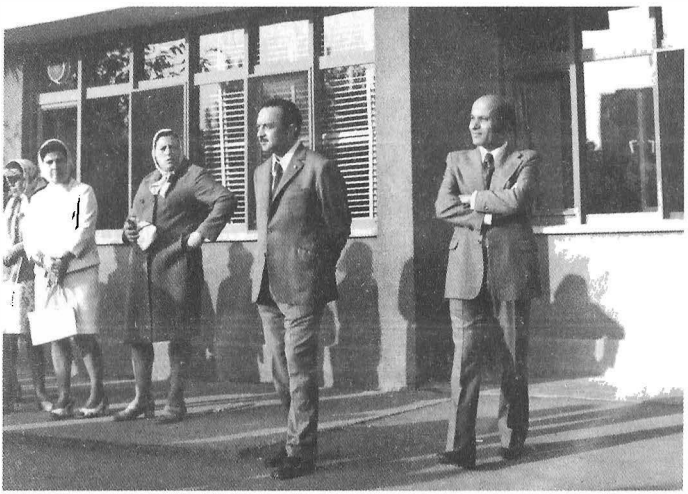
— Okul inşaatını bitirdiğimde bahçenin etrafına duvar çekecek param kalmamıştı. Gerçi çevresi boştu. Bahçelievler zaten boştu, boş bir çayırlık; yol bile yoktu. Bir küçük yol yaptık. O sırada karşımızda Coca-Cola fabrikasının inşaatı başladı. E-5 daha yeni yapılmıştı. Oturur, karşıdan gelenlere bakardım, acaba kayıt yaptırmaya mı geliyorlar, diye. Ömür Gazinosu yeni açılmıştı, tavuğu ve ayranı ünlüydü. Sonuçta 143 öğrencinin kaydını yaptım o ilk sene. Daha birinci ayın içerisinde de bu 143 öğrenciden 23 tanesini kovdum. Kıçına tekmeyi vurup dışarı attım.

— Neden?

— O zamanlar özel okul denince akla hemen "denize nazır, diploma hazır" sözü gelirdi. Böyle bir anlayış yaygındı özel okulculukta. Resmi okullarda sınıfta kalan ya da zayıf olan çocukların gittikleri yerlerdi özel okullar. Bu çocuklar şımarık ve disiplinsizdiler. Çalışmadan, öğrenmeden mezun olmak isterlerdi. Ben dershane yıllarındaki tecrübemden bu tür çocukları tanıyordum. Benim amacım daha derli toplu öğrenciler almak, Kültür Koleji'ni Galatasaray, Robert Kolej gibi bir okul yapmaktı. Hevesim buydu. Onun için sıkı bir disipline önem verdim. Bu yüzden ilk yıl, paraya ihtiyacım olmasına rağmen, 23 tane çocuğu gözümü kırpmadan kovdum ve 120 öğrenciyle yoluma devam ettim.

— Başlangıçta yatılı bir okuldunuz bildiğim kadarıyla?

— Doğru söylüyorsun. Yatılı okulu yönetmek, gündüz okulunu yönetmekten çok farklı bir şey... Yatılı okulda gurbet, özlem duyguları taşıyan çocuklar var karşınızda. Bu artı bir

1.10.1973. Kültür Koleji çoktan bir markaya dönüşmüş. Gururlu okul sahibi, bahçede öğrencilerin gelişini denetliyor.

sorun getiriyor. Sıla özlemi, yalnızlık... Bunlar eğitimde de, insan ilişkilerinde de önemli sorunlardır. Sanırım dört-beş yıl içinde 90 yatılı öğrenciye ulaşmıştık. Ama bu zaman zarfında o kadar yorulduk ve o kadar az başarı elde edebildik ki, sonunda yatılı kısmı kapatmak zorunda kaldık. Bu süreçle ilgili birkaç anekdot anlatmak isterim.

— *Buyrun...*
— Öncelikle şunu tespit edelim. Yatılı öğrenciler iki gruptu: İstanbul'dan gelenler ve Anadolu'dan gelenler. Sabah 06:30'da kalkılır, saat 07:30'a kadar etüt yapılır, sonra kahvaltı edilir ve gündüzlü öğrencilerin de gelmesiyle ders başlardı. Akşam olunca derslerden sonra bir süre ara verilir, sonra etüt yapılır, yemek yenir ve yatılırdı. Etüt öğretmenleri vardı. Bunlar genellikle Teknik Üniversite'de okuyan, gece okulda yatıya kalabilecek, paraya ihtiyacı olan öğrenciler olurdu. Bunlar bizim okulumuzda etüt ağabeyi olarak çok başarılı olmuşlardır. Çocuklar genellikle matematik, fizik, kimya gibi derslerden sıkıntı çektikleri için bu etüt ağabeylerinden faydalanıyorlardı. Bir de İngilizce derdi vardı.

— *İngilizce derdi derken neyi kastediyorsunuz?*
— Nedense bize Van'dan çok sayıda öğrenci geldi o zaman. Belki de bunun nedeni Bakırköy'deki Vankulu Sokağı'dır. Van'dan bir grup insan gelip yerleşmiş vakti zamanında Bakırköy'e. Önceleri Ateş Tuğla Fabrikası'nın sahibi olan İhsan Erez örneğin, bu sokakta otururmuş. Vanlılar bir grup oluşturmuşlar Bakırköy'de ve sokağın adını da Vankulu Sokağı koymuşlar. Biz Erez sülalesinden çok sayıda öğrenciyi okuttuk o zaman. Hepsi de çok başarılı oldular. Daha sonra bakanlık da yapan ünlü politikacı ve işadamı Yalım Erez ve akrabaları da vardı. Ancak bu grubun en büyük sorunu İngilizceydi.

— *Niye?*
— Dilleri dönmezdi bir türlü. Yalnız onların değil, Anadolu'dan gelen diğer çocukların da derdi aynıydı. Onlarla çok

uğraştık. İngilizceyi söktürene kadar canımız çıktı diyebilirim. O zaman okulda kalorifer yoktu. Sınıflar ve yatakhane sobayla ısınırdı. Bir gece yatakhanede kömürü fazla kaçırmışlar, bir grup çocuk zehirlendi. Başmuavin arkadaşım nöbetçiydi o gece, hemen beni çağırdı. Zehirlenen çocuklar derhal hastaneye kaldırılarak tedavi edildi. Bunun üzerine o senenin sonunda kredi alarak okula kalorifer sistemi döşettik.

— Siz de nöbete kalır mıydınız okulda?

— Ben haftada iki gün kalırdım. Adnan Bey bir ya da iki gün kalırdı. Amcamın oğlu Şahap Büyükakıncı vardı, muhasebe müdürlüğünü yürütüyordu, bir gün de o kalırdı. Bir de sürekli okulda kalan Şermin Hanım diye bir öğretmen vardı. Daha sonra Şahap'la evlendi, yengemiz oldu. Tabii o dönemle ilgili başka anekdotlar da var dağarcığımda. Bir tanesi okuldan atmak zorunda kaldığım öğrencilerle ilgili. Bunlar son derece yaramaz çocuklardı. Yaramazlıkları bugünkü anlayış içerisinde belki hiç de kötü sayılmayacak şeylerdi ama o günkü anlayışımız, hedefimiz içerisinde bu tür davranışlara izin veremezdik. Bir anlamda belli bir amaç doğrultusunda kimi çocukları harcamış gibi olduk.

— Peki hatırladığınız örnek var mı?

— Bunlardan bir tanesini anımsıyorum şimdi, Antep ya da Mardin milletvekilinin çocuğuydu. Son derece yaramaz ama bir o kadar da taklit yeteneği olan sevimli bir çocuktu. Sonunda o kadar çok problem yarattı ki okuldan çıkartmak zorunda kaldık. Okuldan attığımız sabah, ben içeride, pencereden çocuğun gidişini izliyordum. Yürüyüşü aynı benim yürüyüşümdü. Benim yürüyüşümü taklit ederek gidiyordu ve bütün öğrenciler kırılıyordu gülmekten. Daha sonra başarılı bir işadamı oldu. Demin söylediğim kömür sobasından zehirlenmeleri olayı da yaramazlıklarındandır. Gece yatarken kömür sobasının söndürülmesi gerekir. Fakat bunlar üşüdükleri için yanık bırakırlar, soba daha sonra kendi kendine sönerdi. Fakat gece yarısı kalkmışlar, kömürlüğe gidip kömür almış ve sobayı ağzına kadar doldurmuşlar.

— Başka...

— Bir başka tipik anekdot da şu. İlk yıllarda yatılı kız öğrenciler de vardı ve bunların başında durması için İffet Hanım diye emekli bir öğretmeni işe almıştık. Ömrü Anadolu'da öğretmenlik yaparak geçmiş bir kadındı. Değerli bir ilkokul öğretmeniydi. İffet Hanım bir gün bana geldi ve, "Fahamettin Bey, öğretmen odasına beş gözlü bir öğretmen masası yaptıralım" dedi. Ne demek istediğini anlamadım önce. Öğretmen masası yaptıralım demiyor da, beş gözlü öğretmen masası yaptıralım diyor çünkü. Sonra düşününce çıkardım, yıllarca Anadolu'da dolaşmış öğretmen olarak, okullar beş sınıflı, hayatı boyunca sadece beş çekmeceli öğretmen masası görmüş. Bize geldiğinde de öğretmen masası istiyor ve beş gözlüsü dışında bir öğretmen masası bilmiyor. Atatürk devri öğretmeniydi. Yıllarını köylerde geçirmiş bir öğretmenin tek kelimeye sığmış hikayesidir bu.

— Kız yatılı bölümü de erkek yatılı bölümüyle birlikte mi kapandı?

— İkisini bir kapattık. Zaten kız yatılı azdı. Erkekler çoğunluktaydı. Onların büyük bir kısmı da anlattığım gibi Vanlı öğrencilerdi. Bir de İstanbul'da oturup annesi babası profesör olan iki kardeş vardı. Bunlar Türkiye'nin en önemli tarihçilerinden Prof. Ömer Lütfü Barkan ile fizik profesörü Süreyya Barkan'ın çocuklarıydı. Çok çalışkan çocuklardı ve zaten daha sonra her ikisi de yurtdışına gitti ve orada ünlü birer bilim insanı oldular.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Öğretmenlerin Köşeli Dünyası

Öğretmenin başına buyrukluğu hiçbir meslekte yoktur. Bağımsızdır. Kırk beş dakika kendisinindir. Karşısında bıcır bıcır çocuklar. Onlarla bir iş yapar. Bunları kendi yapar kendi ölçer. Takdir edersiniz ki bu, meslek tanımına uygun bir durum değil.

1965-66 öğretim yılı, Kültür Koleji öğretmenleri toplu halde. Müdür Fahamettin Akıngüç ön sırada.

— Öğretmenlerle ilişkileriniz nasıldı. Bunu soruyorum çünkü hem patronsunuz hem de müdür. Bu ikili kimliğiniz bir sorun yarattı mı?

— Öğretmenlerle bir patron-öğretmen ilişkisi olmadı hiç aramızda. Hep müdür-öğretmen ilişkisi çerçevesinde yürüdü. Doğal olarak öğretmenler eğitbilim içinde yetişmiş kişilerdi, ben ise mühendislikten gelmeydim. Yani benim için normlar, standartlar önemliydi. Problemlerin çözümleri normlara, standartlara, prototiplere bağlıydı benim için o zamanlar. O yüzden sorunları daima bir mühendis gibi ele aldım ve bir mühendis gibi çözmeye çalıştım. Eğitim sektöründe çalışmaya başladığım ilk yıllarda derhal birtakım standartlar koymaya çalıştım. Disiplin için standartlar, öğrencilerin problemlerini çözmek için standartlar gibi.

— Başarılı oldunuz mu bu uygulamalarda?

— Ona geleceğim. Örneğin öğrencilerin kılık kıyafetleriyle ilgili standartlar oluşturduk. Gerçi bunlar bugün de var, ancak o zaman bu standartların yerine getirilmesi ve uygulamadaki durumu hiç savsaklamadan takip etmek gibi bir anlayışımız vardı. Bütün müdür muavinlerini bu işle görevlendirmiştik ve büyük bir disiplinle takip ediyorduk. Örneğin kız öğrencilerin etek boyları ne olacak? Bu önemli bir sorundu. Gel zaman git zaman bir ara mini etek modası çıktı. Kızlar bu modaya bayıldılar. Okula girerken eteklerini uzatıyor, okuldan çıkar çıkmaz tekrar kısaltıyorlardı. Biz her gün girişte bu işle uğraşıyorduk. Derken bir süre sonra maksi etek moda oldu. Bu sefer onlar eteklerini uzatmak istiyor, biz ise o etekleri yukarı çekmek için çabalıyorduk. Düşünüyorum da modayla uğraşmışız. Standartlar, bizi öğrenci ihtiyaçlarını gidermekten

çok, modayla bir savaşın içine sürüklemiş. Tabii bu mücadelelerde hep yenik düşmüşüzdür. Standartlar koyma, yasaklar getirme çabamız hep yenilgiyle sonuçlanmıştır.

— *Evet ama bu tür uygulamalar okullarda hâlâ devam ediyor.*
— Ne yazık ki şu an bile okullarda standartlar koyma tutkusundan vazgeçilmedi. Birçok yönetici halen okulculuğun bu saçma standartlarıyla boğuşup duruyor. Özellikle disiplin standartları bakımından, Türk eğitiminde halen bir karmaşa hüküm sürmekte. O ilk yıllarda biz de bunlarla çok uğraştık. Militarist bir anlayış gibi geliyor kulağa biliyorum. Bunun sıkıntılarını da yaşadım. Bu konuda farklı düşünen öğretmenler vardı, onlar eğitbilimin kurallarıyla düşünüyorlardı. O zaman bazı şeyleri benden daha iyi bilen öğretmenlerin davranışları ve zaman zaman da direnişleri karşısında yenik düştüm.

— *Nasıl oldu bu?*
— Sonra sonra, eğitbilim kitaplarını okuyup eğitim işi üzerine düşünmeye başlayınca, bu işin bireysel bir iş olduğunu kavradım. Eğitimin standartlara gelmeyeceğini, kişiye özel olması gerektiğini anladım. Eğitim, bireye göre olmalıdır. Herkese göre ortalama bir eğitim olmaz. Eğitimde doğru çözüm, bireye göre planlanmış çözümdür. Daha sonraki yıllarda standartlarımı bu ilke üzerine oturtmaya çalıştım. Başlangıçta öğretmenler toplantısına gittiğim zaman, herhangi bir çocuğun herhangi bir problemini, özel bir problem olarak algılamazdım. O problem tipini ve buna getirilecek çözümü tarif etmeye, standardize etmeye, hatta genel bir kural haline getirmeye çalışırdım. Birkaç yıl böyle devam ettikten sonra yenik düştüm ve sonradan diyebilirim ki eğitbilimin esiri oldum. Çok sayıda kitap okudum. Sonrasında eğitbilim uygulamalarında öğretmenler arasındaki uygulama, disiplin, anlayış, not verme, ölçme değerlendirme farklarını masaya yatırıp üzerine tartışma olanakları yarattık. Bütün bu tartışmaları eğitbilim çerçevesi içinde gerçekleştirdik ve bunlar öğretmenlerimiz için kurum içi eğitim çalışması işlevi gördü.

— Kırk altı yıldır eğitim sektörünün içindesiniz. Sizce eğitim sektörünün en belirleyici özelliği nedir?
— Bu, dört yanı insan olan bir iştir. Özde insanı anlaması gereken, insan ilişkilerini en güzel ve ilginç şekilde uygulamaya koyan bir sektördür. Bir anlamda insan ilişkileri sektörü olarak da adlandırabiliriz eğitimi. Bu süreç içinde pek çok eğitimci ile ilişkilerim oldu. Bu insanların çoğu farklı farklı yapılara sahiptiler, ama yaptıkları işin doğası gereği birtakım ortak özellikler de taşıyorlardı.

— Nedir bu ortak özellikler?
— Öğretmen olan kişinin en önemli özelliği benliğinin tepeden tırnağa öğretmenlik kimliğine bürünmüş olmasıdır. Öğretmenlik kimliği ya da kişiliği o kadar belirgindir ki, diyelim ben bir yerde alışveriş ederken orada rastladığım birinin öğretmen olup olmadığını derhal anlarım. Sadece ben değil o dükkanın sahibi olan bakkal da manav da anlar ve derhal "Hocam" diye hitap etmeye başlar. Öğretmenlerin en tipik özelliği benliğinin tepeden tırnağa öğretmen kimliğine bürünmüş olmasıdır dedik. Bununla ilgili çok tipik bir örnek anlatayım size.

— Lütfen.
— Cemal diye genç bir İngilizce öğretmenimiz vardı. Bu arkadaşımız karlı bir günde, muhasebe müdürümüz İsmet Akakıncı ile okula gelirken, tam okulun bahçesine yaklaştığı sırada ayağı kaymış, düşecek gibi olmuş, son anda can havliyle toparlanmış ve, "Eyvah, az kalsın düşüp öğrencilere rezil olacaktım" demiş. Bunun üzerine İsmet, "Yahu sen ne biçim insansın, az kalsın düşüp bir yerini kıracaktın, onu düşünmüyorsun da öğrenciler düştüğümü görecek diye kaygılanıyorsun" diye çıkışmış kendisine. Daha sonra bunu bana anlatmıştı. Bakınız öğretmen düşüp kafasını kırmaktan kaygı duymuyor, öğrenciler bunu görecek diye endişeleniyor. Öğretmenler sürekli kendilerini çocuklara örnek olarak sunma eğiliminde olan, bunun eğitiminden geçmiş kişilerdir. Bu bugün böyledir, dün de böyleydi, yarın da böyle olacaktır.

— Öğretmenler derhal anlaşılır diyordunuz...

— Öğretmenler konuşurken soru sorar ve yanıtlarlar. Hep bu takrir metoduyla soru-cevap tarzındaki konuşma sistemine alışkın oldukları için bir bakkal ya da manav müşterisinin bu konuşma tarzını duyduğunda kendiliğinden ona "Hocam" diye hitap etmeye başlar. Bir de öğretmenler son derece ısrarcıdırlar anlamaya, kavramaya çalışırlar ve biraz da çok konuşurlar. Gözlemlerimden çıkan özellikleri bunlardır.

— Mesleğin, beraberinde getirdiği, bir anlamda mesleki deformasyon diyebileceğimiz olumsuz özellikleri de var mı?

— Öğretmenler her yıl aynı konuyu aynı şekilde işleye işleye, aynı problemi aynı şekilde çöze çöze o çözüm yollarının içine sıkışıp kalırlar. Bir süre sonra toplumsal ve teknolojik malzemelerin değişkenliği sonucu yeni çözümler gündeme gelir ama bu artık onlara önemli gelmez. Çünkü o, kendi çözümlerini nerede, nasıl kullanacağını bilir, bu artık onun alışkanlığı olmuştur. Bir danışman, yeni arayışlara girmiş herhangi biri, onun bu yerleşik metodunu değiştirmek istese, "Seni yeni bir metot arayışı içine sokalım" dese, dirençle karşılaşır. Nitekim biz birtakım yenilikler yapmak istediğimizde, her zaman, öğretmenlerin direnciyle karşılaştık.

Fahamettin Akıngüç bilgisayarı eğitim hayatının içine sokmak istediği ilk yıllarda okulundaki öğretmenlerin direnişiyle karşılaşmış.

— Neyi değiştirmek istediniz?

— Örneğin bilgisayara geçmek istedik. Kızım Ful bilgisayar alanında uzmanlaşıp, uzun süre Amerikan şirketlerinde çalıştı. Bu dönemde bilgisayar bütün dünyada yeni yeni yaygınlaşıyordu. Biz de eğitim ve öğretimde bilgisayarın rolünü saptamak üzere İngiltere ve Amerika'da incelemelerde bulunduk. Bu işin yaygın uygulamalarını yaşadık, gördük ve transfer ettik. Biz bu geçişi yaparken Amerika'daki uzmanlar bizi, "Dikkat edin öğretmenleriniz bu değişime direnecektir" diye uyardılar. Akademisyenler bu durumu çok iyi biliyor. Zaman zaman eğitimdeki değişimleri bizim öğretmenlerimize anlatmak için ODTÜ'den öğretim üyeleri ve İngiltere'nin Hertfordshire Üniversitesi'nden bilim insanları geldi. Onlar da öğretmenlerimizle yaptıkları çalışmaların ilk günlerinde belirgin bir dirençle karşılaştılar. Hatta biz, "Size karşı mahcup olduk" dediğimizde, durumu anlayışla karşıladılar ve, "Öğretmenler İngiltere'de de dünyanın diğer yerlerinde de hep böyledir. On-on beş yıl içinde bilgileri, doğruları kesinleşir, alan bilgileri hantallaşır, artık onu büküp değiştirmekte çok zorluk çekersiniz" dediler. Gerçekten de hep böyle olmuş.

— Yurtdışında da mı?

— Ben ABD'nin eğitim reformunu okumuştum. Reform 1930 yılında yapılmış ama işin teorisyenleri 1905 yılında çalışmaya başlamışlar. Devlet projeyi önce birkaç pilot okulda uygulamaya koymuş ve genel uygulamaya geçene kadar yirmi-yirmi beş yıl öğretmenlerin büyük direnciyle karşılaşmış. Bunlar tipiktir. Öğretmenlik mesleğinin yapısıdır, kimliğidir, kişiliğidir. On-on beş yıllık kariyerden sonra öğretmen kendini mutlu hisseder. Dersini bitirdiğinde, "Bu konuyu benden daha iyi anlatan olamaz" diye düşünür. Eğer disiplinde bir problem yaşamıyorsa, yeni bir şey düşünmez.

— Bir dönem siz de matematik öğretmenliği yaptınız. Bu sizin de başınıza geldi mi?

— Öğretmenken, dersten çıkıp da sigaramı yaktığım zaman, ben de, "Çok güzel bir ders yaptık. Kim benden daha iyi ders verebilir ki" diye düşünmüşümdür. Bu tür düşünceler sonucunda, gel zaman git zaman öğretmenlerin birbirlerinin derslerine girmelerini istedim. 1970'lerdeydi. "Hepimiz kendi branşımızdaki öğretmenlerin derslerine girelim" dedim. Pek çok öğretmen bir başka öğretmenin dersine girmesinden rahatsız oldu. Pek çoğu da istemelerine rağmen ayıp olur duygusuyla başka öğretmenlerin dersine girmekten çekindi. Ben o zaman hukuki ve ekonomik otorite olarak en azından matematik branşındaki arkadaşları hem benim derslerime hem de diğer matematik hocalarının derslerine girmeleri için zorlamışımdır. Girmiyorlar, girmezler, çekinirler ve utanırlardı. Bu onların ortak yapısında var. İşlerini o kadar kendi başlarına yapmaya alışmışlar ki bu onların bütün hayatını belirlemiştir.

— *Bütün hayattan kastınız ne?*
— Diyelim bir öğretmen emekli oluyor ve emekli olduktan sonra da bazı işler yapmak istiyor. Örneğin biz, bir ara bir ünite dergisi çıkartıyorduk ve birçok öğretmen arkadaşı birlikte çalışmak üzere davet ettik. Dergiyi hazırlarken gördük ki, öğretmenler ekip çalışması yapamıyorlar. Gerektiğinde bir araştırma için bir araya gelinse, öğretmen arkadaşlarla bir masa etrafında buluşulsa, bu araştırmayı sonuçlandırmak çok zor oluyor. Çünkü her biri sınıfında tek başına iş yapmaya alışmış ve yaptığı işten son derece memnun. Kendi yapıyor kendi beğeniyor. İnsan zaafiyeti bu, beğenir. Dışarıdan biri onu eleştirmediği için de bu böyle sürüp gider. O yüzden ekip çalışması yapamazlar. Yapsalar bile sinerji yaratamazlar.

— *Öğretmenin hükümranlık alanı olarak beliren sınıf manzarası çıkıyor bu söylediklerinizden.*
— Öğretmenin başına buyrukluğu hiçbir meslekte yoktur. Öğretmenlik dışında hiçbir meslekte kişi okulu bitirdikten sonra bir başkasının kontrolünden geçmeden o sektörde so-

rumlu bir konuma sahip olamaz. Oysa öğretmen, mezun olur olmaz bu konumu elde eder. Bağımsızdır. Kırk beş dakika kendisinindir. Karşısında bıcır bıcır çocuklar... Onlarla bir iş yapar. Aslında sürekli aynı şeyi yapar. Bunları kendi yapar kendi ölçer. Kendini kendisi değerlendirir. Takdir edersiniz ki bu, meslek tanımına uygun bir durum değil. Meslek tanımında birtakım kademelerden geçmek vardır.

— Örneğin...

— Mühendissen bir projeyi yapmadan önce, daha deneyimli bir mühendisin yanında yetişirsin. Mimarsan sana birdenbire bina yaptırmazlar. Bir diğer konu da terfi meselesidir. Örneğin bir bankaya memur olarak girerseniz önünüzde ikinci memur, birinci memur olmak gibi kademeler, ara sınavlar vardır. Oysa öğretmen öğretmendir. Birinci derece, ikinci derece, üçüncü derece öğretmen yoktur. Eğer öğretmenin müdür olmak gibi bir arzusu yoksa heyecan yok, motivasyon yok, rakip yok, kaybedecek bir şey yok, ölçü yok, ölçek yok demektir. Bütün bunlar öğretmenliğin dezavantajları. Bu açıdan bakınca öğretmenlik hüzünlü bir mutluluğa benzer.

— Kavramsal anlamda da böyle bir durum ortaya çıkmıyor mu? Öğretmen kelimesi öğretmek fiilinden türüyor. Öğretmeye şartlanmış, kendini böyle konumlandırmış birinin süreç içinde bu halet-i ruhiye içinde kaybolması doğal değil mi?

— Evet ama öğretmenin okullardaki görevi bir şeyler öğretmekle sınırlı değil ki. Öğretmen aynı zamanda o sınıftaki yirmi, otuz, kırk kişiyi yönetmek durumunda, sınıf yöneticiliği gibi bir rolü var. Ben bir bireye bir şey öğrettiğimde, öğretmenimdir. Burada yöneticilik yoktur, sadece öğretmenlik vardır. Teke tek bir ilişkidir. Ama bir sınıfta görev yapıyorsanız yalnızca öğretmen olmanız yetmez. Çocukların yönetimi de söz konusudur. Burada öğretmen, sınıfındaki öğretmek fiilinin sağlıklı yürümesini sağlamakla görevli bir yöneticidir. Oysa yüzeysel bir bakışla öğretmen sadece öğretici olarak görülüyor ve ona sadece alan bilgisi veriliyor. Bunun yanına bir de

pedagojik formasyon ekleniyor. Fakat sınıf yönetimi öğretilmiyor. Oysa bu öğretmenin daha ilk andan itibaren otuz-kırk kişiyi yönetmek gibi bir sorunu var. Bu nedenle öğretmenlere mutlaka yönetim biliminin ve davranış biliminin önemli kısımlarının da öğretilmesi gerekiyor. Öğretmen bunları zaten sınıfında el yordamıyla uyguluyor, farkında olmadan yapıyor. Oysa bunu bilimsel olarak yapması gerekir. Yapacakları da bilimde tarif edilmiştir.

— Hangi bilim dalında?

— Öğretmenlikte eğitbilim (pedagoji) kuşkusuz esastır. Eğitim, öğretim ve psikoloji. Bunlardan başka yukarıda anlattığım nedenlerle, yönetim bilimini de bilmek gerekir. Ayrıca iletişim ve özellikle davranış bilimi eğitimi de gereklidir. İletişim ve davranış bilimine en fazla gereksinim duyan meslek, öğretmenliktir. Çünkü öğretmenin her yanında, her zaman insan var. Öğrenciler, anne-babalar, diğer öğretmenler... Yani bütün işi insanlarla. İşinin malzemesi de, makinesi de, araçları da insan. O bakımdan öğretmenlere mutlaka iletişim ve davranış bilimlerinin de öğretilmesi gerekir. Eğer bu yapılmış olsaydı bugün çok farklı öğretmenlerle karşı karşıya olurduk.

— Bir öğretmenin yetişmesi sürecinde mutlaka olması gerekir diye düşündüğünüz başka şeyler de var mı?

— Öğretmen yetiştiren okullarda mutlaka işlenmesi gereken birkaç konu daha var. Bunların en önemlisi şudur: Öğretmen sınıfta kendi branşını çocuklara öğretmek ve onlarla gereken iletişimi kurmakla yetinmemelidir bana göre. Öğretmenin bunlardan da önemli bir işi vardır, o da eğitimdir. Eğitimden kastım çocuklara birtakım davranış ve değer edinimleri kazandırmaktır. Bu edinimleri kazandırması sadece uygulama bakımından önemli değildir, bunun sonucunda ortaya çıkacak insanı şekillendirmek açısından, karakter eğitimine büyük önem vermek gerekir. Bunu sağlamak için çocuğun değerler konusunda eğitimi gerekir.

— Sizce öğretmen ne yapmalı?

— Bir öğretmen sınıfta sadece ve sadece konusunu anlatırsa bana göre yarım ders yapmış olur. Bu arada mutlaka eğitim için fırsat bulup, konuları işlerken bir yandan çocuğun kimi değerleri edinmesini sağlamalı, karakter eğitimi bakımından fırsatlar yaratmalı ya da oluşan fırsatları anında değerlendirmelidir. Öyle ki bu değerler düşünce sistemi içerisinde bir alışkanlık haline gelsinler. Çocuk o değerler bütününün çerçevesi içinde düşünsün, eylesin, yaşasın. Çocuklar değerleri edinmeli... Dikkat ederseniz "öğrenme" kelimesinin dışında bir terim kullanıyorum, "edinim" diyorum. Yani bence eğitim, öğretim bakımından fırsatların kullanılması, eğer bu fırsat yoksa onların yaratılması işidir. Karakter eğitimi bugün hâlâ milli eğitim sistemimizde ihmal edilen çok önemli bir konudur.

— Genelden özele dönersek, sorunlu öğretmenlerle de karşılaştınız mı özel okulculuk serüveninizde?

— Karşılaştım tabii. Burası özel okul olduğu için başlangıçta buraya gelen kimi öğretmenler de eski palas özel okulculuk mantalitesi içindeydiler. İlk yıl Ahmet adında bir matematik hocası vardı örneğin. Birinci sömestr sonunda karne notlarını verirken, not cetvelini kurşunkalemle doldurup imzasını dolmakalemle atmış olduğunu gördüm. "Hocam notları niye kurşunkalemle yazdınız" diye sordum. "Efendim biz bunu yazalım da siz istiyorsanız düzeltirsiniz" dedi. Derhal notları iade ettim, doğru dürüst yazmasını istedim ve bir sonraki sene kendisiyle çalışmadım.

— Başka?

— Bir başka öğretmen tipi... Ramiz diye bir öğretmen arkadaşımız vardı. Özel okulda olan öğretmenlerin kendi sınıfındaki öğrencilere de, o okuldaki diğer öğrencilere de özel ders vermesi yasaktır. Biz de bu kurala harfiyen uyuyorduk. Neyse, bir gün duydum ki Ramiz kendi öğrencisine ders veriyormuş. Ramiz, Bakırköy Ortaokulu'ndan geliyordu bize. Bir gün Bakırköy Ortaokulu Müdürü Halim Bey beni aradı ve,

"Ramiz, hem senin hem de benim öğrencilerime evinde ders veriyor" dedi. Kendisini çağırdım, "Ramiz Ağabey, evde ders veriyormuşsun" dedim. "Ben vermiyorum" dedi. "Öğrenciler gelip gidiyormuş, bizim okuldan çocukları da senin evine girip çıkarken görmüşler" diye üsteledim. Yine, "Ben ders vermiyorum" dedi. "Kim veriyor peki" dedim. "Karım veriyor" demez mi. "Senin karın öğretmen değil ki" dedim. Bunun üzerine, "Ben karıma öğretiyorum, o da çocuklara öğretiyor" dedi. Kendince müfettişe karşı hazırlanmış böyle. İlginç şeylerle karşılaştık tabii.

— *Bu örneklerden daha var mı?*

— İlk yıllarda müdür yardımcılığı da yapan bir beden eğitimi öğretmeni vardı. Bir gün odama bir veli geldi ve, "Müdürüm, beden eğitimi öğretmeni benim çocuğumu çok dövmüş. Belki biraz dayak olabilir ama bu kadar dövülmez bir çocuk. Bütün gece uyumadı yavrucak" dedi. Adam bunları söylerken tesadüf kapı açıldı ve o beden eğitimi hocası içeri girdi. Genelde bu tür şikayetlerde öğretmenle veliyi karşılaştırmak istemem ben, ama oldu bir kere. Veli yine büyük bir saygıyla ayağa kalktı ve, "Hocam, benim çocuğumu çok fena dövmüşsün" dedi. Bunun üzerine hoca, "Hangi çocuğu dövmüşüm" diye şaşırarak sordu. Adam çocuğunun adını söyledi. Bunun üzerine beden öğretmeni, "Yok öyle bir şey. Ben o çocuğun kılına dokunmadım. Nereden çıkarttınız bunu" dedi. "Çocuk bize böyle söyledi" dedi veli. "Yok efendim katiyen böyle bir şey olmadı" dedi yeniden öğretmen. Ben de izliyorum. Tabii veli çok zor durumda kaldı, hatta, "Keşke dövmüş olsaydınız, şimdi bu durum daha kötü oldu. En son isteyeceğim şey çocuğumun yalancı olmasıdır" dedi.

— *Gerçekten dövmemiş mi?*

— Neyse veli bizden özür diledi ve çıktı. Adam çıkınca ben hocaya dönüp, "Sahi dövmedin mi" diye sordum. "Dövmez olur muyum, eşek sudan gelinceye kadar dövdüm. Ama dövdüğümü söyleyecek kadar enayi değilim. Sonra gidip savcıya

şikayet edecek" dedi. Tabii ertesi yıl bu hocayla da çalışmadık. Ancak şunu söylemek gerek, bunlar öğretmenliğe ilişkin tipler değil, insanlığa ilişkin olumsuz tiplerdir. Her meslek grubunda bu şekilde olumsuz kişiler vardır. Asla öğretmenler böyledir şeklinde bir genelleme yapıyor değilim. Sadece bunları öğretmenlerde kesinkes olmaması gereken davranışlar olarak belirtiyorum.

— Özel okulların hem veliler hem de Milli Eğitim Bakanlığı gözünde kötü bir imajı olduğunu söylemiştiniz. Kültür Koleji'nin bu kötü imajdan kurtulması kolay oldu mu?

— İlk zamanlar özel okulların son sınıflarının sınavları için resmi okullardan mümeyyiz çağrılırdı. Çocukları mezun edeceğimiz zaman Maarif'e başvururduk ve Bakırköy Lisesi'nden mümeyyizler gelirdi. Her dersin sınavı için ayrı bir mümeyyiz gelirdi. Bu süreçte çok ilginç olaylarla karşılaşmışımdır. Bizim okulun öğretmenleri ile resmi okuldan gelen öğretmenler oturup sınav sorularını hazırlarlardı, ben de müdür sıfatıyla komisyon başkanı olurdum. Sabahın yedisinde buluşur, saat dokuza kadar soruları hazırlayıp çoğaltırdık ve o saatte çocukları sınava alırdık. Özel okullara karşı öylesine büyük bir güvensizlik vardı ki, kimi mümeyyizler, kopya olmasın diye, sınav sırasında masaların üstüne çıkarlardı. Üç-dört saat bir masanın üzerinde dikilip öyle izlerlerdi sınavı.

— Kaç yıl sürdü bu böyle?

— İkinci senenin sonunda mümeyyizler bizim nasıl bir ciddiyetle çalıştığımızı anladılar. Bize olan güvenleri arttı ve bu uygulamadan vazgeçtiler. Zaten bir süre sonra mümeyyiz müessesesi ortadan kalktı ve biz kendi sınavımızı kendimiz yapıp, kendi diplomamızı kendimiz verir hale geldik. Bu mümeyyizlik sürecinde birçok öğretmenle tanışma fırsatım oldu. İçlerinden çok beğendiklerime teklifte bulundum, onlarla önce *part-time*, sonra *full-time* çalıştım ve okulun gelişmesinde çok faydaları oldu.

ALTINCI BÖLÜM

Gelişme Süreci

Kültür Koleji emek yoğun bir işletmedir ve burada bütün emekçilerin payı vardır. Ben organizasyonu yaptım. Olanaklarım ölçüsünde güzel, kaliteli bir kurum yapmaya çalıştım. İşi yapanlar takımdır, öğretmenlerdir. Olay daima sınıfta bitiyor...

Artık binalar tamamlanmış. Yeni ekler yapılmış. Bahçe duvarları da "sanal" değil, gerçek.

— Bahçelievler'deki ilk binadan bahsederken, "Başlangıçta projenin bir kısmını yaptım" demiştiniz, kalanı ne oldu?
— Özel okullardaki alışılmışın dışındaki ciddiyetimiz ve disiplin anlayışımız duyulunca, okula talep arttı, bunun üzerine projenin diğer kısmını da tamamlama işine giriştik. Binanın yarısının üç katı yapılmıştı. Diğer yarısının üç katını da bitirdik. Sonra bütünüyle bir kat daha çıktık. Derken yandaki bazı arsaları da alıp birleştirdik ve oralarda inşaat yaptık, spor salonu yaptık. Önceleri bahçe duvarları yoktu, o duvarları çektik. İlk yıl veli toplantısı yaptığım zaman, veliler derhal, "Bu okulun bahçe duvarları yok, çocukların kaçmasını nasıl engelleyeceksiniz" diye sormuşlardı. "Bahçe duvarı olmaz olur mu" demiştim ben de. "Burada bahçe duvarı var, sadece siz onu görmüyorsunuz ama çocuklarınız görüyor." Böyle söyleyerek disiplinsel, sanal bir bahçe duvarı olduğunu anlatmaya çalışmıştım. O sırada yaptığımız çalışmalarla velilerin güvenini kazandık ve gayet iyi ilişkiler kurduk. Genç bir mühendisin bu sektörde çalışması da velilere güven verdi.

— Öyle anlaşılıyor ki okul hızla gelişmiş.
— Yedi yıl sonunda okul o kadar gelişti ki ben hem patron, hem ilkokul, hem de lise müdürü olarak işlere yetişemez hale geldim. O dönem bir ilkokul müdürü aramaya başladım. Celil Altın'a danıştım, o da Köy Enstitüsü müdürlüğü yapmış Osman Yalçın diye bir arkadaşından söz etti. Osman Yalçın o sırada Cağaloğlu'nda Arkın Kitabevi'nde çalışıyordu. Gidip kendisiyle görüştüm ve ilkokul müdürlüğü teklif ettim. Kabul etti. Çok da iyi bir müdür oldu. Velilerle çok yakın ilişkiler kurdu. Velileri eğitbilim konusunda eğitti, onlarla mektuplaştı, toplantılar düzenledi. Köy Enstitüsü ilkelerinden hareketle çok başarılı çalışmalar yaptık. Tabii o da kendisi gi-

bi sol tandansa yakın öğretmenlerle çalıştı daima. Mükemmel bir eğitimciydi. Köy Enstitüsü mezunlarının çoğunun bildiği, tanıdığı bir kişidir. 1978'de Kültür Koleji kapanıncaya kadar birlikte çalıştık. Daha sonra ölene kadar da ilişkilerimiz sürmüştür.

— Sonraki dönemde ilkokul müdürlüğünü kim yürüttü?

— Onun başmuavini yine Köy Enstitülü bir öğretmen olan Hasan Demirel'di. Osman Yalçın ayrılınca müdür olarak yerine o geçti. Hasan Demirel de çok değerli bir eğitimciydi. İnsan ilişkilerinde çok başarılıydı. Bir de Celil Altın var, ondan da bahsetmem lazım. Celil Altın'ı Türkçe öğretmeni olarak tanımıştım. Bakırköy Merkez Ortaokulu'nda çalışıyor, bize *part-time* derse geliyordu. Öğretmen olarak ideal bir kişiliği vardı. Ayrıca Hukuk Fakültesi'ni de yeni bitirmişti. Bu da sınıfta ve okuldaki konumunu olumlu etkiliyordu. Bir süre sonra resmi okuldaki görevinden istifa ederek Kültür Koleji'nde önce öğretmen sonra Test ve Eğitim Bürosu'nun yöneticisi olarak, lise müdürü olarak yıllarca çalıştı.

İki müdür bir arada. Lise müdürü Fahamettin Akıngüç, Köy Enstitüsü kökenli ilkokul müdürü Osman Yalçın ile.

Kültür Koleji'nin efsanevi Türkçe öğretmeni, deyim yerindeyse öğretmenlerin öğretmeni Celil Altın (ortada, gözlüklü).

— Celil Altın'ın okul için önemi neydi?

— Eğitim işlerimizden sorumlu kişi oldu. Ben 1968'de Amerika'ya gidip oradaki rehberlik ve test bürolarını gördükten sonra bunları Kültür Koleji'nde de kurdum. Test ve Eğitim Bürosu'nun başına da Celil Altın'ı getirdim. Daha sonra 1973 yılında da lise müdürlüğünü Celil Altın'a bıraktım. 1978 olaylarına kadar müdür olarak çalıştı. Bu süreçte özellikle Celil Altın'ın, öğretmenlerin öğretmenlik mesleğindeki gelişmeleri için yaptığı üstün çalışmaları söz konusudur. Öğretmenlerin o kırk beş dakikalık sürede, sınıf içindeki işlerini daha iyi yapmaları için büyük çaba sarf etmiştir.

— Kültür Koleji'nin on sekiz yıllık bu ilk dönem içerisinde nereden nereye geldiğini gösteren bir çalışma, bir istatistik var mı elinizde?

— Bir ara bu süreci inceleyen bir çalışma yapmıştık. Şimdi size oradaki rakamları verebilirim. Örneğin 1962-63 ders yılında, yani 143 öğrenciyle okulu açtıktan sadece iki yıl sonra, okul

binamıza ek yapılmış, şube sayısı 13'e, toplam öğrenci sayısı ise 356'ya yükselmiş. Başlangıçta beş yıl yeterli olacağı düşünülen bina, iki yıl sonra öğrenci sayısına cevap veremez hale gelmiş. Daha o zaman belirtiler, Kültür Koleji'nin mayasının tuttuğunu gösteriyordu. Bir sonraki ders yılında öğrenci sayımız 459'a çıkmış. 1964-65 ders yılında bina yapılan ekle biraz daha büyümüş, şube sayısı 17'ye öğrenci sayısı 528'e ulaşmış.

— Bu yıllarda özel okulculuğun o olumsuz imgesinden kurtulmuştunuz herhalde artık?

— Evet. Kültür Koleji, kısa süre içinde özel okullarla ilgili olumsuz izlenimleri dağıtıp, nitelikli eğitim-öğretim verme yolunda oldukça hızlı bir ilerleme göstermişti. 1966-67 öğretim yılına gelindiğinde Kültür Koleji binası yine ek inşaatla büyütülmüş, şube sayısı 24'e toplam öğrenci sayısı 801'e ulaşmış. Bir sonraki yıl ise şube sayısının 30'a, öğrenci sayısının ise 1.041'e tırmandığını görüyoruz. Bütün bunlar Kültür Koleji'nde öğretimin yanı sıra, yapılan çeşitli eğitici çalışmalar ve hizmetlerle birlikte okulun kadrosunun da güçlenmesini ve genişlemesini sağlamış. Okul gerçekten de bir işletme haline gelmişti artık. On yıl içinde öğrenci sayısı yaklaşık on kat artarak 1.368'e ulaşmıştı. Dördüncü kat ve bir çatı katı eklediğimiz bina yine dar gelir olmuştu.

— Ne yaptınız peki?

— Bunun üzerine okulun yanındaki 2.400 metrekarelik bir arsayı satın alarak ilk ve ortaöğretim için buraya yeni binalar yaptık. Bütün bu süreçte Kültür Koleji'nde bireysel özellik ve yetenekleri göz ardı etmeden yaygın başarıları amaçlayan bir eğitim ve öğretim anlayışını benimsedik. Bunun sonucunda Kültür Koleji üniversite sınavlarına katılan 1.200 kadar lise arasındaki başarı sıralamasında 38'cilik ile 42'ncilik arasındaki derecesini yıllar boyu korudu. On sekiz yıl süren bu ilk dönemdeki yoğun çalışma sonucunda 1977-78 ders yılında Kültür Koleji'nde ilk, orta ve lise sınıflarının sayısı 82'yi, toplam öğrenci sayısı ise 3.229'u bulmuştu.

— Kültür Koleji'nin bu kadar hızlı bir yükselme grafiği çizmesinde Fahamettin Akıngüç'ün rolü nedir?

— Başarılı bir grafik çizen herhangi bir işletmenin başarısında kurucunun payı ne kadarsa benim de payım o kadar. Bu sektörde Fahamettin Akıngüç neyi buldu da başardı şeklinde bir soru sorarsan, onun yanıtı başka. Ben senin sorunu bu manada ele alıyorum. Yoksa Kültür Koleji emek yoğun bir işletmedir ve burada bütün emekçilerin payı vardır. Ben organizasyonu yaptım, yönetimi yaptım ve olanaklarım ölçüsünde güzel ve kaliteli bir kurum yapmaya çalıştım Kültür Koleji'ni. Benim buradaki rolüm bu oldu. İşi yapanlar takımdır, öğretmenlerdir. Israrla söylüyorum, öğretmenlerdir. Yöneticiler ikinci planda, ben belki de üçüncü plandayım. Olay daima sınıfta bitiyor, bunu biliyoruz.

— Evet ama özel okullar tarihi, rahatlıkla, batan özel okullar tarihi olarak da okunabilir. Kültür Koleji'nin sürekli tırmanması bir rastlantı olmasa gerek.

— Ben 1960 yılında 34 yaşındaydım ve yeni bir sektörün içine giriyor, o sektörde yarışa başlıyordum. Mühendislik eğitimi görmüşüm, on yıl müteahhitlik-mühendislik yapmışım. Yönetim ve işletme bilimi açısından birtakım edinimler biriktirmişim. Ayrıca çocukluğumdan beri sürekli eğitim-öğretimin içinde durmuşum, o havayı solumuşum. Kendimde yeni bir teşebbüsü yapacak güç ve birikimi hissediyordum. Güveniyordum kendime. Zaten mühendislik eğitimi görenlerin yüzde 80'inde, 90'ında büyük bir kendine güven vardır. Ne de olsa birçok elemeyi aşarak bu noktaya ulaşmıştır. Başka türlü bir insan tipidir. Gerçekten benim bir mühendis olarak okul açmam da böyle oldu. Hem özel okulcular arasında hemen kabul gördüm hem de mühendis olmam velilere büyük güven verdi. Tabii bu arada bu güveni doğuran, işletme biliminin diğer ilkelerini de kullanmış olmamdır. Tanıtımdı, yayındı, halkla ilişkilerdi, ne gerekiyorsa yaptık.

— Örnekleyebilir misiniz?

— Örneğin öğretmenlere velilerle yaptıkları görüşmelerde neyi ne kadar söyleyeceklerini, nasıl konuşmaları gerektiğini bir ön büro hizmeti olarak, seminerler vererek anlattık. Veli-öğretmen görüşmeleri bugün bile birçok yerde sorunludur. Hele söz konusu olan zayıf bir öğrencinin anne-babası ise, bu tür velilerin okula görüşmeye gelirken karnı ağrımaya başlar. Adeta suçlu psikolojisi içindedirler. Kaldı ki öğretmen de o anne-babayı suçlar. Öğretmen, yaramaz çocuğun anne-babasını da sanki yaramazmış gibi görür. Tembel çocuğun anne-babasını da sanki tembel zanneder. O psikoloji içindedir. Oysa öyle değil olay.

— *Nasıl?*
— Çocuğa karşı anne-baba hangi taraftaysa öğretmen de o tarafta olmalıdır. Oysa okula gelip çocuğu hakkında bilgi almak isteyen velinin öğretmenden korkması, çekinmesi, bir kere geldikten sonra bir daha o öğretmenle görüşmek istememesi gibi olayları çok sık yaşamıştım, biliyordum. Biz Kültür Koleji'nde bunların olmasına fırsat vermedik. Sonra rehberlik çalışmaları yaptık. Çocukların sorunları var, ama anne-babalar çocukların sorunlarını bilmiyorlar. Bunları anne-babalara anlattık. Tabii bütün bunlar zaman içinde iyice gelişti. Özellikle dershaneler büyük paralar kazandıkları için bu konularda çok yol kat ettiler. Çünkü öğrencinin bunalımda olduğu sınav dönemleri, gerçekten de büyük rehberlik hizmetlerine gereksinim duyulan dönemlerdir. Aynı dönemde anne-babalara da rehberlik hizmeti verilmelidir. Biz o zaman milli eğitimde bu işleri ilk defa yapıyorduk. Anne-baba okulları kurduk ve onları bu okullardan mezun ettik.

— *Hafta sonları kursları mı düzenliyordunuz?*
— Tabii. 30 haftalık kurslar yaptık. İstanbul Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi'nden profesörler gelip yapılanları izlediler ve daha sonra bunlarla ilgili yayınlar yapıldı.

— *Velilere ne anlatıyordunuz?*

— Eğitim psikolojisini ve çocuğun psikolojik evrelerini anlatıyorduk. Böylece anne-babalar o güne kadar görmedikleri bir ilgiyle karşılaştılar Kültür Koleji'nde. Gerçi daha sonra bir ara bu tehlikeli boyutlara doğru gitmeye başladı ama o tehlikeyi önledik.

— *Neydi bu tehlike?*
— Bu anlayış içerisinde veli-öğretmen ilişkileri bir süre sonra dostluklara, arkadaşlıklara dönüştü ve ev ziyaretleri başladı. Tabii bu tehlikeli bir durum, çünkü dostu olduğunuz bir ailenin çocuğuna başka gözle bakmaya başlayabilirsiniz; not verme sırasında objektif davranıştan uzaklaşabilirsiniz vs. O zaman bunları önlemek üzere kimi tedbirler almamız gerekti. Bu kez de öğretmenler için eğitim çalışmaları düzenledik. Tabii bütün bunlar olurken bir yandan da okulun ekonomik yapısını dengelememiz gerekiyordu. Bu sektördeki birçok kurucu, ekonomik yapıyı dengelemeyi becerememiştir. Bir grup binalarını kendi yapmaya kalkmış ve bunu banka borçlarıyla karşılamaya çalışmıştır. Yatırım yapıyorum, nasıl olsa gelecek diye düşünmüşlerdir ama sonra sıkıntı doğmuş ve banka borçlarını ödeyebilmek için öğretmen maaşlarını veremez hale gelmişlerdir. Öğretmenlerin sosyal sigorta primlerini yatırmamışlardır. Vergi ödemedikleri için kovuşturmaya uğramışlardır.

— *Sonuç?*
— Kimisi bu sıkıntıları zengin velilerle işbirliği yaparak aşmaya çalıştı. Bu anlattığım birinci grup, yani kendi binalarını kendileri yapmaya çalışanlar. Bir diğer grup da çeşitli binaları dolar karşılığı kiraladılar. Etiler'de, Maslak'ta güzel yerler kiraladılar. Ancak doların hızlı sıçramaları yani devalüasyon sonucunda fena halde zarar ettiler. Bütün bunları şu yüzden anlatıyorum, bir yandan eğitbilim içinde faaliyette bulunurken bir yandan da iyi bir ekonomik planlama yapmak gerekiyordu. Ben müteahhitlikten gelme olduğum ve 1958 devalüasyonunda ağzım yandığı için çok dikkatli adımlar attım ve

1978 yılında okul kapandığı zaman bile ayakta kalmayı başarabildim. Benim avantajlarım bunlardı. Toparlarsak, 34 yaşında bir mühendis bütün bu saydığım özelliklerle eğitim sektörüne giriyor, güzel bir enerji.

— *Yeri gelmişken, mühendislikten gelmiş olmanızın eğitim sektöründe size getirdiği artı ya da eksiler neler oldu?*
— Bir okulu yöneten kişinin işleri üç aşağı beş yukarı bellidir. Ancak benim farklı bir yapım, farklı bir durumum var. Bunun çeşitli nedenleri var. Farklı bir yapı, birikim, başka bir mesleğimin daha olması vs. Normalde bir okulun genel müdürü eğitim ve finans işleriyle uğraşır. Ben İTÜ mezunu olmam nedeniyle inşaat işleriyle de uğraştım. Halen de müessesenin inşaatla ilgili işleri için fazla mesai harcamak durumundayım, yorum yapmak durumundayım çünkü o işi biliyorum. Eğer bilmesem o işi bir müteahhite verir, geçer giderdim. Bildiğim için burnumu sokuyorum ve bu beni fazladan yoruyor.

— *Ya artı yanları?*
— Tabii bunun işletme, yönetim ve işin güdümü bakımından artı yanları da var. Bir de benim kırk altı yıllık bir eğitim birikimim var. Üstelik bu, Türkiye'nin ekonomik bakımdan en çalkantılı yıllarına rastlıyor. İki defa ihtilal oldu bu zaman zarfında, çok sayıda ekonomik kriz gördük, bir kez de okulumu tamamen kapatmak zorunda kaldım. Siyasal ve ekonomik yapıdaki değişikliklerle mücadele ettim ve bunlardan sağ salim çıkmayı başardım. Bütün bunlar bana birtakım alışkanlıklar, beceriler, birikimler kazandırdı.

— *Demin, "Rehberlik çalışmalarını milli eğitime biz getirdik" dediniz. Bu nasıl oldu da mühendislikten gelme birine nasip oldu?*
— 1967-68 senesinde başmuavin arkadaşım Adnan Özünal, cebir öğretmenimiz olan kız kardeşim Turan Hülya İnceer ve enişte Hüsrev İnceer, ben ve eşim ABD'ye gittik. Orada çeşitli okulları gezme imkanımız oldu. New York'ta, Pennsylva-

nia eyaletindeki Philadelphia ve Pittsburgh'da okullar gezdik. Bu okulları gezerken küçük küçük reyonlar gördüm. Reyonlarda oturan insanlar vardı. Bu insanların ne iş yaptıklarını sordum. Rehberlik görevlisi dediler. Çok ilgimi çekti ve yaptıkları işi detaylı bir biçimde sorup öğrendim. Yine bu okullardaki gezilerim sırasında, test bürolarıyla karşılaştım. O zamanlar Milli Eğitim Bakanlığı bazı öğretmenleri ABD'ye göndererek rehberlik uzmanı, test uzmanı olarak yetiştirmeye çalışıyordu. Bunlardan bazıları Ankara'da, şimdiki Talim Terbiye'nin, Akşam Sanat'ın bulunduğu yerde MEB Test ve Rehberlik Genel Müdürlüğü'nü kurmuşlardı. Hepsi ABD'den yeni dönmüş genç insanlardı. Onlarla işbirliği yaptım ve bu iki sistemi Kültür Koleji'nde uygulamaya başladım.

— Milli Eğitim Bakanlığı ile bir sorun yaşamadınız mı?

— Müdürdüm o sıra ve istediğim yeniliği okulumda uygulayabileceğimi sanıyordum. O zaman Türkiye'deki okullarda rehberlik adı altında bir uygulama yoktu. Üç tane eğitimci arkadaşla anlaştım. Biri psikolog Nezihe Timur'du. Sonra Prof. Edip Çelik'in eşi psikoloji ve felsefe öğretmeni Nevin Çelik vardı. Üçüncüsü ise Kemal Çakmaklı adlı bir sosyal hizmetler uzmanıydı, daha sonra profesör oldu. Bunlarla bir rehberlik bürosu kurup çalışmalara başladık. 1968 yılında Türkiye'de ilk defa bir okulda rehberlik bürosu oldu.

— Bakanlığın tavrını sormuştum...

— Biz bu çalışmalara başladıktan bir yıl sonra bir teftiş geçirdik. O zaman gelen müfettişler yeniliğe açık kişilerdi. Rehberlik ve test bürolarını çok beğendiler, takdir ettiler. İki yıl sonra, 1971 ya da 1972 olmalı, yıllarca Vefa Lisesi müdürlüğü yapmış olan bir zat başkanlığında başka bir müfettiş grubu geldi. Yaptığımız çalışmaların Milli Eğitim Bakanlığı'nın yönetmeliklerine uygun olmadığını söylediler ve bu kez aynı bakanlıktan ihtar aldık. Müfettişler kendileri de müdürlükten gelme oldukları için çoğu alışageldiği müdür tipini arıyordu. Ben değişik bir müdür tipiydim.

— *Nasıl bir değişiklikti bu?*
— Mühendislikten, işletmeden geldiğim için, işletme biliminin yönetimde seksiyonlaşma denilen ilkesini uyguluyordum. Örneğin eğitim işlerini Celil Altın'a, disiplin işlerini Adnan Özünal'a, öğrencilerin psikolojik sorunlarıyla ilgili meseleleri ise rehberlik bürosundan Nezihe Timur ve Nevin Çelik'e vermiştim. Görev paylaşımı yaparak yürütüyordum yönetimi. Müfettiş bana bir soru sorduğu zaman, ben zile basıp o işle ilgili kişiyi çağırıyor ve soruyu onun yanıtlamasını istiyordum. Bunlardan rahatsız oluyorlardı. "Sen müdürlük yapmıyorsun, yalnızca yönlendiriyorsun" diyorlardı.

— *Klasik olarak bir müdürün işlevi nedir milli eğitimde?*
— Milli Eğitim Bakanlığı'na göre bir okul nasıl yönetilir? Bir müdür tayin edilirdi. Bu müdür de genellikle coğrafya ve tarih gibi ders saati az öğretmenlerden olurdu.

— *Neden?*
— Coğrafya fakültesinden mezun olan bir öğretmeni ele alalım. Bu adam öğretmenlik için Milli Eğitim Bakanlığı'na müracaat ettiği zaman onu Anadolu'da ücra bir yere tayin ederler. Diyelim Artvin'deki liseye coğrafya öğretmeni olarak tayini yapılır. Bu kişi oraya gider, ama coğrafya derslerinin saati azdır. Haftada iki-üç saat ders verir. Bunun üzerine müdür bu kişiyi alır ve müdür muavini yapar. Müdür muavininin bir okuldaki işi defter tutmak, yoklamaları işlemek, yazışmaları düzenlemektir. Gelen evrak, giden evrak... Sekreter yoktur çünkü. Ama böyle bir sürü sekreterlik işi vardır. Bir yandan bunları yapar, bir yandan birkaç saat coğrafya dersine girer, bir yandan da disiplini idare eder, zart zurt eder, çocuklara bağırır çağırır. Artık yeteneğine göre...

— *İlginçmiş... Sonra.*
— Derken müdür bir teftiş görür. Teftişte bu defterler çok önemlidir. Müfettişler bayılırlar o defterlerin güzel olmasına. Eğer yazısı biraz güzel ve özenliyse müfettişler buna bayılır-

lar, o müdür muavinine hemen takdirname verilir. Ankara bunu görür. Diyelim o sırada Siirt'te yeni açılan bir okula müdür aranıyorsa, bu adamı alırlar ve, "Sen git oraya müdür ol" derler. Bu adam Siirt'e gittiği zaman hayatında bir tane müdür görmüştür, o da Artvin'deki müdürdür. Müdürlük nedir? Yönetim nedir? Yönetim bilimi nedir? İnsan ilişkileri nelerdir? Nasıl olmalıdır? Bunlarla hiçbir ilgisi yoktur. Coğrafyayı ve bir de üç-beş yıl içinde Artvin'deki müdürün yaptığı işleri bilir. Siirt'te müdür olduğu zaman usta-çırak ilişkileri çerçevesinde daha önce gördüğü sistemi aynen devam ettirir.

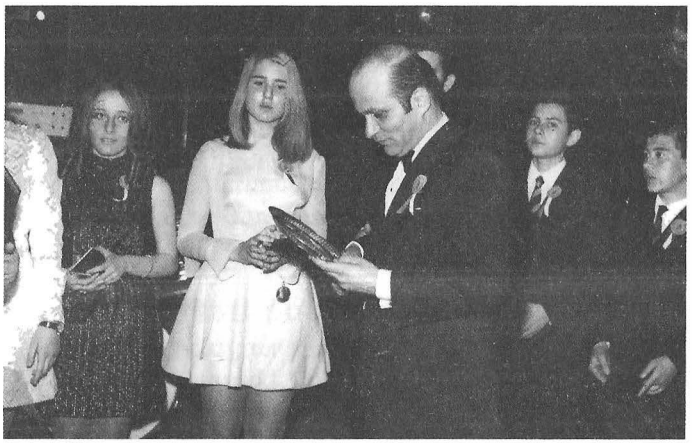
— *Yani?*
— O da kendine defterlerini çok güzel tutan bir adam bulur ve onu muavin yapar. Derken bir müfettiş ya da politikacıyla arası iyiyse, bir süre sonra bu kişiyi alırlar Ankara yahut İstanbul'da daha büyük bir okula müdür yaparlar. O okulda çalışmalarını sürdürürken sosyal ilişkileri büyür, çevresi gelişir. Ankara'ya şube müdürü olarak gelir. Daha sonra genel müdür olur. Genel müdürlükten sonra müsteşar olma şansı bile vardır. Bu sistem böyle yürürdü. Şimdi durum nedir bilmiyorum ama 1980'lere kadar müdürler coğrafya ve tarih öğretmenlerinden olurdu çoğunlukla. Bütün bunları şunun için anlatıyorum, okul yöneticiliği bugün üniversitede ayrı bir branş olarak okutuluyor. Öğretmen yetiştiren yükseklisans programları var şimdi, onlara mutlaka okul yöneticiliği diye bir ders konması lazım, belki de konmuştur. Küçük kızım yıllar sonra yükseklisans yapmak üzere ABD'ye gitti ve okul yönetimi dalında yükseklisans yaptı.

— *Eğitim yönetimi Türkiye'de ne zaman önem kazanmaya başladı?*
— Ancak 1990'larda. Ondan önce "bir müdür bir mühür" tabiri vardı. Okulu o müdüre teslim edersiniz, her şeyinden o sorumludur artık. Temizliğinden yemeğine kadar... Bir gün Kabataş Lisesi müdürünü ziyarete gitmiştim. Öğle saatiydi. Tepsi içinde yemek getirdiler. Hepsinden tek tek tattı ve olur

verdi. Düşünün yemeği bile önce müdür tadıyor ve onay veriyor. Yemek apayrı bir seksiyonun işi. Akademik işlerle diğer işleri birbirinden ayırmak gerek. Biz bu ayrımı 1965'te yaptık. Ama dediğim gibi, müfettişler yapmaya çalıştıklarımızı uzun süre anlayamamışlardır. Tabii sonradan büyük takdirnameler de aldık. Yönetim biçimimiz gerek özel okullarda gerekse Milli Eğitim Bakanlığı'nın okullarında örnek oldu.

— O yıllarda Kültür Koleji'ndeki farklı uygulamalar bunlarla sınırlı değil bildiğim kadarıyla.

— Sosyal ve siyasal anlayışımız geliştikçe, bu doğrultuda kimi uygulamalar yapmaya başladık. Örneğin öğrencilere yemek çıkarttığımız için yiyeceği toptan alıyorduk, dolayısıyla ucuza geliyordu. Bunun üzerine şöyle bir sistem kurduk. Ay başında her öğretmene maaşıyla birlikte bir de ev ihtiyaçlarından oluşan bir paket veriyorduk. Bu anlayış 1978 yılına kadar sürmüştür. Sonra babamdan kalma bir geleneğimiz vardı. Yılbaşlarında bütün çalışanlarımıza birer hindi verirdik. Son zamanlarda öyle olmuştu ki, idare amiri Şerif Ali

26.3.1970. Kültür Koleji'nin Hilton'da yapılan 10. yıl balosunda, öğrencileriyle.

Bey kamyonla Tekirdağ'a gider, bir ay önceden hindileri alır, besler, sonra da bunları paketleyip çalışanların evlerine yollardı. Böylece her yılbaşı, çalışanlarımızın evinde hindi pişerdi ve bu beni çok mutlu ederdi.

— *Bir de yaz tatili uygulaması varmış galiba...*

— Evet, bir süre yaz tatillerinde Tekirdağ'a otuz iki kilometre mesafede, deniz kıyısında bir moteli kiraladık. Alp Motel'di adı. Otuz odalı bir yerdi. Bütün öğretmenlerimiz burada aileleriyle on beşer gün bedava tatil yaparlardı. Okulun aşçılarını da otele yollardık, orada yemek pişirirlerdi. Temmuz ve ağustos aylarında yüz yirmi öğretmen, aileleriyle birlikte burada kalırdı. Bütün bunlar çok mutlu olarak yaptığım şeylerdi, çok hoşuma giderdi. Ben de zaman zaman çoluğumu çocuğumu alıp otelde kalırdım ya da sabah gidip gece dönerdim. Orada öğretmen arkadaşlarla birlikte oluyorduk, denize giriyorduk, oyunlar oynuyorduk. Daha sonra ders yılında da büyük bir samimiyet içinde yürütüyorduk çalışmalarımızı. Bu, takım ruhu oluşturmak ve işletme bilimi açısından önemli bir uygulamaydı. Büyük bir kaynaşma sağlıyordu.

YEDİNCİ BÖLÜM

Tatille Karışık

Hangi ülkeye gidersem gideyim, gideceğim ülkedeki birtakım okulları gezme, görme imkanlarını araştırıyordum, planlıyordum. Sonunda öyle bir hale geldim ki, tesadüfen bir okul gördüğümde kapısından içeri dalmaya başladım.

Ne zaman yurtdışında bir yere gitse, birkaç okul ziyaret etmeden içi rahat etmiyor.

— Dünyanın birçok ülkesine gittiğinizi, buralardaki okulları gezdiğinizi biliyoruz. Bunlarla ilgili anılarınız var mı? Bu gezilerden edindiğiniz şeyler neler?

— Eğitim sektöründe çalışmaya başladıktan sekiz yıl sonra, 1968 yılında hem eğitbilim hem de eğitbilimin uygulamaları açısından Batı'da neler olup bitiyor bunu araştırmak, görmek ihtiyacı duydum. Çünkü o aşamada artık Türkiye'de mevcut yayınların, mevcut eğitim sisteminin hem yönetim açısından hem de eğitbilim açısından bir kısırdöngü içerisinde olduğunu fark ettim ve o tarihten itibaren sürekli dünyanın çeşitli ülkelerine gittim. Tabii turizm dünyada gelişen bir sektördü ve ben de karımla birlikte dünyadaki güzel yerleri görmek, oralarda dinlenmek ve eğlenmek istiyordum. Yani bütün seyahatlerimiz salt eğitim amacıyla yapılmış değildir, onu söylemek isterim. Ancak bu gezilerin hemen hepsinde, gezinin yarısını, gittiğim yerin turistik nimetlerinden yararlanmaya ayırdıysam, diğer yarısını da mutlaka eğitimle ilgili çalışmalara ayırmışımdır.

— Nasıl oluyor bu?

— Hangi ülkeye gidersem gideyim, gideceğim ülkedeki birtakım okulları gezme, görme imkanlarını araştırıyordum, planlıyordum. Örneğin ABD'ye giderken New York'taki kültür ataşesiyle ilişkiye geçiyordum. Fransa'ya gidiyorsam, Paris'te Süreyya Bey diye bir kültür ataşesi vardı, onunla ilişkiye geçiyordum. Diyeceğim bu fırsatları hep değerlendirmişimdir. Sonunda öyle bir hale geldim ki, herhangi bir seyahatimde, tesadüfen bir okul gördüğümde kapısından içeri dalmaya başladım.

— Eşiniz ne yapıyor böyle zamanlarda?
— Eşim de alıştı benim bu halime. Müze gezer gibi okul geziyorduk. Oralarda birtakım gözlemlerim oluyordu, bunları yorumluyordum.

— ABD gezilerinizde size ilginç gelen neler gördünüz?
— Örneğin 1989'un ocak ayında Los Angeles'a gittik. Orada Fred Newhard adında bir ilkokulu ziyaret ettik. Okulun 1.500 öğrencisi vardı. O zaman burada bilgisayar destekli eğitim çalışmaları yapıyorlardı. Uygulamaya çalıştıkları bir matematik programı vardı. Çok ilgimizi çekti. Yine Los Angeles'ta bir ortaokul gezme imkanımız oldu. Bu okulun 1.800 öğrencisi vardı ve okulda 90 bilgisayar bulunuyordu. Elli üç yıllık bir okulmuş. Okul müdürü bize, "Bilgisayarla büyüyoruz" demişti. Japonya'da da bir kardeş okulları varmış. Bu okulda seçme derslere önem veriliyormuş.

— Daha sonraki gezileriniz nerelere oldu?
— 1991 yılında, 16 Nisan ile 20 Mayıs arasını kapsayan sürede bir tür dünya turu yaptık. Bu tura eşim ve kızım Bahar'la çıktık. İlk durağımız New York'tu ve gezimiz oldukça

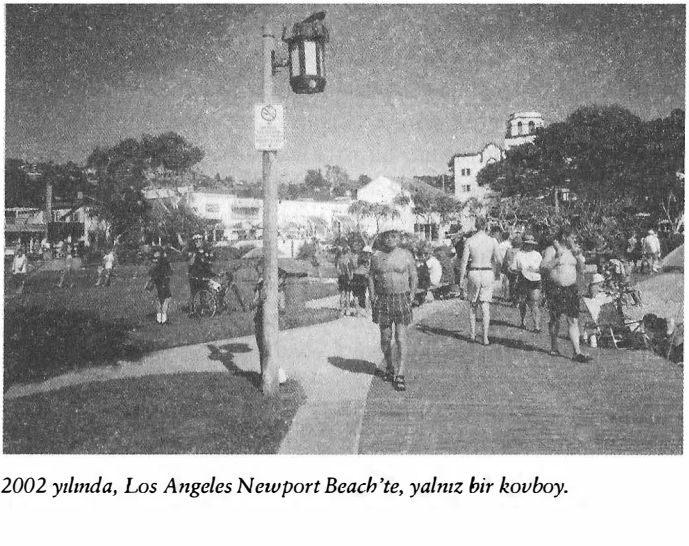
Gül Hanım ile birlikte, Miami'de bir tekne turunda.

maceralı başladı. ABD'ye girişte Bahar'a birtakım vize sorunları çıkardılar. Neyse bunları aşıp, yorgun argın kapağı otele attık. Bir süre dinlendikten sonra dolaşmaya çıktık. New York'ta yağmur yağıyordu. Sokakta bir zenciden üç dolara şemsiye aldık. Yürürken, bir süre sonra bir zenci, elini cebime sokup, cebimdeki paraları alıp kaçtı. Benim o cebimden para çıkarıp şemsiye aldığımı izlemiş anlaşılan, bir şey yapamadık.

— *Orada da okul gezdiniz mi?*
— Gezdik tabii. New School diye bir turizm okulunu gezdik. O sırada Baba Bush, Eğitimi Geliştirme Kampanyası başlatmıştı. Amerika'da başarı testleri yapılacaktı. Bunun için 135 milyon dolar fon ayırmışlar. Buna göre, anne-babaların istedikleri okulu seçmeleri sağlanacak, okullar arası rekabet hızlandırılacak, milli beceri klinikleri oluşturulacak. Bunları bilgi notu olarak yazdım ve zamanın Milli Eğitim Bakanı Avni Akyol ile müsteşarı Prof. Nihat Bilgen'e 24 Nisan 1991'de faksla gönderdim.

— *Oradan nereye gittiniz?*
— Oradan Los Angeles'a geçtik. Santa Barbara'ya gittik. Burada Teacher High School diye bir okulu ziyaret ettik. Yüz yıllık bir okulmuş. Bu okulda yeni mezun olmuş bir öğretmen yılda 15 bin dolar, tecrübeli bir öğretmen de 40 bin dolar ücret alıyormuş.

— *Başka örnekler var mı anımsadığınız?..*
— Çeşitli okullarda değişik şeyler gördük. Placenta'da bir pilot okula gitmiştik. Burada endüstri-okul işbirliği yapılıyormuş. Okulda *Classroom of the Future* (Geleceğin Sınıfı) diye bir uygulama vardı. Sınıfa büyük bir ekran yerleştirmişler, herhangi bir sınıftaki bir öğrenci bir şey anlatırken, diğer sınıflardaki öğrenciler kamera-ekran bağlantısıyla onu izleme olanağı buluyorlar. Sonra yine Los Angeles'taki Traviss Ranch adındaki bir okulda bir *open class* (açık sınıf) uygulaması gördük. Öğrenci grupları, bölümlenmemiş bir hacimde

2002 yılında, Los Angeles Newport Beach'te, yalnız bir kovboy.

öğretmenlerle çalışıyorlardı. Birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar öğrencilerin olduğu modern bir okuldu.

— *Bu bölümlenmemiş alanda nasıl bir yerleşim uyguluyorlardı?*
— Geniş bir alanın dört köşesine dört ayrı öğretmenle öğrenci grupları yerleşiyor, herkes kendi dersini işliyordu. Okulun uyguladığı ayrı bir program vardı. Değişik bir uygulamaydı ve okul mimarisini de bu uygulamaya göre yapmışlardı. Sonra gittiğimiz bir okulun laboratuvar dersine girdik. Gazlarla ilgili bir konu işleniyordu. Ancak öğrenciler dersle ve deneyle pek ilgilenmiyor ve çok gürültü yapıyorlardı.

— *Başka neler var? Salt eğitim olması gerekmez, diyelim okul mimarisiyle ilgili...*
— Sen söyleyince ilginç bir şey hatırladım şimdi. İçinde eğitimciler de olan bir grupla Kopenhag'a gitmiştik. Şehir turları düzenleniyordu. Biz de oteldeki broşürden turlara bakıyor, dilediğimize katılıyorduk. Bir anaokulu ve huzurevi turu var-

dı. O tura katıldım. Anaokulları hep mahalle aralarındaydı. Bizdeki gibi anaokulu çocukları servisle oradan oraya taşınmıyordu. O zaman oradaki okulların mimarileriyle de ilgilendim. Son derece ilginçti. Hatta birkaç ilkokulun çizimlerini aktardım defterime ve bunlardan çok yararlandım.

— *Nesinden yararlandınız?*
Örneğin o okullardaki koridorların genişliği çok dikkatimi çekmişti. Biz o zamanlar iki-iki buçuk metrelik koridorlar yapardık. Ondan sonra koridor genişliklerimiz dört metreye çıktı. Okul mimarisinde koridorun önemli bir öğe olduğunu orada öğrendim. Keza okulların ışık alması, gündüz ışığına göre nasıl konumlanması ve planlanması gerektiğiyle ilgili bu gezilerim ders niteliğinde olmuştur. Tabii gördüklerimizin hepsini uygulamak mümkün değil. Örneğin ABD'de, özellikle de California'da gezdiğim okulların olağanüstü genişlikteki bahçelerine hayran kalmıştım ama bunlar bizim için bir model teşkil etmiyordu.

— *Sanırım bir de Japonya geziniz oldu.*
— Evet, Amerika'dan sonra, kızım Bahar ile bir Tokyo gezisi planladık. On günlük bir seyahatti ve biz on günde on okul gezmeyi planlamıştık. Fakat gidiş-gelişteki saat farklarını hesaplamayı unutmuşuz. Gerçekte dokuz gün kalmak mümkün oldu, bu yüzden okullardan birine gidemedik. Arkadaşım Mustafa Timisi, gideceğimizi, dışişlerinden oradaki elçiliğimize bildirmişti. Elçilik bize tercüman sağlamada ve okulları gezmemizde yardımcı oldu. Gezebilmemiz için on okuldan randevu almışlardı. Rehberimiz olan Cihan Mert, Bakırköylü imiş ve Kültür Koleji'nin ilk kısmında okumuş. İngilizce ve Japonca biliyordu. Bu bayan, Haliç köprüsünün inşaatı sırasında Japon mühendislere tercümanlık yapmış, onlarla arkadaş olmuş ve daha sonra da Japonya'ya gitmiş. Tokyo'da gezdiklerimizin beşi Japon okuluydu kalan dördü ise ABD okullarıydı. Gerçekten ilginç izlenimler edindik. Bence bugün bile Japon eğitiminin dünyada var olan eğitimle ilişkisi bir çelişki yaratıyor.

Kızı Bahar ile birlikte yaptığı ve dokuz günde dokuz okul gezip eğitimde bir Japon mucizesi olmadığını anladığı Japonya seyahati sırasında.

— Nedir bu çelişki?

— Biz Japonya'ya giderken ekonomide, teknolojide olduğu gibi eğitimde de bir Japon mucizesi bekliyorduk, açıkçası o beklentiyle gittik. Biliyorsunuz 90'lı yıllarda bütün dünyada bir Japon mucizesinden söz ediliyordu. Nitekim bugün de bir Çin mucizesi var. Biz o sırada bunca mucize yaratan bir ülkenin mutlaka eğitim sektöründe de çok ilginç uygulamaları vardır diye düşünmüştük. Ama orada gördüklerimiz bizi son derece şaşırttı.

— Neden?

— Gerçekten de endüstri ve sanayide bir Japon mucizesi var. Bunun arkasında siyasal ve tarihsel nedenler yatıyor. Bu nedenlerin en önemlisi de Japonlar II. Dünya Savaşı'nı kaybettikleri için, savaş sanayii kurmalarının yasaklanmış olması. Harp sanayiine para akıtamayınca ekonomisinde büyük bir tasarruf sağlıyor ve zenginleşiyor. Bir diğer neden, çok gelişmiş bir montaj sanayii kuruyorlar ve bu daha sonra sanayi ve

teknolojideki yükselişin temelini oluşturuyor. Ancak Japonya'ya gidip birkaç okul gezer gezmez, benzer bir mucizenin eğitim sektörünün kıyısından bile geçmediğini fark ettik.

— İlk izlenimleriniz nelerdi Japonya ile ilgili?

— Japonya'ya gittiğimizde, ilk olarak elçilik müsteşarı Ferit Ergin ile görüştük. O bize Japonya ile ilgili izlenimlerini anlattı. Her bakımdan ABD'den on yıl ileride olduklarını söyledi. Japonya'da asla yolda kalmış bir otomobile rastlayamayacağımızı anlattı. Tabii korkunç bir disiplin vardı. Bu biraz da mekanla bağlantılı bir şey, çünkü dört kişilik bir aile kırk beş metrekarede yaşıyor. Kapalı bir aile yapıları var. Kadınlar çoğunlukla evde oturuyor, adamlar çalışıyor. Söylediklerine göre tecavüze uğrayan kadınlar bunu gizlemeyi tercih ediyormuş, çünkü şikayetçi olanlar toplum tarafından dışlanıyor, adeta suçlu muamelesi görüyormuş. Ferit Ergin, bir de Tokyo'daki inanılmaz restoran sayısına dikkatimizi çekti. Hatta, "Bir insan Tokyo'da doğduğu andan itibaren her öğünü başka bir restoranda yese yine de bu şehirdeki restoranları bitiremez" dedi. En önemli tespitlerinden bir tanesi de bu katı disiplin içinde robot gibi yetişen Japonların karar verme konusunda çok büyük sorunlar yaşadıkları, hemen hepsinin ortak bireysel özelliklerinin kararsızlık olduğuydu.

— Sizin gözlemleriniz de bu yönde mi oldu?

— Evet. Japonlar oldukça çekinik ve ketum insanlar. Karar verme konusunda da çok ağır davranıyorlar. Hatta Körfez Savaşı sırasında mayın döşeme, daha sonra da mayın tarama konusunda karar vermede öyle ağır davranmışlar ki hiçbir etkinlik gösterememişler. Çocuklar da robot gibi olmuş, çünkü onlarla ilgili kararları hep başkaları veriyor. Japonya'da yabancı dil bilenler çok az. Bize gezi programını yapıp veren halkla ilişkiler yetkilisi olan kişi de İngilizce bilmiyordu ya da çok az biliyordu. O da mahcup, çekingen biriydi. O bize, yirmi-otuz yıl önce Batı'yı yakalamak için, baskılı bir eğitim sistemi uyguladıklarını, ama artık bu baskıyı

azalttıklarını ve eğitimi daha güler yüzlü bir sisteme dönüştürmek istediklerini söylemişti. Yurtdışında çok Japon'a rastlıyorsunuz ama bunların kendi nüfuslarına oranı sanıldığı kadar büyük değilmiş.

— *Kişisel gözlemlerinizden bahsetseniz?*
— Gezdiğimiz okullarda karşılaştığımız ve konuştuğumuz Japon öğretmenler ve yöneticiler oldu. Bu görüşmelerde çok net sorduğumuz sorulara bir türlü kesin cevaplar alamadık. Sürekli topu bir başkasına atarak kaçamak cevaplar verdiler ve nihai cevabı hep bir komisyona havale etmeye çalıştılar. Japon okullarının yanı sıra Tokyo'daki ABD okullarını da gezme imkanımız oldu. Burada görev yapan ABD'li müdür ve öğretmenlerle konuştuk.

— *Onlar ne diyorlardı?*
— Hepsi de eğitimde Japon mucizesi diye bir şeyin olmadığını, Japonların geleneksel kapalı eğitim yapısını koruduklarını söylediler. St. Mary's International School diye bir okula gittik. Buradaki öğrencilerin yüzde otuzu Amerikalı ve başka ülkelerden, yüzde altmışı Japon'du. Okul müdürü Peters Gaskin, Japonya'da eğitimin kendi içine kapanık bir sistem olduğunu, durmadan sınav yapıldığını anlattı. "Japonlar saç kesiyor, üniforma giyilmesinde ısrar ediyor, başarısız öğrencileri gece okuluna gönderiyor ve öğrenciler arasında farklılığı hoş görmüyorsa bu eğitim mi" dedi. Burası bir Katolik okuluydu, 980 öğrencisi vardı ve okulda çeşitli ülkelerden çocuklar eğitim görüyorlardı. İngilizce öğretiminde de zorluk çektiklerini çünkü Japonların çekinik insanlar olduğunu söyledi. Japonlar, İngilizce öğretimini ortaokulda başlatıyor ve öğrenciler iki yıl hazırlık sınıfı okuyorlar. Japonlar, dışardan İngilizce öğretmeni alınıyorlar, bunun için Japonya'da yaşayan, oraya yerleşmiş yabancıları tercih ediyorlar. Bu yüzden de yalnızca Japon gazetelerine ilan veriyorlar. Çünkü dışardan gelen öğretmenler, sisteme uyum sağlayamıyor, tahammül edemiyorlarmış.

— Gezdiğiniz öbür okullarda ne gibi durumlarla karşılaştınız?

— Chiba Üniversitesi'ne bağlı bir okula gittik, bir ilkokul ile bir ortaokul. Chiba, Tokyo'nun doğusunda bir şehir. Okulda terlikle geziliyordu. Altı artı üç yıl zorunlu eğitimden sonra öğrenciler sınava giriyordu. Üç yıl sonra bir sınav daha var. Okulu gezdiren Mr. Saito, yirmi yıllık İngilizce öğretmeniymiş. Üç yıl da Almanya'da Japon öğrencilere İngilizce öğretmiş. Ama ne İngilizce biliyordu doğru dürüst ne de Almanca. Tokyo'da gezdiğimiz bir başka okul Metropolitan Kokusai High School'du. 750 öğrencisi varmış, bir özel okul, sınavla öğrenci alıyorlarmış. Müdürü, özel okulların daha iyi olduğunu, çünkü üniversiteye girişte daha başarılı olduklarını söyledi. Kızı da bir özel okula gidiyormuş.

— Devlet okullarına gitmediniz mi?

— Gittik. Komaba diye bir okula gittik, bizi Türk ve Japon bayraklarıyla karşıladılar. Adlarımızı da kartonlara yazmışlar, öyle karşıladılar. Her birimizi ayrı sınıflara aldılar. Orada bizi yemeğe de alıkoydular, birlikte yedik. Yemekten önce ve sonra dua ediyorlar. Buradaki öğrenciler dördüncü, beşinci ve altıncı sınıftan sonra sınav için kurslara gidiyorlarmış. Waseda Jitsugyo High School'a gittik. Bir erkek lisesiydi ve 2 bin öğrencisi vardı. Mezunlarının yüzde sekseni üniversiteye giriyormuş. Bu okula giriş sınavla. Bunun için öğrenciler, dördüncü ve beşinci sınıftan itibaren, Juko denilen dershanelere gidiyormuş. Buranın müdürü, prestijli olan özel okulların onuncu ve on birinci sınıflarda müfredatın tümünü tamamlayıp, on ikinci sınıfta yalnızca üniversite sınavına hazırlık programı uyguladıklarını söyledi. Ayrıca derslerin, devlet ve özel okullarda farklı olduğunu anlattı.

— Daha çok bizim eğitim sistemimizi çağrıştırıyor?

— Evet. Gezdiğimiz okullarda gördük ki, ABD'deki eğitim sisteminin tam tersi bir eğitim sistemleri var. Japon eğitimi daha çok bizim eğitim sistemimize benziyor. Onlar Orta As-

Sadece okul gezilmiyor elbette, müzeler ve müze kentler de listede: Roma, Vittoria Emmanuel Meydanı.

ya'dan kalkıp doğuya gitmişler, bu yüzden bayraklarında güneş amblemi var. Biz batıya gitmişiz onun için bayrağımızda ay yıldız var deniyor, bilmem ne kadar doğru. Diyeceğim, bizim gezilerimiz didaktik geziler değildi. Çoğu turistik geziydi gerçekte ama denize girmek için gittiğim yerde bile mutlaka bir-iki okulun kapısından içeri dalmışımdır. Oradaki havayı, mimariyi teneffüs etmiş ve oralardan kalan kimi izlenimleri Kültür Koleji'ne yansıtmaya çalışmışımdır.

— Bütün bunlar size ne kazandırdı?

— Bir pencere oldu benim için. Türk eğitim sistemi kapalı bir eğitim sistemi. Bu işe ilk başladığım yıllarda kendimi hep kapalı bir odanın içinde gibi hissediyordum. Bu gezilerin bir de yöneticinin psikolojisi açısından yararı var, mesleğinde ve kendisinde birtakım değişiklikler oluyor, bunlardan bazılarını bilinçli ya da bilinçsiz uygulayabiliyorsun. Tabii bir üçüncü faydası da gördüklerini başkalarıyla paylaşmak... Gidip başka şeyler gördüğünde yeni bir ufuk açılıyor önünde. Bir tür kendi kendine verdiğin armağan gibi... Sonra dönüp gördüklerini arkadaşlarınla paylaşıyorsun, onların da hoşuna gidiyor. Tabii küçümseyenler, "Ne var, bunları biz de yapıyoruz"

diye yaklaşanlar da oluyordu. Ama bende hep birtakım değişmeler, heyecanlar yaratmıştır bu izlenimler; paylaştığım arkadaşlarımın çoğunda da bu heyecanı hissetmişimdir. Gerçi çok temele ilişkin şeyler değildi belki bunlar ama ayrıntılar da önemlidir.

— *Neden?*
— Çünkü burada akan sistem çok rutin. Sabahtan akşama ders veriyorsun. Dersten çıkıp derse giriyorsun sürekli. Bu tekdüzelik içerisinde dışarıdan kimi izlenimler hepimizin hoşuna gidiyordu. Birçoğunu da uyguladık. Zaten ilk ABD seyahatimizdeki Test ve Rehberlik Bürosu uygulaması bunun tipik bir örneğidir.

— *Bu dönemde sanıyorum bilgisayar da devreye girdi?*
— Evet o sırada dünyada bir bilgisayar olayı çıktı. Kızım Ful, üniversiteyi bitirince lisansüstü çalışmaları yapmak üzere Londra'ya gitmiş ve burada bilgisayar kurslarına katılmıştı. İstanbul'a döndüğünde de NCR firmasında çalışmaya başladı. Biz o sırada endüstride bilgisayar kullanımı üzerine kimi bilgiler edinmiştik ama bilgisayar eğitim sektörüne nasıl girecek o konuda bir fikrimiz yoktu. Bir süre sonra bunun üzerine düşünmeye, o konuda çalışmalar yapmaya başladık. Hatta bir proje de yaptık.

— *Neydi bu proje?*
— Projenin başlangıcında, o sırada BBC'nin yayınladığı bir program vardı. Bu program hakkında BBC yetkilileriyle konuşmak üzere kalktık İngiltere'ye gittik. Orda yaptığımız görüşmelerde bu programları alıp Türkiye'de çoğaltmayı ve kendi sınıflarımızda uygulamayı istediğimizi söyledik. BBC yöneticileri bizi orada, yazılım çalışmalarının uygulandığı bir pilot okula gönderdiler. Bu okulun bahçesine kurulmuş barakalarda fizik, matematik, kimya dersleri bilgisayar disketleri aracılığıyla işleniyordu. Bunlardan numuneler alıp buraya getirdik. Bu sırada ABD'de Apple diye bir firma, okullara birer

tane bedava bilgisayar kampanyası başlattı. Bunu duyunca kalkıp ABD'ye gittik. Oranın yöneticileriyle görüştük. Oradaki yazılım programlarını gördük ve bu kez onlar üzerinde durmaya başladık.

— *Niye?*
— Orada gördüklerimiz, BBC'nin yaptıklarından çok daha ileri programlardı. Orada geleceğin sınıfı olarak tanıtılan kimi sınıfları gezme imkanı da bulduk. Bunlar bizim ufkumuzu aydınlattı. Gördüklerimizin bazılarını uyguladık, bazılarını uygulamaya çalıştık ama beceremedik. Özellikle de teknoloji söz konusu olduğunda, diyebilirim ki uçtuk uçtuk, düştük.

— *Sebep?..*
— Hem mali boyutu var işin hem de teknolojik ve insani altyapı boyutu var. Tabii şu da var, eğitim sektöründe teknolojinin sınıflara girmesi, teknolojinin gelişimiyle paralel olmamıştır, tam tersine çok gecikmiştir. Teknoloji, diyelim tıp alanında ya da mimarlık sektöründe çok daha çabuk uygulama alanına dahil olmuşken, bu süreç eğitimde çok yavaş işlemiştir. Hatta hatırlıyorum, bundan on beş-yirmi yıl önce, bilgisayarın eğitim alanına öyle yoğun bir biçimde gireceği düşünülüyordu ki, o sırada öğretmenler işsiz kalma endişesi yaşıyorlardı. Ne yazık ki yazılım meselesi bir türlü çözülemedi. Yazılım dediğimiz şeyi çözemedik. Çok çalıştık, çabaladık ama beceremedik. Bugün dahi bu problem var. İleri ulusların yazılım programlarıyla buradaki ulusal programlar arasında paralellik yok. Belki Avrupa Birliği'nden sonra bu paralellik olacak. Hâlâ parça parça alınıyor.

— *Paralellik yok derken neyi kastediyorsunuz?*
— Konular farklı. Tabii her alanda değil, diyelim fizikte Ohm Kanunu'nu anlatacaksın ya da optik ile ilgili bir konu işleyeceksin, o zaman ABD'deki ya da İngiltere'deki yazılım sistemiyle konu açısından uyum sağlanıyor ama bu kez de öğretmenin sınıf içindeki yönteminde paralellik sağlanamı-

yordu. Tabii artık geçti bu problemler ama o geçiş döneminde bunun çok sıkıntılarını çektik. Örneğin ABD'de bir okulda, eğik atış konusunun çocuklara bilgisayar yoluyla anlatılışını izlemiştik. Şahaneydi. Biz bunu Türkiye'de yapabiliriz diye düşündük, beceremedik. O güzellikte beceremedik. Yazılımını yapmakta geciktik.

— Eleman sorunu mu yoksa mali sorun mu?
— Yine ikisi de diyeceğim. O sırada bu konuda girişimde bulunan Ankaralı on iki öğretim üyesi arkadaşın çalışmalarına da katkıda bulunduk ama sistem battı. İşin ekonomik boyutu hep bizim taşıyabileceğimizden daha maliyetli oldu. Kendin yaparsan ekonomik olarak kurtarmıyor çünkü pazarı yok. Dışardan alırsan uyum sorunları baş gösteriyor. Tabii artık durum farklı... Zaten kişisel bilgisayarlar var. İnternet yoluyla çocuk istediğine kendisi ulaşabiliyor. Ama bundan on beş-yirmi yıl önce durum çok farklıydı. Benim anlattığım o dönemin sıkıntıları, arayışları.

— Birçok ülkenin eğitim sistemini görme imkanı buldunuz, bunlar içinde sizi en çok etkileyen hangisi oldu?
— En etkileyicisi ABD'de uygulanan sistemdir.

— Neden?
— Bildiğiniz gibi çocuk psikolojisi 17-18 yaşına kadar her bir-iki yılda bir evreler geçirir. Bu süreç içerisinde her evreyi yeniden tarif etmek gerekmiştir. Psikoloji bu evreleri tarif etmiştir. Hatta buna psikolojik basamaklar diyoruz. Malzemenin, yani çocuğun bu kadar değişken yapısına karşın eğitim ve öğretim sabit kalıyor birçok ülkede. Bu çok önemli bir sorun. ABD'nin eğitim sisteminde bu problem göz önünde bulunduruluyor. İkincisi, eğitimin en önemli özelliği, bireyler arasındaki farkın kabul edilmesidir. Bireysel eğitim önemlidir.

— Bireysel eğitim derken neyi kastediyorsunuz? Daha açık anlatır mısınız?

— Sınıf sisteminde toplu halde eğitim-öğretim yapılır. Topluluk içerisindeki bireylerin farklı yapıları, yetenekleri ve özelliklerine göre eğitim ve öğretim gerekirken, sınıf sisteminde bu yapılmaz. Bu sistemde gelinen en iyi nokta, gruplara ayırarak yapılan uygulamalardır. ABD eğitiminde bireylere göre eğitim diğer ülkelere kıyasla çok daha fazla öne çıkıyor ve çocuklar daha mutlu oluyorlar. Diyelim ki ABD ile kıyaslandığında İngiliz eğitim sisteminde daha bir sıkılık var. Hele Orta Avrupa eğitim sisteminde değişmeyen bir sıkılık, bir zorluk var. Ya iyi olacaksın ya da olmayacaksın. ABD'nin eğitim sisteminde iyi olmayabilirsin ama iyiye doğru gidebilirsin, götürülebilirsin gibi bir marj var.

— Bu, Avrupa'nın eğitim sisteminde olmayan bir şey mi?
— Tabii çok kaba hatlarıyla söylüyorum ama sanıyorum anlıyorsunuz. Orta Avrupa sisteminde yalnızca bireyin iyi özellikleri için çözümler üretilmiş. Erken tarihte bir yönlendirme var. Diyelim sekizinci sınıfta çocukları eleyip ayırıyorlar. Oysa belki de o çocuk dokuzuncu, on birinci sınıfta ya da üniversitede açılacak. Türkiye'de birçok çocuk üniversitede açılmıştır. Bunları yaşadığımız için Orta Avrupa geleneklerindeki okullarda yetişmiş çocuklarla, ABD'nin daha esnek eğitim sistemi içinde yetişmiş çocuklara baktığınız zaman farkı görüyorsunuz. Ben de kırk altı yıllık eğitim serüvenimde hem öğrenci hem öğretmen düzeyinde aradaki farkı net bir biçimde görme imkanı buldum. Diyebilirim ki bu, muhafazakarlık ile liberallik arasındaki fark kadar nettir.

— Bizim sistemimiz Orta Avrupa'ya yakın, şüphesiz.
— Doğal olarak. Bizim sistemimizin yapısı şu. Önce Fransız sistemi vardı. Sonra ağırlıklı olarak Alman sistemi takip edildi. Şimdi de daha ağırlıklı olarak Anglosakson sistemi uygulanıyor. Ama tabii giderek bütün dünyada ABD sisteminin baskısı var. Japonya'da da ABD okulları var. Orada da çocuklar bu okullara girmek için gece-gündüz dershanelere gidip geliyorlar.

— Eğitim sektörü içinde yer alan ilginç insanlarla da karşılaştınız herhalde bu geziler sırasında.

— Tabii müdürlerle, öğretmenlerle görüşme imkanı bulduk. Bunların içinde çok güzel şeyler söyleyenler oldu. Ancak konuşma fırsatı bulamadığımız yerler de var. Ücret politikalarını konuşma imkanı bulduk. Örneğin İsviçre'de birçok okul gezdim ve oradaki öğretmenlerle sistemin işleyişine ilişkin birçok konuyu paylaşma şansı buldum.

— Nerelerde konuşamadınız?

— Konuşamadık değil de bazı yerlerde karşılaştığımız insanlar konuşmak istemediler. Örneğin Japonlar, dişe dokunur hiçbir şey söylemediler görüşmelerimizde. Japonlar daha çok grup halinde karar veriyorlar, o yüzden teke tek görüşmelerden bir şey çıkmıyor. Ama İsviçre'de konuştuğum öğretmenlerle ahbap oldum. Onlara ne kadar ücret aldıklarını sordum, o ücretleri bizim öğretmenlerimizin ücretleriyle karşılaştırdım. Sendika meselelerini tartışma imkanımız oldu. İsviçre'nin kimi köy okullarında yalınayak sınıfa girmiş çocuklar gördüm. Fakirlikten değil, özgür bırakmışlar çocukları. Buna karşılık İngiltere'de hasır şapka takma zorunluluğu getiren okullar gördük.

— Bütün bu farklar pazarın talebini karşılamak kaygısından mı doğuyor?

— Elbette. Sonuçta çocuk ailenindir. Ailenin, çocuğu kendi alışkanlıkları ve istekleri doğrultusunda eğitmeye hakkı vardır. Çocuğum şöyle yetişsin diye düşünür, bunu ister. Bu haktır, ona engel olamazsın. Okullar da o çocuğun insanlığa, insanlığın değerlerine, bilimsel ve etik değerlere uygun biri olarak eğitilmesini sağlamaya çalışırlar. Ama burada önemli olan ailenin beklentisidir. Bir kontun, bir lordun çocuğu kendi sosyal çevresinin alışkanlıklarının eğitimini verecek bir okula gider doğal olarak. Örneğin İsviçre'deki bütün kız yatılı okulları kiliseye bağlıdır ve öğretmenlerin de hepsi rahibedir. Ben, kızım Ful sekizinci sınıfa geldiğinde, onu İsviçre'de okutmak istedim. O zamanki anlayışımıza göre kızımız liseyi İsviçre'de okusun, dedik.

— Sonra?
— Kalktık İsviçre'ye gittik. Gezmediğimiz okul kalmadı, belki yirmi tane okul gezdik. Hepsi de yatılı kilise okullarıydı. Gerçi, "Dinine karışmayız" dediler ama korktum, bırakamadım. Çok da güzel, tertemiz, filmlerde gördüğümüz türden okullardı.

— Yoğun olarak okul gezdiğiniz ülkeler içinde başka nereler var?
— Macaristan'da Budapeşte ve Avusturya'nın Viyana kentlerinde de çok okul gezdim. Hatta Viyana'da bir okul gezim sırasında yaşadığım ilginç bir anımı da aktarmak isterim. Bana okulu gezdiren bir coğrafya öğretmeniydi ve sonunda kendi dersine davet etti. Konu Cezayir idi. Öğretmen, Cezayir'in Fransızlara karşı verdiği bağımsızlık savaşından bahsetti uzun uzun, bu mücadele sırasında Cezayir'deki bütün Fransız mühendislerin ülke dışına çıkartıldığından, ancak bu mühendisler gidince Cezayir'deki fabrikaların çalışamaz hale geldiğinden, ekonominin durduğundan söz etti. Sonra çocuklara dönüp, "Bu durumda siz karar verme konumunda olsaydınız ne yapardınız" diye sordu.

— Çocuklar ne dediler?
— Bir grup, mühedislerin kalmasına izin verirdik diye görüş bildirirken, çocuklardan biri bu fikre şiddetle tepki gösterdi ve, "Fabrikalar kapansa bile, düşman mutlaka gitmelidir" dedi. Şaşırtıcı, sert bir çıkıştı çocuğunki. Daha sonra öğretmen bana, itiraz eden çocuğun ailesinin iki yıl önce Sovyetler'in Prag işgalinden kaçarak Avusturya'ya geldiğini anlattı ve, "Çocuk doğal olarak buradaki öğrencilerden çok daha farklı, sert tepki gösteriyor" dedi. Bunu anlatıyorum, çünkü bir ders nasıl işlenir, tarih, coğrafya ve güncel olaylar nasıl birbirine bağlanır konusunda gördüğüm en güzel örneklerden biriydi.

— Kitaplara düşkün olduğunuzu, yurtdışına çıktığınız zaman zamanınızın önemli bir bölümünü de kitapçılarda geçirdiğinizi biliyoruz. Eğitim üzerine yüzlerce kitap alıp getirdiğiniz de sır değil. Bu kitaplar ne oluyor daha sonra?

— Yurtdışına gittiğimizde belirli eğitim ortamlarına giriyoruz. Turist olarak gittiklerimi söylemiyorum. Eğitimci olarak gittiğimiz okullar, üniversiteler oluyor. Buralarda gördüklerimizin ne kadarını okulumuza, ülkemize transfer edebiliriz diye düşünüp heyecanlanıyoruz. Hep eğitim, eğitim sektörü, eğitim yönetimi, öğretmenler, yeni uygulamalar vs. üzerine konuşuyoruz. Sonra kütüphanelere gidiyoruz. Orada doğrudan eğitim sektörüyle ilgili kitaplara bakıyorum. Saatlerce sürüyor bu, ayakta duracak halimiz kalmıyor, paltolarımızı yere serip üzerine oturuyoruz ve koklayarak, severek, okşayarak kitapları karıştırıyoruz, alabileceklerimizi ayırıyoruz. Her gittiğimizde Londra'nın ünlü Foyles ve Dillons kitabevlerinde saatlerce kitap karıştırırız.

— Eğitim üzerine binlerce kitap vardır herhalde?
— Bir keresinde Bahar'la birlikte gittiğimizde, Londra Üniversitesi'nin bulunduğu Euston'daki Dillons kitabevinde velilerimize aktarabileceğimiz kitaplara bakındık. Sadece çocukluk bölümünde bin tane, iki bin tane kitap var. Anne-babaların eğitimi bölümünde yüzlerce, binlerce kitap var. Daha sonra okul yönetimi başlıklı bir bölümde oturup saatlerce birçok kitabı inceledik. Sonunda bir yığın kitap alıp buraya getirdik. Ayrıca sınıf yönetimi ile ilgili sayısız kitap aldık. Çünkü Türkçede okul yönetimi, sınıf yönetimi ile ilgili bir şey bulmak mümkün değil.

— Araştırmış mıydınız?
— Bir ara bakmıştım, 1969 basımı bir-iki kitapçık dışında, Türkçede bu konuda yararlanılabilecek kaynak yok. Burada herhangi bir öğretmen müdür olmak istese, bu konuda başvurabileceği bir kitap yok. Eğer İngilizce biliyorsa belki bir-iki kitap okuyabilir ama o zaman da kitaba ulaşması zor. Hem pahalı, hem de nereden bulacak. Öğretmenlere metot, ölçme-değerlendirme, sınıf içi yönetimi, psikoloji ve disiplin konularında aynı lafları söyleyen birkaç makale dışında kaynak yok dilimizde. Orada "Öğretmenin Eğitimi" adlı bir bö-

lüm vardı, birçok öğretmen yerlere oturmuş kitapları karıştırıyordu. Ben de zar zor bir yer bulup oturdum, kitapları karıştırdım, birçok kitap aldım oradan.

— *Ne oluyor bu kitaplar diye sormuştum?..*
— Diyeceğim, orada heyecan ve açlık içinde, başka bir aşk duygusuyla çok güzel kitaplar buluyorum. Getirirken havaalanında fazladan para ödüyorum. Bavullar almıyor, özel paketler hazırlıyoruz. Kırk elli kilodan fazla kitap kolileri oluyor. Dönünce kitapları tasnif ediyor ve masamın ortasına koyuyorum. Ondan sonra seyreyle gümbürtüyü, rutin işler başlıyor. O geldi bu gitti derken eğitim uygulamalarına giriyoruz. Velisiydi, öğretmeniydi, müdürüydü derken kitaplar orada öylece kalıyor. Sohbetler doğrudan problem çözmeye yöneliyor, heyecan yerini yorgunluğa bırakıyor. Kitaplar kütüphaneye gidiyor, kaydediliyor ve orada kalıyor.

— *Kalıyordan kastınız ne?..*
— Bir gün, "Yahu benim bu getirdiğim kitaplar ne oluyor" dedim. Kütüphanede ne kadar eğitim kitabı varsa getirmelerini istedim. Sonra kendim de gidip baktım. Teorik, pratik bir yığın kitap. Sonra öğretmenlerin niye haberi yok bu kitaplardan diye düşündük. Üst yöneticilerden birkaçının haberi oluyor o kadar. Öğretmenlerin kitaplardan rahatça yararlanabilmeleri için bir öğretmenler kütüphanesi kurduk. Böylece kim okudu kim okumadı bunu görme imkanı da olacaktı. Öğretmenler kütüphanesi üç ay açık kaldı ama kapısını çalan olmadı.

— *Oldukça vahim bir tablo.*
— Bakınız, Türkiye'de altı yüz bini aşkın öğretmen var, buna karşılık yirmi bin mühendis, bir o kadar doktor, mimar ve hukukçu var. Babıâli'ye gittiğiniz zaman sadece hukuk kitapları satan üç yayınevi buluyorsunuz. Tıp kitapları satan benim bildiğim iki kitabevi var. Mühendisler, mimarlar için Almanca, Fransızca, İngilizce, Türkçe dergiler, kitaplar satan yayınevleri,

hatta kapı kapı dolaşan pazarlamacılar var. Bir mimar, bir mühendis, bir doktor dünyada neler olup bittiğini kolaylıkla takip edebiliyor. Ama altı yüz bin öğretmene rağmen doğru dürüst bir tane öğretmen kitabevi yok. Milli Eğitim Bakanlığı'nın, içinde iki-üç tane nemrut adamın oturduğu birkaç dükkanından başka bir şeyi yok. Öğretmen okumuyor değil, istese de okuyacağı, onu mesleğinde geliştirecek bir kaynağı yok.

— Bir de ders kitapları sorunu var. Kültür Koleji'nin bu konudaki uygulaması neydi o yıllarda?
— Her ders yılı başında öğretmenler okutacakları ders kitaplarını seçip liste halinde verirlerdi. Kültür Koleji'nde bu kitaplar önceden alınır ve paket halinde öğrencilere verilirdi. Böylece binlerce öğrenci ve veli tek tek kitap arama külfetinden kurtulmuş olurdu. Yeri gelmişken bu ders kitapları konusunda da söylemek istediğim şeyler var.

— Buyrun...
— Ders kitapları konusu Türkiye'de Edirne'den Hakkari'ye sorun olagelmiştir ve bugün de halihazırdaki en önemli sorunlardan bir tanesidir. Çeşitli iktidarlar kendi siyasi etkilerini bu kitaplara yansıtıyor sizin de bildiğiniz gibi. Biz okutacağımız kitapları seçerken mecburen Talim Terbiye'nin denetiminden geçmiş kitapları seçmek durumunda kalıyorduk. Tabii bugün, Avrupa Birliği gibi bir oluşum söz konusu olduğunda, sadece Türk hükümeti değil, Avrupa Birliği'ne bağlı ülkelerin hükümetleri de bu meseleyi yeniden gözden geçirme ihtiyacı duyuyorlar.

— Sanırım, özellikle tarih konusunda iyice karışık bir durum söz konusu?
— Evet, özellikle tarihte böyle. Orada örnekler çok bol. Aslında coğrafya konusunda da böyledir. Sanırım 1970'lerin başında, Bakırköy Lisesi'nden bir coğrafya öğretmeni almıştık, derslerinde Rusya'yı işlemiyormuş. Kitapta var, fakat bu öğretmen o bölümü bütünüyle atlıyormuş. Müdür olarak

kendisini çağırdım ve neden böyle yaptığını sordum. "Ben başıma dert açamam" dedi. "Rusya'ya gelince Bakırköy Lisesi'nde de atlıyordum, burada da atlarım" dedi. Bazı coğrafya kitaplarında Rusya ile ilgili bölümde fotoğraf basılmazdı. Ama tabii tarih iyiden iyiye herkesin bir ucundan tutup çekiştirdiği bir konudur. Doğru bilinen birtakım yanlışları çocuklara doğru diye anlatmak çok büyük bir hatadır. Bu türden birçok örneğe şahit olduk eğitim serüvenimizde.

— Örneğin...

— Örneğin bir yıl, onuncu sınıf edebiyat öğretmenleri bir ders kitabı almışlardı. İki yıldır okutuyorlarmış kitabı. Ben bir makalede kitabın eleştirisini gördüm ve bu makaleyi kesip edebiyat öğretmenlerine gönderdim. İki kişi tarafından hazırlanan bu kitapta Tevfik Fikret'in şizofren olduğu, Mehmet Akif'in ise okulunu birincilikle bitirdiği yazıyordu. Peki Mehmet Akif hangi okulu birincilikle bitirmiş? Halkalı baytarlık okulunu... Fakat kitabı hazırlayanlar bunu yazmıyorlar, sadece okulunu birincilikle bitirmiştir diyorlar. Kasıtlı olarak da Tevfik Fikret için şizofrendir, diye yazıyorlar. Böyle kitaplar da var. Örneğin din dersleri var. Din derslerinde yobaz bir din öğretmeninin bırakın Atatürk ile ilgili bir şey anlatmamasını, karınca dualarını öğretmeye kalktığına şahit olduk. Tabii bunları yıl sonlarında hep elemişizdir. Hatta bazılarını anında uzaklaştırdığımız da olmuştur.

— Sorun, edebiyat öğretmenlerinden mi kaynaklanıyordu? Onlar hakkında bir işlem yaptınız mı?

— Burada edebiyat ve Türkçe öğretmenlerini birlikte düşünmek ve çok da kınamamak lazım. Seçtikleri kitaplar *Tebliğler Dergisi*'nde yayımlanıyor. Ancak orada yayımlananları seçebiliyorlar ders kitabı olarak. Bunlar birkaç öğretmenin ötesinde daha genel sorunlar.

— Bugün çok tartışılan konulardan biri de Türkçe meselesi. Okullarda yeterli Türkçe eğitiminin verilmediği ortak bir kanı neredeyse...

— Türkçe konusunda Kültür Koleji'nde Celil Altın'ın çok güzel çalışmaları olmuştur. Bu çalışmaların ışığında daha sonra bir ders kitabı hazırlamaya karar verdik. Bu sebeple yine iyi edebiyatçı ve Türkçeci olarak tanınan iki yazar Emin Özdemir ve Adnan Binyazar ile anlaşarak, dördüncü sınıftan onuncu sınıfa kadar olan süreci kapsayan *Çağdaş Türkçe* ve *Edebiyat Dersleri* adı altında kitaplar yayımladık. Bu kitaplar yardımcı ders kitabı olarak Milli Eğitim Bakanlığı'nın onayından da geçti fakat öğretmenlere ağır geldi. Satamadık. Bu kitapları biz bugün hâlâ Kültür Koleji'nde okutuyoruz. Gerçekten de bugün Türkiye'de iyi bir Türkçe öğretimine her zamankinden daha çok ihtiyaç var. Bu vesileyle üniversitelerimizdeki Türkçe öğretimle ilgili şu tespitimi de burada söylemek isterim: Üniversitelerimizde yıllardan beri Türkçe dersleri var ama Türkçe eğitimi tam bir rezalet.

— Eğitimin öneminden ve küçük yaşta başlaması gerektiğinden söz ediyorsunuz sık sık. Sizin anaokullarınız da var. Buralarda nasıl bir eğitim uygulanıyor?
— Örnekle anlatmak en iyisi. Bir keresinde anaokuluna gittiğimde, tuvaletleri dolaşırken öğretmenler, "Efendim çocuklar çok küçük, bu tuvaletler onlara büyük geliyor" dediler. Ben de, "Söyleyin müdürünüze değiştirsin" dedim. Anaokuluna 4-5 yaşında çocukları alıyorlar. Orada aklıma geldi ve, "Siz çocuklara tuvalet eğitimi veriyor musunuz? Çocuklara nasıl taharetleneceklerini anlatıyor musunuz" diye sordum.

— Ne dediler?
— Öğretmen şaka yaptığımı sandı, gülüyor. Hale bak! Ben, "Çocuk, tuvaletini nasıl yapıyor, pipisini nereye koyuyor" diye soruyorum. Ben, "pipi mipi, taharet, popo silme" dedim ya, öğretmen benim dediklerimi şakaymış gibi anlayıp gülüyor. Düşünün, biz eğitim camiasının insanlarıyız, tuvalet eğitimi bir çocuk için çok önemlidir. Bunu bugün kimi büyüklerimiz bile bilmiyor. Tırnaklarımızın içinde ne mikroplar dolaşmıyor ki... Bu eğitimi çocuğa anaokulunda vermezsen ne zaman vereceksin?

— Evet, ne zaman?..
— İngiltere'de pek rastlamadım ama ABD'de çocukların tuvalet eğitimi ile ilgili pek çok doküman, kitap vardı. Somut örnekler var. Bir kitapta rastladım örneğin, 4-5 yaşındaki bir çocuk tuvalete oturmuş, bir yandan da resim boyuyor. Kakası geldi, külotunu çıkarıp oturdu, kakasını yaptı, sonra kağıtla poposunu sildi, elini yıkadı. İşte bunları gösteren, çocuğu bu konuda eğiten kitaplar var. Bunlardan getireyim, tercüme edelim, basalım diye düşünmüşümdür hep. Fakat bizde daha tuvaletler alafranga mı olsun, alaturka mı problemini çözememiştik.

— Ne olacak peki?
— Öğretmenlerle tuvalet eğitimini nasıl veriyorsunuz diye sordum, kimse doğru dürüst bir şey söylemedi. Anaokullarında öğretmenler çoğu kez çocukların popolarını kendileri siliyorlar. Bu, eğitim değil ki! Çocuk kendisi yapacak bu işi, nasıl yapacağı öğretilirse. Çocuk bunu yapıyorsa o zaman eğitimden söz edebiliriz. Neyse ki geçen on-on beş yıl içerisinde bu alanda belirgin bir gelişme oldu. En azından bizim anaokullarımızda bu eğitim veriliyor.

— O yaştaki çocuklarda ailenin işlevi de önemli kuşkusuz.
— Evet, anne-baba nasıl yapıyor acaba? Anne-babanın tuvalet eğitimi ne noktada? Tuvaletten sonra elini yıkıyor mu? Tırnaklarını fırçalıyor mu? Poposunu kağıt ile mi temizliyor yoksa su ile mi? Bakınız ne kadar basit şeyler çözümsüz kalmış. Okullarda Sağlık Bilgisi, Hayat Bilgisi dersleri var ama tuvalet bilgisine dair hiçbir şey yok, yazılmaz. Tabii serde Müslümanlık var. Müslümanlığa göre hangisi doğruysa onu yapacaksın. İşin bir de bu yanı var. Bunlar basit şeyler ama hayatımızın gerçeği. Sizler nasıl yapıyorsunuz diye sorduğum zaman da gülüyorlar.

— Bu tür şeyler sanki doğuştan bilinirmiş gibi davranılıyor. Oysa basit davranış kuralları üzerinde titizlikle durmak lazım.

— Yapmak lazım. Bazı şeyleri basite, doğal hale döndürmek lazım... Bazı çocuklar çok kapalı, baskıcı ailelerden geliyorlar. Şimdikiler biraz daha serbest deniyor ama yine de özlü meseleler yeterince konuşulmuyor. Serbestliğe evet ama bir özlü serbestlik vardır bir de laubalilik. Çocuklar bu ikisini karıştırıyor. Ben bunu torunlarımda da görüyorum. Özü yakalamak lazım. Velilerin bazı şeylere ihtiyaçları var, gösterilmesi gerek. Veliler çok şey bekliyor. Mesela bizim yayımladığımız *Yaşadıkça Eğitim* dergisi var, velilerce kapışılıyor. Özellikle ilkokul çocuklarının anne-babaları meraklı, onlara mutlaka bazı dokümanlar verilmeli. Ne yazık ki bu bizde pek yok, öğretmenlerimizde de yok.

— Bir de günümüzde velilerin bir kısmı çocuklarını özgür yetiştirmek adına tamamen başıboş bırakıyorlar. Laubalilikten kastınız böyle bir şey mi?
— Tam da bu. Anne-babalar çocuklarını özgür bırakmaktan, demokratik haklarını vermekten, onun yaptığı hiçbir işe karışmamayı, onu kendi haline bırakmayı anlıyorlar ki bu son derece yanlış ve sakıncalı bir tutumdur. Bunu vurgulamak istedim.

— Gördüğüm kadarıyla, sizin eğitimde doğrudan hedefe yönelik bir yaklaşımınız var. Bu, mühendis olmanızdan mı kaynaklanıyor?
— Evet. Herhalde benim düşünce sistemimdeki alışkanlıklarım ve onun getirdiği sonuçlar olarak değerlendirebiliriz bu söylediğinizi. Ayrıca mühendislikte uygulamaya dönük, istikrarlı üretime dönük olmayan düşüncenin fazla bir değeri yoktur. Burada önemli olan sistematik, stratejik bir şekilde, sonuç alıcı düşünce sisteminin basamaklarını kurmaktır. Bu basamakları kurmadan bir olayı çözemezsiniz. Yoksa merdivenin basamaklarında kalırsınız, sahanlığa çıkamazsınız. Adam yıllardır aynı basamakta ya da aynı sahanlıkta duruyor, şuradan şuraya bile gidemiyor. Bir merdivenin genişliği iki-iki buçuk metredir, basamak derinliği ise yirmi beş-otuz

santim, yüksekliği de on yedi santimdir. Adam bir basamakta kalıyor, hiç değilse bir on yedi santim daha yukarı çıkmayı düşünmüyor, dünyayı da o basamaktan görüyor hep. İhtiyaç duymuyor, poposunu kaldırmıyor, kafasını kaldırmıyor. Bu basamaklar, düşünce sisteminde de vardır. Pratiğe dönmemiş şey bana tuhaf geliyor. Şiir de mi pratiğe dönecek diyebilirsiniz tabii.

— *Dedim.*
— Evet döner. Şiiri de içinde duyarsın, ağlarsın gülersin, bu da bir uygulamadır. Bir üretimdir. Tabii bunlar hep bizim mühendislikten gelme alışkanlıklarımız. Bunları kendimi övmek için söylemiyorum, buradaki ben, ben değilim; kişilerin böyle olmaları, böyle bir perspektiften bakmaları manasında söylüyorum. Esas olan üretmektir. Asla bitti dememeli.

— *Öğretmenlerde bu bitti duygusunu mu görüyorsunuz?*
— Arkadaşlarda bunu görüyorum ben, bitti diyorlar. Bitmedi, oturup onun üzerinde düşünmeyi sürdüreceksin. "Geçen yıl böyle yaptık, evvelki yıl da böyle yapmıştık, bu yıl da böyle yapacağız" diyorlar bana. Yahu niye yapıyorsun, öyle yapma. Müdür yardımcısı geçen yıl orada oturmuş, bu yıl da illa orada oturacakmış. Oturma arkadaş, bu yıl da masanı şuraya koy, orada otur. Dene bir defa, belki daha olumlu bir sonuç alırsın. Altı yüz çocuğun geçişini izleyecek, ama o konumda ışık ters geliyor, gözünü bozuyor, gelenler de onu görmüyor. Bir kere senin masanın bulunduğu konum iç mimariye aykırı. Kapının arkasında kalıyorsun, kalmaman lazım. Ama ne söylesen boş, adam bir kere kafaya takmış, "Ben geçen yıl burada oturdum, bu yıl da burada oturacağım" diyor.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Siyasi Değişim

Biz Altı Ok'a ve devletçiliğe şartlanmış olarak yetiştirildik. 1960'ta okulu açınca bu vesileyle eğitim üzerine birçok kitap okudum. Orada insan hakları, özgürlük, demokrasi, hukuk devleti üzerine düşüncelerim oluştu ve gelişti. Mühendislikte bunlar yoktur.

Mühendislik ve müteahhitlikten koptuktan sonra arayışlara başlayıp yeni bir dünyayı keşfetmeye hazırlandığı yılların başlangıcında (önde, ortada).

— 1960'lar Cumhuriyet tarihinin en önemli kavşaklarından. Siyasi açıdan çok çalkantılı yıllar. Daha önceki dönemde siyasi anlamda bir Tan Matbaası olayında görüyoruz sizi, 1965'te ise Türkiye İşçi Partisi yandaşı oluyorsunuz, ama bildiğim kadarıyla üye olmadınız.
— Hayır olmadım. Almadılar.

— İlginç, ama oraya gelmeden önce bu aradaki siyasi kimlik değişimi nasıl oldu, biraz onun üzerinde duralım istiyorum.
— Evvela şunu söyleyeyim, biz hayatımız boyunca CHP'nin eğitiminden geçmiş bir kuşağız. Hiç unutmam, ortaokulun son sınıfındaydım, yıl 1938. Babam o sırada kendine bir ev inşa ediyordu. Artık sıra evin demir kapısını yaptırmaya gelmişti. Babam kapıyı çizmiş, demirciyle konuşup ona nasıl yapacağını tarif ediyordu. Kapının altı belli bir yüksekliğe kadar demir sac, üst tarafta boşluk var, oraya cam konulacak ve önünde de yine demirden bir figür olacak. Bu figür köşede bir güneş ve ondan çıkan altı oktan oluşuyordu.

— Halk Partisi'nin Altı Ok'u gibi mi?
— Evet. Ben de tesadüfen o sırada yanlarındaydım. Yaşlı demirci babama, "Halil Bey, gel bu okları altı tane değil beş tane yapalım, dünyanın türlü hali vardır" dedi. Bunun üzerine ben adamın üzerine yürüdüm, "Ne demek istiyorsun sen" diye. Öyle şartlanmıştık Altı Ok'a ve devletçiliğe... 1950'de Adnan Menderes iktidara geldiğinde de ne ona oy verdim ne de yaptıklarını benimsedim. Ben hep devletçiliği benimsemiştim. Fazla bir bilgimiz yoktu siyasi açıdan, ekonomik açıdan, bilimsel açıdan ama bir şartlanma vardı. Babam ise asla İnönü taraftarı olmadı; o tek parti döneminin sıkıntılarını yaşa-

mış bir adam olduğundan Demokrat Parti'yi, özgürlüğü, demokrasiyi hemen benimsemiştir.

— *Sizin değişiminiz nasıl oldu?*
— Dediğim gibi ben 1950-60 sürecinde DP'ye hiç oy vermedim. 60 İhtilali olduğunda okulu açmaya çalışıyordum, işlerimin bozulacağı endişesiyle bu hareketi de benimsememiştim. 1960'ta okulu açtım ve bu vesileyle eğitim üzerine birçok kitap okudum. Orada insan hakları, özgürlük, demokrasi, hukuk devleti üzerine düşüncelerim oluştu, gelişti. Mühendislikte bunlar yoktur. Mühendislerin bu sosyal olguları kavrayabilmeleri çok zordur.

— *Neden?*
— Gerçekte meslek eğitimi yaparlar ama eğitimi bilmezler. Eğitimi küçümserler. Toplumsal görüşleri sınırlıdır. Tabii genelde 1961 Anayasası'ndan sonra Türkiye'ye gelen insan hakları, sosyal devlet anlayışı, sosyal oluşumlar, birden çiçek gibi açılmamı sağladı. O devletçi anlayıştan sonra, demokrasi ve devletçilik nasıl bir arada olacak diye epey kafa patlattım ve bunu çözdüm. Bütün bunlar beni değiştirdi. İşte bu dönemde çözümü daha çok sol zihniyette buldum. Sonra bir şey daha var...

— *Nedir o?*
— Lisedeyken Panait Istrati okuduk. Istrati bize birey olarak insan sevgisini aşıladı. Sadece insanı da değil güneşi, denizi, doğayı sevmeyi aşıladı. Sevmenin değil de sevgi denen şeyin, dostluk denen şeyin ne olduğunu anlattı. Örneğin *Baragan'ın Dikenleri* kitabını keşke o yaşlarda herkes okusa. Bunlar var tabii kökende, neticede aydın bir ailenin çocuğu oluşum da etkili şüphesiz. 1965 sonrasında da insanı öne alan, insan ilişkilerini öne alan, üretimi öne alan yaklaşımlar her zaman bana yakın gelmiştir.

— *TİP üyeliği meselesine dönersek...*

— TİP kuruldu, ben de okulda çalışıyorum. Başlangıçta sırf işçiler, emekçiler partiye üye olabilir şeklinde radikal bir yaklaşımları vardı. Parti içine işveren almamak gibi bir tavırları vardı. Hem patron olacaksın hem de işçi partisine üye olacaksın, bunu benimsemediler. Benim bir müracaatım olmadı ama onların da talebi olmadı. Ancak bir olay hatırlıyorum.

— *Nasıl bir olay?*
— TİP gazete çıkarmaya kalktı o sırada, bunun için o günün parasıyla 100 bin lira gibi bir rakama ihtiyaç vardı. Yüz kişi biner lira verse 100 bin lira toplanır diye düşünüyorlardı. Ben hemen beş bin lira verip beş hisse almak istedim, kabul etmediler. "Sadece bir hisse alabilirsin" dediler. Bu anlayış belki doktrinlerine uygundu ama sonuçta gereken sermaye birikimini gerçekleştiremediler. Bundan dolayı biliyorum ki, işverenleri pek sokmazlardı içeri. Güvenmezlerdi işverenlere. Şimdi düşünüyorum da zaten bir işveren olarak benim de TİP'e girmem doğru değildi.

— *Eşyanın doğası gereği bir uyuşmazlık var iki kesimin çıkarları arasında.*
— Öyle. Zaten bu işin olmayacağını ben de 1978 yılında anladım. Doğru söylüyorlardı, farklı kurallarla oynanan, farklı çıkarların söz konusu olduğu bir durum söz konusu. Her oyun kendi kurallarıyla oynanmalı. Bu arada 1962 yılında bir de masonluk tecrübem oldu, onu da anlatayım mı?

— *Lütfen.*
— Kültür Koleji'nin kuruluşunda okulun doktoru olarak, mühendis arkadaşım Fahrettin Zaim'in ağabeyi Dr. Kemal Zaim çalışıyordu. Masonmuş, beni de mason yapmak istedi. Birtakım seremonileri var, o seremonileri atlattık. Dört-beş yıl locamın toplantılarına katıldım, sonra 1966 ya da 1967 senesinde ayrıldım. Masonluktan yani Türk Yükseltme Cemiyeti'nden istifa ettim. Bu olmaz filan dediler ama ben istifa ettim.

— *Neden?*

Kültür Koleji'ne bir konferans için davet edilen Prof. Dr. Özcan Köknel ile. Yıl, 1970.

— Toplumsal ve siyasal anlayışımdaki değişimler yüzünden. Dilekçemi de böyle verdim. Neydi o değişim şimdi onu anlatayım. 1961 ya da 1962 yılında TİP kuruldu. Sosyalizm nedir, sosyalistler kimlerdir, komünizm nedir gibi şeylerin açıkça konuşulmaya başlanması 1963'ten itibaren olmuştur Türkiye'de. İlhan Selçuk, Çetin Altan, Aziz Nesin, Mehmet Ali Aybar gibi isimleri izlerdik. Sosyal ve hukuk devleti anlayışını, bireylerin toplumsal yapı içerisindeki görevlerini, demokrasiyi, insan haklarını, hukuk devletini konuşmaya, bunlar üzerine düşünmeye başladığımız bir dönem. Ben de birkaç arkadaşımla birlikte bu süreci yakından takip edenlerden biriydim.

— *Nasıl takip ediyordunuz?*

— Kadıköy'de Lozan Kulübü vardı. Çetin Altan orada konuşma yapacağı zaman üç-dört saat önceden giderdik. Bu kadar ilginç gelirdi bize. Dediğim gibi TİP kurulduğunda arkadaşım Cenani Güngördü bu partinin kurucuları arasında yer aldı. Ben de hem onunla olan dostluğum, hem de TİP'in düşüncelerine yakınlığım dolayısıyla masonluk çalışmalarından rahatsızlık duymaya başladım.

— Neler yapardınız mason olarak?
— Toplantılar yapılırdı. Hiç unutmuyorum bir müteahhit vardı. On ikinci-on üçüncü dereceden bir adamdı. Her celseye geç gelirdi. Celseye geç gelen bir mason törenle karşılanır, ayağa kalkılır, usulüne göre selam verilir vs. Bu adam mahsus geç gelir ve hepimizi ayağa dikmekten hoşlanırdı. Çok bozuluyordum adamın bu yaptığına. Derken adam hastalandı, Haydarpaşa Hastanesi'nde yatmaya başladı. Bu ilişkilerde zaman zaman herkese bir görev verilirdi. Bizim üstad da beni bu adamı ziyaret etmekle, bir ihtiyacı olup olmadığını öğrenmekle görevlendirdi.

— Gittiniz mi?
— Gittim mecburen. Hastaneye vardığımda poliklinikte millet birbirini yiyordu, oysa bizim adam kral dairesi gibi bir yerde kalıyordu. Asansörle yukarı çıkıp onu o odada görünce fena halde rahatsız oldum. Adam zengindi, özel bir hastaneye gidebilirdi, ama o devlet hastanesine gidiyor ve başhekim de mason olduğu için krallar gibi ağırlanıyordu. O an bu ayrıcalık beni çok rahatsız etmişti.

— Size birtakım telkinlerde bulunuyorlar mıydı?
— Bakınız şöyle bir şey oldu. Ben o yıllarda bir İngiliz öğretmenle anlaştım. İlkokulda İngilizce ders veriyordu. Çocukların daha o yaşta bir İngiliz öğretmenle karşılaşmalarının eğitim açısından iyi olacağını düşünmüştüm. Ancak beklediğim gibi olmadı. Bu kadın çalıştığı bir yıl boyunca bizim öğretmenlerimizi hep küçük gördü. Bir yıl boyunca derslerde surat astı. Çocuklara iyi davranmadı. Ben müdür olarak durumu takip ediyordum, birkaç kez uyardım da kendisini, ama davranışlarını düzeltmeye yanaşmadı. Arada çıkartamadım çünkü sözleşmesi vardı, ama sezon sonunda kendiliğinden ayrıldı. Giderken de benden referans mektubu istedi. Bu hanım Barış Gönüllüsü imiş.

— Barış Gönüllüsü nedir?

— Barış Gönüllüleri 1960'lı yıllarda ABD tarafından devreye sokulmuş bir tür modern misyonerlerdi. Ben kendisine, "Bu mektubu istemeyin çünkü olumsuz olacak" dedim. Darıldı gitti. Derken birkaç gün sonra bir telefon geldi, "Üstadım günaydın, ben Prof. Dr. O.T." diyen bir ses. Böyle deyince anlaşılıyor ki bir mason arıyor. Kendini tanıttı. "Buyrun üstadım" dedim. "Siz bir İngiliz öğretmenle bir yıl çalışmışsınız. O benim iyi dostumdur, bana büyük hizmetleri olmuş bir bayandır. Ona referans vermemişsiniz" dedi. Kendisine durumu anlattım. Bunun üzerine, "Peki o zaman niye çalıştırdınız birader" dedi. İleri geri konuştu.

— *Ne yaptınız?*
— "Üstadım bunları söylemeyin, ben buranın müdürüyüm, bayanın çalışmasını gördüm, memnun kalmadım, ama o sırada sözleşmesi devam ettiği için yapacak bir şeyimiz yoktu" dedim. Neyse bir hayli tartıştık telefonda. Sonunda, "Bir şey verin siz bu hanıma" dedi. "Peki" dedim. "Ama olumlu ya da olumsuz bir şey yazmayın" dedi. Bir de talimat verdi sonra, "Siz onu hazırlayınca kendisine gönderin" diye. "Gelsin alsın" dedim. "Yok yok, siz gönderin" dedi kapattı. Son derece rahatsız oldum bu durumdan ve hemen üstada anlattım. Rahmetli oldu şimdi, ismi aklıma gelmedi üstadın ama deri fabrikatörüydü. Üstad bana, "Canını sıkma sen, O.T. yanlış yapmış" dedi. Neyse pazartesi oldu.

— *Pazartesileri mi toplanıyordunuz?*
— Evet, iki haftada bir pazartesi akşamları yedide celse vardı. Neyse celseye gittim o hafta. Üstad, "Bir şey söylemek isteyen var mı" diye sordu. Karşı cenahtan biri parmak kaldırdı. Bunun üzerine üstad, "Buyrun O.T. birader" diyerek ona söz verdi. Eh, dedim kendi kendime, şimdi tam yandım, adam beni benzetecek. Gerçekten de O.T. birader açtı ağzını yumdu gözünü. "Önüne geleni cemiyete alıyorsunuz, böyle olmaz, burada kardeşlik, yardımlaşma esastır" diye başladı, ama biraz önce bahsettiğim üstad sözünü kesti ve, "O.T. bi-

rader sus ve yerine otur. Olayı biliyorum, sen haksızsın" dedi. Bunun üzerine adam oturdu yerine, ben de derin bir nefes aldım.

— Bu olayın üzerinizdeki etkisi ne oldu?
— Çok canım sıkıldı. O zaman iyice anladım ki bu işler bana göre değil. Zaten toplumsal, siyasal anlayışımdaki farktan dolayı da hep rahatsızlık duymuştum. Sonunda istifa ettim. Türk Yükseltme Cemiyeti ile ilişkimi kestim. Bunun üzerine üstad beni aradı ve niye istifa ettiğimi sordu. Ben de, "Bu işe girerken bana kimse işinize karışmaz dediniz, ben bir eğitimciyim, karne veriyorum, not veriyorum. Benim için bir kapıcının çocuğuyla bir masonun çocuğu arasında fark yok. Ben böyle düşünüyorum, düşüncelerimiz uyuşmuyor" dedim. Hatta, "Bana bir şey diyor musunuz" diye sorduğumu da hatırlıyorum üstada. "Sen bilirsin" dedi.

— 1960'lar Köy Enstitüsü tartışmalarının da yaşandığı yıllar. Siz hem eğitimcisiniz hem de uzun yıllar Köy Enstitülü öğretmenlerle çalıştınız. Köy Enstitüsü projesini ve projenin siyasi sebeplerle devre dışı bırakılmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?
— Köy Enstitüleri olayı bana çok ilginç gelmiştir. Zaten Köy Enstitüsü çıkışlı Osman Yalçın, Celil Altın, Hasan Demirel, Hasan Arabacı gibi değerli arkadaşlarla çalıştım. Mühendisli-

Fahamettin Akıngüç, hayatının son kırk beş yılının özeti olarak da okunabilecek "Eğitimde Arayışlar" panelinde konuşmacı.

ğim zamanında da İsmail Hakkı Tonguç'un çalışmalarını ilgiyle izlemiştim. 1938 yılında Atatürk'ün ölümünden sonra İsmet Paşa, Hasan Âli Yücel'i Milli Eğitim Bakanı yaptı. Lise yıllarındayken Köy Ensitüleri ile hiç ilgilenmedim diyebilirim. Ama üniversite yıllarında Köy Enstitüleri'ni idrak etmeye başladık.

— Nasıl oldu bu?
— O dönem Köy Enstitüleri'nden birtakım yazarlar çıktı. *Varlık* dergisinde köyü anlatan yazılar yayımlanmaya başladı. İTÜ'deyken Mahmut Makal ve Fakir Baykurt'un yazılarını takip ediyordum. Oradan bir sempati doğdu. Bu arada Halkevleri'nin yayımladığı *Ülkü* dergisi vardı, orada da Köy Enstitüleri'nden çok söz ediliyordu. Bütün bunlar beni etkiledi. Zaten olayın kendisi proje bazında da çok etkileyiciydi. Köyden çıkan çocuğu o köy için eğitiyorsun. Bu bana çok cazip gelmişti üniversite yıllarında. Meseleleri birbirimizle tartıştığımız zamanlardı. Halkevleri'nde bu konular konuşuluyordu, konferanslar oluyordu. Onların da etkisi olmuştur.

— O gün için Türkiye'nin kimi meselelerini çözmekte önemli bir işlevi olabilirmiş gibi görünüyor.
— Önemli bir projeydi ama bitti ne yazık ki. Devam etseydi, tarihi süreç içerisinde o da kendini yenileyecek, değişen zamana uygun olarak sistem içerisinde birtakım değişiklikler yapacaktı kuşkusuz. O günkü haliyle çok güzel ve doğruydu. Anti-komünist propaganda, faşist propaganda yapıldı, ağalar bu sistemin ileride kendi çıkarlarını tehdit edeceğini düşündüler ve Hasan Âli Yücel'i ekarte edip Şemsettin Sirer diye bir Milli Eğitim Bakanı atanmasını sağladılar. Zaten ondan sonra da Köy Enstitüleri kapatıldı.

— Tabii şu soru geliyor insanın aklına, aynı sistem bugün yeniden uygulanabilir mi?
— Olmaz artık, demode oldu. Ama şunu saptamamız doğru olur. Köy Enstitüsü olayı Türk eğitim tarihinde bir reform-

dur. Türk eğitim tarihinin ta başında, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Atatürk'ün yaptığı bir reform var, Necati Bey'in Milli Eğitim Bakanlığı zamanında. O günden bugüne Türk eğitim tarihinde Köy Enstitüsü'nden daha güçlü bir reform hatırlamıyorum. Reform diyorum, esasında o reformun mahiyeti, felsefesi, eğitbilim açısından değerlendirilmesini, sosyolojik açıdan değerlendirilmesini yaptığınız zaman bir reform niteliğinde gözüküyor. Yalnız eğitim açısından değil toplumbilim açısından da Türkiye'nin toplumsal yapısı açısından da bir reform olarak niteliyoruz bu olayı. Bu vesileyle başka bir şeyi de vurgulamak istiyorum.

— Buyrun...

— Türkiye bugün yine bir eğitim reformuna ihtiyaç duyuyor. Bunu hepimiz biliyoruz, herkes söylüyor. Bu reformun yapılabilmesi için bunun mutlaka bir eğitim seferberliği olarak düşünülmesi gerekir. Köy Enstitüleri böyle bir eğitim seferberliği olarak ortaya konmuştu. Uygulamaya da böyle girmişti. Kanunlarıyla, arkasında duran bir hükümetle ve cumhurbaşkanıyla... Hepsi bu seferberliği benimseyip arkasında durmuştu. Bir savaş, bir eğitim savaşıydı Köy Enstitüsü uygulamaları. Bu bize bu yanıyla bir model olmalıdır. Sadece sosyolojik açıdan değil, uygulama tekniği bakımından da. Eğitimde reform yapmanın yolu ya da herhangi bir toplumsal olayda sonuç almanın yolu, Köy Enstitüleri örneğinde görüldüğü gibi kamuoyu üzerinde bir savaş, bir seferberlik hissi yaratılmasından geçmektedir.

— Sanırım bunun başka örnekleri de var yakın toplumsal tarihimizde.

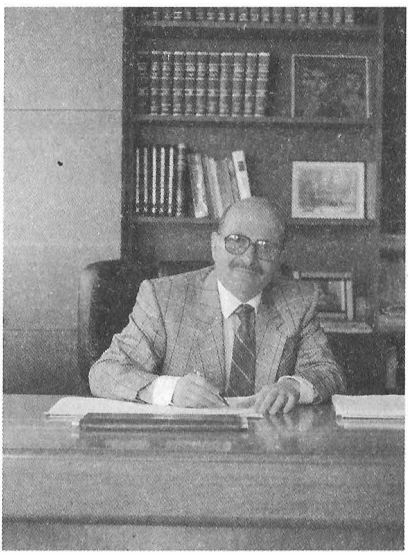
— Bunun çok güzel bir başka örneği de sıtma savaşıdır. Türkiye sıtmayı savaşla yenmiştir. Veremi savaşla yenmiştir. Bu savaş, bu seferberlik anlayışı, toplumda, bunu yürüten bakanlıkta ve bakanlık personelinde olmazsa, o zaman o reformu gerçekleştirmek mümkün değildir. Sonradan başka rüzgarlar eser; o gün yapılan savaş, Köy Enstitüleri örneğinde

olduğu gibi dumura uğrar. Sonuçlanır sonuçlanmaz o başka, ama uygulama mutlaka bir seferberlik psikolojisi içinde yapılmalı ve herkes tarafından sahiplenilmelidir. Buna bir başka örnek de Turgut Özal'ın 1983'te yaptığı toplumsal, ekonomik reformlardır. Bunlar da bir savaş anlayışı içinde yapılmıştır. Sonra uygulamada başka rüzgarlar esiyor gerçi ama o, işin başka bir boyutu.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Özel Okullar Derneği

Eskiden her özel okul bakanlıkla özel ilişki kuruyordu. Bir araya gelince ortak sorunlar konusunda birleştik, güç kazandık. Özal döneminde bu güç, kimi özel okul sahiplerinin bireysel ve siyasal konumuyla birleşince, özel okullar lehine ekonomik, akademik ve idari kararlar alındı.

Fahamettin Akıngüç genç bir mühendis olarak eski özel okulcuların dünyasında çabuk kabul gördü ve uzun yıllar Özel Okullar Derneği Başkanlığı yaptı.

— Siz Kültür Koleji'ni kurduğunuz zaman Özel Okullar Derneği dokuz yıldır faaliyet halindeydi. Bu dernekle nasıl bir ilişkiniz oldu? O zamanki özel okulcular nasıl insanlardı? Özel okulların toplumda nasıl bir imajı vardı.

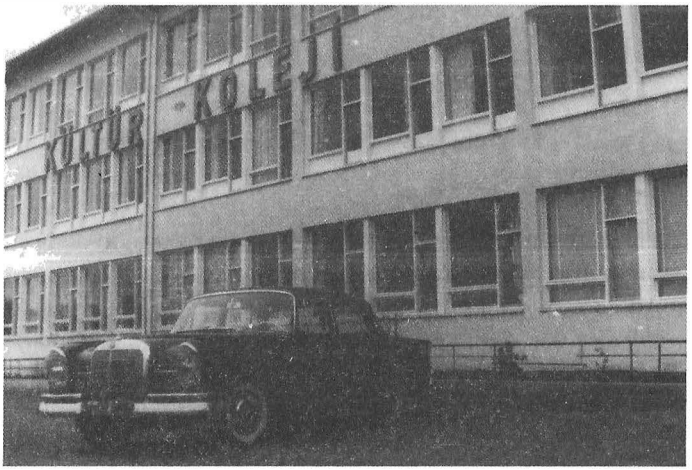
— Özel Okullar Derneği'nin kuruluş yılı 1951. Ben 1960'ta Kültür Koleji'ni açtım. Yani kırk altı yıldır özel okulculuğun içinde yer alıyorum. Bu süreci anlatmak gerekirse işe şuradan başlamak isterim. O yıllarda Türkiye'de insanların, özellikle de İstanbul'daki özel okulları nasıl gördüklerini bilmemiz gerekir. Ben Eskişehir Lisesi'nde okurken lisedeki zayıf çocuklar, birinci dönemin sonunda okuldan ayrılırlar, İstanbul'da İstiklal Lisesi, Boğaziçi Lisesi, Anadolu Lisesi, Hayriye Lisesi gibi okullara nakil yaptırırlar, ikinci dönemi orada okur, sınıflarını geçer ve tekrar Eskişehir Lisesi'ne dönerlerdi. Biz o zaman özel okulları, zayıf öğrencilerin gidip sınıf geçtikleri yerler olarak görürdük.

— Zaten öyleymiş de o zamanlar, değil mi?

— Evet. Daha sonra İstanbul'a geldiğimizde, babamın kurduğu Kültür Dershanesi'nde çalışırken de özel okuldan gelen birçok çocuğa ders verdim ve ne kadar zayıf olduklarını görme imkanı buldum. Yani 1960 yılında özel okul açtığım zaman hem bende hem de toplumda özel okullarla ilgili böyle olumsuz bir yargı vardı. Bu yüzden ben uygulamada farklı bir özel okul yaratma düşüncesi ve gayreti içindeydim. Eğitbilimi bilmiyordum ama mühendisliğin verdiği kimi alışkanlıklarla iyi bir özel okul kurmak gibi net bir hedefim vardı. Özel Okullar Derneği'nde ilk kez 1972 yılında başkan oldum.

— Ama ondan önce de çalışmalarınız var, değil mi?
— 1960'ta okulu açmamdan hemen sonra, beni Özel Okullar Derneği yönetim kuruluna almışlardı. O zaman yönetim kurulu başkanlığını Işık Lisesi Müdürü Sacit Öncel yapıyordu. Daha sonra Rahmi Erdem ve Sıtkı Dost başkanlığında da yönetim kurulu üyesi olarak uzun yıllar çalıştım. Bu zaman zarfında yönetim kurulunun en aktif üyelerinden biriydim. Başkan yardımcısı niteliğinde görevler yaptım. 1965 yılında derneğin çalışmaları sonucunda 625 sayılı Özel Okullar Yasası'nın çıkmasını sağladık. Daha sonra 1972 yılında bizzat dernek başkanlığını üstlendim ve 1978'de Kültür Koleji'ne ara verene kadar altı yıl aralıksız başkanlık yaptım.

— Sonra bir başkanlık döneminiz daha var bildiğim kadarıyla.
— Evet, 1980'de okulu yeniden açtıktan sonra, 1985'te beni bir kez daha başkanlığa seçtiler. Bu dönem, Türkiye'de Turgut Özal'ın zamanı olarak anılan bir dönemdir. Özal döneminin toplumsal ve ekonomik yaşamdaki aktif politikaları ve özel sektörün Türkiye'de o güne kadar görülmemiş bir ağırlık kazanması, özel okulculuğa da yeni bir ivme kazandırdı.

Eski özel okulcuların dünyasına tepki. Mercedes'ini okulun kapısına çekmiş.

— Oraya gelmeden önce, eski özel okulcular nasıl insanlardı, biraz onlardan bahsedebilir misiniz?
— Şeffaf, berrak, açık değillerdi. Kendilerini çok yüksek düzeyde görürlerdi. Çoğu emekli öğretmendi. Şimdi anımsıyorum da derneğin içinde bulunan özel okulcular çok ilginç insanlar, çok değişik tiplerdi. Örneğin biri vardı, ne işletme biliminden haberdardı ne de parayı rasyonel kullanmaktan. Okulculuğu el yordamıyla yürütüyor ve para da kazanıyordu. Çok ilginçtir son model bir arabası vardı ama o arabayı kullanmazdı.

— Niye?
— Kimse görmesin, diye. Arabasını ancak pazar günleri çıkartırdı garajdan. Niye böyle yaptığını sorduğumda bana, "Bizim okulculuktan para kazandığımızı kimse bilmemeli, milletin, eğitim parasızdır alışkanlığı var, para kazandığımızı öğrenirlerse büsbütün üzerimize gelirler" demişti. Bu işleri vatan, millet aşkına yapıyoruz, kamu hizmeti görüyoruz havası yaratılırdı. Bu arkadaşlar İstanbul dışı seyahatlerinde de hep ikinci mevki kuşetliyi kullanırlardı. Okullarını da böyle ekonomik sıkılıklar içinde yönetirlerdi.

— Başka örnekler de vardır sizde?
— Yine bir başka özel okulcuyu hatırlıyorum. Bu arkadaşımız da velilerle çok içli dışlıydı. Gerçi bu konuda yalnız da sayılmazdı, onun izinden giden başka özel okulcular da vardı. Örneğin bir veli boya badana işleri yapıyorsa, bu arkadaşlar o veliden okulu boyamasını isterlerdi. Devlet sektöründe olduğu gibi, kimi özel okulcular da okullarını velilere boyatmışlardır. Tabii bunlar hep 1960-70 arasında gördüğüm örnekler. Bugün artık bu anlayışların hiçbiri kalmadı, onun altını çizeyim. Bu değişimde Kültür Koleji olarak bizim çok önemli bir işlevimiz olmuştur çünkü bizim okulumuzda asla böyle şeyler olmadı.

— Siz, bu tür hatalar hiç yapmadınız mı baştan beri?

— İlk yıl bir koruma derneği kurma hatası yaptık, ertesi yıl bu derneği derhal kapattık. Hem özel sektör olacaksın, hem de özel sektörü koruma derneği kurup velilerden para toplayacaksın. Bu anlayış bize çok ters gelmişti. Ancak diğer özel okulcu arkadaşlar devletten geldikleri için bunları çok normal karşılıyorlardı. Yıllar yılı, sanıyorum 1980'lerin başlarına kadar özel okulların birçoğunda koruma dernekleri varlıklarını sürdürdü. Bunların ne kadar yanlış uygulamalar olduğu sonradan anlaşıldı tabii ve şimdi hiçbiri kalmadı.

— *Kimdi bu özel okul kurucuları?*
— İlk zamanlarda bu kurucuların çoğu müdürlükten gelme insanlardı. Yaşlı ve deneyimliydiler. Genç özel okulcular bu insanlara ağabey, baba olarak yaklaşır ve tavsiyelerine başvururlardı. Onlar bu soruları çok ukala tavırlarla ve kendilerini olduklarından büyük göstererek yanıtlarlar ve genç özel okulcuları yanlış yönlendirirlerdi.

— *Örneğin...*
— Örneğin bunlardan birisi bana sürekli, "Müfettişlerin her sözüne aldırma, onları çok da adam yerine koyma" türünden tavsiyelerde bulunuyordu. Daha sonra müfettişlerle dost olduğumuzda, bana bu tavsiyeleri veren ağabeyimizin, yanlarında nasıl el pençe divan durduğunu anlattılar. Kişilik bozukluğu olarak nitelenebilecek ölçüde çelişkili davranışlar sergileyen böyle çok insan vardı özel okulcular arasında. Benim o yıllarda gördüklerim içinde en yeteneklileri Mümtaz Tarhan'dı. Çok özellikleri olan biriydi.

— *Ne gibi?..*
— Valilikten ayrıldıktan sonra Tarhan Koleji'ni kurmuştu ki bu okul bugün de büyük bir başarıyla yaşamını sürdürmektedir. Hatırlıyorum o ilk yıllarda özel okul ücretleri vilayetten tasdik edilirdi. Vilayette bir komisyon vardı ve bu komisyonun başında da vali olurdu. Biz Özel Okullar Derneği olarak her yıl oraya gider ve ücret meselesini görüşürdük. Yine bir

sene, toplantıya gittiğimizde, yapılan zammı az bulduk. Bunun üzerine Mümtaz Bey, sanırım vali yardımcısına, "Bu ücret azdır" dedi. Vali yardımcısı da, "Biz bu ücretleri daha önce basına ilan ettik, artık değiştiremeyiz" diye cevap verdi.

— *Mümtaz Bey ne yaptı?*
— Bunun üzerine Mümtaz Bey, "Bu yaptığınız yanlış" deyip şunu anlatmıştı o vali yardımcısına. "Bir arena düşünün. Matador boğayı kılıçlıyor, sonra dönüp çılgınca tezahürat yapan halkı selamlıyor, ancak henüz ölmemiş olan boğa son bir hamleyle kalkıp matadoru boynuzlayarak öldürüyor." Yani siz de halkı selamlıyorum diye kendinize fazla güvenmeyin, biz ölürsek beraberimizde başkalarını da götürürüz türünden veciz bir konuşmaydı. Bir başka toplantıda, defterdarlıktan gelen bir zat özel okullar hakkında ileri geri konuşuyordu.

— *Nerede oluyor bu?*
— Özel Okullar Derneği'nde. Bir özel okula gitmiş, laboratuvarı teftiş etmek istemiş, ancak laboratuvar kapalıymış, anahtarını da bir türlü bulamamışlar. Demek istiyor ki, öyle bir özel okul ki kullanılmaya kullanılmaya laboratuvarla kimsenin ilgisi kalmamış. Bu çok ağrıma gitti. Adama dönüp, "Sizin bir defterdar yardımcısı olarak özel okulun laboratuvarında ne işiniz vardı" diye sordum. Benim okulumla ilgili bir şey değil, bizim laboratuvarımız açık, ama dernek yönetim kurulundan biri olarak o palas özel okulu da korumak zorunda kalıyorsun. Adam fena halde bozuldu, bir şey diyemedi. Bunun üzerine dernek başkanımız atılıp adamla aramızı bulmak, havayı yumuşatmak için saçma sapan bir gayret içine girdi.

— *Siz ne yaptınız?*
— Dışarı çıktım ama çıktıktan sonra, dernek başkanı şimdi kesinlikle benim adıma adamdan özür diliyordur, diye düşündüm ve geri döndüm. Ben odaya girince gerçekten de lafı-

nı kesti. Daha sonra o defterdar yardımcısı çocuğunu benim okuluma kaydettirdi ve iyi de dostum oldu. Buna benzer bir olay da Ankara'da olmuş. Eseniş Koleji'nin kurucusu Adnan Eseniş anlatmıştı bana. Adnan Hanım çok değerli bir eğitimciydi. Deneme Lisesi'nin kurucusuydu. ABD'de eğitim görmüş, Türk eğitimine çok değerli katkılarda bulunmuş bir ailenin de mensubuydu aynı zamanda.

— Ne anlatmıştı?

— Anlattığına göre, Özel Okullar Derneği'nin yönetim kurulu üyeleri bir tarihte toplanıp Ankara'ya, Milli Eğitim Bakanı'nı görmeye gidiyorlar. Amaçları o zamanki Özel Okullar Genel Müdürü'nü bakana şikayet etmek. Bakanın kapısında toplanıyorlar, bir süre sonra içeri buyur edildiklerinde hepsi önden girme telaşına kapılıyor, bırakın bir bayan olarak Adnan Hanım'a yol vermeyi, onu iterek içeriye hücum ediyorlar. Ama bir de ne görsünler, şikayet etmek için geldikleri Özel Okullar Genel Müdürü de bakanın yanında değil mi? Bunun üzerine sanki hiçbir şey yokmuş gibi Özel Okullar Genel Müdürü'nden ne kadar memnun olduklarını söyleyip İstanbul'a geri dönüyorlar. Ben özel okulculuğa girdikten sonra birtakım alışkanlıkları değiştirdim diyebilirim.

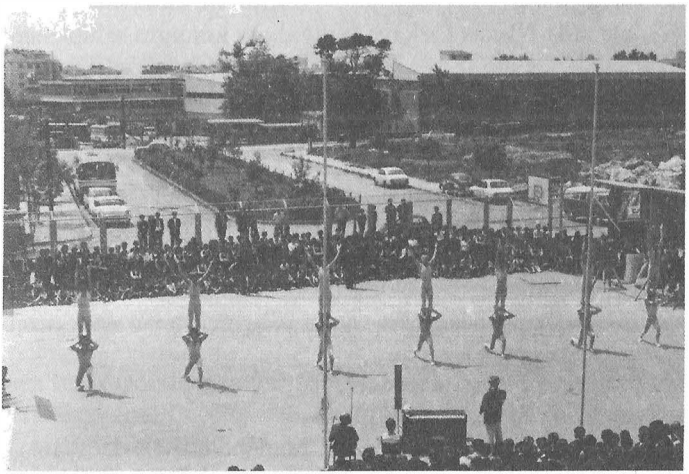
— Neler yaptınız?

— Bahçelievler'deki okulu kurduğum zaman daha Londra Asfaltı yeni yapılıyordu. Çocukların Bakırköy'den buraya nasıl geleceği bilinmiyordu. Bunun üzerine kaydını yaptığım çocuklar için okul servisini icat ettim. Çocuklar kapılarından alınıp kapılarına bırakılmaya başlandı. Bir minübüs satın aldık, bir tane de kiraladık ve öğrenci taşımaya başladık. Londra Asfaltı devreye girdiği zaman, Merter'den Ömür Gazinosu'na kadar olan kısma yüzer metre aralıklarla reklam panoları diktik. Panolarda "Kültür Koleji çocuklarınızın hizmetinde" yazısı vardı.

— Bu anlayıştan rahatsız mı oldular?

— Hatırlıyorum, o zaman eğitimin çocukların hizmetinde olması kimi öğretmenlerin ağrına gitmişti. Özellikle babamın tanıdığı öğretmenlerden –ki ben bunlara amca derdim– birçoğu bana gelip, bu deyişi beğenmediklerini söylemişlerdir. Hem bir hizmet sektörünün öğesi oluyorsun, hem de o hizmeti yapmaktan yakınıyorsun. Bugün böyle değil. Bugün çocukların hizmetinde olmak her öğretmene onur veren bir şey. O zaman için çocukların hizmetinde olmak yepyeni bir anlayıştı. Bir diğer farklılığımız, çocukları her hafta sonu klasik müzik konserlerine, operaya götürmemizdi. AKM binasının yangından önceki eski binasına giderdik. Okulda da hep klasik müzik çalardık. Bu da bir yenilik olarak görülebilir.

— *Başka?*
— En önemlilerinden bir tanesi de öğrencileri yönetim sürecine katmamızdır. Bu sisteme göre her sınıf bir başkan seçiyor, bu başkanlardan oluşan bir meclis toplanıyor ve o da kendi başkanlarını, yani okulun öğrenci temsilcisini seçiyordu. Bu

O yıllarda özel okullar içinde müstesna bir yer edinen Kültür Koleji'nde, Avusturya'dan gelen jimnastikçilerin bir gösterisi.

temsilci, notlarla ilgili süreç dışında bütün öğretmen toplantılarına katılıyordu. Bu şekilde öğrencileri demokratik bir yapı içinde yönetime katılmaya davet etmişizdir. Bu, Türkiye'de ilktir, bugün de hâlâ bizim o zaman uyguladığımız ölçüde yapıldığını sanmıyorum.

— 1985 yılında ikinci kez Özel Okullar Derneği Başkanlığı yapmaya başladınız. Bunun özel sektörün ivme kazandığı bir dönem olduğunu belirtmiştiniz. Bu sürecin özel okullara yansıması nasıl oldu?

— Gerçekten de özel okullar o dönemde hayatta aldıkları en fazla öğrenciye sahip oldular. Aynı dönemde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Özel Okullar Genel Müdürlüğü'nün başına da Necdet Özkaya'yı getirdiler. Necdet Özkaya muhafazakar yapıya sahip biriydi. Ancak bu siyasi çizgisine karşın, son derece yeniliğe açık ve ilke olarak özel sektörcülüğü benimsemiş, bunu kendi içinde tartıp kabul etmiş biriydi.

— Hem muhafazakar, hem de yeniliğe açık olmak tuhaf bir durum değil mi?

— Öyle ama Necdet Özkaya bulunduğu konumu sahiplenen bir insandı. Benim o zamana kadar gördüğüm Özel Okullar Genel Müdürlüğü müdürlerinden farklı biriydi. Üstelik siyasi görüşlerimiz, hayata bakışımız uyuşmadığı halde. Bizi birleştiren, özel okulculuğu önemsemesi ve bu alanda ne gibi çalışmalar yapılması gerektiği konusunda yoğun bir arayış içinde olmasıydı. Bunun sonucunda benim ikinci kez ve kesintisiz beş yıl dernek başkanlığı yaptığım süreçte Necdet Özkaya ile eğitbilim açısından, özel okulların geleceği açısından, yabancı öğretmenlerle ilgili konular ve sorunlar açısından çok güzel ve önemli çalışmalar yaptık.

— Neydi bunlar?

— Kimi yönetmelikler hazırladık. Bu dönemde Devlet Planlama Teşkilatı ile de ilişkilerimiz oldu. 5. Beş Yıllık Kalkınma Planı sürecinde özel okulların teşvik gören sektörler kısmına alınmasını sağladık. Bu konuda sırayla şu çalışmalar yapıl-

mıştır. 3. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda sadece okul öncesi eğitimde özel sektörün teşvik edilmesi öngörülürken, benim ikinci başkanlığıma denk düşen yıllardaki 5. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda anaokulundan liseye kadar bütün özel okulların düşük faizli kredi ile teşvik edilmesi öngörüldü. Vergi indirimi öngürüldü. Ama bu, yatırım indirimi şeklindeydi. Yatırım yaptığın kadar miktarı vergi matrahından düşmek mümkün oluyordu. Ayrıca düşük ve orta vade kredi ile yatırım yapma imkanı sağlanıyordu.

— Ne kadar sürdü bu uygulama?

— Bu uygulama sanırım iki yıl devam etti ve sonra kaldırıldı. Bu iki yıl, bütün özel okulculara çok iyi bir olanak sağladı. Bütün bunlar bizzat Ankara'ya gidip, Devlet Planlama Teşkilatı'ndaki kişilerle yaptığımız görüşmeler, çalışmalar sonucunda gerçekleşmiştir. Tabii hem Devlet Planlama Dairesi eğitim kurumu uzmanları hem de Milli Eğitim Bakanlığı Özel Okullar Genel Müdürlüğü bu konuda bizi desteklemiştir. Dediğim gibi sonradan düşük faiz uygulaması kalktı ama vergi indirimleri devam etti.

— Bu süreçte katkısı olan başka isimler de var mı?

— Tabii bu süreçte benim İstanbul'daki katkım nasıl inkar edilemezse, Ankara'da da özel okulcu olarak çalışan Hacı Ali Demirel'in katkıları öyle inkar edilemez. Hacı Ali Demirel, Başbakan Süleyman Demirel'in kardeşiydi. Bu yüzden özel okullar-devlet ilişkisi daha önceki yıllarda olduğu gibi arada kalın duvarlar olmaksızın, daha samimi, daha içten, daha güvenilir bir hal aldı bu dönemde. Bu süreçte Necdet Özkaya'nın büyük gayreti olmuştur. O güne kadar Milli Eğitim Bakanlığı'ndan gelen müfettişler, özel okulları da resmi okulları teftiş eder gibi teftiş etmeye kalkarlardı. Özel okulların yapısının resmi okullardan farklı olduğunu, böyle de olması gerektiğini Necdet Bey, çeşitli seminerler yaparak müfettişlere anlattı. Gerçekten de devlet okullarında aradıkları kimi belgeleri özel okullarda da aramak gibi saçma bir uygulama içindeydiler o tarihe kadar.

— Neydi bunlar?

— Ayniyat. Muhasebe. Müfettişler hem özel okulların muhasebesini bilmiyor hem de muhasebe ile ilgili bilgiler istiyorlardı. Özel sektörün muhasebesi ayrı bir şeydir. Resmi okulun bütçesi Sayıştay'dan geçer. Bizde öyle bir şey söz konusu değil doğal olarak. Buralardaki kaosu yıllar yılı çözememişlerdi. Bunların hepsini bizim yardımlarımız ve Necdet Bey'in gayretleri sayesinde sonunda müfettişlere anlatmayı başardık. Ondan sonra teftişlerde açıklık başladı. Gelmeden önce nereleri teftiş edeceklerini bildirmeye başladılar. Daha geniş bir perspektif içinde, dostça kontrollerde bulunmaya ve varsa yanlışlıkları elbirliği içinde düzeltmenin yollarını aramaya başladılar.

— Bu dönemde yaptığınız başka şeyler de var mı?

— Keza Necdet Özkaya Milli Eğitim Bakanlığı'ndan bir otorite olarak Maliye Bakanlığı'nın Gelirler Müdürlüğü ile olan ilişkilerimizde de çok yardımcı olmuş, Özel Okullar Derneği'nin Gelirler Müdürlüğü ile doğrudan temas kurmasını sağlamıştır. Bakınız, benim ilk başkanlık yaptığım 1972-78 yılları arasında da Özel Okullar Genel Müdürlüğü ile ilişkilerimiz gayet iyiydi. Bize güven duyuyorlardı. Ancak hiçbir zaman bulundukları mevkinin gerektirdiği biçimde özel okullar davasını sahiplenmemişlerdi. Özel okullar genel müdürleri içinde Necdet Özkaya'nın farkı bu noktada ortaya çıkar. O, bu meseleyi tamamen sahiplenen ilk kişi oldu.

— Sanıyorum özel okullara giriş sınavı uygulaması da sizin bu ikinci başkanlık döneminize denk düşüyor...

— Evet. Kolej giriş sınavı adı altında bir sınavı uygulamaya koyduk. Özel Okullar Derneği başkanı olarak ben ve arkadaşlarım ile Milli Eğitim Bakanlığı Özel Okullar Genel Müdürü olarak Necdet Özkaya ve arkadaşları bir araya gelerek bir sistem kurduk. Bu sisteme göre yabancı özel okullara nasıl sınavla öğrenci alınıyorsa biz de öyle öğrenci alacaktık. Eskiden her bir yabancı özel okul tek tek kendi sınavını ya-

pardı. Bizim kurduğumuz sistemin içine yabancı dilde öğretim yapan yabancı okullar da girdi ve bütün özel okulları kapsayan bir Özel Okullar Sınavı yapmayı başardık.

— *Bakanlıkla birlikte çalışıyordunuz değil mi?*
— Evet. Milli Eğitim Bakanlığı ile bu sınava girecek özel okulların uyması gereken ilkeleri belirledik. Gerçekten de ilk sene, bu sınava girmeyen hiçbir öğrenci kolejlere kaydını yaptıramadı. Sınav Yürütme Kurulu kurmuştuk ve ben onun da başkanlığını yapıyordum. Bu kurulun başkanlığı için her yıl seçim yapılıyordu. Gayet sıkı kurallar koymuştuk. Kurallara uymayan okullar bir sonraki sene sınavlara alınmıyordu. Bu konuda yaptırımımız vardı. Hatırlıyorum, ikinci yıl üç okul sınav haricinde öğrenci kaydettikleri için bir sonraki yıl sınav sistemine giremediler.

— *Bu birçok özel okulun işine gelmemiştir eminim!*
— Milli Eğitim Bakanlığı onları sisteme almadı. Biz başlangıçta sistemi kurarken bu işin denetimini Milli Eğitim Bakanlığı'na vermiştik, halen de öyledir. İl Milli Eğitim Müdürü sınav sisteminin sorumlu koordinatörüdür. Özetle, sistem, sınava girip kazanan çocukların alınması, kazanamayan çocukların özel okullara kayıt yaptıramaması üzerine kuruluydu. Bu bir-iki yıl böyle devam etti. Ben de iki yıl bu Sınav Yürütme Kurulu'nun başkanlığını yaptım. Dediğiniz gibi bu durum bazı özel okulların hoşuna gitmedi. İstiyorlardı ki hem sınavla öğrenci alsınlar hem de eğer kontenjanları dolmazsa sınava girmemiş ya da sınavı kazanamamış öğrencileri de kaydedebilsinler.

— *Paradan vazgeçemediler yani...*
— Evet. Para gelsin yeter şeklinde bir anlayıştı. Kuralları bozmamaya dikkat ederek kimi kararlar alıyorduk. 1989 senesiydi Koşuyolu'ndaki Öğretmen Evi'nde Sınav Yürütme Kurulu toplantısı yaptık. Toplantının sonunda oylamaya geçildi. 70 oy vardı yanlış hatırlamıyorsam, 26 kişi bana oy verdi, di-

ğerleri benim, dolayısıyla bu sınav sistemi uygulamasının aleyhinde oy kullandılar. Yani hem sınav yapıp hem de sonra istedikleri öğrenciyi kaydetme hakkı yönünde oy kullandılar. O zaman sınavın ne anlamı var? Bunun üzerine ben o yıl dernek başkanlığı seçimine de girmedim ve bu görevi başka arkadaşlara devrettim.

— Geriye dönüp baktığınızda başkanlık döneminizi nasıl değerlendiriyorsunuz?

— Yine mühendislikten gelme bir şey olsa gerek, doğrudan sonuç almaya yönelik bir yapım vardı. Doğal olarak dernek toplantıları olurdu. Başkanlığım döneminde genel toplantıları çok sık yapmazdım. Ancak çok gerektiği zaman yapardım. Bunlar da özellikle ücret meselelerinin konuşulacağı toplantılar olurdu. Akademik toplantıları yapmak istemezdim.

— Neden?

— Çünkü okulların akademik dereceleri arasında farklar olduğunu biliyordum. Kimi okul akademik yapıya, öğrenime, eğitbilime çok, kimisi daha az önem veriyordu. Öğretmenler arasında büyük farklar vardı. Bunları biliyor bu yüzden de akademik tartışmalara girmek istemiyordum. Üstelik çoğu özel okul işletme bilim ilkelerinin dışında yönetiliyordu. Bunların içinde özel anaokulları da vardı. Derneğin yapısı anaokullarına, ortaokullara ve liselere dayanıyordu. Dolayısıyla akademik toplantılarda bir kakafoni çıkıyordu ortaya. Biz yönetim kurulu olarak birtakım öneriler getiriyor, birtakım ilkeler ortaya koyuyorduk. Bunlar özellikle anaokulcuların hoşuna gitmiyordu. Bütün bu birikim, sonunda, 1989 Sınav Yürütme Kurulu seçimlerinde ortaya çıktı.

— Bütün bu yıllar içinde Özel Okullar Derneği'nin iyi çalıştığını söyleyebilir misiniz?

— Elbette. Eskiden her özel okulun Milli Eğitim Bakanlığı ile kendi özel ilişkisi oluyordu, oysa bir araya gelince ortak sorunlar konusunda birleştik ve güç kazandık. Özellikle Turgut

Özal döneminde bu güç, kimi özel okul sahiplerinin bireysel ve siyasal konumuyla birleşince, özel okullar lehine ekonomik, akademik, idari kararlar alınmasını sağladı. Dernek olmak bir sektör için önemlidir ve bugün artık bu bile yetersiz kalmaktadır. Oda olmak gerekiyor ve yıllardan beri bunun için çaba sarf ediliyor.

— Başka bir şey sormak istiyorum. 1960'larda, sol tandansa yakın biri olarak tanımlıyorsunuz kendinizi. O yıllar bir yandan da solcu gençliğin özel eğitime, paralı eğitime karşı kampanya yürüttüğü, eğitimde fırsat eşitliği için gösteriler, üniversite işgalleri yaptığı yıllar. Bu durum sizi nasıl etkiledi?
— Hiç etkilemedi. Biz hep gelişerek sürdürdük Kültür Koleji'ni. 1978'e geldiğimizde 3.229 öğrenciye varmıştık. Bizi ancak bir *tsunami* etkileyebilirdi yoksa yüzeydeki küçük dalgalar değil. Diğer özel okullar, örneğin Ankara'da Yükseliş Koleji ve İzmir'de Türk Koleji de her yıl binlerce öğrenci kaydediyordu. Ayrıca sektör olarak kurallarımız ve yasalarımızla güçlenmiştik. Yani sektör güçlüydü. Gerçi o *tsunami* 1978'de geldi ama ona sonra geleceğiz.

— Siz bu durumdan kişisel olarak bir rahatsızlık duydunuz mu, esas sorduğum buydu.
— Hayır hayır. Ben mühendislikten geldiğim için iş olarak gördüm bunu bir yandan da. Bu işi iyi yapmak için çabaladım hep. Kaldı ki kazandığım parayı da sürekli okula yatırdım, çünkü gelişti. On sekiz yıl sonunda 120 öğrenciden 3.229 öğrenciye çıkmak için gereken fiziki yapıyı sağlayabilmek, gereken ekonomik yapıyı kurmak zorundasın. O da yatırımla oluyor. Yatırımı sağlayan kaynak, öğrenciden aldığım para. Onun dışında benim sol ve sağ ile birebir ilişkim yoktu. Ben sola yakın biriyim doğru ama gidip de politikanın içinde yer almış biri değilim. Uygulamada kendi dünya görüşüm, yaşam biçimim olarak o tarafı benimsemiştim. Yoksa kolları sıvayıp mücahitliğe soyunmadım hiçbir zaman. Ne sağın ne solun bayraktarlığını yapmadım.

ONUNCU BÖLÜM

Geleceğe İpotek Arayışı mı?

Aile işletmesi deyince işin içine üç çember giriyor ve bunların üçü de birbirinin içine geçmiş durumda. Aile var, işletme var, bir de mülkiyet var. Örneğin kızlarım, üçünün de ortak olduğu alanda duruyorlar.

Üç kuşak bir arada. Fahamettin Akıngüç, eşi Gül Hanım, kızları ve torunlarıyla birlikte Alkent 2000'deki evinin bahçesinde.

— Bu yıllarda üç tane çocuğunuz oldu, büyüdüler, onlarla ilişkileriniz nasıl gelişti?

— Onu da anlatayım. Çocuklarımın üçünün doğumu da hep aynı hastanede, Cihangir Kliniği'nde oldu. Ful 1958'de doğdu. O sırada Gündoğdu Özgen diye bir profesör arkadaşım vardı. Onun bir arkadaşı varmış, Burdurlu bir doktorun oğlu, o Levent'te Cihangir Kliniği diye bir hastane açmış. Ful o hastanenin ilk müşterisi oldu. Prof. Dr. Ercüment Bora rahmetle andığım bir jinekologdur. Eşim Gül hamile kaldığı zaman çok doktor dolaştık, ama en çok Ercüment Bora içimize sindi, o yaptı doğumu, ebesi odur. Bir de onu anlatayım. İlk doğumdan sonra Ercüment Bora yanıma geldi. "Faham kutlarım, çok güzel bir kızın oldu, tebrik ederim" dedi. Sevindim tabii. Ama hemen ardından, "Bu kız oldu ama bundan sonraki mutlaka erkek olacak" dedi.

— Hep vardır bu hikaye.

— Tam seviniyorum, böyle bir şey diyorlar. Derken kayınvalidem geldi, "Kutlarım. Artık inşallah bundan sonraki erkek olur" dedi. Tam seviniyorsun hep bir, "İnşallah sonraki oğlan olur" lafları. Derken Lale'nin doğumu gerçekleşti.

— Yine aynı hastanede mi?

— Bu kez Cihangir Kliniği Cihangir'deki yeni binasına taşınmıştı. Boğaz'a karşı güzel bir odada kalıyordu Gül. Yine aynı terane: "Bu defaki kız oldu ama bundan sonraki oğlan olur, üzülme" lafları. "Yahu üzüldüğüm yok, seviniyorum" diyorum. Yok, illa üzülme diyorlar. Üçüncü çocuğum Bahar da kız olunca artık kimsenin, "Üzülme bundan sonraki oğlan olur" diyecek hali kalmadı neyse ki. Sonra kızlarım büyüdü, hepsi Kültür Koleji'nde okudular. Yalnız Bahar, sekizinci sı-

nıftayken geldi ve, "Baba herkes Robert Kolej sınavına giriyor, ben de gireyim mi" diye sordu. "İstiyorsan gir" dedim. Girdi ve beşinci olarak kazandı. O Robert Kolej'e gitti ve orayı bitirdi.

— *Sonraki eğitim süreçleri nasıl gelişti. Bildiğim kadarıyla şimdi hepsi Kültür okullarında çalışıyorlar.*
— Önce Ful İktisat Fakültesi'ni kazandı ve orayı bitirdi. Sonra Londra'ya gitti. Zaten biz eğitim süreçlerinde çocuklarımızı sık sık Londra'ya yollardık. Ben o sırada Londra'daki Eurocenters adlı dil okulunun Türkiye temsilciliğini almıştım. O sayede çocuklarımı çok rahat Londra'ya gönderiyordum. Orada İngiliz ailelerin yanında kalıyorlardı. Ful, üniversiteden sonra İngiltere'de meslek eğitimine gitti ve bilgisayar alanında uzmanlaştı. Dönüşünde burada NCR diye bir bilgisayar firmasına girdi ve dört-beş yıl orada çalıştı. Sonra biz bilgisayarlı sisteme geçince, Kültür Koleji'ne gelip burada çalışmayı sürdürdü. Şunu vurgulamak isterim, biz Ful'u asla bir gün gelir okulda çalışır gibi bir beklentiyle yetiştirmedik. Kendisi tercih etti.

— *Ya Lale?*
— Ortanca kızım Lale'ye gelince; o liseyi bitirdiği yıl Türkiye'de ve İstanbul'da anarşik olayların en üst düzeye çıktığı dönemdi. Marmara Üniversitesi İngiliz Filolojisi Bölümü'nü kazandı Lale. O zaman bu üniversite solcu öğrencilerin kontrolündeydi. Lale'yi Ataköy'den Ziverbey'deki okuluna götürmesi için özel bir araba tutmuştuk. Araba onu üniversite kapısında indiremezdi o sırada, arka sokaklardan birinde bırakırdı. Özel arabayla okula gelmek solcuların gözünde büyük bir suçtu o zaman. Böyle zorluklar vardı ama Lale kazasız belasız orayı bitirdi.

— *Bu arada sizin çocuklarınız hiç siyasete bulaşmadılar mı?*
— Hayır, hayır, hiç. Lale, okulu bitirdikten sonra İngiltere'ye gitti ve burada kendi alanında yükseklisans yaptı. O, İngilte-

re'den döndüğünde biz de Kültür Koleji'ni yeniden açmıştık. Lale okulda müdür olan Hasan Demirel'in yardımcısı olarak çalışmaya başladı. Daha sonra liseden bir sınıf arkadaşıyla evlendi. Bahar'a gelince, liseyi bitirdikten sonra Boğaziçi Üniversitesi Matematik Bölümü'nü kazandı. Matematik Bölümünde okurken bir yandan da İşletme Bölümü'nde Prof. Demir Demirgil'in verdiği ekonomi derslerini takip etmiş. Galiba dersi takip eden doksan küsur kişi varmış. Bahar o dersin sınavlarına da giriyormuş hariçten ve hep bir fazla kağıt çıkıyormuş sınavlarda. Üstelik bu fazla kağıdın sahibi sürekli yüz üzerinden yüz alıyormuş. Belli ki sevmiş o bölümü.

— *Sonunda bu fazla kağıdın sahibi ortaya mı çıkmış?..*
— Sonunda Demir Demirgil bu fazla kağıdın sahibini bulmuş. Nereden geliyorsun sen, diye sormuş. Bahar Matematik Bölümü'nde okuduğunu söyleyince, boş ver matematiği buraya gel sen, demiş Demir Demirgil. Bana söyledi, velisi ola-

Kızlarının üçü de Kültür okullarında çalışıyor. Ataköy'deki ofisinde bir aradalar. (Soldan sağa) Bahar, Ful ve Lale.

rak üniversiteye gittim, bu yatay geçişi gerçekleştirmek için yöneticilerle konuştum. Önce olmaz dediler, sonra bizim ısrarımız ve Demir Demirgil'in araya girmesiyle Bahar, Ekonomi Fakültesi'ne geçti. Üniversiteyi bitirdikten sonra ABD'de California State Üniversitesi'ne kaydını yaptırdı. Orada eğitim yönetimi üzerine yükseklisans yaptı. Bu, Bahar'ı okula yonlendirmeye yönelik bir çalışmaydı açıkçası. Ancak o aşamada, çocuklarımızdan birini okul için yönlendirdik.

— Ne kadar kaldı ABD'de?

— Dört yıl ve biz bu süreçte sık sık ABD'ye gidip geldik. Bu dönem benim yaşamımda da Kültür Koleji'nin ikinci kez geliştiği döneme rastladı. Oradaki eğitim çalışmalarını, eğitim sektöründe yapılan yenilikleri yerinde görme, inceleme imkanı bulduk. Eğitim yönetimi yükseklisansından sonra Bahar ABD'de eğitim yönetimi ile ilgili doktora yapmak istedi. Ama bu, eğitim yönetimindeki doktora programı çalışanlar için düzenlenmiş bir programdı. Yaklaşık iki sömestr devam etti bu programa fakat bu zaman zarfında gördü ki, bu programa gelenler okul yöneticileri, müdürler; hep örnek olaylar konuşuluyor, bu örnek olaylar üzerinde duruluyor ve insanlar bu olaylarla ilgili deneyimlerini anlatıyorlar. Bahar'ın ise hiç deneyimi yoktu o zaman. Sonunda doktorayı bırakıp geri döndü.

— Kültür Koleji'ne mi?

— Evet, 1989-90 döneminden itibaren Kültür okullarında matematik öğretmeni olarak çalışmaya başladı. Bir süre sonra yine doktoraya devam etmek istedi. Türkiye'de bir tek Ankara Üniversitesi'nde eğitim yönetimi programı vardı. O da oraya kaydoldu. Prof. Ziya Bursalıoğlu'nun yanında eğitim yönetimi programında doktora çalışmasına başladı. Çarşamba günleriydi dersi, yanlış hatırlamıyorsam. O gün bazen trenle bazen uçakla Ankara'ya gidiyor, dersini yapıp geri dönüyordu. Bir süre sonra bu çalışmayı da bırakmak durumunda kaldı. Daha sonra İstanbul Üniversitesi'nin Avcılar Kampusu'nda İşletme Bölümü'nde Davranış Bilimleri Anabilim

Dalı'nda doktora yaptı ve aile işletmeleri konusunda tezini yazdı. Bütün bunları anlatmamın nedeni şu: Biz şimdi bir aile anayasası hazırlıyoruz. Aile işletmemizin gelecek kuşaklarda da sağlıklı bir biçimde yürümesi için çalışmalar yapıyoruz. Bu çalışmalara girmemiz Bahar'ın eğitim süreci içinde gerçekleşti ve sonra onun bu konuda doktora yapmasıyla gelişerek bugünkü aşamaya geldi.

— İlk kez nasıl ilgilenmeye başladınız aile işletmeleri konusuyla?

— Ben Bahar'ı ziyaret için ABD'deyken, "Aile işletmeleri konusuna bir bakabilir miyiz, bu konuyla ilgili birini bulabilir miyiz" diye sordum. Bunun üzerine Bahar yakından tanıdığı Prof. Callison'a sordu. O da bize, "İşletme alanında dünyanın en iyi üniversitelerinden biri olan UCLA Üniversitesi'nde meşhur Prof. Dr. Allan Carlsrud vardır, aynı zamanda aile işletmelerinin de dahil olduğu girişimcilik bölümünün kurucusu ve başkanıdır" diyerek tavsiyede bulundu. Randevu aldık kendisinden ve kalktık ona gittik. Bu ilk görüşme tanışma şeklinde oldu, daha sonra bunu başka görüşmeler izledi.

— Ne zaman?

— Sanırım 2000 yılında, Bahar, tezi için literatür taraması yapmak amacıyla çocuklarını da alıp üç aylığına ABD'ye gitti. Ben de eşimle onun yanına gittim. Orada Allan Carlsrud ile yine konuştuk. Bir aile anayasası hazırlamayı düşündüğümüzü söyledik ve, "Bunun için bize ne önerirsiniz, nasıl bir danışmanlık hizmeti alabiliriz sizden" diye sorduk. Sonra 2002'de ABD'ye gittiğimizde yine konuştuk. 2004'te ise Kültür Üniversitesi'nde "I. Aile İşletmeleri Kongresi"ni düzenledik ve onu buraya, kongreye davet ettik.

— Neler söyledi?

— O zaman bize UCLA'da dünyanın en büyük şirketlerinin ikinci, üçüncü kuşaklarını yetiştirdiklerini anlatmıştı. Sonra bir kere de bizim için özel olarak geldi. Bu arada ben yine bir

ABD seyahatim sırasında bir aile anayasası hazırlamıştım. Onu İngilizceye tercüme ettik ve birkaç toplantı yaparak kendisine bu anayasayı okuduk.

— *Neler var bu anayasanın içinde?*
— Ben bu anayasanın başlıklarını söyleyeyim size burada. Ailenin öncelikli değerleri nelerdir? Eğitim sektöründe varlığını oluşturma ve stratejileri. Ailenin topluma karşı sorumlulukları. Aile üyeleri için standartlar, beklentiler. Kişisel geliştirme, destek ve varlık eğitimi. Aile kaynaklarının dağılımı. Mülkiyet, devretme, evlenme, boşanmayla ilgili birtakım başlıklar var. Aile bireylerinin çalışma prensipleri. İşletme içinde çalışanların durumu. Yönetimde yer alanların güç ve pozisyonları. İşlerin ve pozisyonların dağıtımı. Otoritenin dağılımı. Aile konseyi ve çalışma prensipleri vb. gibi birtakım üst başlıklar bunlar. Ben bu üst başlıkların altını doldurdum. Yani açıklamalarını, tanımlamalarını yaparak bunların içini doldurdum ve bir anayasa taslağı çıkarttım ortaya. Daha sonra bunu İngilizceye çevirip Carlsrud'a okuduk ve birçok konuyu tartıştık.

— *Anlaşamadığınız şeyler mi oldu?*
— Örneğin ben, bu anayasaya ileriye dönük kesin şeyler koymak istemiyordum, değişen şartlara göre bazı şeylerin değişeceğini düşünüyordum. Oysa Prof. Carlsrud tam tersine, "Siz şartlara ve koşullara göre bunlar değişebilir diye yazın ama maddeyi mutlaka koyun çünkü nesiller boyunca o giderek daha çok önem kazanır" dedi. Son haline getirdikten sonra anayasayı tekrar kendisine yolladık ve ortaya bir metin çıktı. Daha sonra bunu aile üyelerine verdik ve onlar da kendi çekirdek ailelerinde bu anayasayı okudular. Bu sefer aile üyeleri arasında birtakım tartışmalar yaşandı.

— *Hangi konuda?*
— İkinci kuşaktaki aile üyeleri arasında, özellikle de çocukların yetiştirilmesi konusundaki maddelerde tartışmalar yaşan-

dı. Değer eğitimi vermek, çocukları aile işletmesine bir vâris, bir küçük prens ya da prenses gibi yetiştirmenin çok doğru olmadığı söylendi. Bu noktada tartışmalarımız oldu. Çocukları gelecekte aile işletmesinde çalışacakmış gibi yetiştirmekten ziyade, normal bir eğitim vermenin, iyi bir vatandaş, iyi bir çalışan olarak onlara gereken değerleri vermenin, karakter eğitimini vermenin daha doğru olduğunu düşündük ve bu konuda anlaştık.

— *Nedir bu değerler?*
— Anayasa gizli elbette ama bu değerler kısmını okuyabiliriz sanıyorum. Ailenin öncelikli değerleri. Bu çok önemli, çünkü artık kuşaktan kuşağa işletmenin vizyonunu ve misyonunu anlatan, süreç içerisinde değişmesini önleyecek kimi çivilerin çakılmasını istiyoruz. Burası bir eğitim kuruluşu olduğu için bu eğitim kuruluşunun kökünde değerler yatar. Eğitimin kökünde değerler vardır zaten. Bir aile işletmesi olarak hem eğitim sektöründe hizmet vereceksin hem de eğitimin gerektirdiği bu ilkeleri değer olarak ikinci, üçüncü kuşaklara önermeyeceksin. Bu mümkün değil. O yüzden biz bunu vazgeçilmez değerlerimiz olarak bu anayasaya yazdık.

— *Bağlayıcı bir özelliği var mı?*
— Kuşaklar bunu ne oranda uygular o artık onların bileceği iş elbette. Ama biz bu değerleri onlara söylemekte fayda gördük, onun için de bu değerleri kağıda döktük. Tabii bu aile anayasası, yoksa bunun işletmeyle alakası yok. Ayrıca işletme için de bir anayasa yaptık. Orada da kimi ilkeler ve değerler var ama o ayrı. Bu sözünü ettiğim gizli olan aile anayasası. Şimdi okuyacağım da o aile anayasasındaki ailenin öncelikli değerleri başlıklı bölüm.

— *Buyrun...*
— "Ülkenin tüm ekonomik, siyasal ve sosyal sorunlarının birinin bitip birinin başladığı yıllar boyunca grup okullarımız iyi bir eğitim hizmeti yapmayı sürdürmesini bilmişlerdir. Her şeyden önce tüm okulların bu hizmeti aynı kaygıyla

sürdürmesini amaçlamaktayız. Bu anayasa, ailenin değerlerinin korunup sonraki nesillere aktarılması amacıyla yazılmaktadır. Okulların tümünde beklenen ilk öncelik her zaman Atatürk Türkiyesi'nin Atatürkçü insanlarını yetiştirmek, onları Atatürk'ün dediği gibi ülke çıkarlarını kendi çıkarlarından üstün tutan insanlar olarak yaşama hazırlamak olmalıdır. Her kademedeki, anaokulundan üniversiteye kadar bütün yöneticiler, öğretmenler ve öğretim üyeleri bu ilkeden hiçbir zaman sapmamalı, sapanlar varsa hemen işinden uzaklaştırılmalıdır. Tüm personel sözleşmelerine bu ilke kayıtsız şartsız konmalı ve imzalatılmalıdır. Ailenin de önemle benimsediği ana ilke budur. Ailenin kendi içinde öncelikle benimsediği diğer ilkeler, kendi aralarındaki ilişkilerde açıklık ve şeffaf olmaktır. Hoşgörülü olmak ve bireylerin kendisinin, eşinin ve çocuklarının çıkarlarını ailenin ve kurumların çıkarlarının üstünde görmemeye özen göstermesidir. Bu kurallara her kuşak uymalı, bireyler çocuklarını ona göre yetiştirmelidir."

— En temel ilkeleri de sıralayabilir miyiz?..

— Birinci ilke, açıklık ilkesi. Bireyler kendi aralarındaki tüm ilişkilerinde şeffaf olmalıdır. İkinci ilke, hoşgörü ilkesi. Bireyler kendi aralarında her kademedeki ilişkilerinde hoşgörülü olmalıdır. Üçüncü ilke, çıkar ilkesi. Bireyler ailenin ve kurumların çıkarlarıyla kendilerinin ve çocuklarının çıkarlarını eşdeğer ölçülerde tutmaya çalışmalıdır. Dördüncü ilke, kurumlarımız emek yoğun işletmelerdir ilkesi. Bugüne kadar tüm kurumlarda emeğe saygı duyulmuş, hiçbir emekçinin hakkı yenmemiştir. Bu nedenle emeğin hakkının kutsal sayılması ilkesi her kuşakta benimsenmelidir. Emek hakkı kutsaldır ilkesi. Beşinci ilke, yurttaşlık bilinci ilkesi. Her aile bireyi Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlık bilinci, vergi ödeme, yurt sevgisi ve bunun bilincine sahip olmalı ve yurttaşlığın gerektirdiği görev ve sorumlulukları yerine getirmelidir. Altıncı ilke, hukukun üstünlüğü ve etik ilkesi. Tüm aile bireyleri hukukun üstünlüğüne, evrensel insan haklarına ve etik davranma ilkesine bağlı kalmakla yükümlüdür.

— Bu metnin hukuki bir bağlayıcılığı var mı?

— Hukuki bağlayıcılığı için Harvard Üniversitesi'ni bitirmiş, o sırada Boğaziçi Üniversitesi'nde akademik çalışma yapmakta olan hukukçu Cüneyt Yüksel ile çalıştık. Bunun hukuksal bağlayıcılığı ile ilgili bir araştırma yapacaktı bizim için. Ancak sonra ABD'ye gitti ve o iş yarım kaldı. Bildiğim kadarıyla bu anayasanın hukuki bir bağlayıcılığı yok. Bunun bir başka hukuksal tarafı daha sonraki maddelerde ortaya çıkan miras meselesi. Mirasta vaaz ettiğimiz bazı şeyler, genel miras hukukuna aykırı olabilir. Biz tıpkı değerler gibi bunları da aile anayasamıza koyuyoruz. Bundan amaç üçüncü, dördüncü kuşaktaki kopmaları bir ölçüde önleyebilmek. ABD'de yapılan bir araştırma gösteriyor ki aile işletmelerinde üçüncü kuşağın devam etme oranı yüzde 8. Bizim çabamız bu yüzde 8'i, yüzde 15'lere, 20'lere çıkartabilmek. Bu anayasadan amaçlanan, biraz caydırıcılık işlevi görmesi. Hukuksal açıdan ise her zaman mevcut yasaların önceliği var. Yani bizim aile anayasamız hukuksal anlamda ikinci planda kalıyor.

— Yani birisi buna aykırı davrandığı zaman bunun karşılığında yasal bir yaptırım söz konusu değil.

— Hayır değil. Aile meclisi toplanıp bir şeyler yapabilir ama hukuki anlamda bir yaptırım söz konusu olmaz. Tabii başka, daha ara çözüm yolları bulunabilir belki. Örneğin Batı'daki şirketlerde ikinci kuşakta bir evlilik sözleşmesi yapılıyor. Bu yurtdışında çok uygulanan bir yöntem. Tabii bizde şimdi ikinci kuşaktan olanların hepsi evli, ama üçüncü kuşak için belki düşünülebilir bu. Üçüncü kuşak evlilik yaptığında, evlendikleri kişinin aile işletmesine tamamen ortak olmaması için belli sözleşmeler düzenlenebilir. Bu önemli, çünkü sonra boşanmalarda büyük problem çıkıyor. Tabii bunun kadar önemli bir mesele de hissesini satma olayı. Mesela hisseyi satma ile ilgili olarak hissedarlar sözleşmesi diye bir sözleşme yapıyorlar yurtdışında. Bunları genel kurul kararı alarak, kendi iç tüzüğünüze koyabilirsiniz.

— Aile işletmelerinin bu tür anayasalar hazırlamasının ardında yatan mantık ne? Niye bunlar yapılıyor?

— Aile işletmesi deyince işin içine üç çember giriyor ve bunların üçü de birbirinin içine geçmiş çemberler. Aile var, işletme var, bir de mülkiyet var. Örneğin kızlarım üçünün de ortak olduğu noktada duruyorlar. Hem aile üyesiler, hem işletmede çalışıyorlar, hem de hissedarlar. Bu üç dairenin sorumlulukları, rolleri farklı. İnsanlar bu rolleri, bu şapkaları karıştırdıkları için aile işletmeleri özellikle ikinci, üçüncü kuşaklarda olumsuz bir hal alıyor, kavgalar çıkıyor, çatışmalar başlıyor. Çünkü bir dairenin içindeki rolünüz bir diğer dairedekiyle çatışabiliyor. Bu üç daireyi birbirinden ayırabilmek için belli birtakım üniteler, birimler, yapılar kurmak gerekiyor.

— Nedir bunlar?

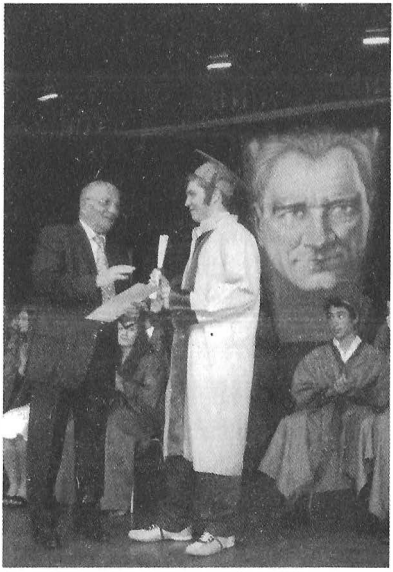
— Bu yapıları devam ettirebilmek için periyodik toplantılar yapmak gerekiyor. Örneğin aile için aile konseyi konuluyor. Aile konseyinde, işletmede hiç çalışmayan, ama kocası ya da karısı dolayısıyla hissedar olan kişiler oluyor. Yani bütün aile üyeleri oluyor. Aile konseyinde periyodik toplantılar yaparak, orada işletmeyle ilgili birtakım bilgiler verildikten sonra ağırlıklı olarak aile sorunlarının konuşulması tavsiye ediliyor. Diyelim çocuğun sünneti ya da bir düğün, bir organizasyon gibi şeyler. Yani aile sorunlarının konuşulduğu bir yapı olsun. Aile üyeleri birbirinden haberdar olsun.

— Ya işletmede...

— İşletmede de yönetim geliştirme takımı yer alıyor. Yönetim geliştirme takımına mutlaka aile dışından profesyonel insanların konması öneriliyor. Mülkiyet de yönetim kurulu oluyor. Yönetim kurulunda da birtakım danışmanlarla çalışılması öneriliyor. Bütün bu yapıları yönetirken, ailenin bir aile anayasası oluşturması öneriliyor. Değerlerin aile konseyinde oluşturulması gerekir deniyor. Gerek ailenin, gerek işletmenin, gerek mülkiyet sahibi olanların elinde bir yol haritası olsun. Geleceğe yön verecek, stratejik planlarını hazırlayacak,

beş yıllık, on yıllık planlarını hazırlamalarında yardımcı olacak bir harita olsun ellerinde. Bu anayasayı bir tür yol haritası olarak görüyorlar.

— *Bu olmazsa ne oluyor?*
— Bu harita olmadığı zaman bir süre sonra sorunlar oluşuyor ve bu sorunlar çözülmezse iltihaplanıyor. Bu iltihapları akıtmak için toplantılar yapmak gerekiyor. Aile konseyinin de yönetim kurullarının da en önemli işlevlerinden bir tanesi bu. Orada meseleler masaya konsun, söylensin, konuşulsun, o cerahat aksın. Zaten şeffaflık ilkesi, hoşgörülülük ilkesi gibi ilkelerle amaçlanan da bu... Yani bir anne-baba olarak ben de isterim ki benim çocuğum gelsin, bu okulda bir yerde çalışsın. Ama o çocuğun yetenekleri, özellikleri buna müsait değilse sorunlar çıkıyor. Tabii bütün bunlarla amaç geleceğe ipotek koymak değil. Bu mümkün de değil. Ama olabildiği kadar gelecekte ortaya çıkabilecek sorunlar için birtakım önlemler almak... Testiyi kırmamaya çalışmak.

Kültür Koleji'nden mezun olan ilk torunu Deha, diplomasını dedesinin elinden alıyor.

— Aile şirketlerinin ikinci, üçüncü kuşaktaki devamlılığıyla ilgili birtakım araştırmalar var dediniz...

— ABD'de yapılmış kimi araştırmalar var. Bunlardan öğrendiğimize göre aile işletmelerinin devamlılığı ikinci kuşakta yüzde 34'e, üçüncü kuşakta yüzde 8'e kadar düşüyor. Ama Türkiye'de bu konuda yapılmış bir araştırma yok bildiğim kadarıyla. Araştırma olmadığı gibi yeterli arşiv ve dokümanın olduğu da söylenemez.

— Peki bu tür anayasalar hazırlamaya ilgi var mı? Gidişat ne?

— Var, hem de çok büyük bir ilgi var. Mesela Carlsrud bize ABD'de aile işletmeleri alanında bir numaralı isim olan Prof. David Bark diye birini tavsiye etti. Bu kişinin çok büyük bir aile işletmeleri merkezi var. Bahar, doktorasını yaparken kendisiyle telefonla görüştü ve kimi bilgiler almak istedi. Büyükçe bir dosya yolladı bize. Ve o sırada üç harfli bir Türk şirketinin aile anayasasını yaptığını söylemişti.

— İsim vermedi mi?

— Hayır. Bu anayasa son derece gizlilik gerektiren bir şey... Her ailenin kendine özel, mahrem bir şeyi. Hal böyle olunca kimse kendi anayasasını başkasıyla paylaşmıyor. Elimizde sadece bir çerçeve var. O çerçevenin içini herkes kendince doldurmaya çalışıyor. Bunun için danışmanlık hizmeti önem kazanıyor. Bahar'ın doktora tezi aile işletmelerinde devir süreciyle ilgiliydi. O, Türkiye'deki 100 aile işletmesinde araştırma yaptı.

— Sonuç ne çıktı?

— Sonuçta bunların 78'i devretme süreciyle ilgili bir planlarının olmadığını, böyle bir şey düşünmediklerini söylediler. Oysa devretme sürecini planlamak çok önemli. Çünkü birlikte çalışılan bir dönem var. İki farklı kuşak bir arada çalışırken, devretmeyi planlamak ve orada profesyonelleri de işin içine sokarak bu devri gerçekleştirmek gerekiyor. Üç çemberden

bahsettik ya. Ailede aile anayasası yol gösteren bir pusula. İşletmede yönetim geliştirme takımı ve stratejik plan diyorlar. Oranın enstrümanı da o. Mülkiyet devretme planları ve ileriye yönelik varlık planı. Bunun için belli hazırlıklar gerekiyor. Yani bütün bunlar ileriye yönelik bir senaryo yazmak gibi. Diyelim mülkiyet kısmında hissedarlar sözleşmesi yapmak. Sonraki kuşaktan biri hissesini satacaksa, kime satacak. Rakiplerden birine satmaması şartını koyuyorlar örneğin.

— *Bu en çok korkulan şeylerden biri olsa gerek?*
— Elbette. Türkiye'de korkunç vakalar yaşandı böyle. Örneğin Coca-Cola'nın Türkiye temsilciliği Kemal Has'ındı. Pepsi-Cola'nın temsilcisi ise Sipahioğulları idi. Bizim Kültür Koleji'ni kurduğumuz süreçte bunlar da komşularımızdı. Her ikisinin çocuklarını da biz okuttuk. Sonra bir gün bir baktık ki, Sipahioğulları'nın üç çocuğundan birisi olan Semih, Pepsi-Cola'nın kendisine ait olan yüzde 30'luk hissesini tuttu Kemal Has'a sattı. Yani tek rakibine sattı. Kemal Has otomatik olarak Pepsi-Cola'nın yüzde 30 ortağı oldu. Bu durum önlenebilir miydi, nasıl önlenirdi, onu bilemem. Ama bir vakadır bu ve bir örnektir. Aile anayasası, bu tür kötülükler ileride başa gelmesin diye yapılan bir şey. Bunun için ilk kuşak olmak da şart değil. İkinci, üçüncü kuşaktan da olabilirsin. Bir işletmen varsa, ailen varsa, gelecek kuşaklar varsa bu anayasayı hazırlamak ve bu üç çember arasındaki sorunları en aza indirecek birtakım hazırlıklar yapmak gerekiyor.

— *Bir de varlık eğitimi diye bir şeyden söz ediliyor, bu nedir?*
— ABD'deki büyük işletmelerin bir kısmı ikinci, üçüncü kuşak vârisler için, 12-13 yaşından başlayarak değer aktarma şeklinde bir eğitim planlıyorlar. Bunu bir danışman aracılığıyla yapıyorlar. O danışmanın da eğitimci ve rehberlik uzmanı olmasına özen gösteriyorlar. Çocuğun psikolojik evrelerini bilen ve ona göre davranan birisi olması öngörülüyor. Bu bizde biraz zor. Biz sadece, varlık eğitimi ile ilgili ne yapabiliriz, diye düşündük.

— Neye karar verdiniz?

— Normalde, o çocuğa mevcut aile işletmesi yapısı hakkında bilgiler veriliyor; o varlık nasıl geliştirilmiş, o varlığın oluşturulma süreci ne, bunlar anlatılıyor. Çünkü çoğu aile işletmesinde ikinci, üçüncü kuşaktan çocuklar varlık içinde doğdukları için o varlığın oluşum sürecini bilmiyorlar. Bu konuda çocuğu bilinçlendirmek için birtakım karakter eğitimi uygulamaları yapılıyor. Değer bilmesi için birtakım oyunlarla, testlerle çocuğu eğitiyorlar. Hiçbir şeyin birdenbire var olmadığını öğretmek, yoktan var etme duygusunu yaşatmak ve bunun bir ayrıcalık değil bir sorumluluk olduğunu öğretmek. Bu biraz zor bir iş aslında. Bizim de kendi ailemizde üzerinde çatıştığımız bir nokta.

— Neden?

— Bir anne-baba, ben çocuğuma niye bu sorumluluğu vereyim diyebilir rahatlıkla. Ya da çocuk ben bu sorumluluğu niye yükleneyim ki, diyebilir. Özellikle damat olsun gelin olsun, aileye sonradan gelen kişilerin bu konuda birtakım yargıları oluyor. O adamın ya da kadının çocuğuyla ilgili yargılarını da aşmak gerekiyor. Dışarıdaki bir güç, senin çocuğunu bir biçimde eğitecek. Bunu gerçekleştirmek, insanları bu konuda ikna etmek zor. Burada pratik olarak söylenmesi gereken şey şu bence. Varlık eğitimi çoğu zaman yanlış değerlendiriliyor. Zengin çocukların varlıklı bir ortamda eğitimi anlaşılıyor. Oysa daha ziyade bir varlığın devriyle ilgili. Devredeceğin kişi, yani çocuk, henüz çocukluktan yetişkinliğe geçiş sürecindeki psikolojik evreleri yaşarken, işletmenin ve ailenin geleceği konusunda ona doğru bilgiler vermek... Bu önemli bir konu.

— Pek yaygın bir uygulama olduğu söylenemez.

— Tabii. Genel eğilim şudur: Genellikle çocuğa, "Sen merak etme senin işin hazır" denir varlıklı ailelerde. Oysa hissedar olabilirsin bir şirkete ama orada çalışıp çalışmamak senin tercihinde denmelidir. Çocuk buna göre hazırlanmalıdır. Ben çok sayıda veliyle konuştuğum için gayet iyi biliyorum; örne-

ğin boya fabrikası olan ve çocuğu kimyadan sınıfta kalmış bir baba geldi ve dedi ki, "Ben bu boya fabrikasını çocuğum için kurdum." Böyle diyen adam çocuğunu da küçük yaştan itibaren şartlandırmaya başlamış demektir. Bu, eğitim bakımından yanlış. Ben de ona, "Çocuğun olmasaydı bu fabrikayı kurmayacak mıydın sanki" diye sordum. Bir şey demedi. Bu örnek, varlık eğitiminin yanlış uygulanmasının tipik bir örneği olarak gösterilebilir.

— *Özellikle Musevi ailelerde çocuklar erkenden baba mesleğine yönlendirilir ve bunların çoğu da başarılı olur.*
— Tabii bir tek doğru diye bir şey yok. Ailenin yapısına, işletmenin yapısına göre değişiklikler görülebilir. Bazı aileler için çocuğunun erkenden işin içine girmesi doğrudur örneğin, bazısı içinse çocuğun dışarıda birtakım tecrübelerden geçip öyle gelmesi. Varlık eğitiminde bence önemli olan çalışarak kazanma, o varlığın oluşma sürecini anlatmak ve çocuğun sorumluluklarının bilincine sahip olmasını sağlamak. Bu da zaten karakter eğitimi dediğimiz şey. Örneğin doğrama fabrikası olan Leon Bey böyle bir anayasa hazırlıyor olsaydı, mutlaka çocuklar,yazın fabrikada çalışır, diye bir madde koyardı. Bu da anlaşılır bir şey, çünkü o da onun doğrusudur.

ON BİRİNCİ BÖLÜM

Hayatının En Kötü Yılı: 1978

Oyun başlamıştı. Artık Fahamettin ondan evvelki Fahamettin değil. Orada işveren Fahamettin oldu. İşveren Fahamettin, oturup filanca öğretmenle konuşmaz. Müdür Fahamettin, eğitimci Fahamettin konuşur. Her zaman konuştum.

70'lerin ortasındayız. Öğretmenler ilk defa bu okulda sendikal örgütlenmeyi gerçekleştirecekler.

— 1978 yılında Kültür Koleji'ni kapatmanızla sonuçlanan gelişmelerin sizin için çok önemli olduğunu biliyoruz. Bu sürece nasıl gelindi, oradan başlayalım isterseniz.

— 1978'i iyi anlamak için Türkiye'nin o yıllardaki toplumsal yapısına, belki beş yıl öncesinden başlayarak bakmakta büyük fayda var. 1978'e gelindiğinde büyük bir anarşi söz konusuydu Türkiye'de, toplum sağ-sol şeklinde kamplaşmış durumdaydı, polisler de, öğretmenler de bölünmüşlerdi. Öğretmen kadrosu içinde TÖB-DER bir ekoldü. Öğretmenler, özellikle devlet okullarında çalışanlar yarım gün tedrisat yapıyor, boş zamanlarında düşünsel açlıklarını gidermeye çalışıyorlar ve bunun için bol vakitleri oluyordu. TÖB-DER o zaman çok sayıda üye buldu kendine.

— Ne yapıyordu TÖB-DER?

— Bu dernek sol eğitimden geçiriyordu öğretmenleri. Bu arada MHP tandanslı, milliyetçi denebilecek bir grup da sağ örgütlere giriyordu. Sağcı ya da solcu illa bir yerden olacaktınız, böyle olmayan kişiler hoş karşılanmıyordu toplumda. TÖB-DER'in Aksaray'da, Pertevniyal Lisesi'nin arkasında lokali vardı. Dediğim gibi benim okulumda da Köy Enstitüsü'nden gelen, sol tandanslı, insan haklarına, hukuka inanarak yetişmiş Celil Altın, Osman Yalçın, Hasan Demirel gibi arkadaşlarım vardı ve bunlar TÖB-DER'le ilişki içindeydiler. TÖB-DER'in başındakiler de arkadaşlarıydı; ben de onlarla arkadaş olduğum için, TÖB-DER-Fahamettin ilişkileri gayet sıcaktı.

— Sizin TÖB-DER'le bir sorununuz yoktu yani?

— Hayır, hayır. Hatta öyle ki, 1965-70 yılları arasında, 28 Nisan'da Köy Enstitüleri'nin kuruluş yıldönümünde toplantılar düzenlerlerdi, ben de katılırdım bu toplantılara ve itibar

ederlerdi. Kendi anlayışımı ve toplumun anlayışını bir araya getirmeye çalışıyorum ki, 1978'lere nasıl geldiğimiz daha iyi anlaşılabilsin. Türkiye'de 12 Mart olmuştu. Çok tatsız şeyler olmuş, çocuklar öldürülmüş, işkence görmüşlerdi. Bu olaylar tarih kitaplarında, edebiyat eserlerinde anlatılmıştır zaten, ben sadece hatırlatmak için söylüyorum. Sonraki yıllarda ise anarşi olayları giderek tırmandı ve ülke çapında bir kamplaşmaya doğru gitti.

— Nasıl bir ortamdı bu sizce?

— Perdeleri kapatır öyle otururduk, bombalar atılırdı. Örgütler çocuk kaçırıyor, fidye istiyorlardı. Örgüt temsilcileri geliyor ve işyerlerinden zorla para topluyorlardı. Herkes bu parayı veriyordu, bağış olarak veriyordu. Korku, dağları bekliyordu. Bombalama olayları çoktu, güvenlik sıfır noktasına varmıştı. Sağ-sol kavgası had safhaya varmıştı. Zamanın hükümetleri, toplumsal ve siyasal yorumlarını, "komünistlerin başını faşistler ezer" şeklinde yapmışlardı ve bu amaçla ülkücülere prim tanıyorlardı. Üniversiteler sağcı ve solcu olarak bölünmüş durumdaydı. Teknik Üniversite sağcılarındı, Ankara'daki Gazi Üniversitesi de öyle. İstanbul Üniversitesi solcularla sağcıların sürekli kavga ettikleri bir alandı. Bunları böyle uzun uzun anlatıyorum, biraz da canım sıkılıyor ama dediğim gibi 1978 olaylarına nasıl gelindiğini ancak böyle anlayabiliriz.

— Sizin tanık olduğunuz olaylar var mı bu süreçte?

— Birkaç anekdot anlatayım. Bir tanesi... O zaman Rahmi Duman'ın oğlu Hakan Duman kaçırıldı. Hakan Duman Kültür Koleji öğrencisiydi. Ağabeyi de bizde okumuştu. Rahmi Bey ve karısı Cemile Hanım benim iyi dostlarımdı. Her ikisi de sinir hastalıkları uzmanıydı. Çocuğu kaçırdılar. Bunun üzerine siyasi polisler Rahmi Bey'in köşkünde karargah kurdular. O zaman İstanbul Emniyet Müdürlüğü Siyasi Şube Başkanı, solcuların düşmanı ünlü bir adamdı. Kaçıranları bulup yok etmeye çalışıyordu. Bu arada Rahmi Bey ve Cemile Hanım, doğrudan çocuklarını kaçıran örgütle ilişkiye girmiş

onu kurtarmaya çalışıyorlardı. Böyle bir ortamda Siyasi Şube'nin başındaki bu adam, "Çocuğunuz nerede okuyor" diye sormuş. Rahmi Duman, Kültür Koleji'nde okuduğunu söyleyince, "Bu okulda bir bokluk var, sakın burası komünistlerin yatağı olmasın, nereye baksak mutlaka Kültür Koleji ile ilgili bir şey çıkıyor, kimdir bu Fahamettin Akıngüç, orada örgüt mü kuruyor" diye söylenmiş. Rahmi Bey de, "Fahamettin Akıngüç bizim dostumuzdur, hiç öyle şeylerle ilişkisi yoktur" demiş. Sonra da bana telefon etti ve, "Seni kurtardık" dedi.

— *Çocuk kurtuldu mu?*
— Kurtuldu ama polisin becerisiyle mi yoksa anne-babasının çabalarıyla mı oldu onu bilemiyorum. Sonra Avukat Nihat Darcan vardı, arkadaşım. TİP üyesiydi. Yeşilköy Kulübü'nde beraber denize girerdik, hatta kimi ünlü tüccarlar da olurdu orada ve, "Hocam bu sosyalizm nasıl bir şeydir, iyi bir şeyse biz de sosyalist olalım" diye dalga geçerlerdi. 1970'lerde bir gün Darcan'ın ablası geldi ve, "Nihat'ı içeri aldılar, o günden beri kendisinden bir haber alamadık, aman Fahamettin Bey senin tanıdıkların vardır, bir soruştursan" dedi. "Tamam" dedim kadıncağıza, ben de üzülmüştüm arkadaşımın içeri girmesinden.

— *Soruşturdunuz mu?*
— Birkaç gün önce komşum Mehmet Nazikbaş beni yemeğe davet etmişti. Yan yana bloklarda oturuyorduk zaten. Yemekte biraz içki de içmiştik ve sofrada üst düzey bir emniyet görevlisi vardı. O aklıma geldi. Mehmet Bey'e telefon açtım, durumumu anlattım, "Geçen gün sempatik bir emniyet müdürü vardı sizin evde, ondan arkadaşımın durumunu sorabilir misin" diye rica ettim. "Tamam" deyip telefonu kapattı. Bir saat sonra beni aradı Mehmet Bey, önce, "Lütfen beni bir daha böyle işlere sokma, senin arkadaşın azılı komünistmiş kardeşim, konuştuğum adam bunlarla uğraşmayın dedi. Ben şimdi onun adını yazdığım kağıdı yırtıyorum, sen de defterinde nerede Avukat Nihat Darcan adı geçiyorsa yırt at" dedi.

— Başka böyle örnekler var mı?
— Bir başka olay. Bizim öğretim üyelerinden Nevin Hanım vardı, daha önce anlatmıştım, rehberlik bürosunu beraber kurmuştuk. Kocası da İstanbul Üniversitesi Hukuk profesörlerinden idi. 12 Mart sonrasında bir ara bütün bilinen solcuları tevkif etmişlerdi. Avukat Nihat Darcan, Profesör İdris Küçükömer gibi... Nihat Darcan bir buçuk ay sonra serbest bırakıldı, ama İdris Küçükömer içeride kaldı. Bunun üzerine Nevin Hanım bana gelip, "İdris içerde kaldı ama Nihat'ı bıraktılar, biz kendi aramızda bunu konuşuyoruz. Sen de Nihat'la ilişkilerine dikkat et" dedi. Gerçi kısa bir süre sonra İdris Küçükömer de çıktı.

— İnsanları muhbirlikle suçlamak yaygın bir uygulama o yıllarda.
— Evet, hatta benzer bir şey Nevin'in profesör kocasının da başına geldi. 12 Mart'tan sonra herkes tutuklanıyordu. O da o sıralar her akşam bavulunu hazırlayıp, gelip kendisini de götürmelerini beklermiş. Aradan bir on-on beş gün geçince, bakmış gelen giden yok üzülmeye başlamış, çünkü polis damgası yemekten korkuyor. Böyle bir atmosfer vardı o yıllarda. Hasan Kıyafet de hapse girmişti, tam da ders sezonuydu.

— Hasan Kıyafet sizin öğretmenlerinizden miydi?
— Evet. Biz onu aylarca idare ettik. Hatta 1978'de sendikal olaylar olduğu zaman, Hasan Kıyafet bana gelip, "Kusura bakma ama ben sendikal faaliyetlere girmek zorundayım" demiştir. Ben de, "Keyfine bak" deyip göndermişimdir kendisini. Yine o yıllarda öğretmen boykotu oldu. TÖB-DER'in yaptığı bir şeydi. Devlete karşı, hükümete karşı ya da sisteme karşı bir eylem... TÖB-DER'e üye öğretmenler derslere girmediler okullarda. Diğer özel okullarda da solcu öğretmenler vardı ama hiçbiri derslere girmemezlik etmedi. Sadece bizde, benim yapım ve Celil'in müdür olması nedeniyle TÖB-DER'li öğretmenler derslere girmediler. Müfettişler geldi ve bu durumu tespit ettiler.

— Bu yüzden bir soruşturma açıldı mı?

— Özel Okullar Müdürü Refik Göçmengil iyi arkadaşımdı, o zaman bana, "Sen ne biçim patronsun, bu olayın sizin öğretmenlerle alakası yok, böyle bir şeye nasıl izin veriyorsun" demiştir. Ancak biz bu olayla ilgili okul olarak bir soruşturmaya uğramadık neyse ki. Bu arada bir şey daha anlatayım, demin de söyledim TÖB-DER, Aksaray'daydı. Ben onlara birtakım yardımlarda bulunurdum. Diyelim ki bina bombalanırdı, bütün camlar kırılırdı. Ben iki kere binanın bütün camlarını yaptırmışımdır. Hatta ikincisinde, o sırada TÖB-DER'de yönetim kurulu seçimleri vardı, yeni liste hazırlayan gruptan biri bana geldi, sen TÖB-DER'in camlarını yaptırmışsın onun faturası var mı, diye sordu. "Ne yapacaksın" dedim. "Eski yönetim camları yaptırmak için gitti patronlardan para aldı diyeceğim" dedi. "Kaçık mısın sen, hadi git işine" diye kovalamışımdır. Böyle saçma sapan şeyler. Şimdi kim olduğunu hatırlayamıyorum.

— Başka gözlemleriniz de var mı o yıllarla ilgili?

— O sıralar ben Bayramoğlu'na gidip geliyordum. Arabayla giderken, Maltepe, Kartal civarından otostop yapan öğrencileri alırdım. Yol boyu onlarla konuşurdum, hemen hepsi solcuydu ve her biri başka bir fraksiyonun adını verirdi. Nasıl solcu olduklarını, bildiklerini nerelerden öğrendiklerini sorardım, "Mahalledeki arkadaşlar, üniversiteli ağabeyler öğretiyor" derlerdi. Lise düzeyinde çocuklardı bunlar ve hepsi sağ-sol kavgasının içindeydiler. Çoğu fakir ailelerin çocuklarıydı, Maltepe-Kartal Sanat Okulu'nda okuyorlardı ve bir kısmı bombalama eylemlerinde görevlendirildiklerini söylüyorlardı.

— Arabanıza aldığınız çocuklar size bunu söylüyorlardı, öyle mi?

— Evet. O sıralar Cenani ile konuşuyorduk bu konuları tabii, o bir olay anlatmıştı. DİSK'in hukuk müşaviriydi Cenani ve Maltepe'de oturuyordu. Bir akşam arkadaşlarıyla evde ye-

Fahamettin Akıngüç, Gül Akıngüç ile Bayramoğlu'ndaki yazlığında.

mek yerken, arkadaşının çocuğu, talimatla böyle bir bombalama eylemine karıştığını anlatmış. Bunun üzerine Cenani, "Diyelim ki sana 15:40'ta bombayı at dediler, sen de atacaksın, ama tam o sırada bakıyorsun ki kucağında çocuğuyla bir anne var senin bombayı atacağın yerde, yine de bombayı atar mısın" diye sormuş. "Atarım" demiş çocuk. Cenani bundan o kadar rahatsız olmuş ki sinirlenmiş, sofradan kalkıp gitmiş. Bunu şunun için anlatıyorum, solda da ipin ucu kaçmış vaziyetteydi artık. İnsan hakları, hukuk devleti gibi kavramlar unutulmuş, gençler anarşiye yönlendirilmişti. O zaman herkes korkuyordu, korku herkesin içine sinmişti.

— Herkesin görüş birliğinde olduğu bir şey var, o da şu. Kültür Koleji'nde çok iyi bir çalışma ortamı vardı, herkes birbiriyle çok iyi ilişkiler içerisindeydi, herkes Fahamettin Bey'i seviyordu, çok çalıştıkları halde kimsenin bundan şikayeti yoktu. Böylesine bir ortamda 1978 yılına, yani sendikal hareketin okulda başladığı noktaya nasıl gelindi ve bu sorun niye çözülemedi?

— 1977-78 ders yılına başladığımız zaman Türkiye'de ve İstanbul'da gerçekten anarşik bir ortam vardı. Biz yine de işi yürütüyorduk. Birdenbire okulun içine bir sendika olayı girdi. Sendikayı benim sosyal anlayışım kabul ediyordu. Ancak tabii ki yönetim açısından belirli kurallar çerçevesi içerisinde kalması kaydıyla. Sendika olayı o zamanki solcu arkadaşlarım, TÖB-DER üyesi arkadaşlarım için yalnızca düşünsel bir şey değil, eyleme geçme olanağı, mutluluğu, tatmini demekti. Bu nedenle bu sendika işinden mutlu oldular. İçlerinde en ileri gideni olan Ş.A. çocuklara *Kapital*'i anlatma gafletine düştü. Çocukların bunu küçük yaşta anlamaları mümkün mü, değil mi? Bunu düşünmediler.

— *Sizce asıl sebep bu mu?*
— Birinci faktör bu TÖB-DER'li öğretmenlerin, eylem yapma potansiyelini fiiliyata geçirme arzusudur. Sendikaya girmek suretiyle 1965'ten beri birikmiş, fikirsel, düşünsel bir enerjinin açığa çıkması söz konusudur. Gerçekte adam Türkçe öğretmeni, matematik öğretmeni ama 25-30 yaşları arasında bir genç aynı zamanda, onun verdiği heyecan var, ayrıca düşünsel sosyal bir ortam var, bunların verdiği kinetik enerjiyle 1977-78 yılında bu insanlar sendikayla birlikte birden koşma imkanı buldular.

— *Sizin açınızdan neydi durum?*
— İşveren tarafına yani bana gelince, temelde benim yapımda bu insanların fikirlerine karşı bir tutum yoktu. Tabii bu söylediğim teoride, ancak iş uygulamaya gelip de sendikal eylemin getirilerini ve götürülerini aynı anda yaşayınca şok geçirdim. Karşı taraf tatmin oluyor, potansiyelini kinetiğe dönüştürüyor, benim potansiyelim içinse tam ters bir durum söz konusu. Çocuğum gibi gördüğüm, on sekiz yılda onca çabayla büyüttüğüm okulumun hırpalandığını, zayıfladığını görmenin ızdırabını yaşıyorum. Bu bir süreç... Doğrusu başlangıçta ben de bunu fark etmedim. Başlangıçta ben sendikal eylemleri çok da önemsemedim, yapılsın dedim.

— İlgilenmediniz yani?
— Evet. Muhasebeci arkadaşlarıma ve B.K. adlı bir mali müşavire bıraktım bu işleri. Birtakım eylemler yapıldı. Bunlar muhasebe ve B.K. tarafından yapılan ve benim dışımda olan şeylerdi. Sendikayı okula sokmamak için çeşitli oyunlar yaptılar. Muhasebe nasıl parasal hesaplar yapıyorsa, bu işi de onların yönetiminde götürmeye çalıştık.

— Daha önce okuldaki temizlik işçilerinin Türk-İş'e bağlı bir sendikaları varmış, oradan DİSK'e geçmek için yetki alımı sırasında servis şoförleri ve onların muavinleri bir günlüğüne okul çalışanı gibi gösterilerek birtakım oyunlar yapılmış ve DİSK'in yetki alması engellenmiş.
— Evet yapmışlardır, doğrudur. Çünkü B.K. işveren tarafında, o zaman için olağan olan ama aslında doğal olmayan birtakım işleri yürütürdü. Şimdi üç taraf var: Birincisi ben ve ekibim varız. Öğretmenler var, onlar da kendi içlerinde gruplar halindeler. Üçüncü köşede de sendika var. Dediğiniz gibi önce Türk-İş'e bağlı bir sendika vardı. Bunlar mülayimdi. DİSK'e bağlı olan Sosyal-İş sendikası ise sertti. Şimdi bu tarafları iyi tanırsak, iyi anlarsak meseleyi çözeriz. Böyle yapalım, mühendisçe, böyle bakalım. Şimdi taraf olan öğretmenler grubunu da, sendikayı da anlatacağım.

— Buyrun...
— Benim gözümden, benim dürbünümden bunlar nasıl gözüküyor. Ben hem Fahamettin olarak çalışıyorum, hem de ekip olarak çalışıyorum. Benim müdürüm var. Müdürüm Celil, sol tandanslı, Köy Enstitülü, TÖB-DER'li. İlkokulun başında önce Osman Yalçın, sonra Hasan Demirel var, o da Köy Enstitülü. Benim ekibim böyle bir ekip, biz yönetim olarak zaten soldayız.

— Kültür Koleji'nde hazır bir ortam vardı yani, bunu mu söylemek istiyorsunuz?

— Evet, bunların bir potansiyeli var ama eylem yapma noktasındaki fikirler farklı. Ben işveren olarak bu işlerin yürütülmesini, doğal olarak sendikal işleri yürüten arkadaşlarıma verdim. Yani B.K.'ya verdim. Daha sonra da Aydoğan Semizer'i buldum. Aydoğan Semizer sol tandanslı bir avukattı.

— *Onu nereden buldunuz?*
— Celil Altın buldu. O nereden buldu? Celil'in bizden mezun olan oğlu, daha sonra üniversitede sol hareket içerisinde eylemlere karıştığı iddiasıyla yakalandı ve yargılanmaya başlandı. Celil o sırada çocuğunun avukatlığını yapmaya çalışıyordu, orada bir başka adamın çocuğunun davasına da Aydoğan Semizer bakıyormuş, bu sendikal işler bir aşamaya gelince, Celil bana, "Aydoğan'ı alalım" dedi. Böylece bu sendikal eylemler sürecinde Aydoğan Semizer de trafiğe girdi. B.K. sendika eylemlerindeki oyunları bilen adam, hileyi hurdayı bilen adam. Ben artık sol tandanslı Fahamettin olarak değil işveren olarak bulunuyorum. Ben olayın içinde değilim ama ekibim orada. Yoksa ben de, Celil de B.K.'yı sevmiyoruz ama oyun buna göre oynanıyor.

— *Bu aşamada oyunu kurallarına göre oynamak işe yaradı mı?*
— Hayır. Bir sonraki oylamada DİSK kazandı. B.K'nın yöntemi işe yaramadı ve DİSK devreye girdi. DİSK girdiği andan itibaren toplu sözleşme görüşmeleri başladı. Burada artık öğretmenler ve hademeler hepsi aynı sendika çatısı altında toplandılar. O sırada öğretmenlerin sendikaya girmeleri yasak değildi ama grev ve benzeri eylemler yapmaları yasadışıydı. Boğaziçi Üniversitesi'nde hademeler o sırada eylem yapıyorlardı ama öğretmenler o trafiğe girememişlerdi. Ama Kültür Koleji'nde bir ortam buldular ve gerçekten de yetki aldılar.

— *Ne hissettiniz?*
— Rahatsız olmadım diyemem doğrusu, olmuşumdur. Ama biz ne yapacağız meselesine baktık bir süre ve sonra DİSK'e

teslim olduk. Görüşmelere başladık. Şimdi o noktadan sonra sendikanın benimle olan ilişkisinde yeni bir durum oluştu. Ben sendikayla hiç konuşmadım. Hiçbir yetkiliyle konuşmadım birey olarak. Genel sekreter olarak Seyfi Güven'i, avukat olarak da Aydoğan Semizer'i koydum. Aydoğan zaten sol tandanslı bir adamdı. B.K.'yı ekarte ettik. O noktadan sonra DİSK'in yaptığı işler, şimdi düşünüyorum da yanlış oldu. DİSK bazı öğretmenleri ve hademeleri götürüp eğitimden geçirdi. Birtakım örgütleme çalışmaları yaptılar. Tam yirmi üç tane eylem yaptılar. Bu eylemler bizi rahatsız etmiştir.

— Sanırım B.K.'nın etkin olduğu sürede, öğretmenlerle yönetim arasına ilk kez kara kedi girmiş. Belki bu tür yöntemlere tevessül edilmese, meseleler daha basit halledilebilirdi. Şimdi geriye dönüp baktığımızda bu hareketin yanlış olduğunu düşünüyor musunuz?

— Bu olaydan sonra aramızda bir kırgınlık oluştuğu doğrudur. Ama yaptıklarımın hatalı olduğunu düşünmüyorum. Oyun başlamıştı. Artık Fahamettin ondan evvelki Fahamettin değil. Orada işveren Fahamettin oldu. İşveren Fahamettin oturup filanca öğretmenle konuşmaz. Müdür Fahamettin, eğitimci Fahamettin konuşur. Her zaman konuştum. Ama işveren Fahamettin'in işveren olarak alacağı tavırlar bellidir. Orada ben çok doğru hareket ettim. Yani gerekirse üçkağıt yapmışımdır, yani bunların hepsinden haberim oldu. Ben yapmayın bunları deyip de her şeyi zaten bırakmadım. Bırakmak niyetinde de değildim. Nitekim okulu kapatmamın sebebi de budur. Yani ben artık genel müdür değil, işverenim. Ben müdür değilim, ben işverenim, kararları verdim mi işveren olarak veririm. Sonuçta onlar da kendilerini öğretmen olmaktan uzaklaştırıp, sendikanın bir üyesi gibi gördüler. Yanlışlıklar buralarda oldu, artık o noktadan sonra Fahamettin işveren Fahamettin'dir. Öğretmenlere gelince, sendikalıysa artık okul yönetiminden değil sendikadan talimat alan bir üyedir.

29 HAZİRAN 1978

3500 öğrencisi bulunan Kültür Koleji'ni sahibi, binası yanan İTİA'ne kiralamak istiyor

6 ÖZEL OKULUN 6 BİN ÖĞRENCİSİ ORTADA KALDI

Kültür Koleji öğrenci velileri, «Okulun akademiye kiralanması halinde çocuklarımız sokakta kalacak» diyerek okul sahibini suçladılar

EKONOMİK sıkıntı, anarşi ve sendikal hareketler gerekçesiyle, İstanbul'da sahipleri tarafından kapatılmasına karar verilen 6 özel okulda-ki 6 bine yakın öğrencinin öğrenimlerine nasıl ve nerede devam edeceği aydınlığa kavuşmamıştır.

Bu arada 3500 kadar öğrencisi bulunun Kültür Koleji sahibinin, okul binasını İstanbul İktisadî Ticarî İlimler Akademisi'ne yıllığı ... milyon liraya kiralamak üzere olduğu öğrenilmiştir.

ÖN SÖZLEŞME YAPILDI

„Kültür Koleji sahibi Fehamettin Akıngüç ile akademi arasında 3 mayıs günü yapıldığı bildirilen "Kira vesaîi ön sözleşmesi"ne göre, bir yangın sonucu tamamen yanan Sultanahmet İTİA binası yerine, Kültür Koleji yılda 11 milyon lira verilerek kiralanacaktır. Ancak bu kiranın Maliye Bakanlığı'nca onaylanması gerekmektedir.

Sultanahmet İTİA Başkanlığı'na yeni atanan AP'li eski milletvekili ve Milli Eğitim Bakanlarından Prof. Dr. Oktay Oğuz'un şu günlerde Ankara'da olduğu öğrenilmiştir. Prof. Oğuz'un kira konusunda görüşmelerde bulunmak için Ankara'ya gittiği ileri sürülmektedir.

Kültür Koleji sahibi Fehamettik Akıngüçise, okul binasını akadeı'e kiralama faaliyeti ölduğuyarak şöyle konuşmuştur:

"Kültür Koleji binasını Sultanahmet'te binası yanan İktisadî Ticarî İlimler Akademisi'ne kiralama konusunda temsalarımız oldu. Ancak akademi resmî bir kuruluş olduğu için bazı işlemlerin tamamlanması gerekiyor. Bu nedenle bir kesinlik kazanmadı."

ÖĞRENCİ VELİLERİ

29 Haziran 1978. Fahamettin Akıngüç tarafından kapatılan Kültür Koleji manşetlerde.

— Bu çok anlaşılır bir şey ama sonuçta bir işveren olarak da çıkarınızı savunmak adına daha ılımlı ilişkiler yürütemez miydiniz? Çünkü okulun kapanması kimsenin çıkarına değil.

— Hayır, bunların kapanmayla alakası yok. Ben daha 1977-78 öğretim yılının başını anlatıyorum. Daha Ekim, Kasım 1977'deyiz.

— Ama sanırım orada atılan adımlar önemli.

— Olsun. Onlar da sonra sanayi sektöründe yaptıkları eylemleri yaptılar burada. Ben sanayi sektöründe yapılan eylemlerin eğitim sektöründe yapılmaması gerektiği fikrindeydim. Çünkü Cenani bana hep anlatırdı. Bir lastik fabrikası vardı o zaman, işçileri böyle çayıra çıkarıp da sendikacıların yaptıkları konuşmaları anlatırdı. Ben o ilişkileri bilirim.

— Nereden biliyorsunuz?
— Cenani anlatırdı bana. Onun için ben birdenbire bu ürküntüye girdim. Tamam hak arıyorlar, ama bunu ararken eğitim sektöründe yapmamaları gereken şeyler yaptılar. Biz kapatma kararını mayıs ayında verdik. Mayısa kadar sendika yürüdü. Ama bir noktadan sonra eylemler o kadar azdı ki... İşte ben o zaman işveren Fahamettin olmuştum artık, onlar beni hâlâ arkadaşımız Fahamettin olarak görüyorlardı; değildim. O noktadan sonra benim yerim bellidir artık. Kaldı ki ortada parasal bir sorun da yoktu.

— Hiç mi sorun olmadı para?
— Mali bakımdan herhangi bir şikayetleri yoktu. Yani sendikanın buraya girişi zam için değildir. Bakın burası çok önemli. Sendika ile zam konusunda bir anlaşmazlık olmadı. Daha ilk toplantıda bu konuda anlaşmıştık. Bunları mutlaka söylemek lazım. Onlar o zaman bu eylemleri parasal mesele için yapmadılar. Parasal mesele söz konusu değil. Sendikalı öğretmenlerin hepsi hevesliydiler bir şeyler yapmaya. Potansiyel enerjinin kinetik enerjiye dönüşmesinde mutluluk arıyorlardı. Kendilerini tatmin ettiler. Kaldı ki sendika da eğitim sektörü içinde ilk kez böyle bir fırsat yakaladığı için eylemi sürdürmek istiyordu. Parayla bir derdim olmadı benim, onların da.

— Sorun neydi peki?
— O zaman sendikayla yapılan her toplantı sonrası ben Seyfi'ye ve Aydoğan'a iki miligram yatıştırıcı ilaç verirdim. O zaman ben de ilaç kullanırdım. Her toplantı sonrası gelirler bana durumu anlatırlar ve yatıştırıcı ilaç alırlardı, çünkü sendikacılar hiçbir toplantıda anlaşmaya, uzlaşmaya razı bir tavır sergilemiyorlardı. "Evet ama hayır" diye bir kalıpları vardı. Her celsede alınan karar daha sonra yeniden tartışma mevzuu olarak gündeme geliyordu. Protokolleri bulabilsek, bende yok. Devamlı surette, eylemi ateşlediler, uzlaşmayı geciktirdiler. O sırada, sendika, okulda eylemlere geçti. Yemek boykotları yaptılar.

— Yirmi üç tane eylem yapıldı dediniz, nedir bunlar?
— Efendim, bütün bunların hepsi bizden geçiyor tabii ki, biz onları yaşıyoruz, ciğerimize dokunuyor. Bir yemek eylemi, insanda hayatta unutulmayacak izler bırakıyor. Bunlar unutulmayan izlerdir; o zaman yapılan eylemler de bende böylesine derin izler bıraktı. Bunlar nelerdir, hepsini tek tek hatırlamam mümkün değil ama, yirmi üç tane olduğunu Celil'den biliyorum, o yazmıştı o zaman bunları.

— Hatırladıklarınızı sıralayalım isterseniz?
— Bunlardan bir tanesi yemek eylemidir. Yemek eyleminde, ilkokul müdürü Osman Yalçın bana aşçının yemek saatinden bir saat önce ocağı söndürdüğünü ve yemek çıkartmayı reddettiğini söyledi. O gün yemek çıkartmak mümkün olmadı ve ilkokul çocukları aç kaldılar. İkinci eylem, yine yemekhanede oldu. Bu kez tam yemek esnasında birisi, "Bomba var" diye bağırmış. Bunun üzerine panik çıkmış. Çocuklar kapılara dayanmış ve ilkokulun kapılarını açıp dört yol ağzına dağılmışlar, yürüyerek evlerine gitmişler. Bu olaydan sonra biz velilerin büyük tepkisiyle karşılaştık. Haklı olarak, "Ya kaza olsaydı, ya çocuklarımızın başına bir şey gelseydi" dediler.

— Başka?..
— Eğitim sürecini aksatmaya yönelik bir diğer faaliyet, durup dururken okula polis çağırmaktı. O zaman çok modaydı, polise bomba ihbarı yapılıyordu. Bir bakıyorduk polis gelmiş. Bunu üç defa filan yaptılar. Bir keresinde polisi gören çocuklardan bir tanesi binanın çatısına çıkmış. Polisler mevzilendiler, anarşist var diye çocuğu hedef aldılar, neyse yapmayın etmeyin deyip, aşağıya indirdik çocuğu, korkudan altına etmişti. Sınıfta öğrenciler öğretmenlere neler olup bittiğini sorduklarında, öğretmenler büyük bir arzuyla çocuklara sendikalaşma sürecini anlatmaya başladılar. Derken sendikalı öğretmenler, sendikasız öğretmenlere, "Sen niye sendikalı değilsin" diye sataşmaya başladılar. Bir sınıfta sendikasız bir öğretmen derse girdiği zaman, öğrencilerin yarısı hocaya sırtlarını dönüp oturdular.

— Doğrudan şahsınıza yönelik şeyler de oldu mu?
— Benim o zamanki odam, alt kattaydı ve bahçeye bakardı, çocuklar o camın önüne oturur ve, "Kahrolsun oligarşi" diye bağırırlardı. Bunu bir organizasyon olarak mı yaparlardı, üçbeş çocuk kendiliğinden mi yapardı, Ş.A. söylerdi de ondan mı yaparlardı, bilmiyorum. Ama geçerken, kimi çocuklar bana omuz atıp, "Kahrolsun oligarşi" derlerdi. Bunları yaşadım ben. Kim olduğunu da biliyorum, bugün bir doktordur o çocuk. Komşumun çocuğudur. Bu bir atmosferdi. Okulda sendika havası vardı. Sanayi sektöründekine benzer bir hava yarattılar okulda. Benim yeğenim, Seyfi dayımın torunu bu olaylar olduğu sırada ilkokul 2. sınıftaydı. Ben okulu kapattıktan sonra annesi bana, "Dayı okulu kapatmakla çok iyi yaptın" dedi.

— Niye?
— Ben de kendisine aynı soruyu sordum. "Bizim çocuk o zaman okuldan eve gelir, yemekte, bizim büyük dayı neymiş ya, bütün paraları alırmış löp cebe atarmış, diye anlatırdı" dedi. "Daha ilkokul 2'de bu çocuk. Niye bana bunu o zaman söylemediniz" dedim. "Korktum" dedi. Neden korkuyor? Sendikadan korkuyor, anarşik olaylardan korkuyor, öğretmenin bu yüzden çocuğuna zayıf not vermesinden korkuyor vs. Bakın, bir velinin bakışı bu. Diğer veliler için de farklı değildi durum. Kültür Koleji'nde 3.229 öğrenci vardı o sırada ve bunlardan hiçbirinin velisi, şu öğretmen ders anlatmak yerine, derste sosyalizm propagandası yapıyor diye şikayette bulunmadı. Korkuyorlardı. Hatta biz o zaman santral görevlisi tarafından telefonlarımızın dinlendiğinden ve konuşmalarımızın sendikaya aktarıldığından kuşkulanıyorduk. Ama tabii en önemlisi Ş.A.'nın yaptığı.

— Ne yaptı?
— O zaman Bakırköy'de, Miltiyadi diye bir çay bahçesi vardı. Burada her pazar on çocuğu topluyor ve fasikül fasikül *Kapital*'i anlatıyor. Bir pazar günü, Yeşilköy'den bir adam

bana telefon etti. Bir veli. Fahamettin Bey sizinle bir şey konuşmak istiyorum, fakat gündüz konuşamam, akşam gelin, dedi. Saat 22:00'de evine gittim. Adam bana, "Benim çocuğum günlerden beri, aylardan beri eve gelince kendisini odasına kilitiyor ve oturup çalışıyor. Ne yapıyorsun dediğimiz zaman bir şey söylemiyor, pazar günleri de Miltiyadi'ye gidiyor" dedi. Tüccar bir adamdı. Bir gün oğlunun odasını aramış ve görmüş ki *Kapital*'i okuyor. Fevkalade rahatsız olmuş, durumu bize bildirmeye karar vermiş.

— *Siz ne yaptınız?*
— Bunun üzerine ben çocukla konuştum. Çocuk, "Biz on kişiyiz" dedi. "Kimdir bunlar" diye sordum. İsimlerini verdi. Celil'le buluştuk gece, ertesi sabah için bir proje yaptık. Ertesi sabah bu on çocuğu ikinci ders başlar başlamaz sınıflardan çektik, yazılı sorular hazırlamıştık, o yazılı soruları verdik, ama hiçbirinin diğerinden haberi yok. Sorular şöyleydi: Miltiyadi'ye gidiyor muydun? Orada ne yapıyordun? Kim yapıyordu organizasyonu? Sonunda itiraf ettiler ki bu işi Ş.A. örgütlüyormuş. Bu durum ortaya çıkınca o gün Ş.A.'nın işine son verdik. Tabiyatıyla bu, "Ş.A.'lar ölmez"e dönüştü. Bir kıvılcım oldu.

— *Zamanlama hatası mı?*
— Zamanlama hatası değil, adamın ihbarı bana geldi, biz harekete geçtik.

— *Evet ama o sırada hemen herkes, Ş.A.'nın sendikal faaliyetleri yüzünden işten çıkarıldığını düşünmüş, çünkü sendikal hareketin okul içindeki lideri konumunda.*
— Tabii, tabii. Ama artık işverenim ben. Yanlışlık oradan doğuyor, ben işverenim onlar karşı taraf. Karşılıklı gol atmaya uğraşıyoruz, oradaki psikoloji bu. Ş.A. atıldıktan sonra her sabah saat 8:30'da Coca-Cola fabrikasının orada durdu ve okula gelen çocuklara el salladı. Okulda yapılan birçok şeyi onun yaptırdığına inanıyorum. Bu arada müdürde eğitimden

dolayı bir rahatsızlık başladı çünkü eğitimin kalitesi düştü. Öğretmendeki o sıcak hava kalktı. Öğretmenler bölündü, müdür duruma hakim olamaz hale geldi.

— Siz bir şey yapmadınız mı?

— Bunun üzerine kalktık İstanbul Maarif Müdürü'ne gittik. O zaman müdür, Ruhi Kanak'tı. Ruhi Bey, Aydoğan Semizer'in müzik hocasıymış vakti zamanında. Aydoğan randevu aldı. Aydoğan, Seyfi, ben bir pazar sabahı kalktık Ruhi Kanak'ın makamına gittik, oturduk. Karısı da vardı, o da öğretmenmiş. Okulda olan biten eylemleri anlattık, bir şeyler yapın, diye rica ettik. Bunun üzerine adam bize, "Ben bu eylemleri teşvik ediyorum, hatta daha organize olsunlar istiyorum" dedi. "Niye" dedim. "Devlet memuru olmasam ben de eylem yapacağım. Ben de aldığım paradan memnun değilim, ben de sendikalı olmak istiyorum. Ben de solcuyum. Ben sana işçiler ne kadar para alıyor söyleyeyim mi" dedi. Kalktı, pencereyi açtı, orada sokağı süpüren bir çöpçü vardı. "Kaç para alıyorsun" diye seslendi ona. Adam bir şey söyledi. Bunun üzerine bize döndü ve, "Ben onun aldığından yüz lira az alıyorum" dedi.

— Şaşırtıcı bir görüşme olmuş!

— Evet. Bunun üzerine biz kalktık okula döndük. Ertesi gün telefon etti Ruhi Kanak. Celil, öğretmenleri topladı. Ruhi Kanak geldi ve öğretmenlere hitaben bir konuşma yaparak, "Devam edin, ben de sizi destekliyorum" dedi. Ben, bunun üzerine önce Ankara'ya telefon açtım, sonra kalkıp kendim gittim.

— Ankara'da nereye gittiniz?

— Özel Okullar Genel Müdürü'ne çıktım. Ona, "Size ihbarda bulunuyorum, maarif müdürü böyle böyle yaptı" dedim. "Okulda sendikal eylemler oluyor, sınıflar ikiye bölündü" dedim. Özel Okullar Genel Müdürü dinledi dinledi, sonra, "Bizi bu işe karıştırma. Bu senin işin, işveren sensin, kendi meseleni kendin hallet. Senin sorunun sendikayla, git Abdullah

Kanak: «Kültür Koleji'nin hiçbir öğrencisi açıkta kalmayacak»

● İstanbul Milli Eğitim Müdürü, Kültür Koleji öğrencilerinin sorununun ay sonuna kadar çözümleneceğini söyledi

İSTANBUL Milli Eğitim Müdürü Ruhi Kanak, "Sahibi tarafından kapatılmak istenen Bakırköy Özel Kültür Koleji sorununun ay başına kadar çözümlenmesini ve hiçbir öğrencinin açıkta kalmayacağını" açıkladı.

Eğitim kolejleri ve kapatılmak istenen diğer özel okullar konusunda, dün gazetelere bir demeç veren İstanbul Milli Eğitim Müdürü Ruhi Kanak, özetle şunları söylemiştir:

"Şehrimizde bazı özel okulların kapanma isteğiyle Müdürlüğünüze yapılan başvurulardan sonra bu okullarda okuyan öğrencilerin velilerinden değişiklik kaydının inilenmesi için ve da kesin olarak kapandığı takdirde, gerekli önlemleri almamız yolunda istekler oldu. İlettiğimiz bu başvuruları Özel Kültür Lisesi velileri, öğretmenler gerçekleştirmek girişimlerde bulundu. Liseniz kurtuluşu ile başlayan diyaloglarını Ankara'da sayın Bakanımızla ve bakanlık yetkilileriyle, bu sefer kesintisiz sürdürdüler. Dün görüştüğümüz gelişim sürecinde, bir noktada takılmışlar gibi görünmekteydiler. Anacak geleceğini okula bağlamış, bir noktada güvenerek çocuklarını teslim etmiş yüzlerce anne-babaya ve liselere öğrenciye karşı, 16 yıl sorumluluğunu hissetiğimiz bir okulun bu şartlarda kapatılmasını önleyeceğiz, hem öğretmenini, hem velisi, hem de öğrencisini oraya bağlayan hizmetlilere eldeğe kadar, okulun sayın kurucusunu da üzgünüz. Konusundayız. Bu nedenle girişimlerimizi sürdürmeye devam edeceğiz. Bu ay sonuna değin bu meseleye bir çözüm getireceğimize inanıyoruz. Bizlere öğrencileri açıkta bırakmak gibi bir düşüncemiz yok. Hangi şekilde sonuçlanırsa sonuçlansın, öğrencileri okuma yerleştireceğiz. Ama nasıl olacağını şu an söyleyemeyiz, velilerimizle ve okulun mensuplarıyla getirdiği bugün kişiyle bu sorunu öğrenciler lehine çözümleyeceğiz."

Öte yandan, başvuru bulunan "Veliler Komitesi" adına temsilcisi sürdüreo Kültür Lisesi'nin velileri, yürüttü girişimlerini tamamlıyorlar. "Bakırköy Kültür Lisesi'ni Yaşatma ve Geliştirme Derneği"ni kurmuşlardır. Veliler, kuruluşun daha önce okul sahibi ile görüşmeler yapıldığını, okul sahibinin binayı, velilere kiralamayı prensip olarak kabul ettiğini, bu konuda bir protokol imzalanmasının bir neden yüzünden okul sahibinin bundan vazgeçtiği ileri sürmüşlerdir.

Yakacık Belediyesi'nin düzenlediği «Ayazma Kültür Şenliği»nde bu yıl yarışmalar da

İstanbul Milli Eğitim Müdürü Ruhi Kanak'ın, kapanan özel okullarla ilgili verdiği beyanat.

Baştürk'le görüş" dedi. "Ben sendikadan söz etmiyorum, orada zaten toplu sözleşme görüşmelerini sürdürüyorum, ben eğitimden bahsediyorum" dedim. "Aman bizi karıştırma, biz de ne yapacağımızı bilmiyoruz" dedi. Döndük geldik.

— Bu aşamada ne yaptınız?

— Onun üzerine, sanıyorum mart ayıydı o sıra, okulu ne yapacağıma karar vermeye çalışıyordum, görüşmelerde yönetime katılma sorunu gündeme geldi. Ha bundan evvel, tuttum Mustafa Timisi'yi çağırdım. O sendikayı tanıyordu. Kalktı geldi ve toplantıda hakem oldu, sonra bana sendikanın yönetime ilişkin isteklerini anlattı. Onun üzerine oturduk konuştuk ve ben okulu kapatmayı önerdim.

— Okulun kapanmasına neden olan şu meşhur madde var, yani yönetime katılma talebi. Orada istenen neydi?

— Aydoğan Semizer'in bana söylediği, öğretmenlerin alınmasında ya da çıkartılmasında sendikanın da onayı alınacak,

şeklindeydi. Hangi öğretmeni, hangi personeli alıp çıkartacaksak sendikanın kontrolünden geçecek. Bu tamamen yönetime ortak olma durumuydu, bunu kabul etmemiz mümkün değildi.

— Bu iş için bir kurul kurulacaktı herhalde o kurulda istenen oranlar neydi?
— Bilemiyorum onu. Sendika karar verecek. Benim bildiğim, biz öğretmen alma-çıkarma yetkimizi sendikaya devrediyoruz şeklindeydi. Çünkü sendika açısından çok güzel bir imkan doğmuştu. Benim okulu kapatmayacağıma emindiler. Hiç düşünmüyorlardı böyle bir şeyi. Hatta, "Bu okul Fahamettin Bey'in çocuğu gibidir. İnsan çocuğunu terk eder mi? Nasıl olsa o da okulunu terk edemez" diyorlardı.

— Peki, nasıl terk ettiniz?
— Benim kapatmaya karar vermem şöyle oldu. Seyfi, ilkokula devam edelim, ortaokulu kapatalım, dedi. Ben ikisini de kapatalım, dedim. Aydoğan kapatalım, dedi. Mustafa Timisi de kapatalım, dedi. Tabii Mustafa Timisi'nin reyi olmadı ama, o da eğitim sektöründe bu kadar şey olunca yürütülemeyeceğini düşünüyordu. Şimdi tabii bugün çok farklı düşünülüyor, ama o zamanki halet-i ruhiye öyle değildi. Bir şey daha söyleyeceğim, tam bu sırada sendikal eylemler nedeniyle, fabrikalarını kapatmak zorunda kalan veliler vardı. Bunların içinde benim dostum olanlar vardı. Birkaç tanesi bana, "Niye kapatıyorsun? Ben sana şimdi on beş tane adam göndereyim, kimse bu işin başını çekenler, hepsini dövsünler, bu işin usulü budur. Bir de kapıya güvenlik görevlileri koy, seni korusunlar" dedi. Ama biz bunu yapmadık.

— Dönemin psikolojisi önemli kuşkusuz ama sizin psikolojiniz de epey rol oynadı herhalde bu kapatma kararında. Çünkü öğretmenler sizin öğretmenleriniz, onlarla daha yakın bir temas kurup, aracıları ortadan kaldırarak meseleleri kendi ilişkileriniz ve kendi yönteminizle çözebilirdiniz. Bunu denemeyi düşünmediniz mi?

— O süreçte, sendika kırıcısı gibi bir duruma düşmek istemedim. Yani, emekçiler haklarını arıyor ben de onlara yapmayın çocuklar diyorum, yalvarıyorum durumuna düşmedim hiçbir zaman. Kuyruğumu dik tutmuşumdur. O psikolojiye girmedim çünkü o da hoşuma gitmedi. O davranış da güzel değildi. Ben uykusuz geceler geçirdim, günlerce, aylarca. Yatıştırıcı ilaçlarla yaşadım. Onların, bu sıkıntıların tesiri olmuştur. Ben de bugün kendi kendime iki sene daha dayanabilseydim diyebilirim, ama bilemezdim ki. Can güvenliğimiz yoktu, kimin ne yapacağını bilemem. Nitekim daha sonra birileri B.K.'yı vurdular. Girdiler yazıhanesine, dan diye vurdular. Netice itibariyle biz artık taraf olmuştuk orada, o söylediğin mümkün değildi, onun için konuşmadım, ama Celil, müdürüm, hem benimle konuşuyordu hem onlarla konuşuyordu. Gayet iyi de yürütüyordu işi.

— O sırada burada, Bakırköy'de Çavuşoğlu Koleji vardı. Orada da benzer sorunlar yaşandı mı?
— O sırada Çavuşoğlu da kendi kolejini kapatmaya karar verdi. Çünkü oraya da sendika girmişti. Çavuşoğlu'nun sahibi Suat, "Ben artık kapatıyorum, çünkü bunların Beyazıt'ta toplandıkları bir yer var, onun tam karşısında bir kahvehane var, ben gittim sabahtan akşama kadar o kahvehanede oturdum, kim girdi kim çıktı hepsini tespit ettim" dedi. Tipik işveren oydu. Ben ne o kahvehaneye gittim, ne birini gönderdim ne de kimin nereye gittiğini merak ettim. Hem kişiliğim, hem de tandansım itibariyle buna tevessül etmedim. Çavuşoğlu okulu kapattı, mayıs ayında dilekçesini verdi.

— Siz ne zaman verdiniz kapatma dilekçesini?
— Ben dilekçemi 2 Haziran'da, saat 16:00'da götürüp kendi elimle Cağaloğlu'nda vilayete verdim. O kadar güvensizdim etrafıma. Ben dilekçeyi verince, Çavuşoğlu iki gün sonra gidip kapatma dilekçesini geri çekti, sendikayla bağlantısı olmayan öğretmenleri topladı, bizden ayrılan çok sayıda öğretmeni ve öğrenciyi de alarak Çavuşoğlu Koleji'ni sürdürdü. İyi de dostumdu benim. Ama biz kapatınca, o, kapattığı okulu

yeniden açtı, gerçi sonraki yıllarda oğlu devam ettiremedi, yönetemedi, kapandı okul.

— Sizin psikolojiniz epey bozulmuş o sırada. Yatıştırıcı ilaçlar, kimseye güvenmeme, belki siz biraz daha dirayetli olsanız, daha sağlıklı bir psikolojiniz olsa işler bu noktaya gelmeyebilirdi. Tabii hariçten gazel okumak kolay ama...

— Efendim o işi yaşamak başka tabii. Karar verirken hem ekonomisine, hem toplumsal yapısına, hem ortama, hem de geçmişe ve geleceğe bakarak karar veriyorsunuz. Diyelim benim solda olmam yapıma uyuyor mu, işime uyuyor mu? Uymuyor. Ama benim bir heyecanım var, bir psikolojim var, edebiyata olan eğilimim var. Duygularım ve duygularımla hareket etme özgürlüğüm var. Ben işimi kurtaracağım diye kendimi, kişiliğimi ezemem. 3.229 öğrenci velisini karşıma aldım. Çok yanlış, çok kötü şeyler oldu. Basında aleyhimde çok sayıda yazı çıktı. Şunu söyleyeyim, doğaldır ki karar verme durumunda bulunan liderin psikolojisi çok önemlidir. O psikolojinin de düzeltilmesi, kişinin kendini kontrol altına alması gerekir. Ama unutulmamalıdır ki, katlanmanın sınırları insandan insana değişir.

— Bugünden geriye dönüp baktığınızda o dönemi nasıl değerlendiriyorsunuz?

— Ben olayları anlatırken o günden kalan izlenimleri söylüyorum. O günün modasıydı bir eyleme bir fraksiyona katılmak. Ama o öğretmenlerin hemen hepsi tatlı su sosyalistleriydiler. Eylem haline gelene kadar olan geçmişlerini çok iyi bilirim ben, o eylemler bir nevi mastürbasyondu onlar için. Ama bu da mastürbasyonda olduğu gibi daha sonra birtakım sıkıntılar yaratmış olmalıdır, diye tahmin ediyorum. Nitekim yaratmıştır da, işsiz kalmışlardır vs. Öğretmenlerin sendikal hareketi ilk kez Kültür Koleji'nde oldu.

— Bu olaylarda sizi bu kadar rahatsız eden şey neydi? Sanırım o tam berraklaşmadı.

— Benim 1960 yılında okulu açmamdaki gaye çocuklara hizmet etmekti, o zaman bu hizmetteki aksamaları kabul etmiyordum, bunu kime sorsan söyler. Oradaki aksamalara asla izin vermemişimdir. O aksamaları eğitim aksamaları olarak değil, eğitim cinayetleri olarak nitelendirmişimdir. Yönetimimde böyle düşünmüşümdür, halen de böyle düşünürüm ve kızlarıma da böyle anlatırım. Bunlar bir eğitim cinayetidir. Mesela bir karne verilirken, bütün o karne verilme sürecinde, bu işi bireye indirgeyerek bireysel bazda toplantılar yapmışımdır. Örneğin tarihten yüksek not alan bir çocuğun coğrafyadan niye düşük not aldığını sorguladım. Çocuk matematik, fizik, kimya, Türkçede başarılıyken biyolojide başarısızsa, bunun sorumluluğunun biyoloji öğretmeninde olduğunu söyledim ve biyoloji öğretmenini sorguladım.

— Bu tür uygulamalarınızı biliyoruz.

— Üstelik bunları özel okul olmama rağmen yaptım. Öğretmenlerle bu konuları konuşmuş ve onları kendi beceriksizlikleri konusunda ikna etmişimdir. Bu kadar kaygılarla dolu, hizmeti aksatmadan yürütmek isteyen bir sistem içerisinde, birdenbire hizmet allak bullak oldu. Benim bu hizmeti yapmaktan başka kaygım yok, para kazanmak filan ikinci planda, daima böyle olmuştur. Bugün de böyle. Hizmeti tam yapmanın kaygısını taşıyan bir yapım var. Bu yüzden sistem oturdu. Şimdi çok moda olan ve doğru olan, bireyin hakları var. Biz bireysel eğitim konusunda büyük kaygılar taşıdık o zaman, oysa o sıralar böyle kaygılar yoktu toplumda. O zaman, diyelim benim Bakırköy Lisesi'nden aldığım öğretmenler, kırk kişilik sınıfta yirmi beş kişiye zayıf not verebiliyordu. Biz bu tür başarısızlıkların devamına engel olduk.

— Öğretmenlerin sendikalaşması bütün bunların sonu anlamına mı geliyordu sizce?

— Onu anlatmaya çalışıyorum. Biz bunun kaygısını taşıdık. Burada öğretmene, kendi sorumluluğunun ne olduğunu anlatmaya çalıştık. 1978'de bu hizmet kaygısının alabora oluşu,

beni çok üzdü. Celil'in gücü kalkmıştı, müdür olarak eğitim kalitesinin kontrolünü yapamaz duruma gelmişti. Kaliteden kaybetmeye başlamıştık. Diyelim ki benim işim sucuk üretmek olsa, sucuğun imalatındaki kalite bozuk olsa ve çocuklar bu yüzden zehirlense, buna rağmen bu sucuk fabrikasının sucuk üretmeye devam etmesine izin verilebilir mi? Eğitim de bir tür gıdalanmadır, eğitim gıdası veriyoruz biz burada. Diyeceğim, eğitim sektörü dört başı mamur olmalıdır. Birtakım yan hizmetleri de kapsayan bir iştir ve hepsinin birlikte, kusursuz bir biçimde verilmesi gerekir. Eğitim ve öğretim bir arada gitmelidir.

— *Böyle gitmiyordu artık öyle mi?*
— Gitmiyordu. Bu tür bir anlayışla gelmiş bir eğitim müessesesinde kargaşa çıkıyor, ne oluyor ne bitiyor, sahip olamıyorsun ve sendika senden yönetimi istiyor. Yani Kültür Koleji'nde ne oluyor ne bitiyor sahip olamayacaksın, öğretmenler seni dinlemeyecek, öğretmen eğitimi çalışmalarını belki de yapamayacaksın. Oysa biz bu öğretmen eğitimi çalışmalarını baştan beri yapmışızdır, öğretmenlerle her zaman arkadaşça bir ilişki kurmuşuzdur. Tabii bu olaylar başladıktan sonra patron-işçi mesafesini koymak durumunda kaldık.

— *Telefonlarınızın dinlendiğinden kuşkulandığınızı söylüyordunuz, bununla ilgili somut bir veri var mıydı?*
— Yok, ama benim kanaatim bu yöndeydi. Yalnız ben değil, Celil de aynı şekilde düşünüyordu. Yazdığımız yazıların muhakkak surette sendika tarafından kontrol edildiğine kani olmuşuzdur. Nitekim kapatmaya karar verdikten sonraki günlerde, kimseye bir şey söylemedim, öğretmenlerden yıl sonu notlarını aldım, çünkü öğretmenlerin notları vermeyeceği düşüncesine sahiptim. Bu şartlarda okulu sürdürme düşüncesini bir türlü içime sindiremedim. Ekonomik avantajıma rağmen üstelik, çünkü ilkokulu yürütseydim, öğrencinin yarısı gitse yarısı kalsaydı bile, 1.700 öğrencim olurdu. Bugün bile 1.700 öğrencili okul sayısı üçü-dördü geçmez.

— Niye yürütmediniz peki?
— Ekonomik bir kaygım yoktu bu süreçte. Hiç ekonomik düşünmedim. Sadece, bü sucuk fabrikasının artık kaliteli, tehlikesiz üretim yapamayacağını, bağırsak enfeksiyonuna yol açmadan müşterilerine hizmet veremeyeceğini düşündüm. Ben bu yüzden kapatma kararı aldım. İşin ekonomik tarafını düşünen genel koordinatör arkadaşım Seyfi en azından ilkokulun açık kalmasını istedi. Ben onu dinlemedim, bu kaygılar, bu kaosun içerisinde kaldım, yani hizmetin tam olarak yapılamaması kaygısının. Sonraki süreçte zaman zaman keşke kapatmasaydım dediğim olmuştur. Nitekim iki sene sonra tekrar açtım.

— Okulu kapattıktan sonra bir sorunla karşılaştınız mı?
— 2 Haziran 1978'de, saat 16:00'da dilekçeyi verdim, ertesi gün de okulu kapattığımı ilan ettim. O zaman yürürlükte olan 625 sayılı kanuna göre, üç ay önceden dilekçe vermek kaydıyla okulu kapatabiliyordum. Ondan sonraki senelerde Milli Eğitim Bakanlığı okul kapatma kuralını değiştirdi. Kanuna ek bir madde koydular ve açma-kapama uygulamalarını belli prosedürlere bağladılar. Gerçekten de şimdi bir okulu kapatmak için birinci yıl, ikinci yıl, üçüncü yıl öğrenci almıyorsun, böylece mevcut öğrenciler mezun olana kadar bekliyor, ancak ondan sonra kapatabiliyorsun. Biz kapattığımızda böyle bir durum söz konusu değildi.

— Velilerin bir tepkisi, hatta bir örgütlenmesi olmuş bildiğim kadarıyla?
— Okulda çocuğu olan birçok gazeteci vardı. Bunların itelemesiyle birçok haber yapıldı o dönemin gazetelerinde, basın galeyana geldi ve veliler bir araya gelip birleştiler. Florya Kulübü'nde toplandılar, bir dernek kurdular, benimle konuşmaya kalktılar. Bunların hiçbirine karşılık vermedim, çünkü hepsi gayri ciddi, duygusal şeylerdi. Bütün bu ızdıraplı günlerde hiç kimseden bir yardım, bir yakınlık görmedim. Böyle dönemlerde birtakım işadamları okullara sahip çıkmak isti-

Kültür Koleji kapandıktan sonra, veliler uzun süre bir araya gelip okulu devralamaya çalıştılar, ama bir sonuç çıkmadı.

yorlar, para yatırarak okulun sahibi olmaya çalışıyorlar. Okulculuğun sadece bir para işi olduğunu sanıyorlar. Bunun bir eğitim işi ve bunun yanı sıra çok önemli bir organizasyon olduğunun farkında değiller. O sırada epey üzerimize geldiler ama sonuçta bir şey elde edemediler. İki yıl sonra da zaten hikayenin ikinci kısmı başladı.

— Sendikal faaliyetler ve anarşik ortam sizi okulu kapatma noktasına getirmişti 1978'de, ancak 1980 yılında okulu açmaya karar verdiğinizde anarşi çok daha büyük boyutlar almıştı. Bu durumda okul açmayı nasıl göze alabildiniz?

— Ben siyasal olayları çok yakından takip etmiyordum. Benim bir siyasal anlayışım vardı, onun dışında da eğitim hizmeti sevdalısı diyebileceğim bir anlayış içerisindeydim. Daha başka bir şey de söyleyeyim, ben 1960 İhtilali'ni de kestiremedim. Fazla bir politik önsezim yok. Sadece bir vatandaş olarak, bir düşünür olarak, işte edebiyata meraklı biri olarak... Çünkü sol siyaset edebiyata akmıştır. Oralardan ben de akıp gelmişimdir. Yoksa 1980'de ihtilali kestirdim diye bir

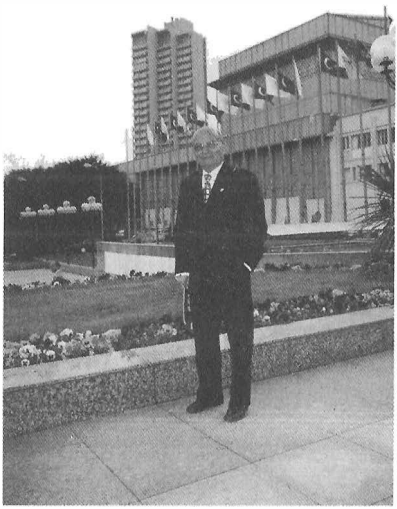
şey yok. Zaten kapattıktan üç ay sonra, herkes bir yerlere yerleşti ve sakinleşti ortalık. Ben eğitimciyim, eğitim yönetimini de biliyorum, çok da iyi eğitim yapıyorum. Siyasal ortamın, anarşinin dışındaki şartlar devam ediyor, yani eğitim ihtiyacı devam ediyor. Kültür Koleji ihtiyacı devam ediyor.

— *Evet ama yine aynı olaylar olabilirdi, öyle değil mi?*
— Başka işler denedim ama olmadı, başaramadım. Doğrusu başka sektörler sevimli de gelmedi. On sekiz yıllık bir özel okulculuk deneyimim vardı ve oldukça başarılı bir deneyimdi. Bu birikimin boşa gitmesini de içime sindiremedim. Bir şekilde bu birikimden yararlanmak gerekiyordu. Bulunduğumuz çevrede bir Kültür Koleji ihtiyacının hâlâ var olduğunu ve yerinin doldurulmamış olduğunu görüyordum. Özellikle ilköğretim çağında çocuğu olan anne-babalar, daha iyi bir eğitim beklentisi içindeydiler. Ben de zamanla okulu kapattığım sıradaki psikolojimi düzeltmiş, bu olayın olumsuz etkilerinden kurtulmuştum. Cesaretimi toplamıştım yeniden. O zaman başka türlü düşünmüşümdür. Yeni oluşturacağım bir ekiple yapabilirim diye düşünmüşümdür. Gerçek söylüyorum, hiç mi hiç sendikayı düşünmedim, niye düşünmedim onu da bilmiyorum. Herhalde şartlar değişti o zaman ya da onlar da dersini aldı gibi geldi, kim bilir.

ON İKİNCİ BÖLÜM

Boşlukta Adımlar

1978-79 öğretim yılı başladı, tabii bizde okul yok...: Bunun üzerine başka işler denedim olmadı, başaramadım. On sekiz yıllık özel okul deneyimim vardı ve başarılıydı, bu birikimin boşa gitmesini içime sindiremedim.

Yeni bir öğretim yılı başlıyordu ve Fahamettin Akıngüç uzun yıllar sonra okulsuz kalmıştı.

— Okulu kapattıktan sonra ne oldu?
— 3.229 öğrencinin ortalıkta kalması ve birtakım velilerden gelen baskılar psikolojimi çok kötü etkiledi. Sıkıntılı günler, aylar yaşamama neden oldu. Bir süre Bayramoğlu'ndaki yazlıkta, bir süre de Marmaris'teki devremülkte o sıkıntılı günleri atlatmaya çalıştım, bu arada tekrar mide rahatsızlığım nüksetti. Zor günlerdi.

— Okulu kapattınız ama bina sizindi, o ne oldu?
— Ben okulu kapattıktan sonra, tam bu sıkıntıların içinde boğuşurken Sultanahmet'teki Yüksek Ticaret Okulu, Yüksek Ticaret Akademisi'ne dönüşmüştü. Bu akademinin müdürü Orhan Oğuz'du. Orhan benim Eskişehir'den sınıf arkadaşımdır. Dokuzuncu sınıfta beraber okumuştuk. Sonra o bir sene kaldı mı, yoksa başka bir şey mi şimdi tam hatırlamıyorum, ayrılmıştık. O da Eskişehir Lisesi'ni bitirmiş, ondan sonra akademik tahsilini Fransa'da sürdürmüş. Zamanın politikacılarından Ahmet Oğuz'un yeğeniydi. Derken Yüksek Ticaret Akademisi'nin Sultanahmet'teki binası yandı. Bunun üzerine Orhan Oğuz, öğrencilerini yerleştirmek üzere alelacele ve rasgele birtakım binalar kiralamış, öğretime oralarda devam ediyordu. Dolapdere'de bir bina vardı örneğin, bir de Şişli'de ve Kocamustafapaşa'da binalar hatırlıyorum. Kocamustafapaşa'da, idare merkezi bir kasabın üzerindeki daireydi. Düşünün artık. Benim okulu kapattığımı duyunca gelip bizim Bahçelievler'deki binayı gezdi ve çok hoşuna gitti. Sıralar hazır, dolaplar hazır, öğretmen odası hazır. Kurulu sistemi görünce hemen burayı kiralamak istedi. Ben de kiraya verdim.

— Bu, her şeyi bırakıp yurtdışına gitmeyi düşündüğünüz dönem sanırım?

— Doğru, 1978 yılının o boğucu atmosferi içinde, her şeyi satıp savıp, çoluk çocuk Türkiye'yi terk etmeyi düşündüm doğrusu. Çünkü okulu kapatmıştım, büyük bir sıkıntı ve bunalım içindeydim. Özellikle de o yılın sonbaharında çekip gitmeyi ciddi ciddi düşündüm. Böyle bunalımlı bir günümde Taksim'de sınıf arkadaşım Güneri Artunkal'a rastladım. Ona sıkıntımı anlatınca, hemen beni yakındaki Tenis Eskrim Dağcılık Kulübü'ne götürdü. Oturduk yemek yemedik, rakı içtik. Benim umutsuz halime karşı çıktı. Nasıl Türkiye'yi terk etmeyi düşünebilirsin, sen terk edersen, ben terk edersem ne olur burası, dedi. Geniş, duygusal ve ulusal bir konuşma yaptı. Güneri, Atatürk'ün milli savunma bakanı olan Ali Rıza Artunkal'ın oğludur. Yapısı gereği müthiş Atatürkçü ve milliyetçidir. Onun konuşmaları bana öyle etki etti ki o iki saatlik yemekten sonra ben Türkiye'yi terk etme kararımdan vazgeçtim.

İSTANBUL HABERLERİ

Kültür Koleji binası 11.5 milyon liraya İİTİA'ya kiralandı

Akademi dün
ıklama yaptı.
ilk Eğitim
ödürlüğü'nün de
ümüzdeki
ıtta içinde
ıklama yapacağı
ürüldü

METİN ÖZYILDIRIM
AHİBİ tarafından

Bahçelievler'deki Kültür Lisesi Binası | da binanın İstanbul İİTİA Merkez Binası
İİTİA'ya verilmiştir.Okuldaki kargaşalıkların | olduğu yazılmıştır.

Milliyet

Kültür Koleji binasının İİTİA'ya kiralanması epey spekülasyon yarattı ve basında bu mesele üzerine epey yazı çıktı. Onlardan birinin kupürü.

— Binayı verip kiralayıp kurtuldunuz mu peki?
— Hayır. Ben binayı Orhan Oğuz'a kiralarken, kendisinden ileride bir kamulaştırmaya gitmemesini rica etmiştim. O da olur, demişti. Ancak kısa süre sonra kamulaştırmaya gitti. Bunun üzerine davalık olduk. O dava yıllarca sürdü, sonunda davayı kazandık ve paramızı aldık, ama yılların birikimi olan binamız elimizden gitmiş oldu.

— Niye bu kadar uzadı?
— Komisyonlar çalışıyor, değer belirleniyor, ona itiraz ediliyor. Böyle bir süreç. Ayrıca biz o binayı menkullerle beraber kiralamıştık. Oysa onlar kamulaştırırken sadece binayı kamulaştırdılar. Ama sonra bizim menkullerimizi bize vermemeye kalktılar. Bunun üzerine dava açıp, "Menkul mal kamulaştırılmadı ki" dedik. Bu dava da epey sürdü ve biz mallarımızı ancak uzun bir hukuki süreçten sonra geri alabildik.

— O zamanki kira bedeli neydi?
— Bir yıllık kira karşılığı olarak 11 milyon liraya anlaşmıştık. O zaman iyi paraydı doğrusu. Bu da manşete geçti o sırada *Milliyet* gazetesinde ve bir-iki gazetede daha. Benim okulu kapatma nedenimi binayı kiraya vermek istemem şeklinde yorumladılar.

— Bu arada bunca faal bir hayattan sonra siz boş kaldınız...
— Evet. Boş duracak biri değilim ben. Bu sırada bir tespitte bulundum. O sırada ilkokul öğrencileri için, sınıf dergisi denilen çok kötü, uyduruk dergiler çıkıyordu. Okulu kapatma sürecinde Ömür Candaş ile Yayın Basın Şirketi'ni (YABA) kurmuştum. Seyfi ve Ömür'ün de belli bir hissesi vardı burada. Üçümüz bir araya gelip yeni bir dergi çıkartmaya karar verdik ve çıkarttık. Derginin adı *Ünitelerle 5 Yıl* oldu. Bu dergiyi önce Nezih Demirkent'in *Dünya* gazetesi matbaasında, daha sonra Hürriyet Ofset Matbaası'nda, bastırdık. Kaliteli bir dergiydi ve derhal fark edildi.

— Bu dergiyi biraz daha anlatır mısınız?
— İlkokulda milyonlarca çocuk var. Öğretmenler derste anlatıyorlar ama bir kere tekrarlanıyor her şey. Bizim amacımız bu süreçte öğretmenlere yardımcı olmaktı. Her sınıf için ayrı bir dergi çıkartıyorduk ve kaç ünite varsa o kadar dergi çıkıyordu. Diyelim ki ikinci sınıfta sekiz ünite varsa, ikinci sınıf için sekiz dergi çıkıyordu. Ders kitaplarında ünite bölümlemesi yoktu, oysa ilköğretimde öğretim ünite temelinde yapılmaktaydı. Öğretmenler planlarını bu temel üzerine yapıyorlardı. Bizim hazırladığımız her dergi bir üniteyi kapsıyor ve o üniteye ilişkin olarak her dersle ilgili bilgiler, alıştırmalar, okuma parçaları, resimler ve yazılardan oluşuyordu. Ayrıca bir test eki de veriyorduk. Tabii eğitimdeki deneyimlerimize dayanarak yaptığımız bir çalışmaydı bu.

— Kimle çalışıyordunuz?
— Ömür Candaş'la. Onun güzel yazısı ve üslubuyla yepyeni bir dergi olarak çıktık. Fakat dergiyi çıkartmak yetmiyor, bir de bunun pazarlanması gerekiyor. Ben pazarlamanın önemini o aşamada fark ettim. Bir şeyi çok güzel yapabilirsiniz, ama satma aşamasında başka prensipler var, büyük sorunlar devreye giriyor. Onu beceremezseniz yaptığınız işin hiçbir anlamı kalmıyor. O zaman kafama taş düşmüş gibi olmuştum. Daha önce mezun ettiğim birçok öğrencim pazarlama okumuştu. Ben bazılarının velilerine rastlardım ve çocuklarının ne yaptığını sorardım. İngiltere'de pazarlama okuyor, türünden cevaplar aldığım zaman bunlara burun kıvırır, içten içe pazarlama işini küçük görür, alay ederdim. Bu dergi dolayısıyla anladım ki pazarlama, üretmekten bile zor.

— Pazarlamayı siz nasıl yaptınız?
— Dergilerin alınmasına ve kullanılmasına okul müdürleri karar veriyorlardı. Gerçi öğretmenlerden oluşan bir komisyon oluyordu ama bu kararda okul müdürlerinin isteği ağır basıyordu. Müdürler dergileri alıyor, öğrencilere dağıtıyordu. Öğrencilerden para öğretmenler yoluyla toplanıyor ve onlar

da parayı müdüre ya da kooperatife veriyorlar. Sistem böyle işliyor. Okul yönetimi de bu satışlardan yüzde 10 alıyor. Biz bu teamüle uyarak müdürlerle ilişkiye girdik. Fakat müdürler bu yüzde 10'larla tatmin olmadılar. Açıktan bir sürü talepleri oldu.

— *Ne gibi taleplerdi bunlar?*
— Buzdolabından tutun da perdelere kadar, badana boya işlemlerine kadar. Şahsi talepleri de oldu. Bu meselelerin içinden çıkamaz duruma gelince bir bayilik sistemi kurduk. Türkiye genelinde altmış-yetmiş tane bayi oldu. Biz bu bayilere yüzde 30 komisyon veriyorduk. Onlar müdürlere yüzde 15 veriyor, yüzde 15 de kendilerine kalıyordu. Bu sistemi kurduk ve bu sayede üç-dört yıl içerisinde Türkiye'deki öğrenci potansiyelinin yüzde 35'ine yakınına sahip olduk. *Star* haline geldik. Korkunç güzel bir iş oldu.

— *Rakip çıkmadı mı?*
— Sonradan taklitleri çıktı tabii. Ama biz dergiyi her yıl yeniledik, bayi toplantıları yaptık, işletme bilimi ilkelerine göre onların fikirlerini aldık. Dergi 1980'lerin ortalarında Edirne'den Ardahan'a bütün Türkiye'de okunur hale geldi. O sıralar ayrıca üniversiteye giriş dergisi olarak *Basamak* diye bir dergi çıkartmaya karar verdik. Bu da çok güzel bir dergi oldu. Ben o sırada Kültür Koleji'ni yeniden kurmuştum, sürekli Londra'ya gidip geliyordum. Orada Londra Üniversitesi'nde O ve A düzey sınavlarında sorulan sorulardan oluşan matematik, fizik, coğrafya kitaplarını alıyordum. Bunları çevirerek dergimizde yayımlıyorduk ve çok orijinal oluyordu. O sırada bize rakip olan *Aşama* diye bir dergi vardı. Biz iki yıl bu işe devam ettik.

— *Tirajınız kaçtı?*
— 25 bin basıyor, 12 bin civarında satıyorduk. İki derginin satışı da başa baştı. İki yıl sonra kapatmaya karar verdik çünkü bu rakamlar bizi tatmin etmedi. Aynı şekilde karşı ta-

raf da kapatma aşamasındaymış, biz kapatmasak onlar kapatacakmış. Daha sonra, "Siz kapattınız da o sayede biz devam ettik" dediler bana. İşte o süreçte başlayıp sonrasında devam eden böyle bir dergicilik maceramız da oldu.

— Beş Yıl *dergisi ne oldu?*
— Taklitleri çıktı. Biz bayilere yüzde 30 veriyorduk, yeni dergiler yüzde 40 vermeye başladılar. Biz yüzde 40'a çıktığımızda onlar yüzde 50 verdi. Bu rekabetle başa çıkamaz olduk. Onlar daha ucuza mal ediyorlardı, çünkü bizim dergilerimizin yazılarından, resimlerinden yararlanıyor, bazılarını da aynen alıp basıyorlardı. Sonunda işin suyu çıktı, baktık olmayacak *Beş Yıl* dergisini başkalarına devretmek durumunda kaldık.

— *Okulu yeniden açmadan evvelki süreçte başka ticari girişimleriniz de oldu mu?*
— 1978-79 öğretim yılı başladı, tabii bizde okul yok. Fahamettin Akıngüç boşta kaldı. Onun üzerine okulun kitaplığındaki bütün kitapları topladım, götürdüm Bakırköy Halk Kütüphanesi'ne teslim ettim, oraya bağışladım. Bunların içerisinde bugün çok kıymetli olan Orhan Veli'nin çıkardığı *Yaprak* dergisinin takımı ile, Milli Eğitim Bakanlığı'nın yayımlamış olduğu o beyaz kapaklı, ünlü çeviri kitapların tam takımı da vardı. Okullar açıldı, Seyfi ile beraber YABA'nın, Şirinevler'deki basım yayın işlerini yaptığımız yerde oturuyoruz. Bu arada elimizde çok sayıda defter ve kırtasiye malzemesi kalmış durumda. Seyfi kırtasiyeciliği çok seviyordu. "Ben bu işi yaparım" dedi. Alt katı kırtasiye dükkanı olarak düzenledik. Üstte benim yazıhanem var, alt tarafta da Seyfi kırtasiyecilik yapıyor. Tabii eğlencelik, yoksa kim gelecek o zaman oralara. Bu beni hiç tatmin edecek bir şey değil, başka iş yapmaya heves ettim, bu arada ne yapabilirim diye düşünüyordum, halı işi aklıma geldi.

— *Nereden aklınıza geldi?*

— Halıyı seviyordum. Hereke'de dayımın çocuklarından birisinin karısı, halı fabrikasında ustabaşıydı. Halıcılıktan anlıyordu. Onlar bir şirket kurmuşlar üç kişi. Bunun üzerine, ben sizin şirketinizi finanse edeyim, dedim. Böylece bu işe girdik. Yalova sırtlarında, Karamürsel'in oralarda bir yerde yüz yirmi tane tezgah kurduk ve ipek halı ürettirdik. Fakat bu ipek halıların kimileri güzel çıktı, kimileri kötü çıktı. Tabii bütün sermayeyi ben verdim, onlar da emeklerini koydular. Başta konuştuğumuzda şirketin yüzde 50'si benim olacaktı ama sonra bunu kabul etmeyip dört hisseye bölmek istediler. Oralarda küçük küçük ihtilaflar çıktı.

— *Sonuçta halı işinden bir şey çıkmadı öyle mi?*
— Çıkmadı. Ama yüz yirmi tane mi yüz elli tane mi halı ortaya çıktı, onları da oralarda sattılar. O arada besicilik, hayvan besiciliği aklıma geldi. Bunun için biraz inceleme yapma gereği duydum ve Adapazarı'na gittim. Seyfi ile gittik. İncelemeler yaptık, işin rantabilitesine baktık, ama o proje akim kaldı, hiç teşebbüse geçmedik.

Şirinevler'de küllerinden doğmaya çalışan Kültür Koleji'nin ilk binası.

— Böylece ikinci Kültür Koleji yaşantınız geliyor gündeme.
— O zamanlar Şirinevler'de kapatılmış olan oteller vardı. Çok kötü ünü olan otellerdi bunlar. E-5 yolu üzerinde, TIR'cıların gelip gittikleri, pavyon gibi, genelev gibi çalışan yerler. Kadın ticareti yapılıyordu bu otellerde. Bu civardaki birçok ev de aynı şekilde çalışıyordu o yıllarda. 1977-78'de Sadettin Tantan İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde ahlak masasının başına geldiğinde bunların hepsini kapatmıştı. Hatta bunlar rüşvet vermeye kalkmışlar Tantan'a, almamış tabii ve kapatmış. Yapma, etme demişler. Sonunda Tantan bunların hepsini toplamış, "Evli misiniz" diye sormuş. "Evliyiz" demişler. "Çoluğunuz çocuğunuz var mı" demiş. "Var" demişler. "Tamam buraları açıp size istediğiniz izni vereceğim, ama bir tek şartla, sizin karınız kızınız da gelip bu evlerde çalışacak" demiş. Tantan'ın böyle bir hikayesini hatırlıyorum.

— Tantan'la ilgili böyle hikayeler çoktur.
— Ben 1978'de okulu kapattım ama beynimizde yine okulculuk var. Şehirde biraz da o gözle dolaşıyorum. Buradaki boş binaları görünce, Seyfi'ye, "Gel şuradan güzel bir bina kiralayalım, bunlar şimdi bedavadır, bedavaya kiralarız" dedim. Önce, "Burada okul olmaz" dedi. Ama sonra ikna oldu. Geldik ve şimdi Ataköy Hastanesi olan binayı kiraladık.

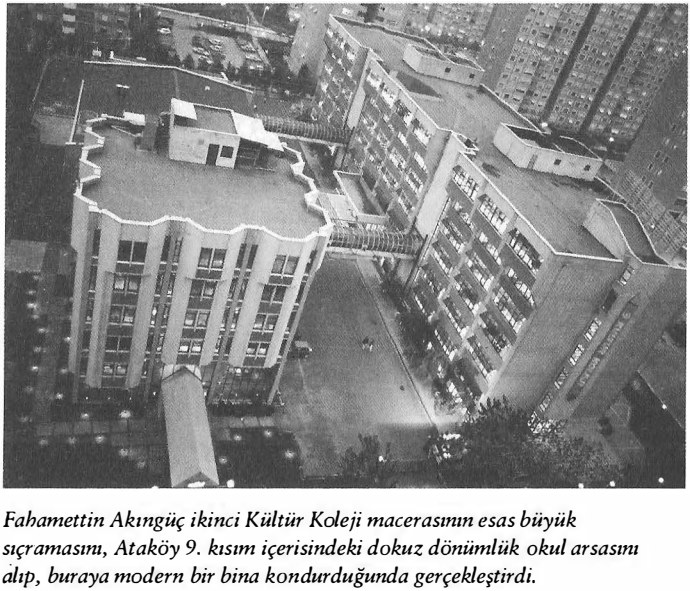
— Kaç yıllığına?
— On yıllığına kiraladık. Hemen verdiler, çok da ucuza verdiler. Yancılar diye bir gruptu burayı bize kiralayanlar, halen de onların üzerindedir. Tabii çok düşük fiyatla kiraya verdikleri için on sene epey mağdur oldular. Biz burayı kiralayınca önce merdivenleri yıktık. Sonra otel olarak dizayn edilmiş odaları yıktık, bu odalardaki banyoları kaldırdık, sınıflar oluşturduk, okul binasına dönüştürdük ve 200 öğrenciyle bu binayı Kültür Koleji olarak açtık.

— Daha önce bir okul kapatmışsınız, yeni okul için izin alırken bir sorun çıktı mı?

— O açıdan bir sorun çıkmadı ama tam okulu açacağımız sırada tıpkı 1960'ta olduğu gibi bu kez de 1980 İhtilali oldu. Tevfik İleri diye eski bir Milli Eğitim Bakanı vardı. Mühendisler Birliği başkanlığı filan da yapmış çok aktif bir adamdı, onun yeğeni olan Sebati İleri o sırada Özel Okullar Genel Müdürü oldu. Biz de okulu açacağız, bir telaş gerekli evrakları toplayıp Ankara'ya yolladık, ama izin çıkması gecikti ve biz bu arada eğitime başladık.

— İzin çıkmadan açtınız öyle mi?
— İki yüz küsur öğrenciyle okulu açtık. Öğretmenler çalışıyor. Bu öğretmenlerin bazılarını tayin etti Maarif, halbuki daha izin almamışız. Eski Kültür Koleji adı var ya, o devam ediyor diye tayin etmişler. Biz okulu açtık yürütüyoruz ama izin çıkmıyor, bunun üzerine kalktık Ankara'ya gittik. Bizim müdür tayin ettiğimiz Hasan Demirel Köy Enstitüsü mezunu, yeni genel müdür de sağcı, Köy Enstitüsü'ne sıcak bakmıyor, bizim dosyayı hukuk işlerine göndermiş. "Köy Enstitüsü mezunu biri nasıl müdür olur, şunu bir inceleyin" demiş. Halbuki daha evvel de ilkokulda yöneticilik yapmıştı Hasan Demirel. Döndük geldik.

— İzin geldi mi?
— Yok. Yılbaşı geldi, karne verme zamanı yaklaşıyor, biz eğitimi sürdürüyoruz ama halen açılış izninden ses seda yok. Kalktık Seyfi ile tekrar Ankara'ya gittik. O sırada yeni bir genel müdür atanmıştı. Daha önce Fransa'da kültür ataşeliği yapmış biriydi ve ben oradan tanıyordum kendisini. Neyse randevu alıp ona gittik. "Bizim bir izin meselemiz vardı" dedik. "Herhalde okulu açmadınız" dedi. Seyfi ile ben birbirimize baktık. Okul üç aydan beri şakır şakır çalışıyor. Adam fark etti olayı. Oradan çıktık, İstanbul'a döndük. Ertesi gün müfettiş geldi okula. Bakmış ki şakır şakır çalışılıyor, bunun üzerine hem iznimizi verdiler, hem de savcılığa suç duyurusunda bulundular. Savcıya durumu anlattım, olayı Bakanlığın ihmali olarak değerlendirdi, böylece büyük bir tehlikeyi atlatmış olduk.

Fahamettin Akıngüç ikinci Kültür Koleji macerasının esas büyük sıçramasını, Ataköy 9. kısım içerisindeki dokuz dönümlük okul arsasını alıp, buraya modern bir bina kondurduğunda gerçekleştirdi.

— Yeni okul inşaatları nasıl gerçekleşti?

— Şirinevler'de başladığımız ikinci Kültür Koleji yaşamı büyük bir süratle gelişti. O bina dar geldi haliyle. Önce Rahmi Duman'ın eşinden İncirli'de bir arsa alarak oraya bir bina inşa ettik ve biraz büyüdük. Ama esas büyük adım Ataköy'deki binanın yapılmasıyla oldu. O zaman Emlak Kredi Bankası, Ataköy'de yeni inşaatlar yapmış, bunları satıyordu. Emlak Bankası'nda çalışan bir mühendis arkadaş, bizde İngilizce öğretmenliği yapan Nihat Akıncı'ya, "Burada boş okul arsaları var, Fahamettin Bey'e söyle bir dilekçe versin, bu arsalardan bir-iki tanesini okul arsası olarak alsın" demiş.

— Bunun üzerine mi başvurdunuz?

— Ben bunun üzerine Emlak Bankası'na başvurdum. Bir dilekçe verip, okul yapmak üzere arsa talebinde bulundum. Hemen çağırdılar. Talebimiz yönetim kuruluna girdi. Ondan sonra biri ilkokul, diğeri lise kısmı için iki arsayı bana satabile-

ceklerini söylediler. O sırada Seyfi Güven genel koordinatörlüğü yürütüyordu. Aman para bulalım, nereden bulacağız, bulamayız telaşları oldu. Biz o zaman sadece şu anda Ataköy'deki okulumuzun bulunduğu 9 dönümlük arsayı aldık. Emlak Bankası yöneticileri satmaya dünden razıydı çünkü o yeni yapılan blokların içinde yabancı dilde öğretim yapan bir özel okul bulunmasının satışları kolaylaştıracağını düşünüyorlardı. Tam da Turgut Özal'ın iktidara geldiği günler. Özel sektörde yeni bir iklim vardı. Sanırım bu havanın da etkisi oldu çünkü Emlak Bankası'ndan kimseyi tanıyor değildim o sırada.

— Hiç sorun olmadı mı?

— Bu arsayı satın alabilmek için Milli Eğitim Bakanlığı'ndan yazı istediler. O sırada Milli Eğitim Bakanlığı'ndan hiçbir bürokrat, genel müdür başta olmak üzere, bu satışa izin verecek bir yazının altına imza atmadı. Sonunda iş İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü'ne intikal etti ve onlar da olumsuz cevap verdiler. Yani Emlak Bankası okul olarak ayırdığı yeri Kültür Koleji'ne vermeye razı ama Milli Eğitim burası özel okula gidecek diye ayak sürüyor. O zamanki bürokratların mantalitesini anlatmak için söylüyorum bunu.

— Ne yaptınız peki?

— Bunun üzerine ben zamanın bakanı Metin Emiroğlu'ndan randevu alıp, kendisiyle görüşmeye gittim. Beni Kültür Koleji'nden biliyormuş. Kendisine durumu anlattım. Turgut Özal iklimi esiyor dediğim o. Metin Emiroğlu, "Nasıl olur böyle bir şey" dedi. Hemen telefon açtı müsteşara, "Derhal İstanbul Milli Eğitim Müdürü'ne söyleyin" dedi. İstanbul'a telefon ettiler. Ancak sorun İstanbul'dan çözülemedi. Bakan, bunun üzerine Emlak ve İnşaat Dairesi Genel Müdürü'ne telefon etti. Onun yetkisi varmış. Ona, "Fahamettin Bey'in dilekçesine olumlu cevap verin" dedi. Bunun üzerine genel müdür yazıyı hazırladı, ben de bakana teşekkür ederek oradan ayrıldım ve yazıyı almaya gittim.

— Böylece halloldu, öyle mi?

— Emlak ve İnşaat Dairesi Genel Müdürü tam bir bürokrattı, biraz da solcu bir bürokrat olarak tanıyordum onu. Genel Müdür beni ayakta tuttu ve yazdığı izin kağıdını böyle uzaktan bana doğru fırlattı ve, "Zaten dershaneleri açmak için izin aldınız, şimdi de devletin okullarının arsalarını alın bakalım" dedi.

— Dershane meselesi nedir?

— 1980 İhtilali'nden sonra dershaneler kapatılmıştı. Tam bir hukuk savaşı yaşanmıştı o dönem ve bir araya gelen dershaneciler bu savaştan galip çıkarak dershanelerini açmayı başarmışlardı. Genel müdür şimdi o olaya atıfta bulunuyordu. Bunları söyledikten sonra imzaladığı kağıdı şak diye önüme attı. Kağıdı aldım ve hiçbir şey söylemeden çıktım. Sonra arsayı aldım, inşaat yaptım ve okulu açtım. Böyle böyle büyüdük. Şunu söyleyeceğim, aradan bir sürü zaman geçti, daha sonra gelen her Milli Eğitim Bakanı, Ataköy'deki arsa Kültür Koleji'ne nasıl satıldı diye tahkikat açtırmıştır. Sonunda bir sürü teftiş yapıldı ve o kağıdı yazıp bana veren genel müdür işinden atıldı.

— Neden?

— Onu sorumlu tuttular çünkü o sırada bakanın imzasını almayı unutmuş adam. Çok zorluk çekti adamcağız, beni bile buldu, "N'olur mahkemeye gel, ifade ver" dedi. Ben de kabul ettim ama sonra gitmeme lüzum kalmadı. Daha sonraki devirde baş müsteşar oldu ve tekrar genel müdür yaptılar. Halen de bir genel müdürlüğü sürdürüyor galiba. Bu arada Ataköy'de oturan bir grup gazeteci de epey uğraştı bizimle. Kaçak inşaat yaptığımızı iddia ettiler, uyduruk haberler yaptılar. 1993'te bir vakıf kurduk. Aile vakfı kurduk üniversite yapmak üzere. O sırada Prof. Dr. Önder Öztunalı emekli olmuştu. Onunla bir araya geldik ve üniversite yaşamımız başladı.

— Sanırım biraz hızlı geçtik bu süreci. Kronolojik olarak 1980'den itibaren okullaşma sürecini adım adım izleyelim istiyorum. Şirinevler'deki okulu açtığınız zaman hangi sınıflar vardı?

— 1980 senesinde sadece beş sınıf açmıştık. İlkokul 1, 2, 3, 4, ve 5. sınıflar. Şu anda Ataköy Hastanesi'nin olduğu yerde sadece bu beş sınıf vardı. Ancak ilk andan itibaren, Kültür Koleji'nin eskiden gelen ismi sayesinde çok yoğun bir taleple karşılaştık. Bunun üzerine bu yoğun talebi karşılamak için kiraladığımız binanın hemen arkasındaki bir başka binayı satın alıp orayı da okul haline getirdik. O yıllarda Özel Okullar Derneği çatısı altında yaptığımız çalışmalar sonucunda Anadolu Lisesi statüsünde eğitim yapma hakkı kazanmıştık. Bunun üzerine yeni yaptığımız binanın bir bölümünde ilkokulun yanı sıra, Kültür Lisesi'ni kurduk ve hazırlık sınıfı açtık. Çocuklar bir yıl yabancı dil öğrendikten sonra matematik, fizik, kimya, biyoloji gibi temel bilim derslerini, Anadolu liselerinde olduğu gibi İngilizce yapmaya başladılar. Daha sonra lise kısmı İncirli'deki binaya taşındı.

— *İncirli'deki bina ne zaman devreye girdi?*
— İncirli'de yeni yapılan okul binası 1985-86 öğretim yılında Kültür Lisesi olarak hizmete girdi. Kültür Koleji'nin öğrenci sayısı kısa sürede 2.463'e yükseldi. Takdir edileceği gibi bu büyük bir rakamdı ve yine elimizdeki binalar yetmemeye başlamıştı. 1985-86 öğretim yılında Haznedar'da bir bina aldık ve bu binayı okula dönüştürerek hazırlık sınıflarını bu binaya taşıdık. Bütün bunlar, yukarıda da değindiğim Ataköy'deki arsanın alınması ve buradaki inşaatların yapılmasıyla müthiş bir ivme kazandı. Otuzuncu yıl Kültür Koleji'nin tarihinde bir dönüm noktası oldu diyebilirim. Ataköy 9. ve 10. kısımdaki yeni ve modern bina, Kültür Lisesi olarak hizmete girdi. Kültür İlkokulu da Şirinevler'deki binadan İncirli'deki binaya nakledildi.

— *Haznedar'daki bina ne oldu?*
— Bütün bunlar olurken, yanlış hatırlamıyorsam 1989 yılında Bahar, ABD'den geldi ve, "Kültür Anaokulu açalım" dedi. Doğrusu ben o kadar küçük çocukların sorumluluğunu almaktan korkuyor, o yaştaki çocukların yerinin ana kucağı ol-

duğunu düşünüyordum. Ancak Bahar, uzun uzun şehir hayatında kadının rolünün artık değiştiğini, çok farklı bir aile modelinin geliştiğini, hatta bizim öğretmenlerimizin çoğunun kadın olduğunu ve bunların çocuklarının da anaokuluna ihtiyaçları olduğunu anlattı.

— İkna oldunuz mu?

— Oldum. Bunun üzerine Haznedar'daki binayı hızla anaokulu olarak düzenledik. Donanımı çok güzel bir binaydı orası. Çok güzel bir bahçesi vardı, güzel de bir oyun odası yaptık ve 1989-90 döneminde o binayı Kültür Anaokulu olarak açtık. O yıl 150 çocuk kaydını yaptırdı. Tabii burada şunun altını çizmek isterim. O zaman kreşler, yuvalar vardı zaten. Ama bir eğitim kurumuna bağlı yuva olma özelliğiyle Kültür Anaokulu ilk örneklerden biridir. Böylece Kültür Koleji 4 yaşından 18 yaşına kadar olan çocuk ve gençlere, ileri teknoloji ile donatılmış ortamlarda, kaliteli bir eğitim vererek öğretimde bütünlük ve süreklilik sağlamış oldu. Haznedar'daki binada dört yıl daha faaliyet yürüttük. Daha sonra 1993-94 öğretim yılında anaokulunu İncirli'deki binaya taşıdık.

— Bir hayli yoğun bir tempo. Anaokulu, ilkokul, lise derken bir de üniversite giriyor devreye. Bütün bunlara koşturmak kolay olmasa gerek?

— Üniversiteyi kurduktan sonra, diyelim son on sene içerisinde, diğer Kültür okullarıyla fazla meşgul olmadım. O sıralar yaşım 70'i geçmişti ve o yaşa gelen her insan gibi durup bir değerlendirme yapma ihtiyacı duyuyordum. Marmaris'te tatil yaparken rahat rahat düşünme imkanı buldum ve artık genel müdürlüğü bırakmam gerektiğine karar verdim. Üniversitedeki çalışmalara yoğunlaşarak diğer okulları kızlarıma bırakmam gerektiğini düşündüm. Bunun üzerine oturdum ve kızlarıma bir mektup yazdım. Sanırım 1999 yılıydı.

— Ne yazdınız mektupta?

— Bu yıldan itibaren genel müdürlüğü bırakacağımı ve sırayla her bir kızımın üç yıl genel müdürlük yapmalarını istediğimi bildirdim. Ful üç yıl bu görevi yaptı. Bahar üçüncü yılını bitirdi. Şimdi sıra Lale'de.

— *Bu süreçte siz ne yaptınız?*
— Ben sadece yönetim kurulu toplantılarına ve finans toplantılarına katıldım. Onun dışında aklıma gelen şeyleri söylüyorum notlar halinde. Onlar bunları ne kadar yapıyorlar takip de etmiyorum. Böylece bir aile şirketi uygulaması da yapmış olduk. Bütün bunlar benim açımdan son derece iyi oldu. Hem üniversiteye daha fazla zaman ayırma imkanı buldum, hem de diğer okullardaki işler beni çok yoruyordu, bu değişim sağlığım açısından da iyi oldu. Detaya girip oralarda boğulmaktan kurtuldum, ana meselelerle uğraştım o andan sonra. Yani meselelere daha yukarıdan, dışarıdan ve daha genel perspektif içinde bakma imkanı buldum. Bu süreç, anaokuluna olan yaklaşımımı da değiştirdi.

— *Nasıl?*
— Ben daha 1970'li yıllarda, müdürlük yaptığım dönemde okul öncesi eğitime merak sarmıştım. O zaman bir anaokulu açmayı düşünüyordum. O zaman Kızılay'ın Kasımpaşa'da ünlü bir anaokulu vardı, orayı gezdim. Milli Eğitim Bakanlığı'nın İsveç ve Fransız sivil toplum kuruluşlarıyla gerçekleştirdiği anaokulu denemeleri vardı, onları inceledim. Daha sonra da Stockholm'de bir anaokulu programı takip ettim, Fransa'da anaokulları gezdim ve bütün bunlardan sonra asla bu işi yapamayacağımı düşünerek anaokulu defterini kapattım.

— *Niye?*
— Fevkalade zor bir iş olduğu için. O yaştaki çocuklarla meşgul olacak, onlarla birebir ilgilenecek yetişmiş kadronun Türkiye'de olmadığını düşünüyordum. 1990'ların başında Bahar, anaokulu denemesine geçti ve başarılı oldu ama yine

de bir süre sonra o okulları ilköğretime çevirdik ve anaokuluna fazla prim vermedik. Ancak 1999 yılına gelindiğinde, ben sisteme daha tepeden bakma imkanı bulduğum zaman durumu fark ettim.

— *Neydi fark ettiğiniz durum?*
— Çocuk 5 yaşında anaokuluna başlıyor ve 8. sınıfın sonuna kadar aynı okulda devam ediyor. Bizim örneğimizde Kültür Koleji'ne devam ediyor. Anaokulundan gelen çocukların yüzde 80'i, 90'ı eğitim hayatının ilk sekiz yılını Kültür Koleji'nde sürdürüyor. Dolayısıyla işin kökünde okul öncesi eğitim pazarı var. Gerek ekonomik açıdan, gerekse memleketin ihtiyaçları ve eğitim dünyasının geldiği bu noktada okul öncesi eğitim olgusu var. Bütün bunları saptayınca biz de bu olgunun üzerine gidelim dedik. 1999 yılında yönetim kurulu olarak toplandık ve bir anaokulu zinciri kurmaya karar verdik. Bunun projesini oluşturduk, bugün elimizde beş tane anaokulu var. Bahçelievler'de bir okul daha satın aldık, bunu da anaokulları zincirimizin içine dahil ettik.

— *Bunun başlıca nedeni de sekiz yıllık ilkokula kaynak yaratmak öyle mi?*
— Evet. Bu okulları layıkıyla gerçekleştirmek için Bahar'ın tanıdığı, daha önce Robert Kolej'in anaokullarının başında bulunan Sema Olcay adlı bir psikologla anlaşmıştık, o danışmanlık yaptı. Onun danışmanlığında önce dünyadaki uygulamaları incelediik. Tabii süreç içerisinde eğitim kadrosu da gelişiyor. Eskiden Kız Sanat Okulu mezunlarını öğretmen olarak alıyorduk. Şimdi anaokulu öğretmenleri doğrudan doğruya üniversiteden bu işi tahsil ederek geliyorlar. Çok değerli arkadaşlar var. Bunlar bizimle çalışmaya başladıktan sonra yine Sema Hanım'ın koordinasyonluğunda iş başında da eğitiliyorlar. Biz de bu zinciri geliştirmeye uğraşıyoruz.

— *Ağırlık yine Bakırköy çevresinde mi olacak?*

— Şimdi Dünya Bankası ile bir projemiz var. Dünya Bankası anaokulları için devlete bir para verdi. O fondan para alırsak *franchise* sistemini uygulayarak Kültür Anaokullarını her yerde açmayı düşünüyoruz. Bu konuda zaten üniversitenin bir çalışması var. O çalışmayla birlikte bunu da gerçekleştirebilirsek anaokulu zincirini bütün İstanbul'a hatta Türkiye'nin kimi illerine de yayabiliriz. Okul öncesi eğitim bütün dünyada olduğu gibi Türkiye için de çok önemli bir olay.

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARGE Eğitim Sektöründe

"Eğitim kurumunda ARGE olur mu? Burası Paşabahçe fabrikası mı" diyorlardı. Ancak bu çok önemli bir projeydi. Eğitim sürerken onu destekleyecek birtakım üniteler oluşturmaktı amacımız. Bunun ne kadar önemli olduğu sonradan anlaşıldı.

Yaşamdaki her yeniliği anne-babalarla paylaşmak üzere uzmanlara başvuruldu. Prof. Dr. Ercüment Bora, doğum kontrolünde spiral kullanımını anlatıyor (1965).

— Kültür Koleji'ni yeniden raylna oturmak ve bütün binalarıyla birlikte ortaya çıkarmak ne kadar zamanınızı aldı?
— Okulu ikinci defa kuruşumuz 1980 yılı. 1990'a geldiğimizde iki bina da bitmişti. On senelik zaman sürecinde fiziki anlamda büyük yatırımlar yaptık, yeniden yapılandık. Ama tabii daha önemlisi akademik süreçte yapılması gerekenler, yapılanlar. Ben bu süreçte esas akademik anlamda telaşa düştüm. Bir şey fark ettim, ilköğretimde olsun, ortaöğretimde olsun sistemin fonksiyonel, akademik dönüşümünü sağlayan bireylerin, yani öğretmenlerin yapıları son derece düşük. Bunların muhakkak surette bir itmeye, takviyeye, ek çalışmalara ihtiyaçları var.

— Bu yöndeki arayışlarınız neler oldu?
— Bunlardan ilki Özel Kültür Okulları Eğitim Araştırma Geliştirme Merkezi (ARGE) idi. Öğretmenlerin yetiştirilmesinden tutun, yöneticilerin ve anne-babaların eğitimine kadar, bu başlık altında birçok faaliyette bulunduk. Bu alanda yaptıklarımız Türk eğitim sistemi içerisinde ilk kez yapılan uygulamalardı. Hatırlıyorum o zaman insanlar bizimle dalga geçiyordu.

— Ne diye?
— "Eğitim kurumunda ARGE olur mu? Burası Paşabahçe fabrikası mı" diyorlardı. Ancak bu çok önemli bir projeydi. Eğitim sürerken onu destekleyecek birtakım üniteler oluşturmaktı amacımız. Bunun ne kadar önemli olduğu sonradan anlaşıldı. Ancak şunun altını çizmek isterim, burada yapılanlar günübirlik işler değildi. Çok sistematik çalışıyorduk. Örneğin *ARGE'den Notlar* diye bir bülten çıkartıyorduk. Ayda

iki defa çıkıyordu bu bülten ve arkasında bir beyin takımı vardı. Özellikle İlhami Fındıkçı ve Bahar Akıngüç bu alanda çok yoğun çalıştılar. Öğretmenlerle ilgili, eğitimle ilgili çok sayıda yabancı dergiye abone olunmuştu. Bu dergiler taranıyor, işimize yarayacak yazılar saptanıyor ve bunlar tercüme edilerek öğretmenlerimize ulaştırılıyordu.

— Araştırma geliştirmeyi eğitim sektörüne taşımak nereden aklınıza geldi?

— O sıralarda Unilever'in genel müdürü İhsan Aysu arkadaşımdı. Yine Roche ilaç fabrikasının genel müdür yardımcılarından Ümit Ceylan da kapı komşumdu. Onlarla birlikte olduğum zamanlarda işlerimizden bahsederdik doğal olarak ve ben bu konuşmalar sırasında bu firmaların kendi personelleri için yaptıkları eğitim çalışmalarından haberdar olmuştum. O zaman bu çalışmaları model aldım. İhsan Aysu ile çeşitli toplantılar yaptık. Bu toplantılar sonucunda anladım ki, çalışanların eğitimini mutlaka o kurumun dışında kurulacak bir yapının üstlenmesi gerekiyor. Gerek Unilever'in gerekse Roche'un bu konuda yaptığı çalışmaları inceledim uzun uzun ve bunlardan yola çıkarak Kültür Koleji'nde anne-babalar, yöneticiler ve öğretmenler için eğitim çalışmalarını oluşturduk.

— Bunları yapmaktaki derdiniz neydi?

— Biz öğretim işini zaten yapıyorduk, derdimiz eğitim işinin içinde yer alan unsurlara nasıl ulaşırız, bunlara nasıl eğitim veririz onun arayışıydı. Çünkü verilen hiçbir eğitimin yeterli olmadığını, eğitimin süreklilik taşıması gerektiğini düşünüyorduk. O zaman öğrencilerin, yöneticilerin, anne-babaların da tıpkı çocuklar gibi eğitimlerini sürdürmeleri gerekiyordu. Bu arayışlar beni Ankara'ya götürdü. Önce İlhami Fındıkçı ile Sedat Karan'ı gönderdim, yanlış hatırlamıyorsam.

— Ankara'da nereye?

— Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi'ne başvurduk ve sıkıntılarımızı anlatmaya çalıştık. Şimdi iyice

uzaktan baktığım için, o sıra yaşadığım heyecanı, taşıdığım kaygıları daha iyi görebiliyorum. Sonra bizzat kendim Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Barbaros Günçer'le bu konuları görüşmek üzere Ankara'ya gittim. Ona, öğretmenlerin eğitimi için yaptığımız çalışmaların hiçbir yenilik getirmediğini, öğretmen kadromun eski sazı çaldığını anlattım. Dünyadaki bilgi, bilim ve teknolojik gelişmeye karşın öğretmenlerimin bunlardan nasiplenmediğini, bu değişimlerle ilgilenmediklerini, işlerini bir yıl önce, üç yıl önce, beş yıl önce nasıl yürüttülerse yine öyle yaptıklarını, bundan rahatsızlık duyduğumu söyledim. Bir proje kapsamında, öğretmenlerimi düzenli aralıklarla eğitimden geçirmelerini istedim.

— Derdinize çare oldular mı?

— O zaman ODTÜ'nün sürekli eğitim merkezi yeni kuruluyordu. Ankara'dan gelip İstanbul'daki öğretmenleri eğitebilecekleri bir program yapmalarını talep ettim. *Eğitimde Parametri* adlı güzel bir kitabı da yayımlanmış olan Prof. Dr. Hasan Şimşek de vardı. Prof. Dr. Barbaros Günçer kısa süre sonra bu çalışmayı kaça yürütebilecekleri ile ilgili bir fiyat verdi ama istediği rakam bize çok geldi. Bunun üzerine başka temaslar kurduk. İstanbul'daki eğitim fakültelerinde bize katkı verecek, öğretmenlerimizin kalitesini yükseltecek danışmanlar aradık.

— Yine yurtiçindeki üniversitelerden mi?

— Prof. Ayla Oktay vardı İstanbul Üniversitesi'nde, ondan rica ettik. Ancak o, ben idareciyim gelemem dedi ve bize Prof. Dr. Adil Çağlar'ı yolladı. Ayla Hanım sadece ayda bir yapılan bilim kurulu toplantılarına geldi. Adil Çağlar haftada bir-iki gün mutlaka gelir ve bizimle birlikte çalışırdı. Bu arada ilkokuldaki öğretmenleri branş derslerinde, diyelim tarih, coğrafya konusunda yetiştirmek üzere Cemil Öztürk'ü ve o sırada Almanya'dan yeni gelen Cemal Türel adlı öğretim üyesini de bünyeye kattık.

— Bunların resmi sıfatı var mıydı? Ne olarak geçiyorlardı kadroda?

— Bunlar müdüre bağlı danışmanlardı ve doğrudan öğretmenlerin branşlarında kendilerini geliştirmeleriyle ilgiliydiler. Bütün bu arkadaşlar öğretim ve eğitimin kalitesini yükseltmeye vesile olan çalışmalar yapmışlardır. Çünkü bu arkadaşlar öğrencileri yetiştiren öğretmenlerin eksiklerini tamamladılar. Zamanın popülaritesine, günün gerçeklerine göre çağdaş uygulamalar yaptılar. Adil Çağlar ilkokuldaki müdürün danışmanı oldu. O zaman müdür, Mersiye Hanım'dı. Mersiye Hanım daha önce Bakırköy civardaki okullardan birinin müdürüydü ve öğrencileri Anadolu Lisesi sınavlarına hazırlama konusunda başarılıydı. Biz de kendisini Kültür İlkokulu'na transfer etmiştik.

— Hasan Demirel'den sonra mı?

— Evet. Hasan Demirel emekli olmuştu ve danışmanlık yapıyordu. Bir de İzzettin Alıcıgüzel danışmandı. Şimdiki ilkokul müdürü Sedat Karan da müdür yardımcısı olarak görev yapıyordu. Bunun üzerine yeni örgütlenmeye gitmek gerektiğinde toplandık, bölüm örgütlenmelerini yeniden yapmaya karar verdik ve zümreler halinde örgütledik. Her zümre kendi içinde hem sınava hazırlama hem de öğrencilerin müfredattaki üniteleri gereği gibi işlemeleri ve öğrenmeleri konusunda kendi yıllık planını oluşturmakla görevlendirildi.

— Zümre dediğiniz nedir?

— Diyelim birinci sınıfın A, B, C, D, E, F şubelerine giren öğretmenler ve danışmanlar zümreler halinde örgütlendiler. Haftalık planlar yapmaya başladık. O hafta Türkçeden, matematikten, hayat bilgisinden hangi konular işlenecekse bunların malzemelerini oluşturuyorduk. Bir ölçme değerlendirme ve program geliştirme birimi oluşturduk. Öğretmenlerin salt derse girip çıkmakla yetinmemeleri gerektiği, ders dışındaki zamanda da derste işleyecekleri konularla ilgili malzemeleri hazırlamaları gerektiğini düşünüyor ve bunu yerleştirmeye

çalışıyorduk. Rehberlik biriminden sonra, ölçme ve değerlendirme ve program geliştirme birimleri oluşturmuş olduk. Dört kişi ilkokulda salt bu iş üzerine odaklanmış çalışıyordu. Alınan zümre kararlarına uygun dokümanlar hazırlanıyordu, öğretmenlerden bağımsız sınavlar hazırlanıyordu, bu sınavlar uygulanıyor ve sonuçları velilere bildiriliyordu.

— *Öğretmenlerin buna uyumu nasıl oldu?*
— Öğretmenler bahsi çok ilginçtir. O sistemi öğretmenler kendilerine karşı bir tehdit, okuldaki geleceklerini belirleyecek bir sistem olarak algıladılar. Halbuki burada amaç öğretmenlerin yaptığı işi değerlendirmek değil, çocukların eğitim gıdasını ne oranda aldıklarının, ne oranda vücutlarına, beyinlerine sindirdiklerinin ölçülmesiydi. Bu çalışmayı öğretmen arkadaşlarımızın başlangıçta yüzde 60-70'i, daha sonraları da daima yüzde 30 kadar bir oranı anlamadılar. Bu son söylediğim oran bugün de halen geçerlidir. Orada benim açımdan ilginç olan şey, ilkokullarda değişimin ne kadar zor olduğunu bir kez daha görmüş olmamdır.

— *İlkokul örgütlenmesindeki hiyerarşi açısından yapmaya çalıştığınız neydi peki?*
— Biz, orada, müdürün yanına akademik işlerden sorumlu birini getirdik. Müdür, müdür yardımcıları bunlar hep idari, bürokratik görevleri yerine getiren kişilerdi, biz orada müdür yardımcılarından birini daha çok akademik işlerin koordinatörü olarak kullanmayı tercih ettik. Bu o dönemki ilköğretim yönetiminde bir yenilikti. Orada başka bir şey daha yaptık. Geleneksel yapıda öğretmen, günlük planını müdüre imzalatır, ders kitabını ya da yardımcı kitabını alıp sınıfa giderdi. Biz ölçme değerlendirme ve program geliştirme birimlerini kurarak hem öğrencilerin sınava hazırlanmasıyla ilgili sistemi oturttuk hem de öğretmenlerin derste kullanacakları malzemeler üretilmeye başlandı.

— *Malzemeden kastınız ne?*

— Bir öğretmenin derste kırk beş dakika zamanı var ve onun en rasyonel biçimde kullanılması lazım. Bunun için eğitbilim (pedagoji) ilkelerine uygun bir biçimde ön çalışmaların yapılması zorunluydu biz bu çalışmalara büyük önem verdik, çünkü dediğim gibi her şey o kırk beş dakikanın içinde olup bitiyor. O kırk beş dakikada ortam hazırlanacak, dokümanlar hazırlanacak, zaman planlanacak, yöntem hazırlanacak. Hangi yöntemle vereceksin dersi, sonra çocukla iletişim meselesi var. Her şey bu kırk beş dakikada bitiyor. Biz bunları oluşturmaya çalıştık ve doğal olarak çok tepki gördük.

— *Ölçme değerlendirme mekanizmasını ne zaman, nasıl kurdunuz?*
— Eski müdürümüz Celil Altın 1978'de okul kapandıktan sonra yine bizim öğretmenlerimizden olan Vural Yılmaz'ın kurduğu Bilkom adlı bir bilgisayar firmasında çalışmaya başlamıştı. Celil Altın bilgisayarcı değil ama eskiden beri öğretmenlerin sınıfta başına buyruk olmasıyla ilgili konuşur ve bunun önüne nasıl geçebileceğimizi düşünürdük. Celil, Bilkom'da, ölçme değerlendirme işinin bilgisayar aracılığıyla yapılabileceğini düşünmüş ve Boğaziçi Üniversitesi'nden genç bir bilgisayar mühendisiyle çalışarak bir program geliştirmişti.

— *Bu programı size mi getirdi?*
— Evet. 1980 yılında Kültür Koleji'ni yeniden kurduğumuz zaman geldi, görüştük. Bize bu programdan bahsetti ve öğretmenleri, ölçme değerlendirme işleminden geçirmek üzere izin istedi. Biz de ne zamandır bu mesele üzerine kafa yorduğumuz ve Celil Altın'ın çalışmalarına her zaman değer verdiğimiz için, kendisine derhal teklifte bulunarak bu işi Kültür Koleji bünyesi içinde yapmasını teklif ettik. Celil o günden beri bu programı daha da geliştirerek Kültür okullarındaki öğretmenlerin ölçme değerlendirmesini sürdürüyor.

— *Yapılan iş tam olarak nedir?*

— Özetle şu üç noktaya bakıyoruz. Öğretmen derse girmeden önce, ders sırasında ve dersten sonra ne yapıyor? Öğretmenler işledikleri konuları ve bu konularla ilgili yaptıkları sınav sonuçlarını, sordukları soruları Celil Altın'ın başında bulunduğu ölçme değerlendirme birimine veriyorlar. Diyelim öğretmen fizik dersinde serbest düşme ya da açık hava basıncı gibi bir konuyu işlemiş ve sonra da bununla ilgili sınav yapmış. Eğer öğretmen konuyu iyi işlemişse, sınıfın iyi öğrencilerinin mutlaka 80, 90, 100 puan almaları gerekir. Zayıf öğrencilerin de en az 30, 40 puan almaları beklenir. Eğer bunun tersi bir sonuç varsa, o yapılan derste, o dersi yapan öğretmende kimi kusurların bulunduğu anlaşılır. Örneğin öğretmen ya bu konuyu yeterince verimli işleyememiş ya da soruları iyi soramamış olabilir. Böyleyse öğrenciler sorulardan başka yanıtlar çıkartmışlar demektir. Bu durumda artık öğretmenin ÖDEM verilerini inceleyerek sonuçlardaki kusurları saptayıp, bu konudaki eksikleri tamamlaması gerekiyor. Ayrıca öğretmen, bundan sonra işleyeceği konularda da gerek sınıfta konuları işlerken, gerekse sınav sorularını hazırlarken benzer kusurlara düşmemesi gerektiğini anlamış olacaktır.

— Öğretmenler bu durumu kabullenirler mi?
— Tabii öğretmenler bunu kabul etmeye yanaşmaz çoğunlukla. Çocuklar kaytarmış der, başka bahaneler üretir, ama biz biliriz ki asıl sorun dersi iyi işleyemeyen öğretmendedir. Bazı öğretmenler de açık yüreklilikle bu durumu kabul ederler. İşin püf noktası da burasıdır zaten. Öğretmen kendi yetersizliğini gördüğü zaman mesele bitmiştir. O bu eksiği kapatmak için çalışacaktır.

— Sorulan soruları da sisteme giriyoruz dediniz. Bu sorulardan yola çıkarak nasıl bir ölçüm yapıyorsunuz?
— Öğretmenlerin işledikleri bir konuyu öğrencilerin gerçekten kavrayıp kavramadıklarını, kavradılarsa bile bu konuda düşünme yeteneklerini geliştirip geliştirmediklerini ölçmeleri gerekir. Salt kitaplarda yazılı bilgilerin belleğe yığılması de-

ğildir öğrenme. Öğrenme öğrenilenden düşünceler üretebilme, kimi sorunların çözümünde yeterli zihinsel yetenek geliştirme demektir. Bu nedenle ÖDEM programında "bilgi, kavrama, uygulama, çözümleme (analiz), bileşim (sentez), değerlendirme (usavurma)" düzeylerinde çeşitli sorular vardır. Örneğin bizim kuru bilgi sorusu dediğimiz sorular vardır. Bu bilgiyi vermek lazım ama ondan sonra bu bilgi üzerinde düşündürmek gerekiyor. Öğrencilerin bu bilgiyi kavrayıp kavramadıklarını yoklamak gerekir. Bir bilginin tekrarı o bilginin kavrandığını göstermez, salt bellendiğini gösterir. Öteki soru düzeylerinin de hepsi, öğretimde bugüne değin önemsemediğimiz düşünce sistemlerinin gelişmesini düşündürür öğretmenlere.

— *Örnekleyelim mi?..*

— Örneğin ilkokul 3. sınıftaki bir çocuğa 5 kere 5 kaç deseniz, 25 der. Peki bu nasıl oluyor bana açıklar mısın dediğinizde, çocuk kalkar da beş tane beşi yan yana getirir ve aralarına artı işareti koyar ve işte bu demektir derse, o zaman biz de bu çocuğun sadece çarpım tablosunu ezberlemediğini onun arkasındaki mantığı da kavramış olduğunu anlarız. Peki bu kavradığıyla bir iş yapabiliyor mu, bunu uygulayabiliyor mu? Bir sonraki dizide ki soruya uygulama sorusu deriz. Bu uyguladığını kendisine bir problem olarak versek, o problemin işlemlerini gösterse, açıklasa bize, bu da çözümlemedir dese. O zaman bu öğrenci, soruyu hem bellemiş, hem kavramış, hem de uygulamayı açıklayıp çözümlemiş olduğunu göstermiş olur. İşte sınıflarda bütün derslerin, bütün konularından çıkarılan sorular bu düzeylerde üretiliyor Kültür okullarında. Bu nedenle Kültür okullarında öğrencilik bir iştir, ama öğretmenlik daha zor bir iştir. ÖDEM programı ilk bakışta öğrencilerin öğrendiklerini ölçer görünüyor. Oysa Kültür okullarında ÖDEM, öğrenciden çok öğretmenleri ölçen bir ölçme değerlendirme programıdır.

— *Bu çabalarınızın ne kadarı sonuç verdi sizce?*

— Yüzde kaçını hayata geçirebilmişizdir? Diyebilirim ki yüzde 50'yi zor geçmişizdir. Devamlı dirençle karşılaştık. Sürekli olarak yönetmelikleri ve alışkanlıkları zorladık. Bu mücadeleyle geçti Kültür Koleji'nin tarihi. Bizim bütün arayışlarımız gelip yönetmeliklere ve alışkanlıklara toslamıştır. Bu yüzden ancak yarı yarıya başarılı olmuşuzdur diyorum. Bizim bu malzeme hazırlığımız bir süre sonra öylesine geleneksel hale geldi ki, bu çalışmalar kitaplara dönüşmeye başladı, Kültür Koleji yayınları çıktı ortaya. Kültür Koleji, yayın yapan bir okul haline geldi. Hatta o zaman bir 45 dakika serisi kitapçıklar yayımlamayı düşünmüştük. 45 dakikada fen eğitimi, 45 dakikada yöntem, 45 dakikada zaman kullanımı gibi. Yurtdışından kitaplar getirdik. Fakat bu projemizi gerçekleştiremedik. Daha sonra Ömür Candaş'la Londra'da bir kitap fuarına gittik. Fuarı gezerken oradaki yayınevlerinden bir-ikisiyle anlaşmalar yaptık. Buraya döndük ve eğitim kitapları yayımlamayı planladık. Para verip kimi kitapların tercümelerini de yaptırdık. Fakat bu da gerçekleştiremediğimiz güzel projelerden biri olarak kaldı.

— Bildiğim kadarıyla yurtdışından da danışmanlar getirdiniz bu süreçte?

— 1985'ten itibaren Kültür Koleji'nde bazı dersler yabancı dilde öğretilmeye başlanmıştı. Bunun üzerine Ful Akıngüç her yıl yurtdışına gidip yabancı öğretmenler bulmaya ve işimize yarayacak olanlarla sözleşmeler yapmaya başladı. Böylece yurtdışından öğretmen getirmeye başladık. Bu arada hep bir eğitim danışmanı bulmasını söylerdim Ful'a. Mutlaka yabancı bir eğitim danışmanı bulunmalı derdim. Bunun sonucu Ful gerçekten de iki tane yabancı danışman buldu ve uzun yıllar bunlarla çalışma imkanımız oldu.

— Kimdi bunlar?

— Bunlardan bir tanesi Amerikalı Elizabeth Larousse adında, eğitim üzerine doktora yapmış biriydi. Hemen İstanbul'a getirdik ve burada iki yıllık anlaşma yaptık. Tam Kültür

2000'in kuruluş aşamasıydı. Bir yıl burada ilkokuldaki çalışmaların içinde yer aldı ve Kültür 2000'in hazırlık çalışmalarına katıldı. İkinci yılı ise tamamen Kültür 2000 bünyesinde geçirdi. Daha sonra Mr. Daniel Shehan diye bir eğitimciyle anlaştık. Onunla da üç yıllık bir sözleşme yaptık. Ancak bu üç yılın sonuna doğru kalp krizi geçirip vefat etti, yoksa kendisiyle çalışmaya devam edecektik. Bir de Londra'da bir üniversiteyle, Herdforshire Üniversitesi Eğitim Fakültesi ile ilişkiye girdik.

— Onlarla nasıl bir çalışma yürüttünüz?

— Her sene on beş gün, oradan gelen Prof. Chris Cook ve ekibi, buradaki öğretmenlere okul açılmadan önce on beş günlük birer seminer verdiler. Böylece öğretmen arkadaşlarımızın kalitesini yükseltmeye çalıştık. Daha önce de söylediğim gibi sonraki yıllarda kızım Bahar lisansüstü programları için Amerika'da California Fullerton State Üniversitesi'ne gitti ve lisansüstü eğitimini, eğitim yönetimi üzerine yaptı. O vesileyle biz de Amerika'ya gidip geldik, oradaki teknolojik gelişmeleri, eğitim çalışmalarını takip ettik ve orada Prof. Callison'dan bilgisayar konusunda destek almaya karar verdik. Prof. Callison'ı Türkiye'ye davet ettik. Geldi, öğretmenlerimize eğitim verdi. Sonra yine Herdforshire Üniversitesi ile bir anlaşma yaptık ve her sene on beş-yirmi öğretmenimizi on beş günlüğüne Londra'ya götürdük.

— Ne yaptılar Londra'da?

— Orada sırasıyla, bir gün üniversitede seminere girip, bir gün de Londra ilkokullarından birinde dersleri takip ederek, sınıf içi çalışmalara katılma imkanı buldular. Böyle organizasyonlar yaparak akademik yapıyı ayağa kaldırmaya çalıştık. Bütün bunlar öğretmenlerimizin beyinlerine, eğitime, okula ne kadar yararlı oldu onu tespit edemiyoruz, ama beni çok tatmin eden, mutlu eden çalışmalar olmuştur. Aldığımız paraların bir kısmını öğretmenlerin, dolayısıyla öğrencilerin

gelişmesine harcadık. Daha sonra bu çalışmaları Kültür Koleji Öğretmenleri Geliştirme Merkezi'nde (KÜGEM) yürütmeye başladık. Şimdi bu merkez yıllık programlar çerçevesinde öğretmenlerle çalışmalar yapıyor ve onların toplumsal, sosyal, teknolojik ve kültürel gelişimlerini, akademik gelişimlerini sağlıyor. Yine burada da yapılan işin verimi nedir, yüzde 60-70'i buluyor mu, sorusu var. Bunu ölçemiyoruz ama biz bu çalışmaları yapmaya devam ediyoruz ve bununla ilgili hiçbir masraftan kaçınmıyoruz.

— O gün için, hatta bazıları bugün için de geçerli olan son derece yenilikçi arayışlardan söz ediyorsunuz. Başka neler vardı?
— Yine geleneksel yapıda olan bir başka şey de şuydu. Dönem başında ve dönem sonunda olmak üzere yılda iki kez öğretmenler kurulu yapılırdı. Biz o zaman ilköğretimde bir bilim kurulu uygulaması başlattık. Böylece on beş günde bir bilim kurulu toplantıları yapılmaya başlandı. Buna zümre başkanları, müdür, müdür yardımcıları katılıyordu. Her toplantıda kararlar alınıyordu ve daha sonra Adil Çağlar okula geldiğinde o kararlar ışığında zümrelerle akademik çalışmalar yapıyordu. Bütün bunlar ilkokul düzeyinde okul örgütlenmesi ve eğitim kalitesi açısından son derece güzel yeniliklerdi.

— Sizin bu uygulamanız daha sonra yaygınlaştı mı bari?
— Bugün bütün özel okullarda bilim kurulları vardır, ölçme değerlendirme, program geliştirme birimleri var. Kültür Koleji'ndeki çalışmaların bu gelişmenin ateşleyicisi olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Normalde yapılmayan işleri yapıyorduk o zaman. Örneğin biz kamuoyunda nasıl algılanıyoruz diye, o güne kadar hiçbir eğitim kurumu tarafından yapılmamış bir şey yaptık ve PIAR'a kapsamlı bir araştırma yaptırdık.

— Amaç neydi?

— O zaman Çavuşoğlu Koleji vardı ve bu kolej voleybol ve basketbolda Türkiye birincilikleri kazanıyordu. Yeşilköy'de oturan Ömür Candaş bir gün bana geldi ve, "Fahamettin Bey ben çevremde insanlarla konuşuyorum, kimse Kültür Koleji'ni tanımıyor herkes Çavuşoğlu'nu biliyor" dedi. "Yirmi yıllık okul, böyle şey olur mu" dedim kendi kendime. Çok da canım sıkıldı. Bu sırada Şişli Terakki Lisesi Yönetim Kurulu Üyesi Bülent Tanla'yı tanımıştım. O da PİAR araştırma şirketinin sahibiydi. "Bizi tanıyıp tanımadıklarını öğrenmek için bir araştırma yapabilir miyiz" diye sordum. Neyse fiyatta da anlaştık ve bizim için geniş bir araştırma yaptı. O araştırma sonucunda hakikaten Kültür Koleji'nin tanınmadığı ortaya çıktı. Yani birinci ve ikinci sırada değil, ancak üçüncü sırada ismi zikredilen bir okul. Tabii bu eksiğimizi gidermek için, özellikle de Bahar Akıngüç Amerika'dan döndükten sonra çok sistemli bir biçimde çalıştık ve hâlâ da çalışıyoruz.

— Neler yaptınız?

— Ben ilk olarak o sırada bütün İstanbul'daki bilboardları "Kültürlü olmak ayrıcalıktır" afişleriyle donatmıştım onu hatırlıyorum. Tabii bu araştırma sadece bizim tanınıp tanınmamızla sınırlı kalmadı. Şu soruya da cevap aradık o araştırmada. Bir özel okul velisi çocuğunun gittiği okuldan neler bekler? Biz bir şeyler varsayıyoruz bu beklentilere ilişkin ama tam olarak ne istediklerini o güne kadar net bir biçimde bilmiyorduk. Diyeceğim, o araştırmanın, öğretmenlerin sınıftaki davranışlarından öğretmen-öğrenci, öğretmen-veli ilişkilerinin yeniden değerlendirilmesine kadar büyük faydaları olmuştur.

— Bir de anne-baba okulu açmışsınız o sıralar?

— Daha önce bu türden bir-iki çalışma devlet okullarında da yapılmış ancak başarılı olmamıştı. Biz bu projeyi alıp kendimize göre bir formata getirdik. Sonunda sertifika verilen on-on beş saatlik bir eğitim programıydı söz konusu olan. Hiç

unutmuyorum ilk çalışma parasızdı. Başlangıçta katılım yüksek, ortada bölümde çok çok azalıyor ve en sonunda sertifika almak için gelenlerle yine yükseliyor. Bunun üzerine daha sonraki çalışmalarda sembolik bir ücret almaya karar verdik velilerden, bu sembolik ücret kurslara katılım eğrisinin düzelmesini sağladı.

— *Kültür okullarıyla ilgili bir kitapçıkta görmüştüm, bir de Doruk Toplantısı denilen bir şey yapışyormuşsunuz. Bu nedir?*

— Tabii eğitimin canlı bir şey olması, hiçbir biçimde rutine düşmemesi gerekir, bunun için yirmi dört kişinin katıldığı, yöneticilere dönük çalışmalar yapardık. Bunlara, Doruk Toplantıları, dedik. Bu toplantılarda öyle bir ortam yarattık ki her birim geleceğe ilişkin projelerini anlatma ve o âna kadar yaptıkları çalışmaları ortaya koyma fırsatı buldu. Böylece bu toplantıya katılan insanlar sadece bir özel okulda çalışmakla kalmadıklarını, bir kurumun parçası olduklarını anlama ve hissetme şansı buldular.

— *Bir yandan da çalışanlara kurum kimliği kazandırma çalışmalarıydı bunlar yani?*

— Tabii, tabii. Sonra bir de İnsan Kaynakları Merkezi kurduk. Bu da işe alınacak öğretmenlerin, yöneticilerin değerlendirilmesi, ön görüşmelerin yapılması bir eleme sisteminin kurulmasına yönelikti. Tabii bütün bunlar şimdilerde çok bilinen, birçok yerde uygulanan şeyler. Bütün bunları burada söylememizin nedeni, her birinin Türk eğitim sektöründe ilk kez Kültür Koleji bünyesinde uygulamaya konulmuş olmasıdır. Ahmet Hamdi Özer vardı matematikçi. Talim Terbiye kurullarında çalışmış, kitapları da olan bir hocaydı. Ahmet Hamdi Bey on beş günde bir bizim sınıf öğretmenlerimize matematik eğitimi verirdi. Celil Altın Türkçe eğitimi verirdi. Ben de verdim.

— *Milli Eğitim ne diyordu bütün bunlara?*

— O sıralar İstanbul Milli Eğitim Müdürü olan ve bizim bu çalışmalarımızı benimseyen Şener Birsöz (çok değerli bir eğitimciydi, daha sonra müsteşar da oldu, maalesef erken öldü) Bakırköy'deki bütün ilkokul öğretmenlerini toplamıştı. Onların yıllık hizmet içi eğitim programları vardı. Şener Birsöz o programları Kültür Koleji organize edecek diye talimat vermişti. O programları gerçekten de biz organize ederdik. Bir keresinde ben ilkokulda matematik eğitimi nasıl olur diye bir dizi seminer vermiştim. Bu arada hem İncirli'de hem Ataköy'de okul olunca ben kendimi genel müdür olarak tayin ettim. Böylece özel okullarda bir genel müdürlük statüsü ilk defa ortaya çıktı. Yeni bir hiyerarşik yapı ortaya çıktı. Genel müdür ve müdür. Biz bunu bir işletme bilimi ilkesi olarak uyguladık ve daha sonra da herkes aynı yola gitti.

— Genel müdürlük binası neredeydi peki?
— Ataköy ve İncirli'deki binaları bitirince, genel müdürlük olarak nerede oturacağımızı araştırmak üzere bir çalışmaya girdik. O zaman Emlak Kredi Bankası Genel Müdürü Engin Civan'dı.

— Sonra ABD'ye kaçan şu meşhur Engin Civan mı?
— Evet. Engin Civan'ın babası bizim okulda idare amiriydi. Ben daha önce bir New York seyahati sırasında, o zaman Dünya Bankası'nda çalışan Engin Civan'la telefonda bir kez görüşmüştüm. Biliyorsunuz Turgut Özal'ın yurtdışından getirdiği, güvendiği, prens diye tabir edilen gençlerindendi. Bu tanışıklık dolayısıyla Ataköy 9. kısımda A-21 blokta, aynı katta beş daire aldım. Bir katta beş daire almak ancak genel müdürün torpiliyle oluyordu.

— Ve genel müdürlük merkezini burada kurdunuz?
— Merkezimiz Ataköy'de oldu. Vakıf kurduk, vakfın merkezi olarak da orayı gösterdik. Türk ekonomi ve siyaset tarihini inceleyenler, Engin Civan'ın daha sonra neler yaptığını bilirler. Tabii babası da bizim okuldan ayrıldı oğlu genel müdür

olunca. Daha sonra kendisiyle bir şirketin yönetim kurulu üyesi olarak bir davette karşılaştım, özel arabası ve şoförü vardı. Engin Civan'ın genel müdürlüğü sırasında Bahçeşehir kuruldu. Orada da bir okul arsası söz konusuydu. Bugün Bahçeşehir Koleji olan okulun olduğu arsayı o zaman Engin Civan bana teklif etmişti. Bir süre düşündük ama ilgilenmemeye karar verdik. Genel müdürlük ofisini A-21'den sonra Ataköy'deki binanın yanına müstakil bir bina yaparak buraya taşıdık.

— *Bu arada lise müdürlüğünü kim yapıyordu?*
— Şener Birsöz, milli eğitim müdürüydü, bu süreçte özel okullar şube müdürü olarak fen bilgisi öğretmeni Türker Kurşun adında birini tayin etti. Ciddi bir gençti. Ben de Özel Okullar Derneği Başkanı olarak Milli Eğitim'e gittiğimde kendisine hayırlı olsun ziyaretinde bulunmuştum. Bir süre sonra Türker Kurşun'a ortaokul ve lise müdürlüğü teklif ettim. Burada liseyi kurduğumuz zaman sıkıntılarımız vardı.

— *Nasıl sıkıntılar?*
— Liseyi kurduğumuzda müdür olarak Londra kültür ataşesi olan Selahattin Başiplikçi'yi getirmiştik. Selahattin Başiplikçi, benim Eskişehir Lisesi'nden sınıf arkadaşımdı. Orhan Oğuz, Milli Eğitim Bakanlığı yaptığı dönemde Selahattin Başiplikçi'yi yüksekokullar genel müdürü olarak atamıştı. Orhan Oğuz görevinden ayrılmadan önce, Selahattin'in Londra kültür ataşesi olarak tayinini yaptırdı. Selahattin Londra'da altı sene kaldı. Ben eğitim arayışları sürecinde Londra'ya sık sık gidip geliyordum, bu seyahatlerim sırasında Selahattin'le de buluşur, konuşurduk. Emekliye ayrıldıktan sonra İstanbul'a yerleşmişti Selahattin. Kendisine lise müdürlüğü teklif ettim. Kabul etti. Kurucu müdür olarak hizmet verdi. İki yıl birlikte çalıştık, daha sonra Türker Kurşun'a teklifte bulunduk, o da kabul etti.

— *Türker Bey'le ne tür çalışmalar yaptınız?*

— Türker Kurşun'la çok iyi anlaştık. Altı yıl müdürlük yaptı. Kültür Koleji'nin ambiyansını, iklimini, mantalitesini kendisine aktarmaya çalıştım. Kendisine aktardığım her şeyin yankı bulduğunu gördüm. Eğitim bilimi ve özel okulculuk konularında yeterli bir birikime sahip olmamasına rağmen, Kültür Koleji'ne uyum sağladı. Ben dernek başkanıyken, özel okullar yönetmeliği ile ilgili yaptığımız çalışmalarda katkısı oldu. Sınav Yürütme Kurulu yönetmeliğini ve sistemini onunla ve Robert Kolej Müdürü Mehmet Çamoğlu ile beraber oluşturduk. Ankara'daki bütün meselelerin takibinde de etkin oldu. Sonunda Bahçeşehir Koleji kendisine iki-üç misli fiyat teklif etti ve o da tercihini bu yönde kullandı.

— Bu arada Kültür Fen Lisesi de kurulmuştu sanıyorum?

— Evet 1992-93 öğretim yılında, Kültür Fen Lisesi Ataköy'deki yeni binada kuruldu. Onun da ilginç bir hikayesi vardır. Amerika ile sürekli temas halindeydik o yıllarda. 1991 yılında Amerika'da yapılacak Akademik Dekatlon yarışmasında Türkiye'yi temsilen Kültür Koleji'ni davet ettiler. San Diago'da yapılacak bir yarışmaydı. Kültür Koleji'nin en parlak dört öğrencisini seçtik. İki kız, iki erkekten oluşan bu dört kişilik ekiple birlikte ben, Bahar ve o sırada matematik bölüm başkanı olan Ahmet Hamdi Özer, kalktık San Diago'ya gittik. Ancak sonuç hiç de umduğumuz gibi olmadı. Okulumuzun bu parlak öğrencileri orada, diyebilirim ki, sıfır çektiler.

— Neden böyle oldu?

— Başlangıçta biz de anlamadık ve çok üzüldük. Ama sonra sorunun nedenleri üzerine düşünmemize imkan sağladı bu olay. Bu seyahat sürecinde o çocuklarla yakın temas kurma imkanımız oldu ve bu çocukların olumsuz bir enerjiyle yüklü olduklarını, var olan eğitim sistemi içerisinde mutsuz olduklarını saptadık. Kültür Lisesi onların beklenti ve taleplerini karşılamaktan uzaktı. Türkiye'ye dönüşte, bu üstün yetenekli çocuklar için nasıl bir çözüm üretebiliriz diye düşündük ve bunun sonucunda bir Fen Lisesi kurmaya karar verdik. Bunun içinde benim çok beğendiğim Ankara Fen Lisesi'ni örnek aldık.

— Bu lisenin farkı neydi?

— Bu lise laboratuvar çalışmalarına ağırlık veren, düşünüp sorgulayan bireyler yetiştiren, geleceğin bilim insanlarını yetiştirmeyi hedefleyen bir liseydi. İşin planlaması yaklaşık iki yıl sürdü. Kadronun önemli bir kısmını, yaklaşık dörtte üçünü, doğrudan Ankara Fen Lisesi öğretmenlerinden oluşturduk ve 1992-93 öğretim yılında Kültür Fen Lisesi'ni açtık. Bahar Akıngüç beş yıl o lisenin müdürlüğünü yaptı. Bu lisenin Kültür Lisesi'ne de çok faydası dokundu.

— Nasıl?

— İki lise arasında ortak çalışmalar yapıldı. Bahar'dan sonra müdürlük görevini fen bölümü başkanlığı yapmakta olan Dr. Nihal Sarıer üstlendi. Bu süreçte öğrencilere müfredat dışında kimi olanaklar açmaya çalıştık. Örneğin bilim kültürü kazanmaları için ek dersler koyduk ve bu derslerde TÜBİTAK'ın *Bilim-Teknik* dergisini işledik. Bütün öğrencilerin proje yapmasına yönelik bir uygulama başlattık. Böylece her öğrenci yarışmaya katılacak düzeyde bir proje hazırlar hale geldi. Bu projeler için bir akademik danışmanlık gerekir düşüncesiyle özellikle uygulamalı çalışmaları olan üniversitelerden destek aldık. Fen ve matematik derslerinin yanı sıra, Türkçe ve sosyal bilimler derslerinde de çocukların rasyonel düşüncelerinin gelişmesi için felsefe, tarih ve coğrafya öğretmenleriyle yakın çalışmalar yaptık.

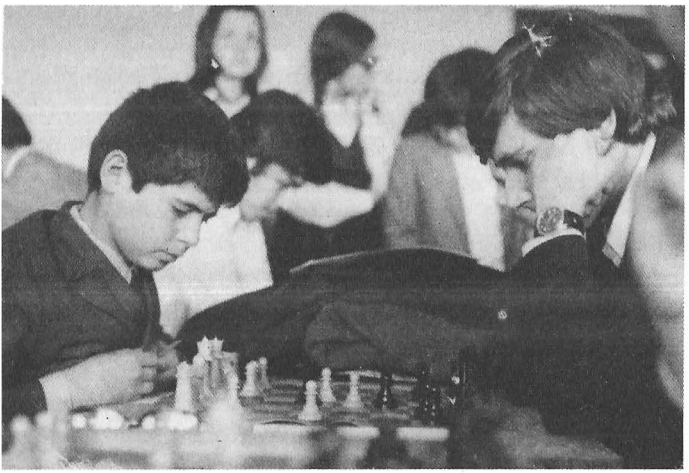
— Kulağa çok hoş geliyor.

— Bu konuların zaman-mekan bütünselliği içinde verilmesine özen gösterdik. Ayrıca bunları bilim tarihiyle paralel hale getirdik. Böylece öğrenciler fizik, kimya, matematik derslerinde öğrendikleri teorilerin ve yasaların, hangi tarihte, hangi ülkede hangi koşullarda ortaya çıktığını görme imkanı buldular. Öğrencilerimizin anadillerini konuşma özelliklerini geliştirmek için de özel uygulamalar yaptık. Öğrenciler her sabah on beş dakika, istedikleri bir konuda hazırladıkları okuma parçasını okuyarak güne başladılar. Sene sonunda çeşitli

dramalar hazırladılar. Böylece fen ve matematiğin yanında öğrencilerin anadillerini konuşma yetkinliklerini de artırmaya çalıştık. Okulun duvarlarını öğrencilere açtık, buralarda her türlü çalışma ve projelerini sunma imkanı buldular.

— *Bu arada kendi öğretmenlerinizi yetiştirmek için bir çabanız oldu mu?*
— Bu, önemli bir konu. Yola çıkarken Ankara Fen Lisesi öğretmenlerinden destek almıştık. Süreç içerisinde bu yetişmiş kadroyu genç öğretmen arkadaşlarla takviye ettik. Özellikle Kültür Koleji mezunu öğretmenlere öncelik verdik. Böylece kısa süre sonra Fen Lisesi kendi öğretmenini yetiştiren bir kurum haline dönüştü. Aradan on iki yıl geçtikten sonra bugün Kültür Fen Lisesi Türkiye'nin bir numaralı lisesi haline geldi.

— *Bunu nereden anlıyorsunuz?*
— Çünkü üniversiteye giriş sınavlarında yüzde yüzü yakalayan tek okul. Tabii başlangıçta girişi de zor, sadece ilk beş bin kişi içinden öğrenci alınıyor. Kurulduktan bir süre sonra Kül-

Fahamettin Akıngüç için satranç oynamayan bir Fen Lisesi öğrencisi düşünmek, çok zor.

tür Fen Lisesi İncirli'deki binaya geçti. Bu okul için bir bilim kurulu da oluşturduk. Bu kurulun içinde İstanbul Üniversitesi'nden ve Kültür Üniversitesi'nden değerli hocalar yer alıyor. Fen Lisesi öğrencileri bu hocalarla ortak projeler gerçekleştiriyorlar. Bir de artık geleneksel hale gelen bir satranç turnuvası başlattık Fen Lisesi ile birlikte. Ben satranca meraklıyımdır. Bana göre bir Fen Lisesi öğrencisi mutlaka satranç oynamalıdır. Bunu teşvik etmek için başlangıçta sınıflara satranç tahtası koymuştuk. Hatta Bahar orada müdürken bir gün okulu ziyarete gittim. Teneffüs zamanıydı ama ortalarda hiç çocuk yoktu. "Nerede bu çocuklar" diye sordum. "Hepsi sınıflarda satranç oynuyor" dediler. Bunun üzerine bir satranç turnuvası organize ettik. Bu, hızla büyüdü ve bu yıl kırk okuldan iki yüz elli öğrencinin katıldığı büyük bir organizasyona dönüştü.

— Şimdi, 2007 yılında Kültür okullarının durumunu nasıl görüyorsunuz?

— Büyük bir teknolojik değişim yaşanıyor. On yılda internet çok öne çıktı. Bu süreçte ülkenin toplumsal, siyasal yapısındaki değişimler sonucunda eğitim sektöründe, özellikle de özel okulların konjonktürel yapısında sorunlar yaşandı, yaşanıyor. Buraya kadar anlattıklarım, o dönemde çok değerli çalışmalardı ve sisteme çok değerli altyapı sağlamışlardır.

ON DÖRDÖNCÜ BÖLÜM

Sekiz Yıllık İlköğretim

Geleneklerimizde, ilkokul başlangıç olarak görülen, önemsiz görülen bir şey... Lise çok daha kimlikli, kişilikli bir okul, bir kurum olarak öne çıkıyor. Sekiz yıllık eğitimle ilkokul lisenin yanında üvey evlat olmaktan çıktı. Türk eğitim sistemindeki büyük bir yanlışlık düzeltildi.

Fahamettin Akıngüç için eğitimde hayati önem taşıyan konulardan biri olan İngilizce, Kültür okullarında çok çeşitli yöntemlerle öğretiliyor.

— Yerli danışmanlarla yaptığınız çalışmalardan söz ediyordunuz, yarım kaldı. Orayı bitirelim isterseniz?
— Adil Çağlar'ı anlatıyordum. O geldiği zaman lise Ataköy'deydi. İlkokul da İncirli'deydi. 1997'de ilköğretim sekiz yıla çıkınca ortaokulu da içine aldı ve büyüdü. Tabii bu durumda lisedeki öğrenci sayısı azaldı. Daha önceki politikada okulların bütünlüğü ve sürekliliği esası vardı. İlkokul bittikten sonra altıncı sınıfla birlikte ortaokula geçiş sınavlaydı. Çocuklar burada at yarışındaki atlar konumuna gelmiş durumdaydılar. Bu da bizi pedagojik açıdan son derece rahatsız eden bir süreçti. Çocuklar dershaneden dershaneye koşuşturuyorlardı. Bu koşuşturmaca sürecinde, diyelim ilkokul 5'te Kültür İlkokulu'nda yüz öğrenci varsa, bunlardan sadece kırkı altıncı sınıfta Kültür Lisesi'ne devam ediyordu. Diğerleri başka liseleri tercih ediyordu.

— Neden?
— O süreçte biz, Kültür Koleji bir bütündür, eğitim süreklidir anlayışı içinde davranıyorduk, oysa bizim bu inancımıza karşın veliler çocuklarını dershanelere yolluyor, özel ders aldırıyor ve çocuklarının Anadolu Lisesi'ni kazanması için çaba sarf ediyorlardı. Anadolu Liseleri parasız olduğu için böyle bir tercih haklarıydı elbette. Bir kısmı da yabancı özel okulları tercih ediyordu. Tabii bizim müdürlerimiz de ilkokulu Kültür'de okuyan çocukların lise eğitimlerine de Kültür'de devam etmeleri konusunda ısrarcı oluyorlardı. Bu süreç, bize ilkokulda öğrenci kaybettirmeye başlamıştı.

— Nasıl bir çözüm buldunuz?
— Bunun üzerine Adil Çağlar ve Bahar Akıngüç ile toplantı

yaptık ve toplantının sonunda ilkokulun ayrı bir birim, ayrı bir müdürlük olduğuna ve buna göre davranılması gerektiğine karar verdik. Lise, başının çaresine bakacaktı. Bunların birbirini olumsuz etkilemesinin önüne geçtik. Böylece veliler üzerindeki baskıyı azalttık ve rahatladık. Biz eğitimin gereğini yapalım ama aynı zamanda piyasanın gereğini de yapalım, diye düşünmüşüzdür o zaman. Doğru da bir düşünceydi.

— *Yani?..*
— Pedagojik açıdan çocukların kişiliğine zarar vermediği sürece, çocukları sınava hazırlama konseptini de Kültür İlkokulu bünyesi içinde gerçekleştirmeye başladık. Bu aşamada İTÜ İşletme Fakültesi'nden bir ekibe Kültür Koleji imaj araştırması yaptırıldı ve orada velilerin Kültür Koleji'ne bakışı tespit edildi.

— *Ne bekliyormuş veliler?*
— Kültür Koleji'nin insani değerler vermesi yanında çocukları bir üst eğitim kurumuna giriş sınavlarına hazırlanması, bu yönde çaba sarf etmesi beklentisi içinde oldukları görüldü. O zamana kadar biz ilkokul 5'teki çocuklara siz hangi sınava hazırlanırsanız hazırlanın biz müfredatı uygularız, siz de isterseniz dershaneye gidin şeklinde yaklaşıyorduk. Zaten aynı sorun lise son sınıflarda da üniversiteye giriş ile ilgili olarak yaşanmaktaydı. Hatta 1990'lardâ dershaneler onuncu sınıf öğrencilerini de dershanelere çekmeye başlamış, böylece lise öğretiminin tümelliği bozulmaya başlayan bir boyuta gelmişti. Bunun üzerine biz okul ve dershanenin işlevlerini bir araya getirmeye çalıştık ve bunun için bir sistem kurduk.

— *Nasıl bir sistemdi bu?*
— İlkokuldaki daha ufak ölçekli bir sistemdi. Lisedeki ise epey etraflı bir sistemdi, ayrı odalar, ayrı bir kat yaptık son sınıf öğrencileri için ve bunun adını "Üniversiteye Giriş Vagonu" koyduk. Yani sisteme bir vagon ekledik. Bu vagonu Nu-

rettin Cansever, Mücahit Gültekin gibi değerli öğretmenler yönetti. Onuncu ve on birinci sınıftaki öğretmenler, bu saydığım isimlerin başkanlığında, sınavlarını üniversite test sistemine uygun bir halde hazırlayıp, öyle gerçekleştirdiler. Daha sonra özellikle rehberlik bürolarındaki çalışmalarımızı dershaneler birebir alıp, daha da geliştirmişlerdir. 1990'a kadar dershaneler rehberlik nedir bilmiyorlardı. Oysa bu, çocukların en sıkıntılı dönemiydi ve kesinlikle rehberlik hizmetine en yoğun bir biçimde ihtiyaç duydukları dönemdi.

— Sanırım çok büyük bir sıkıntı da bu sekiz yıllık sisteme geçişte yaşandı. O süreç üzerinde durmak gerek?
— Çok doğru söylüyorsun. Bu süreçte de biz Prof. Adil Çağlar'la birlikte önemli çalışmalar yaptık. Tabii ilköğretim sekiz yıla çıkınca fiziki yapılanmada değişim yaptık. Bir anda ilköğretimdeki öğrenci sayısı arttı. Ama daha önemlisi, ilkokul müdürü beş yıllık bir okulun müdürüyken sekiz yıllık bir okulun müdürü haline geldi. Buna karşılık lise müdürü altı yıllık bir okulun müdürüyken dört yıllık bir okulun müdürü oldu. O sırada lise kısmının müdürü Utkun Erkan, ilkokulun müdürü ise Sedat Karan'dı. Bu değişim gerçekleştiğinde o sırada altıncı, yedinci ve sekizinci sınıfların derslerine giren öğretmenler, bir ilkokul müdürünün emrinde çalışmaktan dolayı rahatsızlık hissettiler.

— Çok ilginç. Hiç böyle bir sorun olabileceğini düşünmemiştim doğrusu.
— Büyük huzursuzluk oldu. Çünkü o ilkokul müdürünün gerek eğitim, gerekse yönetim açısından kendilerinden daha güçlü olduğuna inanmadılar. Bu yalnız bizde değil, her yerde böyle oldu. Hâlâ da önemli ölçüde süren bir sorun. İlk beş sınıfın öğretmenleriyle, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıfların öğretmenleri bir okulun bütünlüğü içinde kaynaşmış değiller. Bu altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğretmenlerinin ilkokulun felsefesini anlayamamış olmalarından kaynaklanıyor. Burada bir parantez açacağım, bu bana gerekli görünüyor.

— Buyrun...

— Müdürlük yaptığım 1960'lı yıllarda ilkokulda İngilizce öğretmek yasaktı. O zaman çok uğraştık çocuklara ilkokulda İngilizce öğretelim diye. Birsen Tan'la –ki daha sonra profesör oldu– ilkokulda İngilizce öğretmek için müthiş çabalar sarf ettik. Kitap çıkardık bu konuda. Birsen Tan bu konuya yürekten inanmış biriydi. Ancak yönetmelikler, yasaklar önümüze çıktı ve aşamadık. Bunun üzerine ben yönetmelikleri de çiğneyerek altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflara giden İngilizce öğretmenlerinden ilkokul öğrencilerine de İngilizce dersi vermelerini istedim ve bu yönde bir uygulama da başlattık. Ama bu çabamız ters tepti.

— Niçin?

— Ortaokul öğretmenlerinin ders verdiği bu çocuklar, sırf bu öğretmenlerin ilkokul öğretiminin felsefesini, önemini ve yapısını kavrayamamalarından dolayı bu kez İngilizceye tepki gösterdiler. Öyle ki bu çocuklar daha sonra liseye geldiklerinde de, sırf o başlangıçtaki İngilizce öğretmeninin olumsuz davranışları yüzünden doğru dürüst İngilizce öğrenemediler. Öyle nefret ettiler, öyle nefret ettiler ki, bir daha o çocuklara İngilizceyi sevdirme imkanı bulamadık. Biz sekiz yıllık eğitime geçildiği sırada böyle bir sorunla karşılaşacağımızı biliyorduk. Sekiz yıllık eğitim çıktığı zaman ortaokul ve lise kısmı Ataköy'de, ilkokul ise İncirli'deydi. Bunun üzerine yeni düzenlemelere gittik, birtakım tadilatlar yaptık. Lisenin hazırlık dahil dört yıllık kısmını İncirli'ye aktardık. Ataköy'e de ilköğretimin sekiz sınıfını taşıdık. Müdür olarak da ilkokul müdürümüz Sedat Karan'ı başına koyduk.

— Sonuç?

— Bunun üzerine altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğretmenleri müdür olarak lise müdürü Utkun Erkan yerine ilkokul müdürü Sedat Karan'la çalışmayı bir türlü kendilerine yediremediler. Oysa altıncı, yedinci ve sekizinci sınıftaki çocukların kendi psikolojileri ve davranışlarına göre de müfredatın düzenlenmesi

gerekirdi. Zaten eğitimin ilkesi bu... Oysa ki ortaokul ve lisenin bir arada bulunduğu sistemde gerek öğretmenler, gerek eğitim iklimi, alışkanlıklar dokuzuncu sınıfı ortalama olarak alırdı. Disiplin anlayışı da buna göre kurulurdu.

— Bu yanlış mıydı sizce?

— Elbette. Altıncı sınıf çocuğu henüz daha beşinci sınıf çocuğundan farksızken, yedinci sınıf çocuğu henüz beşinci sınıf çocuğundan farksızken, öğretmenler tarafından dokuzuncu sınıf, onuncu sınıf çocuğuymuş gibi algılanıyor ve bu çocuklara öyle davranılıyordu. Sekiz yıllık eğitime geçilince eğitbilim açısından uygulamadaki bu büyük yanlış ortadan kalktı. Tabii kağıt üzerinde kalktı, uygulamada henüz yeni yeni yerine oturuyor sistem. Bu geçiş döneminde altıncı, yedinci ve sekizinci sınıfta olan çocuklar bu sıkıntıları yaşamışlardır. Bu sıkıntıları yaşayanlardan bir başka grup da öğretmenler oldu. Dediğim gibi sekiz yıllık eğitime ilk geçildiği yıl, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğretmenleri ilkokul müdürünü başlarında görmeyi kabullenemediler.

— Ne oldu peki?

— Bu öğretmenlerin birçoğu istifa ederek ayrıldılar. Bu durumda ya onların kabul edeceği bir müdür arayışına gidecektik ya da ilkokul müdürümüzün arkasında duracaktık. Biz ilkokul müdürünün arkasında durduk, bu kişisel bir şey olarak algılanmasın, o anki ilkokul müdürümüz Sedat Karan'ın arkasında durarak aslında biz sistemin arkasında durmuş oluyorduk. Sekiz yıllık sistemi benimsediğimizi, bunun doğru olduğunu savunduk. Nitekim Sedat Karan meseleyi iki-üç yıl içerisinde toparladı, kendi kadrosunu kurdu. Bugün sekiz yıllık çalışmayı sanki eski beş yıllık çalışma gibi bir bütünsellik içerisinde sürdürüyor.

— Kültür İlkokulu'nda mesele çözüldü, öyle mi?

— Yönetim olarak bu irademiz, sistemin arkasında durma kararımız sayesinde, sistemin en iyi işlediği ilköğretim okulla-

rından biri oldu Kültür İlköğretim Okulu. Biz yönetim olarak o zaman altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğretmenlerinin iradelerine uygun bir tavır alsaydık, işin başına bir ortaokul ya da lise müdürü getirseydik sisteme karşı bir iş yapmış olurduk. Çünkü beş yıllık müdürün sekiz yıllık sürece pedagojik uyumunun daha kolay olacağı kanaatindeydik ve doğrusu da oydu. Orada bir şey daha yaptık.

— Ne yaptınız?

— Programın ilk üç sınıfta temel bilgileri, dördüncü ve beşinci sınıflarda ise genel bilgileri verme anlamında bir yapısı vardı. Biz o zaman dördüncü ve beşinci sınıflarda sınıf öğretmenleri kaynaklı branşlaşmaya geçtik. Daha ileri sınıflardan, diyelim bir matematik öğretmenini branş dersine sokmak yerine matematikte başarılı olan bir sınıf öğretmenini sadece matematik derslerine soktuk.

— Kuralların dışına çıkıyordunuz yani?

— Tabii, ama bugün gerek diğer özel okullar gerekse Milli Eğitim de bunun farkına vardı. Bu da o yıllarda Kültür Koleji'nde yaptığımız, adı konmamış öncü ve güzel bir çalışmaydı. Bugün de sekiz yıllık eğitimde, ilk üç sınıfı ayrı bir kademe, sonraki üç yılı yani dördüncü, beşinci ve altıncı sınıfları ayrı bir kademe olarak ele alıyoruz. Şimdi yine liseye girişteki zorluklar nedeniyle yedinci ve sekizinci sınıfları da ayrı bir kademe olarak değerlendiriyoruz. Programımızı, kadrolaşmamızı bu bölümlemelere göre yapıyoruz. Bunu yaparken bugün de branş öğretmenleri kullanmak yerine, ilkokul öğretmenliğinden gelen öğretmenlerin hangi branşta daha başarılı olduğunu saptayıp o öğretmeni o yönde geliştiriyoruz. Bir ilkokul öğretmeni ama dördüncü, beşinci ve altıncı sınıflarda matematik dersine giriyor ve çok daha başarılı oluyor.

— Kültür 2000'in kuruluşuna gelebiliriz artık. Kültür 2000 nasıl bir ihtiyaçtan doğdu?

— Biz, Kültür Koleji'ni kurduğumuz ilk andan itibaren yüzümüzü Batı'ya dönmüştük. Batılı anlamda bir eğitim sistemini yakalamayı amaçlamıştık. Bu yüzden yıllar boyunca Batı'ya taşındık, oradaki okulları gezdik, gelişmeleri takip ettik ve bunlardan işimize yarayacak olanları Türk eğitimine transfer etmeye çalıştık. Oralarda gördüklerimizi dönüşte buradaki çeşitli kademelerden yöneticilerle paylaşarak, bunları nasıl okulumuza, sınıfımıza sokabiliriz diye düşünce ürettik. Tabii 2.500 öğrencisi, 300'e yakın öğretmen ve yöneticisi olan büyük bir sistemden söz ediyoruz. Hiçbir zaman sizin yukarıda yarattığınız titreşim, birebir aşağıya ulaşmıyor, yayıldıkça etkisi azalıyor. Bu durum bizi rahatsız ediyordu, bunun önüne geçmenin yollarını araştırıyorduk.

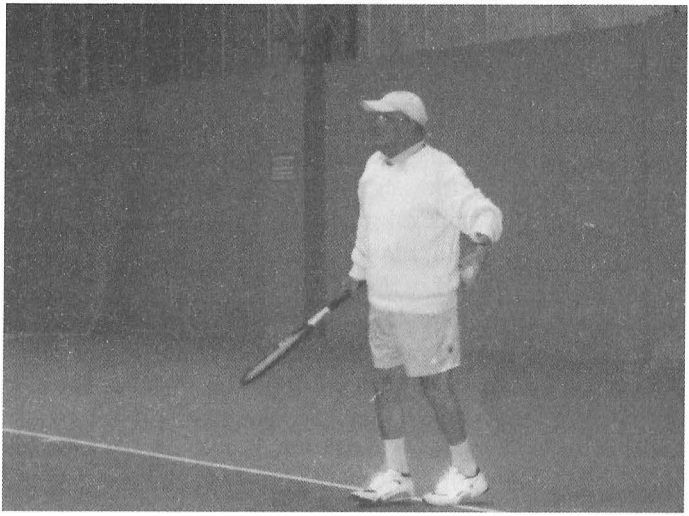
— *Sonunda bir noktaya vardınız mı?*
— Bütün bu arayışlarımız sırasında hep şu noktaya geliyorduk. Keşke sıfırdan bir okul yapabilsek, daha evrensel koşullara göre tasarlanmış, bütün altyapısı baştan kurulmuş bir okul olsa bu! Çok dilli bir yapı oluştursak gibi. Bizim kırk yıllık deneyimimizi ve birikimimizi, bu yeni okulda Avrupa ülkelerinden gelen danışmanlar ve öğretmenlerle desteklesek diye düşünüyorduk. Yani çocukluğundan itibaren çağdaş eğitimin içinden gelmiş öğretmenleri kullanmak düşüncesindeydik. Biz bunları düşünürken Türkiye'de de bu yönde bir ihtiyaç doğmaya başladı.

— *Gerçekten mi?*
— Evet. Sosyoekonomik seviyesi yüksek olan, hem annesi hem babası yükseköğrenim görmüş ve yurtdışıyla iş yapan bir grup var. Bu grubu hedef kitle olarak alıp farklı bir alanda farklı bir yerde bir okul açma özlemi şekillenmeye başladı. Ama bir süre "keşke yapabilsek"ten öteye gitmedi bu özlem. Bu arada Ful, yurtdışında bizim için sürekli öğretmen ve danışmanlarla görüşüyordu. Kendisinden bu tür bir okul için bize yardımcı olabilecek danışmanları araştırmasını istedim. Sonuçta bu işi gerçekleştirmeye karar verdik.

— Aradığınız danışmanlara ulaştınız mı?
— Bir yandan arsa araştırmasına giriştik. Bir yandan yurtdışında eğitim yönetimi doktorası yapmış birtakım kişilerle görüşmelere başladık. O sırada Büyükçekmece civarında Alarko Holding, Alkent 2000 adında büyük bir yerleşim birimi kuruyordu. Müstakil evlerden oluşan bir site olacaktı burası. İzzet Garih arkadaşımdı ve benimle temasa geçerek kurmayı düşündüğümüz bu yeni okulu, kendi sitesinin içinde yapmamızı teklif etti. Ama ben bir site okulu olmak istemedim. Ben daha çok E-5 ya da E-6'ya yakın, hatta o yol üzerinde bir arsa arıyordum.

— Ataköy'deki tecrübeden yola çıkarak mı böyle bir düşünceye vardınız?
— Hayır benim oldum olası görüşüm budur. Kaldı ki Ataköy'deki okul bir site içi okulu olarak değerlendirilemez. E-5'e çok yakındır. Ataköy'e site denemez, oysa Alarko'nun yaptığı küçük, bakkalı marketi hepsi içinde olan, iç içe, dışarıya kapalı bir siteydi. Sonuçta E-6 gişelerine ve E-5 çıkışına yakın bir arsa bulduk. İlk olarak on sekiz dönüm üzerine başladık, şu anda altmış dönümlük bir arazide faaliyet gösteren Kültür 2000'i burada kurduk. Bu arada bir anımı da anlatmak isterim.

— Buyrun.
— Ben sigarayı bıraktıktan sonra tenise başladım ve zaman içinde oyunumu epey ilerlettim. Alkent 2000'in kortunda oynuyordum bir aralar. Bir gün korta gittiğimde bir baktım tören hazırlığı var. İshak Alaton, Üzeyir Garih da korttalar. Kortun yanına sandalyeler konmuş. "Ne oluyor" diye sordum. "Paşa tenis oynamaya gelecek" dediler. Neyse biraz bekledik, tenis oynayacak Paşa, yakındaki tank taburunun komutanı olan diğer Paşa ile birlikte geldi. Biz o Paşa ile tanışırdık. Selamlaştık. Ben de bir köşeye oturdum. Bu arada Paşa, yanında başka bir general daha olduğu halde korta çıktı. Bunların karşısına da iki kişi çıktı?

Sigarayı bıraktıktan sonra başladığı tenis kariyerinde, paşalara tosladı.

— *Çiftler maçı mı?*
— Evet. Bir set oynadılar ve oyunu generaller kazandı. Bunun üzerine, "Başka oynamak isteyen var mı" diye sordular. Ben çıktım korta, yanıma da galiba bir bankanın müdürlerinden olan bir zat geldi. Biz onunla eş olduk ve generallere karşı oynamaya başladık. Ben canla başla oynuyorum. Bir ara güzel bir vuruş yaptım ve sayı aldık. Bunun üzerine birlikte oynadığımız adam yanıma geldi, kulağıma eğilip, "Ne yapıyorsun yahu" dedi. "Ne yapıyorum" dedim. "Bilmiyor musun" dedi. "Bilmiyorum" dedim. "Yenileceğiz yahu, sana söylemediler mi" dedi.

— *Yenildiniz mi?*
— Yenildik. Maç bitince Paşa, yanındaki generale dönüp, "Paşam bu kaçıncı oldu" diye sordu. Diğeri de, "Üst üste bu 366. galibiyetimiz" dedi. Bir anekdot olarak bunu da anlatmak istedim.

— Güzelmiş. Kültür 2000'in mimari projesini kim yaptı?
— Tam o sırada Alarko da kendi sitesinin ikinci bölümünün yapımına başlamıştı. Merkezi Los Angeles'ta bulunan RNM diye bir inşaat şirketiyle Kalifornia evlerini yapıyorlardı. Bizde o sırada bir yıl önce anlaştığımız Elizabeth Larousse isminde, eğitim yönetimi doktorasını yapmış, bir Amerikalı ile çalışıyorduk. Yani akademik çalışmalar bir yıl öncesinden yürütülmeye başlanmıştı. Bu arada RNM şirketiyle tanışınca, yönetim kurulu olarak kalkıp Los Angeles'a gittik. Onlara hedefimizi anlattık, yepyeni bir okul kurmak istediğimizi, kuruluş aşamasından itibaren mimari yapının eğitim hedeflerine uygun yapılması gerektiğini, bu yeni kurmayı düşündüğümüz okulun çok önemli özellikleri olacağını, en çağdaş eğitim yaklaşımlarının kullanılacağını, her zaman sınırlı sayıda öğrenciyle faaliyetini yürüteceğini, her sınıfta maksimum üç şube olacağını ve bunu bir prestij okulu olarak düşündüğümüzü anlattık.

— Onlar mı yaptılar projeyi?
— Onlar birtakım çalışmalar yaptılar. Sonra bize geldiler ve hazırladıkları üç alternatifli yerleşim projesini gösterdiler. Biz bu yerleşim projeleri beğenmedik ve asıl projeyi Yüksek Mimar Reşit Soley'e yaptırdık. İlk kısım, yani anaokulu ve birinci sınıf kısmı Reşit Soley'in projesidir (A Blok). Ondan sonraki kısımların mimari projeleri bütünüyle Yüksek Mimar Cihat Fındıkoğlu (B, C, D, E, F blokları) tarafından yapılmıştır.

— Sonuçtan memnun kaldınız mı?
— Çok güzel yapılar çıktı ortaya. Anaokulu öğrencileri için geniş, eve gitmek istemeyecekleri, her türlü imkanı bulabilecekleri, her şeyi sınıfın içinde çözebilecekleri mekanlar oldu bu binada. Örneğin anaokulu sınıflarının hepsi dubleks olarak tasarlandı. Her sınıfın kendi kütüphanesi, minik dinlenme odası, öğrencilerin kendi bilgisayarları var, o bilgisayarların her biri internete bağlı. Sınıfın içinde öğrenciler yaratıcı çalışmalar yaptıkları zaman eilerini yıkamak için sınıftan çık-

mak durumunda kalmasınlar diye lavabolar yapıldı. Her problem sınıf içinde çözülmek üzere tasarlandı bu binalar. Geniş mekanlar yere kadar camları olan aydınlık ve tamamen teknolojik olarak donatılmış sınıflardan oluşan kampus şeklinde bir mimari yapıya gittik. Anaokulu ve birinci sınıflarla öğretime başladık.

— *Sadece iki şube öyle mi?*
— Evet. Aynı öğrencilerle devam ederek yavaş yavaş büyümeyi düşündük. Daha başlarken bütün sınıfları açmama kararı aldık ki bu önemli bir karardı. Gerçekten de Kültür 2000'i öğrencilerle beraber büyüttük. 1997-98 öğretim yılında açtık okulu. Bu dönem okulun dokuzuncu yılı bitmek üzere. İkinci sınıflar vardı, ilk açtığımızda bir pilot grup, onlar 2004-05 yılında sekizinci sınıftan mezun oldular, şu an onuncu sınıftalar.

— *Şu anda hangi sınıflar var?*
— Şu anda anaokulu ile ilköğretimin tüm sınıfları var. Geçen yıl lise bölümü de açıldı. Şimdi lise hazırlık, lise 1. ve lise 2. sınıflar var. Gelecek yıllarda kademeli olarak diğer lise sınıfları da açılacak. Anaokulu olarak iki yerleşke var, biri Kültür 2000'de, biri de Bahçeşehir'de villa tipi ikiz binada.

— *Akademik yapı nasıl gelişti?*
— Dediğim gibi Amerikalı eğitimci Dr. Elizabeth Larousse'la başladık. Kültür 2000'in hem yönetimsel açıdan hem de akademik açıdan en belirgin özelliği çok geniş bir yabancı desteği olması. Yani Kültür Koleji gibi bir okulu düşünün, bir de Amerikalıların *community school* denen okullarını düşünün; bu ikisinin arasında bir akademik yapı oluşturduk. Yani iki dilli, evrensel bir yapı...

— Community scholl *dediğiniz nedir?*
— Kendi ülkelerinin dışında yaşayan ve İngilizce konuşan yabancıların çocukları için düzenlenmiş, sadece o çocukların gittiği özel okullara *community scholl* diyorlar.

— İki dilli derken İngilizce ve Türkçe anlamında mı?

— Evet. Ama sanırım önümüzdeki yıldan itibaren iki dilliyi de kullanamayacağız artık, onun yerine çok dilli diyeceğiz. Çünkü Fransızca, İngilizce, Almanca da oturdu artık dördüncü sınıftan itibaren. Onların da kendi sertifikalarını vermeye başladık. Kurumun şöyle bir özelliği vardı. Başlangıçta bir yabancı müdür ve bir Türk müdür vardı. Ve bu uzun süre böyle gitti. Son üç yıldır iki dili de bilen tek müdürlü sisteme döndük. Tabii baştan beri yabancı öğretmenlerle Türk öğretmenler omuz omuza çalıştılar. Küçük yaştan itibaren çocuklar özellikle anaokulunda anadili İngilizce olan Avustralyalı, Amerikalı, Kanadalı, İngiliz öğretmenlerle sabahtan akşama kadar birlikte oluyorlar. Birinci, ikinci, üçüncü sınıfın sonuna kadar da sadece İngilizce öğretimi sadece branş dersi olarak değil, matematik ve hayat bilgisi derslerinde de yabancı öğretmenlerle birlikte sürdürülüyor. Türk öğretmenlerle bu derslere ait konuları Türkçe olarak da işliyorlar. Resim ve müzik derslerini de yabancı öğretmenlerle yapıyorlar. Bu yabancı öğretmenler sadece İngilizce ya da işlediği dersi öğretmekle sorumlu değil, çocuğun tamamen gelişiminden sorumlu bir sınıf öğretmeni gibi çalışıyorlar. Dolayısıyla üçüncü sınıfın sonuna kadar çocuklar iki dilli bir ortamın içinde büyüyorlar.

— İlkokulda öğrencilere yabancı dil öğretmek yasak değil mi?

— Ders olarak okutmak yasaktı. Ama biz olayı kurs olarak ele alıyorduk. Ders dışı faaliyet başlığı altında yapıyorduk. Yani haftada yirmi dört saat ders varsa, biz bunu otuz saate çıkarıyor, kalan altı saati İngilizce kurs olarak gösteriyorduk. O zaman ilköğretimde İngilizce, müfredatta yer almıyordu, yasaktı. Ama şimdi böyle bir sorun kalmadı.

— Peki bu kadar küçük yaştaki bir çocuğun kendi anadilinden başka bir dil içinde yoğrulması pedagojik açıdan doğru mu?

— Eğer tamamen bırakırsanız doğru değil tabii. Biz bu akademik yapıyı oluştururken Boğaziçi Eğitim Fakültesi'yle birlikte çalıştık. Anaokulu ve ilk üç sınıfın programı Boğaziçi Eğitim Fakültesi'nin başkanlığında hazırlandı. Çocuklar 3, 4 ve 5 yaşlarında yarım gün yabancı öğretmenle birlikte oluyor. Ancak 6 yaşından sonra, bir sınıf, tam gün yabancı öğretmenle kalıyor. 6 yaşına kadar günde bir *workshop* yapıyorlar, ondan sonra günde üç *workshop*'a çıkıyorlar gibi birtakım kriterler var. Ayrıca Kültür 2000, altı ilke üzerine oturuyor dedik, iki dillilik onlardan sadece bir tanesi.

— *Başka?*
— Bir diğeri evrensellik. Her türlü çalışmayı mutlaka evrensel boyutta düşünmeye çalışıyoruz. Avrupa Birliği'nin bütün projelerine katılmaya çalışıyoruz. Şu anda çalışan kadronun yüzde 40'ı yabancı... Her yıl hangi ülkeden insanlarla çalışıyorsak, okulun kapısında o ülkelerin bayrakları asılıyor. O ülkelerle ilgili tanıtımlar yapıyoruz. Bunlar içinde Türkiye'ye en fazla yer ayrılıyor fakat diğer ülkeler de ihmal edilmiyor. Yani doğal bir ortam içinde, çocuklar küçük yaştan itibaren farklı kültürlere alışmak, farklı kültürlere saygı duymak ve evrenselliğe inanmak temelinde yetişiyorlar.

— *Diğerleri neler?*
— Şu âna kadar sadece iki ilkeden bahsettik, iki dillilik ve evrensellik. Diğer ilkelerde kendi kültürel değerlerimizin öğretilmesi var. Aynı oranda aynı dozda çocuğun kendi değerlerine sahip çıkması var. Bunun için de karakter eğitimi uygulanıyor. Yine hem Türk hem yabancı öğretmenler buna birlikte yardımcı oluyorlar. O yüzden bu çocuklar bir yabancılaşmaya maruz kalmıyorlar. Burada o ülkenin gerçekleri çok fazla işin içine giriyor. Her senenin ayrı bir planı vardır bu eğitimde. Belli temaları alıp o temaların üzerine gitmeye çalışıyoruz. Diyelim kırmızı ışıkta durmayan babasını kırmızı ışıkta durduracak bir birey yaratmaya çalışıyoruz. Karakter eğitimindeki temalar bütünüyle Türkiye gerçeklerine göre oluşturuluyor.

— Bu konuda birtakım tartışmalar vardı.

— Bu, üniversitelerde çok tartışıldı o zaman. Bazı üniversitelerdeki profesörler birtakım öneriler getirdiler ama bugün artık dünyada, evrensellik diye bir şey var. Başka ülkelerde de benzer okullar var, o ülkelerde de insanlar hem yabancı dil öğreniyorlar, o dili gerçek sahiplerinden öğreniyorlar hem de kültürel değerlerine ve kendi dillerine vakıf insanlar olarak yetişiyorlar. Bunu karakter eğitimi çerçevesi içinde dikkatle ve önemle izleyerek gerçekleştiriyoruz.

— Sizce bu kaçınılmaz mı artık?

— Ben bunun yanıtını şöyle veriyorum. Dünyanın bugün geldiği noktada eğitimin hem ulusal hem de evrensel olması gerekiyor. Bu karma sistemde ulusallık ve yerellik ne kadar önemliyse evrensellik de o kadar vazgeçilmezdir. Biri adına diğerinden vazgeçmemiz söz konusu olamaz. Ne evrenselliğin ne de ulusalcılığın yobazı olmamak gerekir. Burada tutucu bir düşünce sistemi yerine rasyonel-liberal bir düşünce sistemi esas olmalıdır. Biz bu anlayış konusunda büyük titizlik gösteriyoruz. Kaldı ki bir yandan da Kültür 2000'deki öğrencilerin yetişme sürecinde, çok dilli olmayan okullardan çok daha fazla kültürel değerlerimiz, törelerimiz, dilimiz üzerinde duruluyor.

— Bunu söylemenize sebep ne?

— Bizim eğitim sistemimizde bu kaygı, normal okullara göre çok daha fazla göz önüne alınıyor diyebilirim. Çok daha büyük bir hassasiyetle takip ediyoruz süreci. Tabii bu önemli ama daha da önemlisi şu bence... Bu konu tartışıldı Türkiye'de. Biz tercihimizi bu yönde yaptık. Bilimsel çerçevede tartışılan bir konu bu. Bir tarafta Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu duruyor, bir tarafta da bizim de tercih ettiğimiz taraf duruyor. Zaten Türkiye'de de diğer ülkelerde de yıllardır yabancı dilde, yabancı öğretmenlerle eğitim yapan liseler var.

— Tabii, ama benim sormak istediğim biraz daha farklıydı. Sonuçta diyelim Bir Alman Lisesi'ne, Robert Kolej'e giden çocuk, bu yabancı dilde eğitim sürecine 12 yaşından itibaren giriyor. Oysa siz burada 4 yaşındaki çocuklardan bahsediyorsunuz. Bu kadar erken bir yaşta yabancı bir dil ve kültürle karşılaşmanın sakıncaları olup olmadığını merak etmiştim ben?

— Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Başkanı Prof. Cem Alptekin –ki aynı zamanda kendisi bir eğitbilimcidir– bir başka dilde eğitimin anaokulunda başlaması gerektiğini bilimsel olarak kanıtladı. Bu da tartışıldı Türkiye'de, öyle kendiliğinden yaptığımız bir uygulama değil.

— Bilimsel olarak kanıtlanmış derken ne kastediyorsunuz?

— Öğrenme teorisi olarak ispat edilmiş. Biliyorsunuz beyindeki nöronlar vasıtasıyla öğreniyoruz. Bugün her öğrendiğimiz yabancı dilin farklı nöronlardan çıktığı ispatlanmış durumda. Çocuk ana dilini öğrendikten sonra yani üç yaşından itibaren derhal bir başka dili öğrenmeye başlayabiliyor. Bu uygulama günümüzde bütün dünyada böyle gerçekleştiriliyor.

— Kültür 2000'deki akademik anlayışın altı ilke üzerinde temellendiğini söylüyordunuz, ama bunlar eksik kaldı?

— En önemli ilkemiz yüksek akademik performans ve motivasyon düzeyinin yüksek tutulmasıdır. Kültür 2000'i kurduğumuz andan itibaren akademik çalışmalar anlamında öğrenci, öğretmen, veli ve yöneticilerin oluşturduğu motivasyonu yüksek bir kitleye ortam sağlamak hedefini belirledik. Öğrenme işi bireyseldir anlayışını benimsedik. Daha önce de bahsetmiştim, bu anlayış Türkiye'de maalesef beceremediğimiz bir uygulama. Öğretmenlerimizi bu anlayış doğrultusunda yetiştirmiyoruz. Sistem bunun üzerine kurulmamış, sınıflar kalabalık, imkanlar sınırlı.

— Bireysel eğitimi nasıl uyguluyorsunuz? Kültür 2000'de kaç kişilik sınıflar var örneğin?

— Sınıflarımız 20 kişilik. Yabancı öğretmen tercihimizin önemli nedenlerinden biri dil öğretimi ise diğeri de bireysel eğitim deneyimlerinin olması, o sistem içinde yetişmiş olmaları. Yani, o, kendi öğretmeni tarafından bir birey olarak görülmüş, öğretmeni onun anlatılacak şeyi kavraması için ne gibi enstrümanlara ihtiyacı olduğunu özel olarak düşünmüş. Bizim öğretmenlerimiz kendileri böyle bir eğitim görmediklerinden bu açıdan eksiklikleri var. Biz bu eksikliğin farkında olduğumuz için yabancı ve Türk öğretmenlerle birlikte uygulanacak programları oluşturmaya ve gerekli malzemeyi sağlamaya çalıştık. Bireysel eğitim, eğitim anlayışımızın temelidir ve tüm uygulamaları kapsar. Bunu da çoklu zeka teorisiyle ilişkilendirdik. Bir başka ilkemiz de çoklu zekadır.

— *Çoklu zekadan kasıt nedir?*
— Howard Gardner adında Amerikalı bir biyolog eğitbilimci var. Bu zat aşağı yukarı yirmi yıl önce kendine ait bir teori öne sürdü. Ona göre insanlar doğdukları andan itibaren sekiz tip zekayla dünyaya geliyorlar. Bu sayı başlangıçta yediydi, şimdi buna doğacı zekayı da eklediler. Eskiden sadece matematik zeka önemsenirdi ve matematik zekası yüksek olanlar el üstünde tutulurdu.

— *Bugün de hâlâ birçok yerde geçerli bu.*
— Evet. Oysa Howard Gardner bütün zekaların aynı derecede önemli olduklarını söylüyor ve öğretmenin, eğitimcinin okul ortamını kurarken gerek sınıf içinde gerek sınıf dışında bu sekiz zekayı da kullanarak çocukların öğrenmelerini sağlaması gerektiğini ileri sürüyor. Çok basit bir örnek vereyim. Örneğin küçük sınıflarda çocuklar okuma yazma öğrenirken, tek tip bir öğrenme şekli yerine diyelim ki bedensel zekası ileri olanlara sekiz rakamını öğretirken ip atlatmak, görsel zekası gelişmiş olanlara sekiz tane kuş çizdirmek gibi. Yani amaç öğrenme ortamını zenginleştirmek, öğretmenin bir dersi hazırlarken sekiz ayrı zekaya uygun sekiz ayrı öğrenme ortamını hazırlayabilmesi.

— *Çok zor bir iş.*
— Çok zor bir iş ama zaten öğretmen eğitiminde öğrencilerin üç çeşit öğrenme yolunu kullanarak eğitilmeleri konusundaki çalışmalarımızı tamamlamış durumdayız. Görsel, işitsel, bedensel öğrenme tipleri bu sekiz farklı yöntemin parçaları...

— *Altıncı ilke nedir?*
— Bu da portfolyo değerlendirmesi dediğimiz şey. Yazılı, sözlü sınav, test gibi değerlendirme yöntemlerinin yanında, kısaca süreci değerlendiren ve portfolyo denilen bir değerlendirme yöntemi daha uygulanıyor. Bu ayrıca öğrencinin, dönem boyunca yaptığı ve biriktirdiği tüm çalışmaları, ailesine ve öğretmenlerine sunarak kendisi değerlendirme bilinci geliştirmesine yardım ediyor. Çalışmalarının güçlü ve zayıf yönlerini onlarla paylaşabiliyor. Böylece öğrenme sorumluluğunun bilincini de kazanıyor. Başkalarıyla değil, kendisiyle yarışması sağlanarak bireysel gelişimin önemi konusunda bilinçlendiriliyor.

— *Kültür 2000'de ara sınıflara da öğrenci alınıyor mu?*
— Alınan öğrencilerde üçüncü sınıfa kadar çok büyük bir sorun olmuyor. İkinci sınıfta da girse, birinci sınıfta da girse adapte oluyor. Burada en büyük handikap İngilizce meselesi, bu aşamada başka bir okuldan gelen çocuğun İngilizcesi baştan beri burada olanlara göre geride kalmış oluyor. Bu durum üçüncü sınıfa kadar göğüslenebiliyor. Üçüncü sınıftan itibaren sorun oluyor, çünkü üçüncü sınıfın sonunda çocuklar Cambridge'in bir sınavına giriyorlar ve başarı gösterenler dördüncü sınıfta İtalyanca, Almanca, Fransızca dillerinden birini seçip, ikinci yabancı dil eğitimine başlıyorlar. Üçüncü sınıftan sonra gelen çocuklar için seviye grupları oluşturulmuş vaziyette, onlar İngilizcede farklı sınıflara gidiyorlar.

— *Kültür 2000 Lisesi'ndeki eğitimi diğer okullardan ayıran başka özellikler var mı?*
— Lisede az sayıda ve yüksek performans beklentisi olan nitelikli bir öğrenci profili amaçladık. Hedefimiz İstanbul'da ve

Türkiye'de ilk olarak, iki yabancı dili de çok iyi kullanan öğrenciler mezun etmektir. Lisede, IB (International Bacolaria) yani bizdeki eski olgunluk sınavı benzeri bir program ile entegre edilmiş MEB programı uygulanıyor. Mezunlar IB diplomasına da sahip olacaklar. Haftada on saat ikinci yabancı dil dersleri var. Bu dersleri, kendi anadili bu olan yabancı öğretmenler veriyor. ÖSS hazırlığı dört yıla yayılarak yapılıyor. Öğrencilerin genel kültürlerinin, sanat ve edebiyat kültürlerinin yüksek seviyede olması önemseniyor. Program ve kadro oluşturulurken bu dikkate alındı. Mezunlarımızın yalnız yurdumuzda değil, yurtdışında da yüksek akademik performansa erişmelerini istiyoruz.

— Kültür 2000 Lisesi'ne alınacak öğrencileri nasıl seçiyorsunuz?
— Özel Okullar Sınavı'nda yüksek puan almış öğrencileri kabul ediyoruz. Ayrıca Kültür 2000 İlköğretim Okulu mezunlarından, Kültür 2000 Lise Giriş Sınavı'nda başarılı olan öğrenciler de lise kısmına devam edebilecekler. Üstün başarı gösteren öğrenciler burs olanaklarına sahip olacaklar.

— Kültür 2000'in bugünkü veli profili için ne söyleyebilirsiniz?
— Bugün anaokulu çocuğunun, ilkokul, lise çocuğunun anne-babası yani ailesi, bulunduğumuz çevrede, bundan otuzkırk yıl önceki anne-babadan farklı. Anne-babaların çoğu Avrupa'yla, Amerika'yla temas halinde insanlar. Yurtdışına gidiyorlar ve oradaki okulları, eğitimi, öğretimi görüyorlar. Çocukları için birtakım eğitim, öğretim beklentileri oluşuyor. Buradaki klasik okullarda var olan eğitim-öğretimden daha farklı şeyler talep ediyorlar. Kültür 2000 de beklenti düzeyi yüksek olan bu anne-babaların isteklerine yanıt vermek üzere tasarlandı. Kültür 2000'i doğuran asıl neden eğitim pazarının bu ihtiyaçları, bu talepleridir.

— Kaç öğrenci var şu anda?
— 400'e yakın.

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

Üniversiteye Doğru

Şimdi geriye dönüp baktığım zaman, bu vakıf kurma işine niye girdim, çok da net bilemiyorum doğrusu. Belki bir yerden duydum, bir yerde okudum ve faydasına inandım. Biraz sezgisel bir şeydi bu ve tesadüfe bakın ki çok da işe yaradı. Üniversitemizin annesi babası oldu.

İstanbul Kültür Üniversitesi'nin Şirinevler Kampusu'nun açılışı sırasında, soldan sağa, Prof. Dr. Önder Öztunalı, Gül Akıngüç, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ve Fahamettin Akıngüç.

— Bu süreçte bir de vakıf kurduğunuzu biliyoruz. O hangi amaçla gündeme geldi. Nasıl ortaya çıktı?

— 1980'de okulu ikinci kez açtığımızda, İngilizce öğrenimi önemli bir ihtiyaçtı. Velilerle yaptığımız anketler vardı, bahsetmiştim. Bu anketlerde o zamanlar anne-babalar için birinci öncelik İngilizceydi. İkinci öncelik üniversiteydi ve üçüncü öncelik değerlerdi. Yani çocuğun iyi vatandaş, iyi insan olması... Sonradan toplumun bu ihtiyaçları değişti.

— Nasıl bir sıralama çıktı ortaya?

— Lise öğrencileri için üniversiteye giriş birinci öncelik haline geldi. Değerler hâlâ üçüncü sırada mı yoksa daha da aşağılara mı gitti bilmiyorum. Bugünlerde böyle bir anket yapılsa iyi olur. Hatta hem çocuklar hem anne-babalar üzerinde ayrı ayrı yapılmalı. Çocukların idrak ettikleri ihtiyaç ile anne-babaların arzuları arasındaki fark da ortaya çıkartılabilir ve sosyolojik pedagojik bir araştırma yapılabilir. O arada, yani İngilizcenin öncelikli olduğu süreçte biz de İngilizce öğretimini ele aldık, onun üzerine araştırmalar yaptık. İngilizce çok da ağırlıklı bir yer tutuyordu. Haftada on iki-on beş saat İngilizce okutuyorduk her sınıfa.

— Bir sürü yeni öğretmen ihtiyacı?

— Düşünebiliyor musunuz, kırk-elli sınıf var. Elli sınıf olsa 750 saatlik bir ders hacmi çıkıyor ortaya. Bir öğretmen yirmi dört saat ders verse otuz-otuz beş tane İngilizce öğretmenine ihtiyaç var. Tabiatıyla rekabet ortamında yaşadığımız için, yabancı öğretmenlerin bu süreçte bir avantaj olduğunu, okulda bir yabancı dil iklimi yarattıklarını gözlemliyorduk. Yabancı öğretmenlerle çalışmak için çaba içerisindeydik. Ben

1978 öncesinde, kızlarım henüz küçükken bizzat yurtdışına gidip birtakım öğretmenlerle görüşmeler yapıyordum. *Times* gazetesinin eğitim eki var. Oraya ilan veriyordum ve gelenlerle görüşüyordum.

— *Vakfı anlatacaktınız?*
— Oraya geleceğim. 1980'lerin ortalarında bir vakıf kurmayı düşündüm. O zaman muhasebecimden bu konuda bir çalışma yapmasını istedim. Hukukçu arkadaşlarla da konuştuk. Bir aile vakfı bulunsun, dedik. Bu vakıf neye yarar diye düşündük. Çok açık söylüyorum, ben, o zaman bu vakfın ne işe yarayacağını bilmiyordum. Fakat vakfın amaçlarıyla ilgili bölümü hazırlarken yabancı öğretmenlerin sağlanmasıyla ilgili birçok zorluğu aşmamızı sağlayacağını fark ettim. Belki de Ford Vakfı, Robert Kolej Vakfı gibi vakıflarla daha iyi bir iletişime girme imkanı olabilir, diye düşünmüşümdür.

— *Net bir fikir yok muydu yani?*
— Şimdi geriye dönüp baktığım zaman, bu vakıf kurma işine niye girdim, çok da net bilemiyorum doğrusu. Belki bir yerden duydum, bir yerde okudum ve faydasına inandım. Biraz sezgisel bir şeydi bu ve tesadüfe bakın ki çok da işe yaradı. Üniversitemizin annesi babası oldu. Yani üniversiteyi kurabilmek için bir vakıf şarttı. Ben o zaman bir aile vakfı olsun, bu nesiller boyunca bir yarar sağlar sezisiyle hareket etmiştim sadece.

— *Girişimlerinizde sezgileriniz önemli bir rol oynar mı?*
— Girişimcilerin çoğu gibi ben de girişimlerimin, diyebilirim ki yüzde 51'ini sezi yoluyla yapmışımdır. Şimdi düşünüyorum de sezginin başarıdaki rolü nedir? Satranç oynadığım için oradan örnek vereyim. Mesela satrançta rakibin hamlesini bilmezsin, ama onun yapabileceği hamleler üzerine sen kendi beşinci, altıncı, yedinci hamleni planlarsın. Bu çok oynamaktan da kaynaklanan bir şey. Hamleler kendiliğinden geliyor. Deneyimlerin, birikimlerin bir sonucu olarak. Sezi

bunu tam karşılamıyor, onu anlatmaya çalışıyorum. Diyeceğim şu ki benim vakıf kuruşumun önünde ağırlıklı olarak bu sezi vardır. Prof. Dr. Önder Öztunalı'ya, "Bilimde sezinin yeri var mı" diye sormuştum. "Elbette var, biri bir icat öncesi sezgiyle yola çıkar. Sonunda ya bulur ya bulamaz, ama başlangıçta mutlaka sezi vardır" demişti.

— *Vakfı kurduktan sonra ne oldu?*
— Doğrusu uzun süre bu alanda hiçbir gelişme kaydedemedik. Ta ki 1996 yılında üniversite kurmaya karar verdiğimiz zamana kadar. O zaman vakfa ihtiyacımız oldu. Vakfın statüsünü değiştirmemiz gerekti. Daha doğrusu bir madde ilave ettik ve dedik ki amaçlarından bir tanesi de vakıf üniversitesi kurmaktır. Bu maddeye dayanarak üniversitenin kuruluş işlerini yürütme imkanı bulduk. Şunu söyleyeyim. Vakfın bir işletmede, bir ailede ne anlama geldiğini doğru dürüst bilmiyordum. Bugün de tam olarak bildiğimi söyleyemem. Ama anlamaya ve bu konuda bir şeyler yapmaya çalışıyoruz.

— *Neden böyle diyorsunuz?*
— Üniversiteyi kurduktan sonra üniversitede okuyan öğrencilere vakıf bursu adı altında burslar vermeye başladık. O aşamada Kültür Koleji mezunları vakfı koruyacaklar ve vakfa para yardımında bulunacaklar diye düşünüyorduk. Amerika'daki vakıflar ve üniversiteler böyle yaşıyorlar. Bizde de böyle olur diye düşündük ve üniversiteyi kurarken, bir komite kurduk ve Kültür Koleji mezunlarını oranın üyesi yaptık. Senede bir defa bu insanları toplantıya çağırdık. Çınar Oteli'nde bir toplantı yaptık, çok da hoşlandılar. "Bu üniversiteyi sizinle var ettik, sizin yardımlarınızla yaşayacak" dedik. Hemen hepsi, "Aman Fahamettin Hocam çok iyi bir iş yapmışsınız" dediler. Bu toplantıları tekrarlayarak bir sistem oturtmaya çalışıyoruz.

— *Bundan, henüz işlerin yoluna girmediğini çıkartabilir miyiz?*

— Türkiye'de henüz yeni bir süreç ama yavaş yavaş yerine oturacaktır. Beş kişi, on kişi, elli kişi, yüz kişi yardım etse, o yardımlarla burslu çocuklar okutsak çok faydalı bir iş yapmış oluruz. Bu, zaman içinde daha da gelişir. Maalesef sosyal yardımlaşma Türk geleneğinde çok fazla yok. Ama yavaş yavaş, adım adım gelişiyor. Halihazırda var olan vakıflar muhakkak bir başka işletmenin ortağı olarak varlıklarını sürdürebiliyorlar. Kültür Eğitim Vakfı da Kültür okullarının kârının bir bölümünü alarak varlığını sürdürmeli. Sanayiye dayanan vakıflar çok önemli birikimler sağlayıp çok önemli icraatlara imza atabiliyorlar. Bizde henüz vakıf, yardımlarla ayakta duruyor. Önümüzdeki dönemde şirket hissedarları, aile bireyleri olarak vakfı yeniden bu biçimde yapılandırmak üzere toplantılar düzenleyeceğiz.

— Bir şey sormak istiyorum. Öğretmenlerin kötü yetiştiğinden, öğretmenleri yetiştirmek için yaptığınız çalışmalardan söz ettiniz uzun uzun. Öğretmen, sistemin çok önemli bir parçası. 1980 sonrasının en çok üzerinde durulan meselelerinden biri de öğretmenlerin kötü yetişmesi. Zor şartlar altında yaşaması. Öğretmenlik mesleğinin eski saygınlığını yitirmesi. Bu neden böyle oldu sizce?

— 1980 İhtilali'nden sonra yaptığımız ve kesinlikle doğru olduğunu düşündüğümüz bir tespit var. Bu tarihten sonra öğretmen yetiştiren okullar, yetiştirdikleri öğretmene bu mesleğin etik değerlerini ve heyecanını veremiyorlar, veremediler. Özgür düşünce ortamı olmazsa, insanlar düşündüklerini serbestçe ifade edebilecekleri ortamlar bulamazlarsa, hele eğitim kurumlarında bu ortam olmazsa o zaman iyi öğretmen de yetişmiyor; korku dolu, baskı altında sinmiş öğretmenler çıkıyor ortaya. Zaten 1970'lerin ikinci yarısında doğru dürüst eğitim yapılmadı okullarda. 1980 sonrası bir korku, bir baskı içinde geçti. Öğretmenler, öğretmen adayları böyle bir ortamda yetiştiler ve açıkçası hiç de başarılı olamadılar. Türk eğitim hayatında Kenan Evren yönetiminin yol açtığı büyük bir olumsuzluktur bu. 12 Eylül sonrası Türkiye, büyük bir kül-

türel çöküntünün içine düşmüştür ve bu sıkıntı halen sürmektedir. Onun için öğretmenleri takviye edici mahiyette çalışmalar yaptık ve yapıyoruz. Ekonomik yanla akademik yan arasında bir denge tutturmak için mücadele ettik ve ediyoruz.

— *Coşkusu olmayınca öğretmen hayatı pek de çekilir bir şey olmasa gerek...*

— Kuşkusuz sürekli ders veren bir öğretmenin, aile sorunlarının dışında bir de kendini yetiştirmek için vakit bulması pek kolay bir şey değil. Zaten yorgun oluyor. Hangi saatte öğretmeni yetiştirici çalışmalar yapacaksınız? Saat 16:00'dan sonra yapılan seminerlerde uyuyor birçoğu. Böyle bir şeye ihtiyaçları olup olmadığını da bilmiyorlar. Neye ihtiyaçları olduğunu anlamak için ihtiyaç saptamaları yaptık. Akademik ihtiyaçla ilgili bir talep görmedik. Bir ilkokul öğretmenini düşünün örneğin, bu öğretmenin hayatı boyunca bir terfi meselesi bile yok. Diyelim yükseköğretimdeki gibi bir derece kaygısı yok. İlkokul biri okutuyor, ikiyi okutuyor, üçü okutuyor. Maaşı da aynı... Kontrol sistemi de yok. Kendi kendini kontrol ediyor. Bu durumda öğretmenin muhakkak çalıştığı kurum tarafından eğitilmesi gerekir. Biz bunu yapmaya çalışıyoruz ama bu sefer de zaman sorunuyla karşı karşıya kalıyoruz.

— *Hafta sonları var?*

— Cumartesi günü öğretmeni okula getiremiyorsunuz. Sözleşmelere bunu bir madde olarak koyuyoruz ama ayda ancak bir cumartesi gelmelerini sağlayabiliyoruz. Bu da anlaşılır bir şey, zira insanların eşleri var, çocukları var. Sonra bir şey daha var, öğretmen yetiştiren okullar üniversite giriş sınavında düşük puanla öğrenci aldıkları için, bu okullardan gelen öğretmenlerin sosyoekonomik, sosyokültürel yapısı düşük oluyor. Özellikle özel okullarda öğrenciyle öğretmen arasındaki sosyoekonomik, sosyokültürel uçurum oluşuyor. Ancak bu durum son yıllarda düzeldi. Artık öğretmen okulları yüksek puanla öğrenci almaya başladı, bunda da özel okulların ücret politikasının belirleyici olduğunu düşünüyorum. Bakınız bu

yıl bize 2 bin öğretmen başvurdu, bizim alacağımız sayı ise sadece otuz. Daha baştan 1.500'ünü eledik. Bir büro kurduk. Prof. Adil Çağlar'ı başına getirdik. Öğretmenlerle yüz yüze konuşuyor. Yüz görüşmeden on kişi ya çıkıyor ya çıkmıyor. Korkunç bir şey. Bu realiteyi buraya geçirmek bana vatan borcu gibi geliyor.

— *Ne yapılması gerekiyor?*
— Burada ne çocukların ne de öğretmenlerin kusuru var, kusur sistemin kendisinde. Bunu Milli Eğitim Bakanlığı'nın çözmesi gerekir ama gücü yetmez bunu çözmeye.

— *Neden?*
— Bir yandan nüfus artıyor, bir yandan milli eğitime ayrılan bütçe sürekli düşüyor. Nasıl çözülecek bu sorun? Milli Eğitim Bakanlığı bu sistemi kurtaramaz. 2006 yılında milli eğitime yüzde 4,1 bütçe ayrılan bir memleket burası. Bu bir cinayettir. Ulusal cinayettir. Ona artık Milli Cinayet Bakanlığı demek lazım. Türkiye'nin iç borcu 250 milyar lira. Dış borç 195 milyar. Bu rakamları tespit ettikten sonra bütçemize bakalım: 395 milyar lira. Bunun da sadece 4,1'ini eğitime ayırıyoruz. Varın gerisini siz hesaplayın. Madem ki bu konuya girdik, isterseniz bir başka parantez açıp eğitim sektörüne tepeden bir bakış atayım.

— *Buyrun...*
— Geçenlerde İşletme Fakültesi'nden Prof. Güneş Gençyılmaz arkadaşım Ulusal Üretim Sempozyumu yaptı. Rektörümüz de bana, "Sen de eğitim sektöründe üretim yapıyorsun, sen de konuş" dedi. Sempozyuma gitmeden önce üç-beş gün işletme bilimiyle ilgili kitapları karıştırdım, birtakım örnekler topladım ve orada şu tabloyu anlattım. Her işletme ya hizmet ya da mal olarak ürün verir. Ne şekilde olursa olsun bir üretim olması için bir girdi olması gerek. Bu girdiden sonra dönüşüm fonksiyonları denen bir sistem işlemeye başlıyor. Bunun sonucunda da bir ürün ortaya çıkacak, yani çıktı.

— *Örnekleyerek gitsek daha iyi olacak?*
— Diyelim bir sanayi kuruluşundan bahsediyoruz; buradan demir ya da çelik giriyor diğer taraftan örneğin kaşık çıkıyor diyelim. Kaşık çıkana kadar olan bu sürece dönüşüm fonksiyonları süreci deniyor. Adı bu, işletme biliminde. Hizmet sektöründe, diyelim ki bir okul söz konusu olduğunda da, buradan öğrenci giriyor... Okullar, öğretmenler, fiziki yapı, akademik yapı, pedagojik kurallar, aile, çevre bu dönüşüm fonksiyonlarının tümünü oluşturuyor ve çocuk sonunda bir lise ya da üniversite mezunu olarak çıkıyor. Yeni bilgilere sahip bir ürün ortaya çıkıyor. Okul örneğinden devam edersek, ulusal eğitim sürecinde bu dönüşümü gerçekleştirmek Milli Eğitim Bakanlığı'na düşüyor. Edirne'den Ardahan'a bu bakanlığın kontrolünde olan bir süreçten söz ediyoruz.

— *Sözde kontrolünden...*
— Yüzlerce, binlerce okulun, milyonlarca çocuğun olduğu bir alan. 0-24 yaş grubu arasında 30 milyon insan var Türkiye'de. Bunların içinden okul çağında olmayanları çıkartın, 04-24 yaş grubu arasında yaklaşık 20 milyon insan kalır geriye. Bunlar bu dönüşüm fonksiyonları sisteminin içine giriyorlar. 24 yaşında bu insanlar sistemden çıkıp hayatın içine girdiklerinde Türkiye'nin insan gücünü meydana getiriyorlar. Eğer bu girdi baştaki DNA'lardan dolayı kusurluysa, yani demir çürükse o başka. Ama bu dönüşümü gerçekleştiren fabrikalar uyduruksa, makineler gereken ısıya ulaşmıyorsa, o zaman siz baştan sağlam mal da koysanız sonunda ürün bozuk çıkıyor. Eğitim içinde aynı şey geçerli. Hepimiz aynı ulusal eğitim çarkının içinden geçiyoruz. Milli Eğitim Bakanlığı dönüşüm fonksiyonları dediğimiz işlevlerini iyi yapabilirse, okulları, öğretmenleri iyi olursa, bilgi aktarımını sağlayabilir, teknolojik gelişmeleri takip edebilirse, oradan çıkacak öğrenci de iyi olacaktır. Yani kaşık örneğimize dönersek üç çeşit kaşık üretiliyor. Teneke, Jumbo ya da İsveç kaşığı. Yetiştirdiğimiz insanlar da hangi branşta olursa olsun, bu üç çeşit gibi olacaklardır.

— Gelecekle ilgili tablo pek parlak gözükmüyor...
— Bugün Türkiye'deki eğitim sisteminde yetişen insanların halini göz önüne getirin ve bu ülkenin eğitim sisteminden yetişen insanların kalitesini düşünün, ortaya insan gücümüzün değeri çıkar.

— Hiç umut yok mu?
— Biraz evvel bütçe meselesini konuştuk. Kaliteli bir eğitim yapmaya maddi imkanlar yeterli değil. En önemli faktör bu elbette. İkincisi, bu öğrencileri yetiştirecek sistem, yani dönüşüm fonksiyonu sürecini kapsayan okullar iyi değil. Okullar derken öğretmenler, müdürler hepsi içinde. Bunu ben söylemiyorum, işletme bilimi söylüyor. Edirne'den Ardahan'a, bütün okullarımızda yapılan işlerin işletme biliminin kaliteli üretim tanımlarına uyup uymadığına bakmamız gerekiyor. Eğitim sektörü de turizm gibi, bankacılık gibi bir hizmet sektörüdür. Hizmet sektörünün kuralları var. Hizmet sektöründe esas olan müşterinin memnuniyetidir.

— Türkiye'de eğitim sektörü bunu yerine getiriyor mu, daha da önemlisi bunun farkında mı sizce?
— Bir okulun hizmet sektörü içinde olduğunu düşündüğümüz zaman görürüz ki, Türkiye'de hiçbir okul, hizmet sektörünün bir numaralı gereği olan müşteriyi memnun etme ilkesini yerine getirmiyor. Çünkü hiçbir öğretmen, hiçbir müdür ne öğrenciyi ne veliyi müşteri olarak kabul ediyor. Etmez, yok böyle bir şey. Ama hizmet veriyor. Peki sen kime hizmet veriyorsun? Çocuğa tabii ki... Sen hizmet sektörüsün, çocuk hizmet görüyorsa onun bu hizmetten memnun olması gerekir.

— Memnun etmekten kastınız ne?
— Memnun etmek pohpohlamak manasında değil. Bilimsel anlamda onu tatmin edeceksin. Ekmeğini, yemeğini, suyunu yani eğitimini iyi vereceksin, iyi beslenmesini sağlayacaksın. Beyinsel olarak tatmin edeceksin. Okul olarak, öğretmen ola-

rak bu hizmeti vereceksin. Akademik ihtiyaçlarını tam olarak karşılayabileceksin. Peki Türkiye'deki okulların bu konuda bir kaygıları var mı? Hayır, hiçbir kaygıları yok. Biraz özel okullar bu konularda mesafe kaydediyorlar, çünkü oralarda ekonomik zorluklar var, rekabet var, özel sektörün getirdiği dinamizm var. İşletme biliminin fonksiyonları özel okullar için bir itici güç olarak duruyor. Akademik açıdan daha iyi duruma geliyorlar. Hizmet sektöründe mutlaka olması gereken şeylerden biri de ön büro hizmetidir.

— Sizin okullarınızda ön büro nasıl veriliyor?

— Bir veli çocuğunun durumunu öğrenmek için okula giderken, hele çocuğu biraz da yaramazsa, tembelse ayakları geri geri giderek, istemeye istemeye, karnı ağrıyarak gitmiyor mu? Bu sıkıntıyı gidermek için, yani velilerin rahatça öğretmenlerle görüşmelerini sağlamak için, veli öğretmen görüşmelerini düzenledik. Her öğretmenin ders yüküne göre her hafta bir-iki saat velilerle görüşme zamanı oluyor. Bunları velilere önceden bildiriyoruz. Veli ön büro sekreterlikten randevusunu alıyor, o saatte geliyor ve görüşmesini yapıyor.

— Kültür Üniversitesi'ni açma noktasına nereden geldiniz. Vakıf üniversitelerin yaygınlaşması mı etken oldu bunda? Yoksa sizin aklınızda böyle bir düşünce var mıydı öteden beri?

— Bilkent vardı vakıf üniversitesi olarak. Bunun başındaki adam da meşhur İhsan Doğramacı'ydı. Biz vakıf üniversitesi olarak onu biliyorduk. YÖK birkaç üniversiteye daha izin verince, benim kıpır kıpır olan yapım kıpırdadı. Bunun üzerine üniversite kurmanın şartlarını okudum, öğrendim. Vakıf kurmak gerekiyordu, o vakıf da bizde vardı. 1980'lerde Kültür Koleji Eğitim Vakfı diye bir vakıf kurmuştum. 1996'da üniversite fikri oluşunca, aklıma Önder Öztunalı geldi. Önder Öztunalı, İstanbul Üniversitesi'nde Yerbilimi Fakültesi dekanlığı yapmıştı. Ben kendisini 1968 senesinde tanımıştım.

— Dilerseniz oradan başlayarak gelelim.
— 1968 senesine dönelim. O sene Kültür Koleji sekizinci yaşında. Avukat Kemal Cansunar diye bir velimiz varmış. Bir gün bu adam çıktı geldi. "Benim çocuğum senin okulunda okuyor, ben şunca yıldır seni izliyorum, çok iyi bir eğitim organizasyoncususun, çok iyi bir eğitimcisin, mühendissin de; benim de özel okulum var, bir yüksek özel okulum var" dedi. O zamanlar yüksek özel okullar vardı.

— Örneğin?
— Örneğin İstanbul'da Işık, Galatasaray ve Kimya Mühendisliği yüksek özel okulları vardı. Ankara'da Süleyman Demirel'in kardeşi Hacı Ali Demirel'in kurduğu bir okul vardı. İzmir'de de bir okul vardı. Biliyorduk, bunlar hakkında çeşitli dedikodular oluyordu, iyi yönetilmediklerini, palas sistemi çalıştıklarını duyuyorduk. Bu avukat, "Benim kayınpederim Fevzi Kalkancı" dedi. Fevzi Kalkancı, eski bir özel okulcudur. Ben ismini duymuştum. Levent Özel Okulu diye bir okulu vardı ve batmıştı. Adam daha sonra bir binasını Özel Kimya Mühendisliği Yüksek Okulu yapmış. Kemal Cansunar da bu adamın kızlarından biriyle evliymiş. Okulu açmak için bir anonim şirket kurmuş Fevzi Bey, bir de Söke'den ortaklar almış, onlar da bunu finanse etmişler ve bu işi üç-beş sene yürütmüşler. Fakat kayınpeder, çocuklar, damat hepsi bir yanından çekiştirmişler. Kemal Cansunar, "Biz geçinemiyoruz ve bu işi beceremiyoruz, ben kendi hisse senetlerimi olduğu gibi sana veriyorum" dedi ve masanın üzerine bıraktı, hamiline yazılmış hisse senetleri. "Sen gel bu işi benim adıma devral, benim zaten işim başımdan aşkın" dedi. Yüzde 25 civarında hisseyi masaya bıraktı, "Para falan da istemem, gel bu işi düzelt" dedi. Çıktı gitti.

— Kabul ettiniz mi?
— Şaşırdım. Bu kağıtlar bir-iki gün masamda durdu. O sırada sınıf arkadaşım ve aynı zamanda bacanağım olan Seyfi Güven aradı. Seyfi müteahhitti, NATO işleri yaparken batmış-

tı. Bir sürü sıkıntı içerisinde, Ankara'da oturuyordu. O günlerde bir sabah telefon etti ve, "Ben İstanbul'dayım" dedi. "Ne âlemdesin" dedim. Sıkıntıları sürüyormuş, onları anlattı. "Benim masamın üzerinde bir iş var Seyfi, bir yüksek özel okul işi, var mısın" dedim. "Tabii varım, zaten boştayım" dedi. Bunun üzerine hemen Kabataş'ta buluştuk ve okulun olduğu binaya gittik. "Müdürü kim buranın" diye sorduk. "Doçent Önder Öztunalı" dediler. Biraz binayı dolaştıktan sonra Önder Öztunalı'nın odasına girdik. Karşımıza cıva gibi bir doçent çıktı. Neyse onunla da kısaca görüşüp oradan ayrıldık ve bu işi yapmaya karar verdik. Bunun üzerine hemen yönetim kurulu toplandı, şartlarımızı söyledik. Şartlarımız şunlardı, muhasebe bize geçecek, Seyfi genel sekreter olacak, ben de yönetim kurulu başkanı olacağım. Kabul ettiler. Önder Öztunalı da görevini sürdürdü. Böylece işe el koyduk ve 1968-71 yılları arasında çalıştık. Bu arada ben yüzde 25 civarındaki payımı yüzde 51'e çıkarttım.

— *Diğer hisse senetlerini ne kadara aldınız?*
— 400 bin lira filan verdim galiba. Başladık, harıl harıl çalışıyoruz. Ancak Süleyman Demirel'in başbakanlığı sırasında, üstelik kardeşinin de böyle bir özel okulu olmasına rağmen, özel yüksekokullarla ilgili kapatma kararı çıktı. Bu kararın nedeni yüksek özel okulların Anayasa'ya aykırı bulunmasıydı. Okullar devletleştirildi ve bizim okulu alıp Galatasaray Üniversitesi Mühendislik bünyesi içine koydular, o macera bitti. Diyeceğim bizim Önder'le o yıllardan kalma müşterek bir çalışmamız vardı. Seyfi ile ise daha sonra Kültür Koleji'nde, ölene kadar genel koordinatör olarak birlikte çalıştık.

— *Tekrar 1995'e gelirsek...*
— Bu vakıf üniversitelerinin kurulması sürecinde ben Önder Öztunalı ile görüştüm ve ona böyle bir işe var mısın, dedim. Önder o sırada İstanbul Üniversitesi Avcılar Kampusu'nun rektör vekiliydi. Cemi Demiroğlu'na vekaleten orayı yönetiyordu. Deneyimli, bilge bir insandı, ben de dediğim gibi ken-

İKÜ'yü birlikte kurdukları Önder Öztunalı ile SASAV'daki (Sanat Severler Vakfı) bir serginin açılışını yapıyorlar.

disini tanıyor, beyninin nasıl çalıştığını biliyordum, çağırdım. Onun da zaten emeklilik zamanı gelmiş, emekli oldu, anlaştık ve Ataköy'de A-21'de bir ofis açtık, orayı vakıf bürosu yaptık.

— *Vakfın olduğu yer mi?*
— Evet. O beş daireden en büyük olanını vakıf merkezi olarak tuttuk. Önder'e bir oda verdik, bir odada da ben oturdum. Orada üniversite hazırlıklarına başlandı ve aşağı yukarı iki sene sürdü bu. O mücadeleyi Önder verdi. Çalıştı, kadrolaştı, ön hazırlığı yaptı. Üniversitemizin kuruluş kanunu çıktı, kanun çıkana kadar birçok mücadelemiz oldu. YÖK'te çok büyük kavgalar verdik.

— *YÖK ile ne sorun yaşandı, engellemek mi istediler?*
— Engellediler, istemediler. YÖK içinde birileri bizim vakfımızın büyük bir kapitale dayanmadığını düşünüyor ve bizim kırk yıllık eğitim tecrübemizi küçümsüyorlardı. Oysa bizim

bu işi başaracağımıza ilişkin inancımız tamdı. Nitekim başardık da. Bundan dolayı başlangıçta kimi sıkıntılar oldu. O zaman tekstilde sıkıntı var ve bu sokaktaki binaların hepsi boş duruyordu. Binaları kiraladık. Tabii içlerinde deprem için takviyeler ve eğitim için mimari değişiklikler yaptık. Sınıflar oluşturduk ve öğrenciler de geldi. Tanınıyorduk, biliniyorduk. Benim eğitim sektöründeki deneyimlerim, rektörün deneyimleri...

— Siz, üniversitenizin kuruluşuyla ilgili kanun çıkmadan önce, nasıl olsa çıkar diye çalışmalara başladınız yani, öyle mi?
— Tabii, tabii. Binayı tuttum, restorasyonları yaptım, her şey tamam. Kanun çıktı ve üniversite faaliyete başladı. 1997'de temmuz ayının 15'inde Büyük Millet Meclisi'nden kanun çıktı. Çünkü vakıf üniversitelerinin kurulması Meclis'ten kanun çıkarak oluyor. Biz de hemen ekim ayında 157 öğrenciyle eğitime başladık. İkinci yıl bu sayı 800'e çıktı. İlk sene sessiz sedasız açtık. Daha sonraki yıl açılışa Süleyman Demirel'i çağırdık. Bu arada bir başka şey oldu, onu da anlatayım. Önder Öztunalı A-21'de hazırlıkları sürdürürken, Doğuş, Beykent ve Bilgi Üniversiteleri bu tür üniversiteler açtılar.

— Nasıl bir tür?
— Bu sisteme göre adını söylediğim üniversiteler, dışarıdaki birtakım üniversitelerle işbirliği yapıyor, bir üniversitenin Türkiye mümessilliğini alıyor ve öğrencilere diplomayı mümessili olduğu üniversite aracılığıyla vermeyi hedefliyorlardı. YÖK bunları kabul etmedi ama onlar bu arada öğrenci kaydettiler. Biz de başlangıçta bunlara heveslenerek kalktık İngiltere'ye gittik. Herdfordshire diye bir üniversiteyle görüştük, anlaştık. Biz Herdfordshire'in "her"iyle, Kültür'ün "kül"ünü birleştirip Herkül Üniversitesi kurmayı düşünüyorduk. Bu çalışma bir altı ay kadar sürdü, neredeyse açıyorduk, fakat vazgeçtik sonra. Çünkü YÖK bu tür üniversitelere korsan üniversite adını verdi. Bizim YÖK'le temaslarımız sürüyordu bir yandan ve projemize daha sıcak bakmaya başladıklarını hissetmiştik.

— Bu kuruluş aşamasını biraz daha detaylandıralım isterseniz?

— Önder Öztunalı'nın kurduğu kadro, arkadaşlarından, ona inanan kişilerden oluşuyordu. Hatırladığım kadarıyla A-21'de ilk çalışmalara başladığımız zaman Prof. Dr. Kamuran Pekiner vardı. Kamuran Bey, yaşça en büyükleriydi, yönetmeliklerin hazırlanma sürecini çok iyi bilen, o konulara hakim biriydi. Hemen sonrasında İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Çetin Bolcal aramıza katıldı. Aramıza katıldı derken, bu üç kişi hafta boyunca kuruluş süreciyle ilgili yönetmeliklerle ilgili meseleler üzerine çalışıyor, perşembe günleri A-21'de toplanarak durum değerlendirmesi yapıyor ve yeni haftayı planlıyorlardı. Bir süre sonra Kamuran Bey ekipten ayrıldı ve onun yerine Prof. Senih Aşar, Prof. Ümit Ataman geldiler. Derken Ümit Ataman da ayrıldı.

— Nasıl bir paylaşım vardı o sırada, hatırlıyor musunuz?

— Hatırladığım kadarıyla o sırada iktisat bölümü Senih'in, fen-edebiyat bölümü Çetin Bolcal'ın ve mühendislik de rahmetli Önder Öztunalı'nın üzerindeydi. Büyük mücadelelerden sonra ve Meclis sürecinde zamanın Milli Eğitim Bakanı Avni Akyol'un da burada hatırlamamız gereken çabaları sayesinde nihayet 15 Temmuz 1997'de üniversitenin kuruluşu gerçekleşti. Tabii o yıl faaliyete başlamak için çok geç bir tarihti bu. Üniversite seçme sınavları yapılıp bitmişti. Üniversiteyi açmak için önümüzde iki buçuk ay gibi olağanüstü kısa bir süre vardı. Dediğim gibi sınavlar da yapılmıştı, açsak bile sadece ek kontenjandan öğrenci alabilecektik. Önder Öztunalı'nın, ona güvenen ekibinin ve elbette vakfın maddi desteğinin sayesinde bu fevkalade güç işi başardık ve ekim ayının başlarında İstanbul Kültür Üniversitesi'ni açtık.

— O ilk kadroda başka kimler vardı?

— Mühendislik Fakültesi'nin dekanlığına yine Önder'in yakın arkadaşlarından Prof. Dr. Okay Eroskay gelmişti. Rektör yardımcılığı görevini ise 1995 yılından beri Kültür Koleji KEV

sahnesindeki sanatsal etkinlikleri düzenleyen Prof. Dr. Özer Sezgin üstlendi. Ben bu ilk kurucuların hemen hepsiyle Prof. Dr. Özer Sezgin'in düzenlediği konserler sırasında tanışmışımdır. Geçerken bir not olarak onu da söyleyeyim. O sırada YÖK yasalarına göre her bölüm için üç öğretim üyesinin adını bildirme zorunluluğu vardı. Bu yüzden fakültelerde görev alabilecek akademisyenlere gidilip ricacı olundu. Bu insanlar o sırada fiilen kadroda yoktu ama isimlerini vermeyi kabul ettiler. Eğer üniversite kurulur ve faaliyete geçerse biz bu bölümlerde görev alırız diye taahhütte bulundular. Öylece başladık. YÖK'ün böyle bir uygulaması vardı.

— Peki bu kadar kısa sürede kurulan okul öğrenci bulabildi mi?

— O ilk yıl 250-300 civarında bir kontenjanımız vardı. Bir süre sonra gördük ki, bütün kontenjanımız dolmuş. Çok sevindik tabii. Hatta ben rektör ve dekan arkadaşları alıp yemeğe götürdüm. Daha yeni açılmış bir okul, hemen bütün kontenjanları doluyor, sevinilmeyecek gibi değil. Ama sonra anladık ki, başvuranların bir kısmı bunun paralı bir üniversite olduğunu bilmiyormuş, bedava diye başvurmuşlar. Sonuçta 157 kişi kaydını yaptırdı.

— Hayal kırıklığı oldu mu?

— Biraz oldu doğrusu ama yine de sadece iki buçuk ay önce kurulmuş bir okul için fena sayılmazdı. Tabii bu aşamada vakıf devreye girdi. O, 157 öğrenci, üniversite bütçesinin üçte birini bile karşılamıyordu yanlış hatırlamıyorsam. Bunların içinde çok sayıda burslu öğrenci de vardı. Örneğin Mühendislik Fakültesi'nin üç bölümü vardı o zaman. Bir tanesine hiç öğrenci gelmedi o yıl. İnşaat mühendisliğine 25 öğrenci geldi bunların 10'u bursluydu. Bilgisayar mühendisliğine 20 öğrenci geldi, bunların da 10'u bursluydu. Yani koca fakültede 45 kişi vardı ve bunların 20 tanesi bursluydu. Bu 45 öğrenciye 11 öğretim üyesi hizmet veriyordu ve onlar da *part-time* çalışıyorlardı.

İKÜ öğretim üyeleriyle bir yemek sonrası.

— Öğretim üyesi bulmakta zorluklar yaşadınız mı?

— Prof. Dr. Önder Öztunalı, kuruluş günlerinde kadro kurma aşamasında tek seçici olarak yüklendiği görevi büyük bir başarıyla yerine getirmiştir. Bu süreçte kurduğu kadro ki bu kurucu kadromuzdur, hep arkadaşlarından oluşmuştur. Büyük bir amatör ruhu paylaşmış ve büyük bir güvenle çalışmışlardır. Bu da bir müessesenin kuruluşunda profesyonel anlayış kadar amatör ruhun da ne kadar önemli olduğunu ortaya koyuyor. Bunca yıllık deneyimim bana gösterdi ki, bir takımla yola çıktığın zaman orada işler sadece profesyonel ilişkiler çerçevesi içinde yürüyor ise o iş mutsuz sonuçlanmıştır.

— Profesyonellik olmadan da olmuyor ama...

— Profesyonellik elbette şart, ama o profesyonelliğin yanında amatör ruhun, karşılıklı güvenin sağlanması da şart. O olmazsa zaman içinde zaafiyet kaçınılmaz oluyor. Kuruluş sürecini anlatırken kimi arkadaşlarla yollarımızın ayrıldığından söz ettim. Bu ayrılıklarda da profesyonellikteki eksiklikten ziyade, amatör ruhtaki, ilişkilerdeki aksaklık rol oynamıştır.

Bu da doğaldır. İnsanların birbirini yeterince tanıyamaması, iş hayatının gerektirdiği toleransın gösterilmemesi gibi şeyler takım ruhunu zedeler.

— Yeri gelmişken şunu da sormak isterim, siz yıllarca Kültür okullarını yönettiniz ve üniversite açıldıktan sonra yönetimi kızlarınıza bıraktınız. Bu arada sizinle çalışan bir yönetici ekip vardı. Onlar ne oldu? Onları da üniversiteye mi kaydırdınız, yoksa çocuklarınızla mı çalışıyorlar?

— Bu doğru bir tespit. Örneğin Ömür Candaş yıllarca bizimle çalıştı ve şimdi emekli oldu. Kudret Güvenç ile hakikaten güzel şeyler yaptık, halen de arkadaşız, ama artık bizde çalışmıyor. Senih Aşar üç aşağı beş yukarı on beş yıla yakın genel koordinatör olarak çalıştı, ama şimdi o da ayrıldı. İşletmelerde şöyle bir sorun var. Birinci kuşak işi bırakınca haliyle yerine ikinci kuşak geliyor. Bu değişimde gerçekte tepede bir kişi değil de, bir yönetici grubu değişiyor, buna tanık oluyoruz. Ben Kültür Koleji'nde birinci kuşak olarak, üniversiteyi açtıktan sonra önce genel müdürlüğü bıraktım, daha sonra da yönetimi tümüyle kızlarıma devrettim. Bu devrin tam olabilmesi için izolasyon gerekiyor.

— Bu aşamada sorun mu çıkıyor?

— Evet. Birinci kuşak ile çalışan kadro, ikinci kuşağı çocukluğundan beri tanıdığı için onların yönetimi altına girmekte, onların yönetimini benimsemekte zorlanıyor. Bu çok hassas bir konu ve işletmelerdeki bu durumun işletme bilimi, insan psikolojisi ve sosyolojisi bakımından işletme bilimcileri tarafından incelenmesi, pertavsız altına yatırılması gerekir. Belki de bununla ilgili yayınlar vardır da ben bilmiyorumdur.

— Sizin kişisel gözleminiz nedir?

— Bence durum şu: İkinci kuşak işi devraldığı zaman beraberinde kadroyu da devralıyor. Düşünün ki bir yönetim kadrosu var ama bu senin seçtiğin kadro değil. Bir başkasının seçtiği kadro. Devlet sektöründe kadro pek değişmiyor ama özel

sektörde yönetici kendi projesini uygulayabilmek için kendi kadrosunu kurmak zorunda. Kendisi gibi düşünenler, kendisi gibi görenler, kendi kuşağının gerektirdiği davranışları benimseyenlerle birlikte çalışmak istiyor. Bir de demin dediğim gibi ikinci kuşak yönetime geçtiğinde, onların çocukluklarını bilen birinci kuşaktan yöneticilerle aralarında bir ağabey, abla, amca ilişkisi doğuyor, dolayısıyla hiyerarşi bozuluyor.

— *Yani birinci kuşak yönetimden çekilirken, kendi yönetici kadrosunu da terk etmiş oluyor bir bakıma?*
— Evet. İşletmenin geleceği açısından bu şart. Örneğin Alarko bunu sağlamak için genel müdürler 65 yaşından sonra ayrılır ilkesi getirmiştir. Bu ilkeyi getirdiği gibi bir de emekliler kulübü kuruyor, onlara bir konforlu ortam hazırlıyor. Koç da yapıyor bunu. Ayrılanlar küserek gitmiyorlar. Bu, işin sosyopsikolojik yanı, sosyolojik gereğidir. Bu devir teslim bizim müessesemizde ilk defa gerçekleştiği için maalesef biz bunu önceden fark edemedik ve işin bu kısmında hatalarımız oldu. Ama bugün aramızdan ayrılan yönetici arkadaşlarla dostluğumuz sürüyor. Hatta bazen iş ilişkisi içinde de oluyoruz. Aile dostluklarımız dahi yürüyor.

— *Yeniden üniversiteye dönersek sanırım oradaki takım ruhunun oluşmasında Prof. Önder Öztunalı önemli bir faktördü.*
— Üniversitenin kuruluşunda bu güveni oluşturan Önder Öztunalı'nın kişiliğiydi. Bu güven onun bilge kişiliğinden, kültüründen, insan ilişkilerindeki gücünden doğuyordu. Çok rasyonel bir yapısı vardı. Bilgisayar gibi bir beyni vardı. Şimdi burada notları var, onlara bakıyorum ve hepsinin ne kadar özet şeyler olduğunu görüyorum, çünkü hepsi aklında yazılıydı. Benim notlarım ne kadar ayrıntılıysa, onunkiler o kadar özet. Önder'in kafasındaki bilgisayar lebalep doluydu ve yüksek kapasiteli bir bilgisayardı. Düşünebiliyor musunuz temmuzun ortasında izin çıkıyor ve biz hemen o dönem trafiğe giriyoruz. Tabii ki bir araya gelip konuşuyorduk ama de-

diğim gibi Önder kadro konusunda tek seçiciydi ve gerçekten seçkin bir kadroyla işe başladık. Bana göre kuruluştaki zorluklar aşıldıktan sonrası kolay olmuştur.

— İkiniz iyi bir takım oluşturmuşsunuz anladığım kadarıyla.
— Benim kırk yıllık bir eğitimcilik deneyimim vardı. Önder'in de engin bir akademik deneyimi. Bu ikisinin birleşmesi üniversitenin kuruluşunda ve kısa sürede gelişmesinde büyük kolaylık sağladı. Birçok vakıf üniversitesinde mütevelli heyeti başkanı ile rektör çatışmasına şahit olduk bu süreçte. Bu durum YÖK'ü de harekete geçirdi, YÖK başkanları vakıf üniversitelerinde mütevelli heyeti başkanı ile rektör ilişkileri üzerine birtakım yanlış kararlar aldılar ve bu durum halen de devam ediyor. YÖK alacağı kararlarda mütevelli heyeti başkanı ile rektörü iki ayrı güç odağı olarak telakki ediyor. Halbuki ortada bir takım olmazsa, bu ikisi anlaşamazsa o üniversitede işler zaten yürümüyor. Tabii iletişim çok önemli. Bir de şeffaflık. Önder Öztunalı şeffaflığı Alman usulü yapmıştır. Amerikan usulü laubali bir şeffaflık değildi onunki. Önder'in şeffaflığı hiçbir zaman mesafesiz olmamıştır.

İKÜ'nün ağır topları aynı sırada. (Soldan sağa) Fahamettin Akıngüç, eski rektör Önder Öztunalı, yönetim kurulu üyesi Prof. Dr. Özer Sezgin ve yeni rektör Prof. Dr. Tamer Koçel.

— Bütün bu süreçte hiç anlaşmazlığa düştüğünüz olmadı mı?
— Olmuştur elbette, ama öyle büyük bir sorun yaşamadık. Örneğin ben kuruluştan bir süre sonra eğitim fakültesi kuralım, dedim. Ancak Önder buna yanaşmadı; beni ikna etti, atlattı, direndi. Çünkü sosyal bilimleri beğenmiyordu. Sosyal bilimcileri daima mühendislerin, matematikçilerin, fizikçilerin arkasında görmüştür. Alman sisteminde yetişmiş olmasının etkisidir bu. Ben bunu babamdan da biliyordum ama ben öyle değilimdir. Babam ve Önder o kökten eğitim içinde yetişmişlerdi, Aristo mantığına çok güvenirlerdi. Ama tabii insan ilişkilerini ve toleransı da biliyorlardı. Ama önce rasyonalizm gelirdi. Bu yüzden eğitim fakültesini bir türlü hayata geçiremedik.

— Siz de durumu kabullendiniz öyle mi?
— Tabii beni ikna etmesinde işin ekonomik boyutu da önemli rol oynadı. İşletme bilimi açısından hemen para getirmeyecek bir alana yatırım yapmaktansa, daha çabuk nakde dönüşecek alanlara yönelmemiz gerekiyordu. Gerçekten de öyle oldu. Daha sonra yaparız dedik, fakat bu sefer de YÖK vakıf üniversitelerinde eğitim fakültelerine izin vermemeye başladı. Zaten rektörümüz de pek heveskar değildi, velhasıl olmadı. Mühendisler böyledir ama tabii şunu da itiraf etmem gerekir ki Türkiye'nin eğitim fakültelerinde insana güven verecek öğretim üyesi sayısı da iki elin parmaklarını geçmez. İşin o boyutunu da atlamamak gerekir.

— Şimdi kaç öğrenciniz var?
— 5.500 öğrenciyle sürdürüyoruz. Sümbül Sokağı'nı belediye ve vilayetle yaptığımız temaslar sonucu trafiğe kapattırdık, böylece sokak bir kampusun içindeki sokak haline geldi. Sokakta ve binalarda gerekli düzenlemeler yapıldı.

— Fakülte sayısı kaç oldu?
— Beş fakülteye çıktık, ama enstitüler var, yükseklisans programları koyduk. Örneğin Hukuk Fakültesi'nde, Türkiye'de

hiçbir vakıf üniversitesinde olmayan doktora iznini biz aldık. Mühendislikte doktora izni aldık. Gelişiyoruz. Avrupa'yla da bilhassa Almanya ile ilişkilerimizi geliştiriyoruz. Şu anda bile Avusturya'dan bir üniversite ile bizim üniversitemizin müşterek düzenlediği bir sempozyum var aşağıda.

— Ataköy'de yeni bir kampus açtınız. Biraz da ondan bahsedelim?

— Ataköy'ün E-5 yoluna bakan kısmında öteden beri tanıdığım Dövme ailesinin Londra Camping adı altındaki bir benzin istasyonu ve kamping alanı vardı. Orada otel niyetiyle yapımına başlanmış ve betonarmesi bitmiş, yıldız biçiminde bir bina inşa ediyorlardı. Önder de ben de gelip geçerken bu binayı görüyor, gözümüze kestiriyor, burayı alabilsek ya da kiralayabilsek, üniversiteyi buraya taşıyabilsek diye düşünüyorduk. Sonunda ben, Önder ve mali işler müdürümüz Özkan mal sahipleriyle temasa geçtik. Özkan bizim beş yıllık mali programımızı yapar aynı zamanda ve biz bu plan sayesinde beş yıl içinde mali durumumuzun ne olacağını harfiyen biliriz.

— Bu plan size bina konusunda ne diyordu?

— Ekip olarak binayı kiralamaya karar verdik. Mal sahipleriyle konuştuk ve onları on beş yıllığına binayı bize kiralamaları konusunda ikna ettik. İş Bankası Genel Müdürlüğü ile temasa geçtik. Oradan bir kredi sağladık ve hemen bir proje yapıp, eldeki binayı bir üniversite haline getiren projeyi, proje mimarı Ali Çiçek ile anlaşarak hayata geçirdik. Bir-bir buçuk yıl gibi kısa sürede binayı bitirerek devreye soktuk.

— Açılış 2004'te de mi oldu?

— 2004-05 döneminde hemen zemin kat, birinci ve ikinci katları açtık. 2005-06 öğretim yılında diğer iki kat açıldı. 2006-07 döneminde de beşinci ve altıncı katları açarak kademeli bir biçimde bütün binayı eğitim hizmetine soktuk.

— Ne büyüklükte bir kampus alanından söz ediyoruz?
— 43 bin metrekare kapalı alan söz konusu. Bu, bir üniversiteye ayrılan kapalı alan olarak düşünülürse, gerçekten büyük bir alandır. Şu anda dört fakültemiz orada. İlk yıl Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi ve Sanat Tasarım Fakültesi taşındılar. Bu yıl da Fen ve Edebiyat Fakültesi ile İktisadi Ticari Bilimler Fakültesi'ni yerleştirdik. Bu binanın açılışını Sayın Süleyman Demirel yaptı.

— Peki, Şirinevler Kampusu'nda boşaltılan binalar ne olacak?
— Kalan binalardan bir tanesini kız yurdu, bir diğerini de erkek yurdu yaptık. Kız yurdu 85, erkek yurdu ise 120 yatak kapasiteli. Öğrencilerimiz her iki yurdu da hemen doldurdular. Ayrıca Hukuk Fakültesi, hazırlık okulları, meslek yüksekokulları da Şirinevler'deki kampusta kaldılar.

— Bundan sonraki hedef nedir?
— Akıngüç Ailesi olarak mal sahibi olduğumuz, Bahçeşehir'in biraz kuzeyindeki 88 dönümlük araziyi üniversiteye vermiştik. Amaç burada bir kampus kurmak ya da orayı değerlendirip, şehir içerisinde bulunabilecek bir arazi üzerinde yeni bir kampus yapmak. Tabii bunun için biraz zamana ihtiyaç var. Şu anda 7 bin kapasitesi olan bir üniversiteyiz ve bu sayıyı daha fazla artırmak istemiyoruz. Hazırlıklarımızı bu çerçeve içerisinde sürdürüyoruz.

— Peki siz yıllarca ilk ve ortaöğretimde faaliyet gösterdiniz, şimdi ise üniversite alanında faaliyet gösteriyorsunuz. Hem yöneticilik hem eğitim anlamında ikisi arasında ne gibi farklar var?
— İki parkuru da görme imkanım oldu. Ortaöğretim bir bütünse ki on iki yıl olunca bir bütün olacak, son on sene içinde de yükseköğretimi görme imkanım oldu. Yani ilkinde kırk altı senelik, ikincisinde ise on senelik bir birikimim var. İki işletmeyi iki yönetim biçimini karşılaştırdığım zaman, Türkiye'de üniversitenin, fakültatif öğretimin yapısında, öbürüne oranla sadece seviye bakımından, bilgi bakımından değil, yönetimsel

bakımdan, nitelik bakımından ve kadronun görev şuuru bakımından, kadroların kendi alanlarındaki uzmanlık dereceleri bakımından çok büyük farklar olduğunu görüyorum.

— *Nedir bu farklar?*
— Yani bunu ilkokul öğretmeni az bilgi sahibidir, profesör bilmem kimin bilgisi çoktur anlamında söylemiyorum bunu. Ama bir ilkokul öğretmeninin ya da müdürünün kendi alanındaki uzmanlığıyla, mühendislik fakültesindeki herhangi bir profesörün veya dekanın kendi sahasındaki uzmanlık yoğunluğunu karşılaştırdığınız zaman, hele bunları bir de dünya standartlarında ölçeklendirdiğiniz zaman farkı görüyorsunuz. İlk ve ortaöğretimin gerek kadro, gerek yönetimsel yapıları bakımından çok aleyhine bir sonuç çıkıyor ortaya.

— *Neden?*
— Çünkü üniversitede ele aldığımız profesör ne kadar zayıf olursa olsun, üniversitelerin genel yapısı Avrupa ve Amerika'daki üniversiteler gibi, onlar model alınmış. Üniversitelerimiz milli olmaktan çok uluslararası üniversite modelini benimsemiş. Okullarımız ise bir millidir tutturmuş gidiyor. Milliyiz ya, eğitimde millilik var ya, milli eğitim ya, o milli eğitimin kaygısı içerisinde darda kalmış. Dünya ile bir ilişkisi, bir iletişimi olmamış.

— *Ufuk darlığı mı söz konusu?*
— Evet. Bir ilkokul müdürünün, bir lise müdürünün Avrupa'daki, Amerika'daki herhangi bir okulda nasıl müdürlük yapılır şeklinde bir gözlemi, birikimi, deneyimi olamamış. Buna karşı her üniversitedeki her profesör dışarıya Avrupa'ya, Amerika'ya gitmiş, oralarda staj yapmış, dil öğrenmiş, orada kendi branşındaki çalışmaları gözlemlemiş; az ya da çok bir birikimi, bir deneyimi olmuş, bunları buraya döndüğünde buradaki kuralların içine yerleştirmiş, buradaki sınıfına uygulamış. Üniversiteyi yönetirken bunu fark ediyorsunuz.

— Bir üniversite kurmak neyle ölçülebilir, kestirmekte güçlük çekiyorum doğrusu. O yüzden de bana, bu bölümü biraz kısa geçtik hakkını veremedik gibi geliyor.

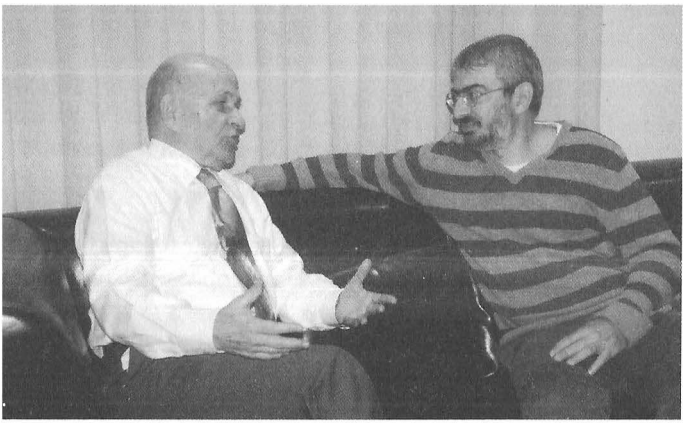
— Doğru söylüyorsun. İstanbul Kültür Üniversitesi'nin kuruluşu Fahamettin Akıngüç'ün bugüne kadar olan yaşamını ele alan bu kitabın son on yılını kapsıyor. Kültür Üniversitesi bugün 10 yaşında. Yükseköğretim hakkında, meslek öğretimi hakkında, Türkiye'deki üniversitelerimiz hakkında, hatta dünyada üniversite eğitiminde neler olup bittiğine dair yargılarım oluştu bu süreç içerisinde, birikimlerim oldu. Rahmetli Önder Öztunalı ile çalışmalarımız oldu. Üniversitenin kuruluşunda sıkıntılar çektik. İlk iki-üç yılı A-21'de ön hazırlıklar yaparak geçirdik. Ankara'da izin almak için önce YÖK Genel Kurulu'nda, daha sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde mücadele ettik. O zaman Cumhurbaşkanı olan Sayın Süleyman Demirel'e kadar gidip problemlerimizi aktarmak durumunda kaldık. Başka şeyler de oldu ama sonuçta hepsi geçti ve 157 öğrenciyle başlayan üniversite kısa süre içerisinde bugün 7.000 öğrenciye eğitim hizmeti sunan bir yer haline geldi. Kapalı alanların sayısı arttı. Öğretim üyelerinin sayısı arttı. Son dört yıl üst üste devlet yardımı almaya hak kazanan altı üniversiteden biri oldu Kültür Üniversitesi. Bu yardım maddi yanından çok akreditasyon açısından önemli. Bütün bunların sonucunda, anılarımın sonuna geldiğim şu günlerde düşünüyorum da, İstanbul Kültür Üniversitesi'nin tarihini başka bir başlık altında, İKÜ'nün kuruluşu başlığı altında detaylı bir biçimde inceleyip arşiv değeri olan bir kitap haline getirmek gerekir. Bunu bizzat İKÜ, elindeki sonsuz imkanlarla, bilimsel bir biçimde ele alıp herhalde gerçekleştirecektir. Bu nedenle Kültür Üniversitesi'nin sadece kuruluşuna ilişkin birkaç söz ile konuyu kısa kesiyorum. Anılarımın bundan sonrası o kitaba kalsın.

— Birlikte hayatımıza baştan sona yeniden baktık. Kuşkusuz siz burada anlatılanlardan çok daha fazlasını da gördünüz. Hayatımız nasıl bir tat bıraktı sizde?

— Şöyle düşünüyorum Serhat, belli anılar, belli olaylar vardır bütün insanların hayatlarında ve bunlar ilginç şeylerdir kendileri için. Benim yaşamımın bir bölümü de Ahmet'in, Mehmet'in, Ayşe'nin gündelik yaşamı gibidir, çoğunluk sıradan olaylardan oluşur ve kişiye özel hatıralardan başka da bir şey çıkmaz oradan. Ancak benim hayatımın diğer bölümünde birtakım araştırmacılara, meraklılara hitap edecek, onların ilgisini çekecek şeyler de var. Bunların başında da 1960 yılından sonra girdiğim eğitim dünyası gelir. Bunu iki ana başlık altında toplayabiliriz.

Birinci başlık, özel okullar. Türkiye'deki özel okulların tarihini incelemek isteyen biri, benim biyografimde bu konuyla ilgili çok şey bulabilir. Kitabın bu konuyu merak edenler için gerçekten yararlı olacağını düşünüyorum. Tabii bu arada Edirne'den Ardahan'a Türkiye'nin ulusal eğitim tarihini, bunun hangi evrelerden geçerek nasıl geliştiğini görmek isteyenler için de iyi bir kaynak olacaktır bu kitap.

İkinci başlığa gelince. Okur orada da Türkiye'nin altmış yıllık siyasal ve ekonomik konjonktüründe olup bitenleri, toplumsal değişimleri o zamanki bir gencin, giderek bir ente-

Fahamettin Akıngüç ve Serhat Öztürk yaz ayları hariç, yaklaşık üç yıldır pazartesi sabahları buluştukları Şirinevler'deki ofiste.

lektüelin nasıl yaşadığını, düşüncelerimin hangi evrelerden geçerek nereye vardığını görebilecektir. Benim bu süreçteki kişilik ve kimlik arayışım çok net gözüküyor kitapta. Özellikle bir mühendisin, sosyal bilimlerle, toplumbilimle ilişkisini ve bunları nasıl yorumladığını görecektir okur. Yani bir mühendis bu anıları okuduğu zaman kendisini sorgulayacaktır. En azından öyle ummak istiyorum. Yalnızca mühendislerin değil, salt fen bilimleriyle uğraşan kişilerin, toplumsal bilimler, sanat ve kültürle de uğraşmaları, oralarda kendi davranışlarını sorgulamaları gerektiğini düşünüyorum.

Son olarak değerler meselesine de değinmeden geçmek istemem. İnsanı insan yapan birtakım değerler vardır. Bu değerlerin farkına varılmıyor ne yazık ki. Aydın oluyorsun, kültürlü oluyorsun, başarılı oluyorsun, meslek sahibi oluyorsun, ama birtakım değerlerin farkına varmıyorsun. Emeğin saygın bir şey olduğunu, çok önemli bir değer olduğunu bilmiyorsun. Benim geçirdiğim, insanın gelişmesi, bilinçlenmesi ile ilgili evrim, belki başkalarının yaşamına da kimi ışıklar düşürebilir. Düşürsün isterim.

YAŞAMÖYKÜSÜ

08.01.1926
İstanbul'da doğdu.

1931
İstanbul'dan Eskişehir'e ailesi ile birlikte geldi ve Eskişehir Şimendifer Mektebi'ne başladı.

1935-36
Şimendifer Mektebi'nin kapanması nedeniyle beşinci sınıfı Eskişehir Gazi İlkokulu'nda okudu ve ilkokulu bitirdi.

1936-37
Eskişehir Lisesi'ne başladı.

1942-43
Eskişehir Lisesi'ni bitirdi.

1943-44
İstanbul Yüksek Mühendis Okulu sınavını kazandı ve altı yıllık Yüksek Okul'un birinci sınıfına başladı.

1944-45
İstanbul Yüksek Mühendis Okulu beş yıllık İstanbul Teknik Üniversitesi'ne dönüştü.

1949-50
İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesi'ni bitirdi.

1950-60
Yılları arasında yaptığı mühendislik çalışmaları ve yaşamöyküsü.
Yeşilköy Havaalanı çelik bakım ve depo hangarı inşaatında şantiye mühendisliği.
Ankara Yedeksubay Okulu ve Hadımköy 5. Kolordu İnşaat Dairesi'nde yedeksubaylık.

Türkiye Emlak Kredi Bankası Kadıköy Şubesi inşaatı ve lojman binası inşaatı şantiye şefliği.
İstanbul Maltepe SSK Hastanesi kaptaj inşaatı müteahhitliği.
İTÜ İnşaat Dairesi Mühendisliği ve Şefliği.
İstanbul Tophane San'at Enstitüsü tadilat inşaatı müteahhitliği.
Türkiye Emlak Kredi Bankası Manisa Şube binası ve iş hanı ve lojman binaları inşaatı müteahhitliği.
Türkiye Emlak Kredi Bankası İzmit Şube binası ve iş hanı ve lojman binaları inşaatı müteahhitliği.
NATO Akhisar Havaalanı inşaatının tüm binalarının ikinci müteahhitliği.

4 AĞUSTOS 1958
Yüzde 300'lük enflasyon oldu ve müteahhitlik işlerine son verdi.

11 ŞUBAT 1957
Babası Halil Akıngüç vefat etti.

26 EYLÜL 1957
Evlendi.

1958
Kızı Ful, 1960'ta kızı Lale dünyaya geldi.

27 MAYIS 1960
Demokrat Parti'ye karşı askeri ihtilal oldu.

26 EYLÜL 1960
Kültür Kolejini, "öğrencinin hizmetinde" sloganıyla hizmete açtı ve müdürlüğünü yaptı.
1963
Kızı Bahar dünyaya geldi.

1967
Kültür Koleji İlkokul Müdürlüğü'nden ayrıldı.

1972
Kültür Koleji Lise Müdürlüğü'nden ayrıldı.

1978
Hazirana kadar Kültür Koleji Genel Müdürü olarak görev yaptı.

1978
Kültür koleji öğretmenleri, memurları ve müstahdemleri DİSK'e bağlı sendikaya girdiler ve Türkiye'de ilk defa bir okulda öğretmenler Mayıs 1978'de Toplu Sözleşme imzaladılar.

02 HAZİRAN 1978
İstanbul Vilayeti'ne Kültür Koleji'nin kapanış dilekçesini verdi. Kültür Koleji'ni kapattı.
Ünitelerle Beş Yıl dergisi 1979 yılında yayın hayatına başladı. Derginin yayını süresince sahibi oldu.

1978-2006
Yılları arasında yaptığı Eğitim Yönetimi çalışmaları ve yaşamöyküsü.
Kültür Koleji'ni Şirinevler'de Londra Asfaltı üzerinde yeniden açtı ve yeniden Kültür Okulları Genel Müdürü oldu.
Kültür Koleji Anaokulu'nu Bahçelievler'de açtı.
Kültür Koleji'nin Bakırköy İncirli'deki kendi binasının inşaatını tamamladı ve öğretime açtı.
Kültür Koleji'nin Ataköy'deki kendi binasının inşaatını tamamladı ve öğretime açtı.
Kültür 2000 Koleji'nin binalarının inşaatını yaptı, tamamladı ve Kültür 2000 Koleji'ni öğretime açtı.
Kültür Koleji Eğitim Vakfı'nı (KEV) kurdu. Mütevelli Heyet Başkanı oldu.

09.07.1997
İstanbul Kültür Üniversitesi'nin Kuruluş Kanunu TBMM'de kabul edildi.

10.10.1997
İstanbul Kültür Üniversitesi'ni Şirinevler Kampusu'nda öğretime açtı. Mütevelli Heyet Başkanı oldu.

27.09.2004
İstanbul Kültür Üniversitesi Ataköy Kampusu'nu öğretime açtı ve öğretimini sürdürüyor.

2004
Florya Kültür Anaokulu'nu açtı.

2005
Bahçelievler Kültür Anaokulu'nu açtı.

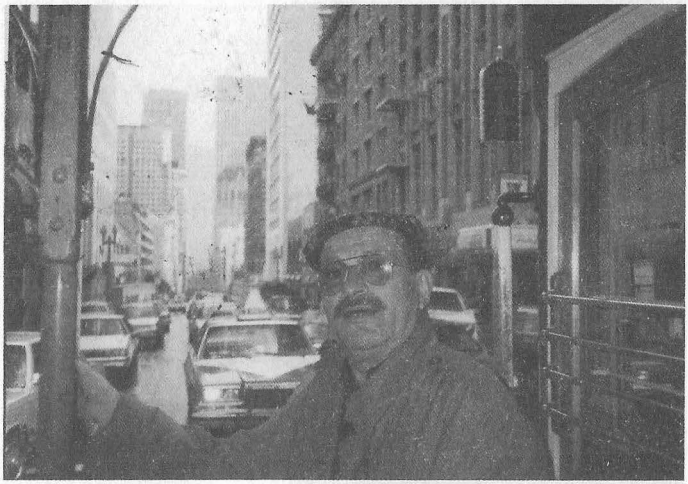
ALBÜM

1997'nin yılbaşı balosu. Hayli Amerikanvari bir hava.

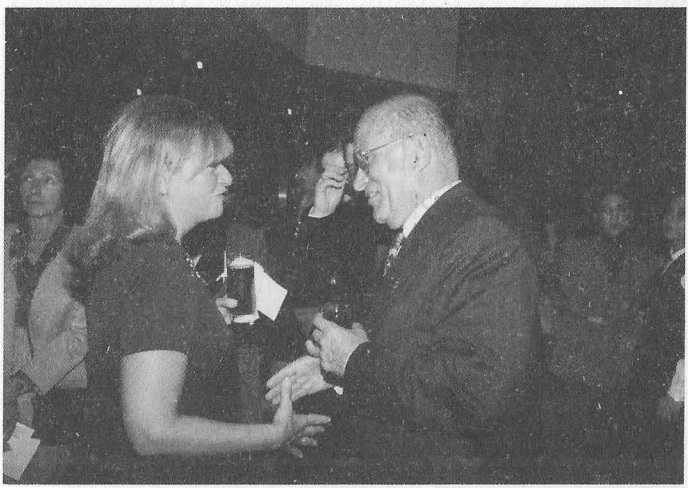
Yirmi beş yıl önce mezun olanların yeniden cüppe giyme töreni.

"San Fransisko'da, tramvayda bir şaşkın... 22.12.88" (kendi el yazısıyla).

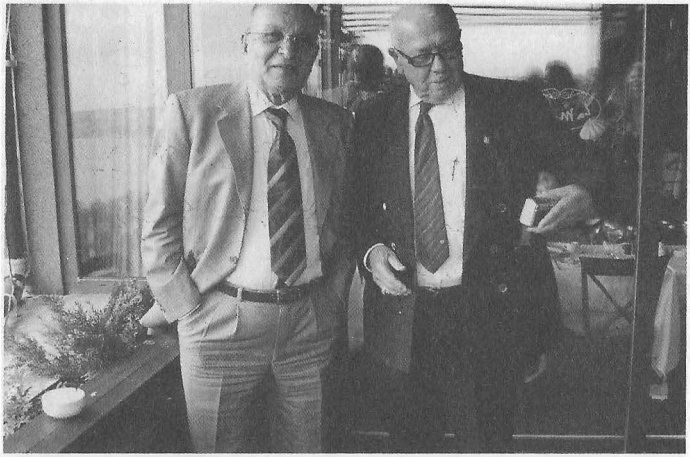
İstanbul Hatırası: Fahamettin Akıngüç, Lale, Gül ve Ful.

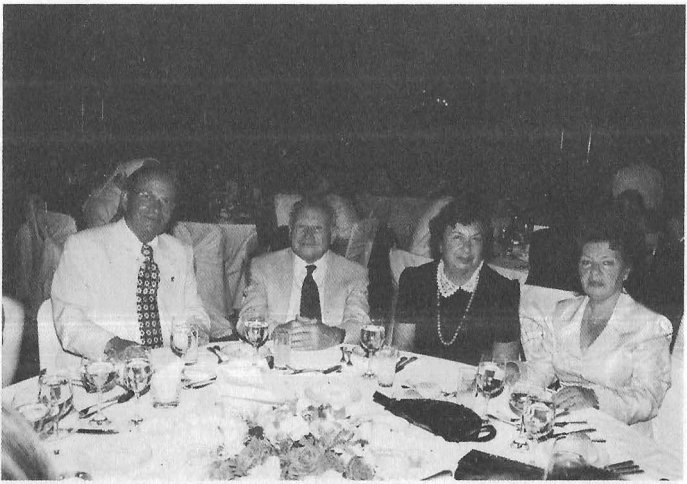
Kültür Koleji etkinlikleri içinde düzenlenen konserlerden biri. Konuk sanatçı olarak gelen piyanist İdil Biret ile.

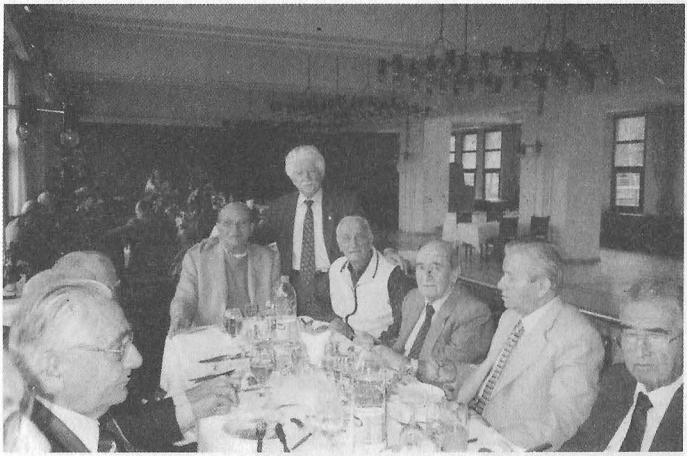
80. yaş kutlamasında, Eskişehir'deki çocukluk yıllarından kapı komşusu Sümerolog Muazzez İlmiye Çığ ile.

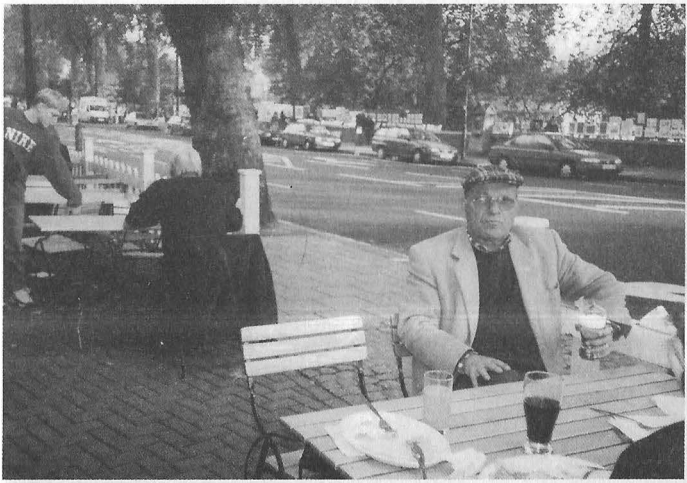
Eskişehir'den bir başka dost. Uzun yıllardır ABD'de yaşayan Prof. Dr. Turan İtil.

Öğretmenler günü için düzenlenen gemi gezintisinde, yetmiş yıllık arkadaşı Halit Koşar ile.

İTÜ'den sınıf arkadaşlarıyla, Vakıf'taki mutat yerlerinde.

Londra son yıllarda çok sık kaçıp sığındığı bir yer. Özellikle de Hyde Park civarındaki cafe'*ler...*

Kültür Koleji'nin 40. yılında.

Kültür Koleji 40. yıl töreni. 27 Mart 2000. AKM.

16 Mehmet Ali (bkz. Mehmet Ali)

A
Adnan Bey (bkz. Özünal, Adnan)
Adnan Hanım (bkz. Eseniş, Adnan)
Ahmet (matematik hocası) 117
Akakıncı, İsmet 111
Akgün 20
Akıncı, Nihat 248
Akıngüç, Bahar 83-84, 86, 140-141, 143-144, 155, 193, 195-197, 204, 251-254, 260, 268, 270, 274-275, 277, 281, 329
Akıngüç, Behice 1, 3-5, 86
Akıngüç, Deha 203
Akıngüç, Ful 41, 86, 95, 113, 149, 153, 193-195, 253, 267, 287, 328, 334
Akıngüç, Gül 83-84, 86, 140, 191, 193, 216, 299, 334
Akıngüç, Halil 1, 3, 7, 9, 18, 21, 81, 165, 328
Akıngüç, Lale 41, 83, 86, 193-194-195, 253, 328, 334
Akıngüç, Perihan 5
Akiz, Turhan 77
Akyol, Avni 141, 314
Alakavuk, Hazım 52
Alaton, İshak 288
Alıcıgüzel, İzzettin 262
Ali Fuat Bey 47
Alptekin, Cem 295
Altan, Çetin 168
Altın, Celil 123-125, 132, 159, 171, 211, 214, 218-219, 223, 225-226, 229, 232, 264-265, 271
Anlı, Hakkı 35-36
Arabacı, Hasan 171
Aristo 320
Arşiray (bkz. Arşiray, Levent)
Arşiray, Levent 37-38
Artist Bülent 68
Artunkal, Ali Rıza 240
Artunkal, Güneri 240
Aşar, Senih 314, 317
Aşık Veysel 37
Ata (bkz. Gökyıldırım, Ata)
Ataman, Ümit 314
Atatürk 23, 43, 45, 96, 106, 158, 172-173, 200, 240
Atay, Oğuz 73
Avcı Mehmet 3
Aybar, Mehmet Ali 46, 168
Aydoğan (bkz. Semizer, Aydoğan)
Ayla Hanım (bkz. Oktay, Ayla)
Ayla, Safiye 41
Aysu, İhsan 260
Aziz (arkadaşı) 69

B
Baba Bush 141
Bahar (bkz. Akıngüç, Bahar)
Bahattin 22
Balkan, Aydemir 6
Balkan, Ayperi 6
Bark, David 204
Barkan, Ömer Lütfü 106
Barkan, Süreyya 106
Başer, Orhan 58
Başiplikçi, Selahattin 23, 273
Baştürk, Abdullah 226
Baykurt, Fakir 172
Behçet Bey (bkz. Tezel, Ekrem Behçet)
Behçet Tezel (bkz. Tezel, Ekrem Behçet)
Behice (bkz. Akıngüç, Behice)
Bergman, Ingrid 89
Beyazıt, Mehmet 64-67
Beyazıt, Selahattin 64
Beytiye Hanım (bkz. Türker, Beytiye)
Bilgen, Nihat 141
Binyazar, Adnan 159
Biret, İdil 335
Birsöz, Şener 272-273
Bolcal, Çetin 314
Bora, Ercüment 193, 257
Bursalıoğlu, Ziya 196
Büyükakıncı, Şahap 68, 105
Büyükakıncı, Şermin 105
Büyüközkaya, Demir 55, 94

C
Callison 197, 268
Candaş, Ömür 38, 241-242, 267, 270, 317
Cansever, Nurettin 282
Cansunar, Kemal 310
Carlsrud (bkz. Carlsrud, Allan)
Carlsrud, Allan 197-198, 204
Cassado, Gaspar 39
Celil (bkz. Altın, Celil)
Cemal (öğretmen) 111
Cemil Bey 58
Cemile Hanım (bkz. Duman, Cemile)
Cenani (bkz. Güngördü, Cenani)
Ceylan, Ümit 260
Cézanne 34-35
Civan, Engin 272-273
Cook, Chris 268

Ç
Çağlar, Adil 261-262, 269, 281, 283, 306
Çağlar, Osman 30
Çakır, Süleyman 10
Çakmaklı, Kemal 131
Çamoğlu, Mehmet 274
Çavuşoğlu (bkz. Çavuşoğlu, Suat)
Çavuşoğlu, Suat 229
Çelik, Edip 131
Çelik, Nevin 131-132, 214
Çığ, Kemal 22
Çığ, Muazzez İlmiye 21, 335
Çiçek, Ali 321
Çokay, Nevin 36

D
Darcan (bkz. Darcan, Nihat)
Darcan, Nihat 37, 213-214
Darwin 16

Deha (torunu) (bkz. Akıngüç, Deha)
Demir (bkz. Büyüközkaya, Demir)
Demirel, Hacı Ali 185, 310
Demirel, Hasan 124, 171, 195, 211, 218, 247, 262
Demirel, Süleyman 185, 299, 310-311, 313, 322, 324
Demirgil, Demir 195-196
Demirkent, Nezih 241
Demiroğlu, Cemi 311
Derman, Suat 23
Doğramacı, İhsan 309
Dost, Sıtkı 178
Duman, Cemile 212
Duman, Hakan 212
Duman, İhsan 12, 24
Duman, Rahmi 212-213, 248
Dündar (bkz. Göle, Dündar)

E
Eğilmez, Dündar 77
Emiroğlu, Metin 249
Enver Paşa 3
Erdem, Rahmi 178
Erengül, Faruk 39-40
Erez sülalesi 104
Erez, İhsan 104
Erez, Yalım 104
Ergin, Ferit 145
Erkan, Utkun 283-284
Eroskay, Okay 314
Ersü, Muzaffer 70
Eseniş, Adnan 182
Evren, Kenan 304
Eyüboğlu, Bedri Rahmi 36

F
Faham (Fahamettin Akıngüç)
Fahamettin Efendi (Fahamettin Akıngüç)
Faruk (bkz. Erengül, Faruk)
Fatma Hanım 89
Ferda (Zeytinoğlu) 19-20
Ferit Bey (komşusu) 84-85
Fevzi Bey (bkz. Kalkancı, Fevzi)
Fevzi Bey (bkz. Uçaner, Fevzi)
Fındıkçı, İlhami 260
Fındıkoğlu, Cihat 290
Fikret (asker arkadaşı) 60
Ful (bkz. Akıngüç, Ful)

G
Gardner, Howard 296
Garih, İzzet 288
Garih, Üzehir 288
Gaskin, Peters 146
Gençyılmaz, Güneş 306
Gidel, Nail 88
Göçmengil, Refik 215
Gökay, Fahrettin Kerim 70
Gökdoğan, Mukbil 29, 72-73
Gökdoğan, Nüket 72
Gökyıldırım, Ata 10, 14-15, 22, 31, 35-36, 39, 45, 101
Göle, Dündar 33, 41, 45
Gönül (bkz. Türker, Gönül)
Gül (bkz. Akıngüç, Gül)
Gül Hanım (bkz. Akıngüç, Gül)
Gülseren (çocukluk arkadaşı) 22
Gültekin, Mücahit 283
Günçer, Barbaros 261
Güneri (bkz. Artunkal, Güneri)
Güngördü, Cenani 22, 44-46, 97, 99, 168, 215-216, 221-222

Güven, Seyfi 220, 222, 226, 228, 233, 241, 244-247, 249, 310-311
Güvenç, Kudret 317
Güzel, Lütfi 97-99

H
Hakkı (bkz. Anlı, Hakkı)
Halıcı İlhami (mühendis) 68
Halil Bey (bkz. Akıngüç, Halil)
Halim Bey 117
Halit (bkz. Koşar, Halit)
Hamdiye Hanım Teyze 21
Has, Kemal 205
Hemşinli Orhan 23
Henria, Nicole 39
Hitler 9
Hulusi, Kenan 13

I
Istrati, Panait 166

İ
İdris (bkz. Küçükömer, İdris)
İdris Paşa 288
İffet Hanım 106
İhsan Bey (bkz. Duman, İhsan)
İleri, Sebati 247
İleri, Tevfik 247
İnan, Mustafa 73-74
İnceer, Hüsrev 81, 130
İnceer, Turan Hülya 5, 81, 130
İnönü 8, 165, 172
İskender (okul arkadaşı) 68
İsmail Hakkı Paşa (bkz. Tunaboylu, İsmail Hakkı)
İsmet (bkz. Akakıncı, İsmet)
İsmet Ağabey (bkz. Ordemir, İsmet)
İsmet Paşa (bkz. İnönü)
İsmet, Bahri 46
İtil, Turan 6, 22, 336
İtil, Zekeriya 21

K
Kalkancı, Fevzi 310
Kalmukoğlu (bkz. Kalmukoğlu, Naci)
Kalmukoğlu, Naci 33, 38
Kamuran Bey (bkz. Pekiner, Kamuran)
Kanak, Ruhi 226-227
Karan, Sedat 260, 262, 283-285
Kemal (bkz. Kural, Kemal)
Kemal Bey (komşuları) 21
Kemal Bey (bkz. Kural, Kemal)
Kemal Kaptan 89
Kemaloğlu, Ayhan 52
"Kenmaynart" (bkz. Duman, İhsan)
Kıyafet, Hasan 214
Kocatürk, Vasfi Mahir 13-16, 24
Koçel, Tamer 319
Koşar, Halit 10, 17, 21-23, 31-32, 336
Köknel, Özcan 168
Köksal, Osman 23
Kudret, Cevdet 13
Kural, Kemal 73-74
Kurşun, Türker 273-274
Kutcan (dayısının oğlu) 34
Küçükömer, İdris 214
Kürt Natuk (bkz. Ögetürk, Natuk)

L
Lale (bkz. Akıngüç, Lale)
Larousse, Elizabeth 267, 290-291
Lekovski, Savitza 33-34
Levent (bkz. Arşiray, Levent)
Lütfi, Muammer 13

M
Madam Currie 72
Makal, Mahmut 172
Mefkure (çocukluk arkadaşı) 22
Mehmet Akif 158
Mehmet Ali 11-12
Mehmet Bey (bkz. Beyazıt, Mehmet)
Mehmet Bey (bkz. Nazikbaş, Mehmet)
Menderes (bkz. Menderes, Adnan)
Menderes, Adnan 9, 70, 75-77, 93, 165
Menderes, Ethem 98
Mersiye Hanım 262
Mert, Cihan 143
Molière 15
Mr. Saito 147
Mukbil Bey (bkz. Gökdoğan, Mukbil)
Mustafa (bkz. Timisi, Mustafa)
Mustafa Bey (bkz. İnan, Mustafa)
Mutter 6
Muzaffer Ağabey 87-88
Mümtaz Bey (bkz. Tarhan, Mümtaz)

N
Nabi, Yaşar 13
Nazikbaş, Mehmet 213
Necati Bey (eski milli eğitim bakanı) 173
Necdet (bkz. Yıldız, Necdet)
Necdet Bey (bkz. Özkaya, Necdet)
Necdet Bey (bkz. Yıldız, Necdet)
Nedime (çocuklul arkadaşı) 19
Neriman (arkadaşı) 80
Nesin, Aziz 44, 168
Nevin (bkz. Çelik, Nevin)
Nevin (bkz. Çokay, Nevin)
Nevin Hanım (bkz. Çelik, Nevin)
Nihat (bkz. Darcan, Nihat)

O
Oğuz, Ahmet 239
Oğuz, Orhan 23, 239, 241, 273
Oktay, Ayla 261
Oktay, Semih 38
Olcay, Sema 254
Onarcan, Hasan Sezai 23
Ordemir, İsmet 66
Orhan (bkz. Oğuz, Orhan)
Orhan Sefa 72-73
Orhan Sefa Bey (bkz. Orhan Sefa)
Orhan Veli 244
Ortaçlı, Reha 77
Osman (bkz. Çağlar, Osman)

Ö
Ögetürk, Natuk 44
Ömür (bkz. Candaş, Ömür)

Öncel, Sacit 178
Önder (bkz. Öztunalı, Önder)
Öney, Nimet 77
Özal (bkz. Özal, Turgut)
Özal, Turgut 174, 178, 189, 249, 272
Özaltay, Cevdet 21
Özbaşarel, Rıfkı 23
Özdemir, Emin 159
Özer, Ahmet Hamdi 271, 274
Özer, Necati 31
Özgen, Gündoğdu 193
Özkan (mali işler müdürü) 321
Özkaya, Necdet 184-186
Öztunalı, Önder 43, 250, 299, 303, 309, 311-314, 316, 318-321, 324
Öztürk, Cemil 261
Öztürk, Serhat 325
Özünal, Adnan 101, 105, 130, 132

P
Pala, İskender 3
Pehlivan, Mustafa 69
Pekiner, Kamuran 314
Perihan (bkz. Akıngüç, Perihan)
Peynircioğlu, Hamdi 66
Prens Şerif Muhittin (bkz. Şerif Muhittin)

R
Rahmi Bey (bkz. Duman, Rahmi)
Ramiz (öğretmen) 117-118
Ramiz Ağabey (bkz. Ramiz)
Ruhi Bey (bkz. Kanak, Ruhi)
Rutimann (mühendis) 66
Rüknettin (mimar) 66

S
Saba, Ziya Osman 13
Sait Faik 36
Saracoğlu 24
Sarıer, Nihal 275
Savitza (bkz. Lekovski, Savitza)
Saydam, Hülya 41
Selahattin (bkz. Başiplikçi, Selahattin)
Selçuk, İlhan 168
Sema Hanım (bkz. Olcay, Sema)
Semih (bkz. Oktay, Semih)
Semih (bkz. Türker, Semih)
Semih (Sipahioğulları) 205
Semizer, Aydoğan 219-220, 222, 226-228
Senar, Müzeyyen 44
Senih (bkz. Aşar, Senih)
Serhat (bkz. Öztürk, Serhat)
Sertel, Zekeriya 44
Seyfi (bkz. Güven, Seyfi)
Seyfi dayı 224
Sezgin, Özer 43, 315, 319
Shehan, Daniel 268
Silva (iş arkadaşı) 82
Simoni (Prof.) 29
Sinanoğlu, Oktay 294
Sipahioğulları 205
Sirer, Şemsettin 172
Siyavuşgil, Sabri Esat 13
Soley, Reşit 290
Su, Ruhi 37
Suat (bkz. Çavuşoğlu, Suat)
Sucu Burhan (üniversite hocası) 29
Süleyman Bey (öğretmen) 16, 24

Süleyman Bey (bkz. Süleyman Sami Bey)
Süleyman Sami Bey 17-18
Sümer, Ayetullah 38
Süreyya (arkadaşı) 19-20
Süreyya Bey (kültür ateşesi) 139
Süreyya Hanım 87

Ş
Şahap (bkz. Büyükakıncı, Şahap)
Şerif Ali Bey (idare amiri) 134
Şerif Muhittin 41
Şermin Hanım (bkz. Büyükakıncı, Şermin)
Şimşek, Hasan 261

T
Tahsin Bey ("Sıfırcı Tahsin") 12
Tamak, Teoman 94
Tameroğlu, Sacit 52
Tan, Birsen 284
Tanla, Bülent 270
Tantan (bkz. Tantan, Sadettin)
Tantan, Sadettin 246
Targıt, Kenan 67
Tarhan, Mümtaz 180-181
Tarık (sınıf arkadaşı) 16
Taşkent, Kâzım 63
Tevfik Fikret 158
Tezel (bkz. Tezel, Ekrem Behçet)
Tezel, Ekrem Behçet 46
Timisi, Mustafa 99, 143, 227-228
Timur, Nezihe 131-132
Tonguç, İsmail Hakkı 172
Tunaboylu (bkz. Tunaboylu, İsmail Hakkı)
Tunaboylu, İsmail Hakkı 61-62
Turan (bkz. İnceer, Turan Hülya)
Turan Akıngüç İnceer (bkz. İnceer, Turan Hülya)
Türel, Cemal 261
Türker Bey (bkz. Kurşun, Türker)
Türker, Beytiye 79
Türker, Gönül 78
Türker, Semih 78-79
Türkeş 99

U
Uçaner, Fevzi 98

V
Vasfi Mahir (bkz. Kocatürk, Vasfi Mahir)

Y
Yalçın, Osman 123-124, 171, 211, 218, 223
Yavuz, Şerafettin 32
Yıldız, Necdet 64
Yılmaz, Vural 264
Yücel, Hasan Âli 172
Yüksel, Cüneyt 201
Yüzatlı, Fikret 96

Z
Zaim, Fahrettin 50, 167
Zaim, Kemal 167
"Zehir Faham" (bkz. Akıngüç, Fahamettin)
Zerrin (arkadaşı) 45
Zerrin (çocukluk arkadaşı) 22
Zeytinoğlu, Hasan 23
Zeytinoğulları 19

NEHİR
SÖYLEŞİ
— 25 —

"Türkiye'deki özel okulların tarihini incelemek isteyen biri, bu kitapta çok şey bulabilir. Tabii bu arada Türkiye'nin ulusal eğitim tarihini, bunun hangi evrelerden geçerek nasıl geliştiğini görmek isteyenler için de iyi bir kaynak olacaktır bu kitap. Okur ayrıca burada Türkiye'nin altmış yıllık siyasal ve ekonomik konjonktüründe olup bitenleri, toplumsal değişimleri, o zamanki bir gencin, giderek bir entelektüelin nasıl yaşadığını, hangi evrelerden geçerek nereye vardığını görebilecektir. Özellikle bir mühendisin, sosyal bilimlerle, toplumbilimle ilişkisini ve bunları nasıl yorumladığını görecektir. Yani bir mühendis bu anıları okuduğu zaman kendisini sorgulayacaktır. En azından öyle ummak istiyorum.

...

İnsanı insan yapan birtakım değerler vardır. Bu değerlerin farkına varılmıyor ne yazık ki... Aydın oluyorsun, kültürlü oluyorsun, başarılı oluyorsun, meslek sahibi oluyorsun, ama birtakım değerlerin farkına varmıyorsun. Emeğin saygın bir şey olduğunu, çok önemli bir değer olduğunu bilmiyorsun.

...

Benim geçirdiğim evrim, başkalarının yaşamına da kimi ışıklar düşürsün isterim."

KİTAP

9 789944 880329

KDV dahil fiyatı
18 YTL